RADU NIȚU

CUTEZĂTORII

PĂDUREA NU DOARME

EDITURA ALBATROS

RADU NIȚU

PĂDUREA NU DOARME

EDITURA ALBATROS

Ilustrația copertei : CORNEL RIGMAN

Care nu vine să se substituie cărții lui Radu Nițu, nici s-o explice, poate o mărturie și o acceptare a unui gen pe care semnatarul acestor rînduri nu-l practică, dar pe care-l crede tot atît de valabil artisticește, pe cît crede valabil acel gen de proză organizat din valorile reale ale istoriei, constituite în factori dinamici ai dezvoltării. „Pădurea nu doarme" este un roman realist, de analiză socială a satului oltenesc din timpul revoluției de la 1848, realizat cu mijloacele fantasticului popular. Aici și în stilul de o suculentă și inedită permanență folclorică cred că stă originalitatea și prospețimea acestei cărți, căreia i-aș spune roman folcloric, ori poate roman oral. Ai senzația, citindu-l, că te afli la o șezătoare, unde cei de față își povestesc niște întîmplări de prin părțile locului, care sînt cu totul firești și verosimile la început, pline de haz mustos și ironie: un zugrav de biserici, Fancu, îndrăgostit de fata popii, o pictează în chip de Maica Domnului, la Cina cea de taină pictează niște țărani în straiele lor obișnuite, prăznuind cu cele știute de la praznicele locului, dintre care nu lipsește usturoiul, popa îl închide în clopotniță, de unde asistă la uciderea cuiva de către arnăuți, apoi vine popa Șapcă cu mulțimea de la Islaz, se amestecă alt povestitor care introduce alte personaje, apoi altul, apoi altul, planurile povestirii se întretaie aparent fără logică și ușor, pe neobservate, cel al realului se răstoarnă în profitul fantasticului, al alegoriei, raporturile cu societatea se translează în concepțiile personajelor despre individ și societate, care devin dominante, și spre surprinderea noastră asistăm la un conflict de mentalități imprimat în comentariile babelor din sat, jurnale vorbite și sinteze de uz public al vremii.

Radu Nițu face abstracție de o cauzalitate cu rol determinant pentru destinul personajelor sale, care de fapt sînt personaje complexe, incapabile de a se autodetermina.

Zugravul Fancu este un tip de artist naiv, care respinge hieratica pictură bizantină fără tangență cu realitatea primordială, înlocuind-o cu aceasta, care caută alte mijloace materiale ale unei arte realiste, dar și spiritualitatea ei; își face o idee primitivă și în același timp fantastică despre microcosmos și macrocosmos, despre relațiile de interdependență stabilite între aceste două entități; urmărind să găsească sticla în care acestea se reflectă, el urmărește de fapt să-și explice raporturile lui cu lumea materială și cea spirituală. Să nu uităm că marea majoritate a țărănimii și a păturilor mijlocii erau analfabete și că poporul trăia spiritual în plin mitos.

Liucimir, tip satanaelic, ilustrează tragedia izolatului, a celui care, trăind exclusiv pentru sine, își pierde, paradoxal, propria lui individualitate. Aici, romanul lui Radu Nițu, fără să iasă din limitele folcloricului, atinge tonalități grave, cărora le devin complementare dramele haiducilor, pandant al relațiilor feudale, determinate de ele și în mod deosebit de relațiile feudale stabilite de epoca fanariotă, haiducii devin anacronici la 1848. De obicei, romanul istoric se situează în momentele de explozie ale istoriei. Atunci cînd forțele sociale înăbușate ies din anonimat, afirmîndu-și dreptul de a participa la istorie. Ori cînd popoarele oprimate își afirmă acest drept inalienabil. În momentele acestea, scriitorul găsește foarte exact forțele dinamice exemplare care determină și configurează o epocă și destinele ei. Personalitatea pe care o reprezintă, relațiile dintre clasele sociale și eveniment. Felul cum se intercondiționează. Radu Nițu alege un moment de agonie al unei categorii sociale restrînse, dar reprezentative pentru epoca precedentă: haiducia. Haiducii care nu-și mai găsesc rostul social. Cărora li s-au năruit rațiunile de a exista; ei se alătură revoluționarilor, unii devin voluntari în oștirea lui Magheru, ca după înfrîngerea revoluției să se întoarcă, cu rîndurile rărite, în pădurea „frate cu românul". Multiplele comentarii ale babelor — acel jurnal sonor al satului — includ și eman-

ciparea clăcașilor fără s-o înțeleagă, cum nu înțeleg nici rostul școlii, al podului, al joagărului, pitorescului personaj Lache Papidon, agă de poteraș și temniță caracaleană. Epoca nu-i mai încăpea pe haiduci. Unele din căpetenii, Iancu Coruia, eșuează. De asemenea, cealaltă, Bîrlogea, se pierde pe sine, dorind să salveze ceata. Nu știm dacă este împușcat de geambași ori dacă s-a sinucis, pierzînd caii haiducilor la cărți. Cum, în general, nici un sfîrșit de destin nu este clar în acest roman, fiecăruia — opinia publică, prin comentariul babelor, țircovnicului ori altor personaje — oferindu-i acel sfîrșit pe care cititorul singur este chemat să-l aleagă. Ceata haiducilor, jurată haiduciei, rămîne să se închidă în lumea fabuloasă a codrului : va trece în legendă și în existența spirituală a celor din jur, care, nemaiștiind nimic de ei, îi păstrează în conștiință ca pe o ipostază posibilă. Romanul este caleidoscopic. Autorul n-a operat conform unei legități constructive ferme. El lasă viața să curgă aparent la întîmplare, comentînd-o dintr-o multitudine de puncte de vedere, nici unul depășind mentalitatea locului. Personajele istorice, Popa Șapcă și generalul Magheru, prefectul pașoptist de Romanați, sînt episodice și văzute consecvent tot prin ochii celor care alcătuiesc lumea acestei cărți. Deci, pitoresc și fără aură.

În ultimă instanță ni se pare că Radu Nițu a scris un roman despre sat. Un altfel de roman despre sat decît cel cu care sîntem obișnuiți. Romanul său are un caracter oral, determinat de abundența și permanența dialogului și comentariului. Normal ar fi ca mediul material să fie eliminat din lipsa prezenței autorului și a discursului descriptiv. Radu Nițu a găsit mijlocul de a încorpora în structura cărții nu numai natura, dar cele mai pitorești și specifice obiecte ollenești de uz casnic și cotidian, recreînd o lume cu totul originală și singulară. Amănuntele de viață, prin abundență și pitoresc, conduc la desenarea cadrului autentic viu și colorat al acelei lumi. De la virfurile mustăților lui Lache Papidon date cu saciz, la călugării pe picioroange, la butoaiele de vin care picură, la femeile care taie trențe pentru țesut prești, de la rețetele culinare, la vestimentație și de la probozeala copiilor, la admirabilul raport al lui Papidon către mai marii lui,

cartea este un excelent și plin de umor tablou de epocă. Mi s-a părut că la Radu Nițu parodicul devine un personaj proteic, care adăogat logicii rustice se diversifică la infinit, făcînd din același lucru ceea ce este într-o realitate imediată, dar în același timp caricatura lui, ori parodia lui, ori imaginea lui fantastică. Aici este meritul esențial al cărții. Radu Nițu nu scrie „despre" o lume anume. El „este" acea lume. Universul lui existențial se confundă cu lumea pe care-o povestește din interior.

Sînt de spus cîteva cuvinte despre limba pe care-o folosește. De o savuroasă, pitorească și colorată autenticitate oltenească, ea nu devine mijlocul principal al edificării acestei cărți, ci mijlocul prin care cartea există. Deocamdată, cărțile lui Radu Nițu „Vîlva codrului", apărută în 1974, și această „Pădurea nu doarme" nu pot exista înafara limbii care le-a zămislit și prin care se-ntrupează nu gestica lor, care este cea obișnuită a haiduciei, cu pistoale, răpiri, deghizări și cavalcade și mînăstiri, ci spiritul lor, acest mod existențial al satului românesc, tradițional, în care rațiunea realistă cea mai ascuțită trăiește în armonie cu fantasticul, în care drama se reflectă în propria ei parodie, în care porecla devine personaj și personajul poreclă, iar adevărul circulă mereu pe aripile fanteziei, fiind egal cu el însuși, ca apoi, după legile niciodată știute ale eposului popular, să devină mit și să intre în legendele locului.

De fapt, aici stă meritul social al acestei cărți. În analiza subtilă, din interior, a unei lumi revolute, despre care s-a scris prea puțin, și atunci cînd s-a făcut, a fost văzută prin niște ochelari care, cuprinzînd totul, scăpau din vedere esențialul. Adică spiritul ei care-o diferențiia net de toți și de toate, hărăzindu-i harul care-a făcut din folclorul românesc una din cele mai originale componente spirituale ale Europei.

RADU THEODORU

De pe acoperiș, Fancu văzuse totul. Întîi apăruseră, venind în goană, cinci călăreți. În dreptul fîntînii de peste drum descălecară.

— Barim caii să-i adăpăm, jupîne!

— Lăsați-i să crape! Vă cumpăr eu alții!

Fancu se ghemui și văzu cum unul ascunse caii într-o curte părăsită.

— Ptiu, fir-ar să fie de țeapă! își frecă Fancu talpa piciorului, ținîndu-se cu mîna cealaltă de coama acoperișului de șindrilă. Ce dracu vor să facă cu lanțul ăla? Aștia trebuie să fie arnăuți, după țoale și după arme, iar jupînul, după pălărie, sigur că-i de la oraș.

Arnăuții legară repede un capăt al lanțului de la fîntînă de tulpina unui salcîm, îl întinseră de-a curmezișul drumului, acoperindu-l cu țărînă să nu se mai vadă, iar celălalt capăt îl trecură printre uluci, unde se ascunseră și ei.

Fancu își roti ochii pe deasupra satului părăsit. Într-o margine de zare, din lanul de grîu se ridicau cîțiva pomi singuratici. În spatele bisericii, sub rîpă, începea pădurea din lunca Oltului. Biserica, destul de mică, în formă de treflă, avea pe dinafară ciubuce de teracotă frumos lucrate. Gardul dinspre drum era din pari bătuți, pe laturi din nuiele împletite, iar pe marginea rîpei, în loc de gard, numai mărăcini. Pe mormintele în paragină creșteau maci roșii și cicoare albastră; aidoma acestora, vopselele de pe crucile aplecate încă se mai păstrau.

Peste drum, jupînul cu pălăria își făcea vînt pufăind din lulea, cu ochelarii pe nas. Fancu vedea tăciunele din luleaua acestuia.

Din celălalt capăt al drumului, căruia din bătrîni i se spunea „Drumul Domnului de Rouă", se auziră tropote de cai. Orășeanul abia mai apucă să se ascundă după fîntînă. Doi călăreți veniră în goana mare. După haine și arme, Fancu își zise că aceștia trebuie să fie haiduci. Arnăuții traseră de lanț. Caii se împiedicară și se răsturnară în mijlocul drumului. Arnăuții tăbărîră asupra lor. Amîndoi haiducii se zbătură prin țărînă, doborîți de loviturile celor patru.

— Pe ăsta-l vreau viu ! Că el le e căpetenia.

— Și cu ăstălaltul ce facem ?

— De martori n-am nevoie !

Pe căpetenie îl prinseră cu lanțul de gît, iar pe celălalt îl loviră cu patul puștilor.

Fancu fu cît pe-aci să strige după ajutor, dar se temu să nu îl descopere ucigașii. Își învinse frica și vru să tragă clopotul, doar de-o auzi cineva să sară în ajutor. Însă călcă în gol și căzu pe scările dinăuntru. Ținîndu-se de coaste, auzi jos în drum aceeași voce poruncitoare :

— În fîntînă cu el !

Cînd se ridică, șchiopătînd și se uită pe ferestruica lunguiață, cei cinci încălecaseră și se pierdeau în praf, ducînd cu ei căpetenia haiducilor.

*

* *

Nu trecu mult și Fancu auzi hărmălaie de glasuri dinspre capul satului, tot pe „Drumul Domnului de Rouă", de unde veniseră și cei doi. Cînd văzu puhoiul nesfîrșit de oameni cu furci și topoare, Fancu se apucă să tragă de funie.

— Ce l-a apucat pe ăla de trage clopotul joia ? se ridică în șa unul din haiducii care mergea în fruntea mulțimii de țărani.

— O fi vreun sfînt, zise unul dintre orășenii ce purtau jobenuri negre de mătase, prăfuite.

— Nu e nici un sfînt astăzi ! zise dintr-un car Popa Șapcă, răsucindu-se pe scîndură, alături de țăranul care mîna boii cu biciul.

Pe loitre şedeau nişte oameni ce mînjeau cu vopsea o lespede lungă şi lată cît tot carul. Pe faţa netedă a pietrei erau săpate litere. Întindeau nişte foi mari de hîrtie şi le apăsau cu palmele, ca să se întipărească literele.

— Nu e decît mucenicul Timotei azi, dar ăstuia nu i se trage clopotul, că e prea mic, zise Popa Şapcă, trimiţînd nişte oameni să lipească hîrtiile acelea mari pe gardul bisericii.

— Nici de mort nu bate, că satul e pustiu.

— Ce ai, bă, de tragi clopotul ? Care eşti ? Dă-te jos de acolo !

Fancu scoase capul pe ferestruică şi le spuse ce văzuse mai adineauri.

— Poate-i mai ajungeţi din urmă ! adăugă el.

Trei haiduci porniră în goană după ucigaşi. Nişte ţărani coborîră în fîntînă să scoată mortul.

— Noi acuma ce facem ? întrebă un tîrgoveţ. Mai mergem sau ne lăsăm păgubaşi ? Ăsta zice că l-au prins pe Iancu Coruia...

— Dacă am pornit, acuma mergem ! răspunse haiducul Bîrlogea. Şi vedem noi cum o scoatem la capăt !

— De întors, şi aşa nu ne mai putem întoarce, că apucarăm să jurăm ! zise haiducul poreclit Taure. Nu juraşi şi tu la Islaz ? Păi atunci ce te mai dai de coadă într-o parte ?

— Aduceţi-mi şi mie o scară, oameni buni ! Că m-a-nchis pe dinafară.

— Ce bălmăjeşte ăla acolo ? Cine te-nchise ?

— Popa Claie.

— Ia lăsaţi-l, bă,-n plata Domnului acolo, că o fi ştiut ăla de ce l-a-nchis ! strigă Popa Şapcă şi ridică mîna să facă semn de pornire mulţimii ce se oprise.

Oamenii îl scoaseră pe haiducul aruncat în fîntînă şi îl întinseră pe jgheabul de lemn scobit.

— Ăsta e Păltineanu ! zise haiducul Cucută şi îşi frămîntă în mîini căciula năduşită. Nu-i faci şi lui, părinte, o slujbă, cum se face ? Că fu şi el frate de codru cu noi.

— Nu putem zăbovi. Să-l îngroape ăia din sat ! Voi nu ştiţi cum e cînd moare unul ? continuă el fără convingere. Ăl de sus se uită-n jos şi zice : „Ăsta e din parohia lui cutare. Ia să vedem noi cum îi face slujbulita !" Că

își are și el răbojurile lui și-nsemnează pe fiecare popă cîte botezuri a făcut, cîte nunți, cîți morți... La judecata de apoi i le pune-n față : „Pe ăsta de ce-l dăduși cu capul de cristelniță ? Astălantul de ce nu i-ai cîntat Isaiia pe glasuri ?"

— Na, mai zi ceva dacă poți ! Știe părintele mai bine cum e pă lumea ailantă ! făcu unul din țărani, care tocmai lipise pe obloanele circiumii părăsite afișul tipărit pe lespedea din car și își șterse palmele într-un șomoiog de cîlți. Ia mîna de pe cornul boului, că nu e boul tău !

— Cuviosia ta, eu nu mai zic nimic, spuse Cucută. Îmi iau fîrtații și pornim.

Pe ferestruica cu chenar de cărămizi, Fancu se uită cîtă puzderie de suflete se înșira de-a lungul drumului. Mai întîi veneau niște oameni cu brîuri de lînă, înarmați cu sape, așa cum apucaseră de pe cîmp.

— Uite-i, bă, pe ăia din Gostavăț, care scuipă-n palme cînd s-aruncă-n Olt ! auzi Fancu pe unul dintre cei ce purta chimiruri de piele și cîte o furcă sau vreun cîrlig de tras fîn.

— Voi sînteți, nepoate, din Brezuica, ăia de nu pusărăți castraveți, că ies strîmbi ?

Cineva aruncă o vorbă slăvenașilor încinși cu bete înflorate și veniți cu topoare grele pe umeri, cum că aceștia ar fi tăiat pădurea ca să scape de ciori.

— Dar ce, bre, ca voi ăștia din Băbici, care v-ați supărat pe popă și-ați mîncat de post ?

— Nu cumva or pleca la război ? se gîndi Fancu și strigă să i se pună scara.

— Să ți-o puie cin-ți-a luat-o ! auzi un glas din tindă, iar altul îi spuse să stea acolo, că stă bine.

— De unde oți fi, bă, de sînteți așa de-ai dracu ? mai strigă Fancu. Parc-ați fi din Dăbuleni !

— Părinte, veni în fugă unul, amăritu ăsta, fire-al păcatelor, să vezi ce era să facă : era să lipească Costituția, jumate hîrtia dreaptă, jumate cu capu-n jos. Bine că băgai de seamă.

— Ho, bă vere, nu toată lumea știe carte ca tine.

— Dați-mi, bre, o scară ! Ce naiba ? strigă Fancu.

— Tacă-ți gura, blestematule ! se răsti Popa Șapcă tocmai cînd oamenii îl suiau în car pe haiducul scos din fîntînă.

Cînd porni carul, Popa Șapcă porunci să-l dea jos pe Fancu, apoi îl luă la întrebări :

— Ce-avuseră, mă, cu tine de te-nchiseră aici ?

— Ce să aibă ? N-avuseră nimic. Eu sînt zugravul bisericii. Și mă-nchiseră fiindcă... N-are a face de ce mă-nchiseră.

Un haiduc își făcu loc printre oameni și îl apucă pe Fancu de umăr :

— Ia zi, bă, cum arătau la față ăia cinci ?

Fancu oftă cu privirea în jos. Printre țăranii înarmați cu ce apucaseră din ogradă, ici și colo doar de se vedea unul cu cîte un par noduros sau vreo bîzdoacă mai îndemănoasă.

— Să-mi dea banii înapoi ! zicea un țăran, cu o leucă de la car în mînă, iar cei adunați în jurul lui îl ascultau încuviințînd din cap că are dreptate. Dacă-mi dă banii îndărăt, eu nu mai am nimic cu el.

Cîțiva se alăturaseră puhoiului numai cu un resteu de la jug într-o mînă și cu o azimă coaptă-n țest, sub braț. Ba unul din Fleștenoagele apucase din grabă să plece de-acasă numai cu un șirag de ardei pe ață, în loc de merinde.

— Nu rîdeți, bă ! Să vă văz cum o să mîncați voi oala aia de fasole fără ardeii mei !

— Ce faceți, mă neamule, cu căruța aia ? Iar plecarăți după iepuri ?

— Lasă-i, vere, că ăștia sînt din Rusănești și-i știi că au harțag la mămăligă rece ! zise altul cu o funie de ceapă la spinare.

Pe cînd țăranii își încrucișau cu repeziciune vorba, Fancu le spuse haiducilor tot ce văzuse de pe acoperiș.

Apoi, în mijlocul drumului, haiducii își întinseră armele unele peste altele să jure că nu se vor lăsa pînă nu-l vor scăpa pe căpetenia lor și îi vor prinde pe cei cinci ucigași.

— Acum, vrei nu vrei, trebuie să juri și tu cu noi, Fancule ! Că tu ești singurul care i-ai văzut și-i știi.

Fancu le spuse că lui puțin îi pasă de treburile lor, că el, și așa, își are rosturile și grijile lui.

— Hai, bă, că poate omul vrea ceva-n schimb și de-aia se lasă greu ! zîmbi plin de înțelegere Bîrlogea. Ia zi, neică, zi, că ne-apucă iarna !

— Păi să-mi dați ce v-oi cere eu. Cînd v-oi cere ! răspunse Fancu.

— Dacă nu e viață de om, da ! Orice !

— A, nu ! scutură din cap Fancu. E o sticlă...

— Cum, mă ? Ce sticlă ?

— O sticlă ! Vă spun eu, cînd o fi, ce și cum.

— Tu trebuie să fii nebun, dar ne legăm ! Că n-avem de unde găsi altul mai zdravăn la cap. Auzi, mă, cică o sticlă ! Nu degeaba l-au închis ăia acolo.

— Da, bre, dar cine știe ce-o fi-n sticla aia ? Că ăsta o fi smintit, dar prost nu e, dacă putu să iasă din mîna lui așa zugrăveală. Nu fuserăți înăuntru-n biserică să fi văzut ce tîrnă de cireșe a făcut pe perete. Zici că acum le culeasă din pom. Cireșele alea drăgănele nu le uit nici cînd oi muri. Erau altoite, mă ? Cu tine, zugravule, vorbesc.

Deasupra pușților încrucișate, Fancu întinse palma să jure și el.

— Păi, nu ! Cu mîna goală jură numai căpeteniile. Trebuie să ai măcar un cuțit în mînă !

— Cuțit ? Niciodată ! făcu Fancu și întinse o pensulă de-a sa.

— Ce faci, mă, cu mătăuzul ăla ? Ține colea un resteu!

După ce se legară prin jurămînt, porniră mai departe cu întregul puhoi de oameni după ei.

În cale întîlniră niște clăcași care nu terminaseră de împrăștiat bălegarul pe cîmp, dar ședeau la umbra căruțelor.

— Noroc, bă, să vă trăiască caii !

— Ce să ne trăiască, că nu-s ai noștri ! răspunseră clăcașii ridicîndu-se cu pălăriile de paie zdrențuite în mînă.

— Voi ce stați, mă, acilea ca dușii de pe lume ?

— Stăm, părinte, sărumînа. Că mai bine să stăm degeaba, decît să muncim degeaba.

— Vreți, mă, pămînt ? Haideți cu noi ! Nu vreți, stați dracului acilea ! strigă unul către ei.

— Cînd e la o pomană, cine merge cu vîntul din spate, nu obosește ! se scărpină în cap clăcașul care părea să fie mai mare între frați.

— Ce ne pierdem noi vremea cu ăștia care le e năcaz că nu se află păsări fripte-n parii gardului ? Rămîneți cu Dumnezeu, fir-ați ai dracu !

— Ce zici, frate-meu ? Să ne luăm și noi după prostimea asta multă ? Că sînt de-ai noștri ! Ce-or păți ei, om păți și noi !

— Da, dar unde ascundem noi furcile ăștea, să nu ni le fure careva ?

— Păi cum o să le lăsăm acilea ? Nu vezi ce topoare au ăștia ?

— Hai cu căruța mai repede, să nu ne pierdem de ei ! Toate ca toate, dar pune și tu ochii pe un topor mai de Doamne-ajută ! Chiar și-un cuțit mai ca lumea, vezi ce poți !

Pe drum, Popa Șapcă și haiducii îl întrebară pe Fancu cît se tocmise să zugrăvească biserica.

— Mă-nțelesesem cu popa Claie să-mi dea o... sticlă. Sticla de vă spusei adineauri. Și care acuma trebuie să mi-o găsiți !

— Bă, fir-ar ea de sticlă ! Ce sticlă o mai fi și asta ?

Fancu le spuse cum popa Claie din Băbici ținea atît de mult la sticla aceea, încît se răzgîndise și nu voia să i-o mai dea.

— Zicea că n-o mai găsește unde-a pus-o. Iar țîrcovnicul zicea că am furat-o eu. Să vezi ce s-a făcut popa foc ! Cică : „Nu ți-o mai dau pe Filica". Fata lui, adică. Zicea că dacă-i furam fata, poate m-ar fi iertat, însă dacă i-am furat sticla... Mai bine i-o furam !

— Pe Filica ? Aoleo, de ce nu fusei eu zugrav în locul tău ?

Fancu le spuse că țîrcovnicul îl prinsese fluierînd în timp ce zugrăvea.

— Ce ai cu mine ? i-am dat eu peste nas. Treaba mea.

Nu le spuse însă că țîrcovnicul, care uneori descuia biserica să controleze ce a mai pictat peste zi, alergase în toiul nopții să-l pîrască la popa Claie :

— Scoală, părinte, să vezi ce-a făcut procletul din Maica Domnului.

A doua zi îl aşteptase popa în altar cu un ciumag.

— Cum am făcut-o, părinte ? Că uite seamănă cu fata dumitale !

Cînd s-a dumirit popa Claie că o zugrăvise pe fata sa în chip de sfîntă Fecioară, s-a bucurat de i-au dat lacrimile.

— Ia du-te şi rîneşte la porci ! i-a spus atuncea ţîrcovnicului.

L-a poftit pe Fancu acasă la el, la Băbici, au băut împreună pe prispă un clondir de zaibăr şi tot îl lua pe departe, spunînd că ar fi gata să-şi împrumute şi el obrazul ca să-l facă în chip de sfîntul Ioan Gură de Aur sau măcar în chip de evanghelistul Luca.

— Cînd s-a văzut popa Claie că l-am pus la Cina cea de taină în chip de sfîntul Andrei muşcînd dintr-un ciortan de miel n-a zis nimica. S-a făcut că nu pricepe că e el. Dar m-a luat la rost, că de ce am făcut apostolii dînd cana peste cap. „Păi dacă erau apostoli, cum, ei beau fără să ducă cana la gură ?" m-am ţinut eu tare. „Dar de unde ştii tu ce fel de vin era ăla ?" Auzi, bre, ţîrcovnicul mi-a mai şi scos vorbe că eu şi cu Filica... nu ştiu ce şi nu ştiu cum... Minciuni de-ale lui. Că nici n-a fost aşa. Atîta doar că venea de-am zugrăvit-o. Dar încolo... nimic.

Birlogea spuse că el îl ştie pe ţîrcovnic.

— A vrut şi el să se facă zugrav la vremea lui. Dar neşte zugravi cică i-au spus că dă cu pensula parcă ar da cu tesla şi l-au trimis la tîmplărie. Acolo n-a făcut altceva decît coşciuge, că dădea cu tesla, parcă ar fi dat cu sapa. Dar nici de sapă nu fu bun la gropari. Şi uite-aşa, din calfă de gropar, făcu ce făcu, că ne trezirăm cu el ţîrcovnic.

Pe drum întîlniră nişte oameni din Comanca şi îi chemară să vină şi ei, că se dă pămînt la toată lumea.

— Să dea cui nu are ! Dar noi avem ceva pogoane.

— Da, bre, dar cică acuma o să-i pună la dări pe toţi deopotrivă ! strigă la ei un haiduc. Că le ia rangurile la boieri. Nu numai că le taie din moşie.

— Dacă e pe-aşa, atunci eu unul vin ! Să plătească bir şi conu Ciolac ! Nu numai eu. Hai, mă, şi tu cu mine, că te ia mama dracului !

— Aşa, aşa ! Deopotrivă ! răspunseră mai multe glasuri.

— Pentru cine zugrăveai tu, mă, biserica aia părăsită într-un sat pustiu ? îl întrebă unul dintre haiduci, singurul care avea o barbă mare, stufoasă și era știut sub numele de Liucinir.

Fancu le povesti cum că țăranii bordeiași din acel sat fugiseră de pe pămîntul boierului Pițulescu, iar acesta îl rugase pe Lache Papidon, căpetenia poterii și comandir al închisorii de la Caracal, să-i aducă înapoi pe țăranii ascunși în bălțile Dunării. Îl întrebase boierul și pe popa Claie ce să facă, fiindcă rămăsese pămîntul pîrloagă. Popa Claie îl povățuise să se împace cu oamenii și să-i cheme cu vorbă bună. Iar ca semn al împăcării, să dea și el bani pentru zugrăvitul bisericii.

Haiducul Țavă îi spuse lui Fancu ce aflase el de la baba Floarea, care era găzduitoare de haiduci. Baba îi spusese că Lache Papidon vrea să și-l însoare pe Tăchiță al lui cu Filica.

— Cum o să se mărite Filica cu ăl sac de paie ? Nu-l știi pe Tăchiță ? Mălai mare. Face bolboroci la gură cînd vorbește.

Țavă însă zicea că dacă i-a spus baba Floarea, așa este. Fiindcă baba știa chiar de la Papidoanca, mama lui Tăchiță.

— Papidoanca numai la baba Floarea merge să-i ghicească. I-a ghicit și cînd i-a zăcut băiatul de lingoare, cînd s-a jurat mă-sa că dacă o scăpa, îl dă la popi. Că de-aia l-a dat de-l scoase popă.

— Bine, dar ta-so cum s-a-ndurat ? Că el e mai bățos și credeam că are alte gînduri cu fi-so.

— N-avu-ncotro. Cu nevastă-sa nu se putea pune. „Fă-te, bă, popă, că de altceva tot nu ești bun ! cică ar fi zis ta-so. Meserie ușoară. Dacă aveam ținere de minte, popă mă făceam și eu. Popă, că mănîncă și după viu și după mort."

Dinspre Caracal sosi în goana calului haiducul Obogeanu, cu vestea că Lache Papidon adunase potera.

— Ne ține calea-n capul orașului și cică n-o să punem piciorul decît dacă trecem peste trupul lor. Cică ce să caute țăranii în oraș ? Iar conu Ghiță Magheru cică să nu vă opriți, că dacă nu ne lasă ăia, scoate el Caracalul din oraș și-l aduce-ncoa' !

— Păi cum vine asta, bă ?

— Lasă, cumnate, că dacă nu pricepi tu, nu e nici o pagubă. Uită-te la mine și ce oi face eu, aia să faci și tu. Mai bine vezi să nu scoți ochii la cineva cu coasa aia !

*

* *

În Călindarul cuviosiei sale, popa Claie din Băbici a scris cu pană subțire, după cum obișnuia să pună negru pe alb toate cîte se petreceau, ca să nu se piardă în uitare:

„Cică la Caracal lumea era în fierbere. Se zvonise că vine prostimea de la Islaz și vrea să intre să pună mîna pe prefectură. Iar conu Ghiță Magheru prefectul nici nu se sinchisea. Că se vorbiseră cu el dinainte. Conu Lache Papidon mi-a spus după aia că ba chiar el era în capul lor : conu Ghiță Magheru. Tot așa cică și căpitanul Pleșoianu, comandirul garnizoanei de dorobanți de-acolo, că trecuseră de la început de partea revoluției. Dar Lache Papidon s-a ținut bățos, că la Islaz conu Eliad Gură-bogată le-a citit Constituția că o să dea drumul la robi să fie slobozi. Iar Popa Șapcă ăsta al lor îl știu, e din Celei. Și nici nu e cine știe ce de capul lui. Drăcuie și-njură la tot pasul. Mi-a spus mie un om de acolo de la el din parohie cum a ajuns de s-a dat cu ăștia cu Islazul. Cică umblară dascălii să caute popă prin toate satele, să le blagoslovească Constituția cînd or citi-o la lume. Atuncea cînd veniră să mă-ntrebe și pe mine, de-i luai la goană. «Vă găsirăți voi filoscoși să-ndreptați lumea cu umărul ! Cine dă vreun ban pe ce spuneți voi, mă coate goale ?» Și-l găsiră pe Popa Șapcă. «N-aveți cine să vă sfințească Constituția ? cică ar fi zis popa. V-o dau eu, bă fiilor !» Că așa vorbește el. Uite-așa ajunse Popa Șapcă de-l făcură guvern și pe el ca pe ăilalți, oameni cu carte altminteri și de la București. I-o fi fost și lui lehamite, că de ce a nemerit parohia aia proastă. Ăla e clopot ce au ei ? Sînt niște calici. Să nu strîngă el bani de un clopot, hai, nu chiar ca al meu, dar măcar pe jumătate. Sau poate o fi și adunat banii și de aia s-o fi-nhăitat cu zavergii, ca să fugă cu banii, că dacă n-avea nici fată de măritat ca mine, în ce să bage banii ? I-o fi jucat la cărți la Caracal. Că altminteri ce tot

căuta el mereu la oraș? Cică negustorii își trăseseră obloanele la prăvălii pe strada Mare și la dughene. «Vine prostimea peste noi, vine prostimea!» țipau toți și se dădeau de ceasul morții. Ba unii au pus slugile să bată scînduri la ferestre, că nu se știe. Și și-au închis fetele în casă, că ăia erau în stare de orice. Parcă eu n-am ținut-o pe Filica ascunsă-n odaia din fund, pînă au trecut ăia atunci de la Islaz? Li s-a rupt osia de la car, de le-a mers și vestea."

* * *

În vremea asta, niște babe din Slăveni stau pe bușteanul în fața porții și fac cusături înflorate la niște cămăși.

— Cum era să-și dea popa fata, dadă Leanță, după un zugrav? După ce că i-a furat sticla... Dar eu zic că tot popa a scornit că i-a furat-o, ca să nu-i mai dea bani și nici fata.

— Dar cu fata ce are de gînd, bia Petruțo?

— O mărită cică după Tăchiță al lui Papidon, de-l aduce popă la biserica din Risipiți. De-aia o și zugrăvește.

— Dar barim o fi cu carte popa ăsta tînărul? Că de smerit, am auzit că e mai rău ca o fată mare, cum i-ar șade bine unui popă, zise altă babă care se trăgea de scrîntitură la gleznă cu talaj.

— Fugi, țato, d-aci! Ce popă e ăsta, cînd ta-so este agă de poteră, închide oamenii și-i trimite la streang...

În satul vecin, la Brezuica, alte babe deapănă borangic de pe gogoșile viermilor de mătase.

— Popa Claie ce s-a gîndit 'mnealui? Ce să-i mai dea el sticla lui Fancu, zugravul? Mai bine să-l înșele. Dar cum? A pitulat sticla-n șira de paie. Însă țîrcovnicul, cum se ține el umbră după popa, ca scaiul de coada oii, îl văzu. Și dacă-l văzu unde-o ascunse, i-a furat sticla țîrcomnicul din paie și a dat vina pe Fancu.

— Dar ce-au înnebunit cu toții, Dumitro, pentru o sticlă?

— Sticlă, dar ce sticlă!

— Ai, fătălică, auzii că popa cam obișnuia să se uite pe gîtul sticlii înăuntru și ghicea faptele.

— Popa să ghicească ? El doar cetește ! Că ghicitul e obicei diavolesc. Nu l-ați auzit atuncea cînd a afurisit-o pe baba Floarea că de ce ghicește ?

— Taci, că lui îi era năcaz că de ce i-a dus Lina curca aia, iar lui numai o rață. De-aia nu vroia să-i dea sticla, că el în ce mai citește ?

— Dar de unde ? Sticla o ține și-acuma popa la el, că-l ferește de draci. Nu se desparte de sticlă, mai bine și-ar scoate un ochi !

— Așa care va să zică ? Păi eu am auzit că țircomnicul vîndu sticla unuia de nu-l știe nimeni cine o fi, că de pe la noi nu era. Unul cu nește zarțale de sîrmă pe ochi și cu lulea și cu o pălărie dreaptă, neagră.

* * *

Haiducii tocmai se apropiau de marginea Caracalului, iar mulțimea venea după ei cam la o bătaie de pușcă.

În mijlocul drumului se ivi un tîrgoveț care îi întîmpină cu un mănunchi de flori.

— Ce-o fi cu ăsta ? se priviră haiducii nedumeriți.

Tîrgovețul, văzîndu-l pe haiducul Taure că era cu un cap mai înalt decît toți, îi întinse florile și-i spuse : „Bun venit".

Taure, fără să mai stea pe gînduri, îi trînti florile în țărînă și-l luă la palme.

Abia îl scăpară pe tîrgoveț din mîinile lui.

— Ce-avusărăți, mă, cu mine, că eu eram de partea voastră !

— Păi de ce nu zisășsi așa, mă tată ? Acuma, iartă-mă și matale !

— Te iert cu capul spart. Mai uită-te în cine dai !

Poterașii lui Papidon rămaseră cu gura căscată în spatele barierii, uitîndu-se la orășenii care veneau să întîmpine mulțimea cu flori.

— Ce e, nea Papidon, cu steagul ăla ? zise un poteraș.

— Ăștia sînt puși pe fapte mari. S-a umflat tărîța-n ei.

— Lasă pușca jos, că uite-l și pe conu Ghiță Magheru, zis Frunte-lată, s-a dat cu prostimea. El este cine e. Și nu ne putem atinge de el. Doamne ferește de-un război !

Haiducii făcură praf prăjina care oprea intrarea țăranilor în oraș.

— Ne așteptați pe noi, mă împiedicaților ? strigară ei la tîrgoveți. N-o puteați fărîma și singuri ?

— O făcurăm și pe-asta ! veni să le strîngă mîna căpitanul Pleșoianu, comandantul garnizoanei din Caracal. Izbînda e de partea noastră.

— Păi cum, cu asta gata ? făcu ochii mari haiducul Corbaru. Bine, dar din ce spuse conu Eliad Gură Bogată colo la Islaz, din hîrtia aia de ne-o ceti, cu înțălesăi că acuma o să fie mai ceva ca atunci cu Tudor la Padeș.

— Stăi, bre, că treaba asta abia putem spune că o-ncepurăm. Ho, să izbîndim și la Craiova. Pe urmă să pornească și ăilanți la București, asemenea nouă acilea.

— Care va să zică, o să dăm pe gîrlă toate belelele și-o să vină pe apă tot binele de și-l dorește românul ? făcu Țavă.

— Care va să zică și careva să tacă ! îi dădu peste gură Obogeanu. Tu ți-oi fi uitat undița și minciogul la Olt. Ia haideți cu mine să vă duc eu „La trei noroace" ! Taure, dacă dai de băut, nu te mai spunem la nimeni că-l bătuși pe ăla cu florile.

Haiducii ridicară prăjina, trecură și o puseră la loc, nestingheriți de poterași. Se despărțiră de mulțime. Fancu ajunse odată cu ei în crîșma „La trei noroace" din Caracal.

— Jupîne Iordache, ia zi ! Poți să ne frigi ceva oleacă ? Și pînă una alta, nește vin, d'ăla știi matale !

— Nu mai am decît dintr-ăla care beau eu. Și e cam vechi.

— Așa, nea Iordache ! D'ăla să fie !

— Dacă e de la ghețărie, aveți ceva-mpotrivă ?

— N-avem încotro, nea Iordache. Dar știi... zise haiducul Șoimu, frecîndu-și pîntecele.

— Să fi nimerit și voi nu vinerea ! Nește cîrnați uscați vreți ?

— Cîrnați ! Că și cîrnații tot pentru alihneală sînt lăsați.

— Știi, ca ăla care zice : „Imi dete nașul un vin, ș-ăla vechi, nește măsline, ș-alea negre, nește cîrnați uscați tun".

Abia băuseră primul rînd de căni, că în circiumă intră taraful „Trei sarmale" alcătuit din Basangeac, Halimonte și Zambilă.

— Cine-i puse pe ăștia să vină ? Acum cum o să ne mai dezlipim noi de-acilea ?

Alde „Trei sarmale" cîntau cu foc :

„Oltule, pe malul tău,
Crește iarbă și dudău"...

Fancu le povestea haiducilor pentru a nu știu cita oară ce văzuse de pe acoperiș. Pe drum îl puseseră să le arate cu care dintre cei de față se asemănau ucigașii. Unul, la ochi, parcă era cam ca ăla de colo. Altul avea un nas ca al ăluia. Celălalt niște urechi ca ale ălui cu furca. Buza lu'ăla aducea cu a unuia ochenat și cu mustăcioară.

Pe orășeanul cu oala aia neagră în cap care avea nește zarțale de sîrmă pe ochi nu-l putea asemui cu nimeni.

— Pe ăla nici n-o să-l putem găsi așa ușor dacă nu seamănă cu nimeni barim la ceva.

— Ce zugrav ești tu, mă, zise Bîrlogea, că nu pui mîna să-mi faci chipurile lor cu văpsea. Uite colo părete alb !

— Și eu care credeam că sînt singurul om deștept la masa asta, făcu Fancu și îi strînse mîna lui Bîrlogea. Nea Iordache, nește văpsea, din întîmplare...

— Gata, mînca-ți-aș ochii ! O oală de văpsea la masa din colț !

Vopseaua adusă de-un băiat de prăvălie rămăsese de la vopsitul tocăriei, iar pensula era prea mare. Dar așa cum erau. Fancu se apucă să schițeze pe perete chipurile celor cinci ucigași.

— Bă țigane, ține hangul după mine ! răcni Taure la Basangeac.

„Pe ciocoi i-am împlinit,
Cataonii i-am belit,
Pe săraci i-am miluit".

— Ho, bă, că mai mult gura e de tine !

Crîșmarul sări ca ars, că de ce mînjește pereții abia văruiți de Paște.

— Lasă-l, jupîne, că mi-a cerut mie voie ! îl apucă Liucimir pe crîșmar de cureaua nădragilor.

— Aa, dacă-i pe-așa, în sănătatea dumitale ! ridică Iordache cana cu vin ce i-o puse în mînă haiducul Țară Lungă.

Cei trei haiduci plecați pe urmele ucigașilor nu izbutiseră să-i ajungă, așa că veniră la Caracal și îi găsiră pe ceilalți fîrtați ai lor la crîșma lui Iordache.

Crîșmarul spuse că pe patru dintre ucigașii pictați de Fancu parcă i-a mai văzut cîndva, însă pe cel cu joben și cu zarțale de sîrmă pe nas nu-l văzuse niciodată. Incroznatu clătină din cap cu neîncredere :

— Cai verzi pe pereți !

Liucimir scoase pistolul și nimeri între sprîncenele celor zugrăviți.

— Ho, bă ! că strici peretele ! îi dădu peste mînă Bîrlogea.

Rămase neîmpușcat numai chipul celui cu ochelarii cu rame de sîrmă. Îl rugară pe crîșmar să lase peretele așa și să bage de seamă dacă îi recunoaște cineva. După aceea, cînd îl întreba cineva ce e cu acele chipuri, el răspundea plictisit : „Cai verzi pe pereți". De recunoscut încă nu îi recunoscuse nimeni, iar crîșmei îi rămăsese numele „La caii verzi pe pereți".

Plecînd de la crîșma lui Iordache, haiducii trecură prin fața agiei, unde erau și beciurile închisorii. Țavă zise că el nu pleacă mai departe pînă nu ia cu el poarta de la odăile poterii.

— Te-ai scrîntit de tot ! îl apucă de mînecă Corbaru.

— Nu, bă, așa mi-a spus căpetenia alaltăieri să fac.

Pînă una, alta, Taure înșfăcă singur poarta și o scoase din țițîni. Încălecă pe cal și plecă la trap cu poarta în spinare. Armașii și poterașii dinăuntru se luară după haiduci, trăgînd focuri de armă. Pe cîmp, înspre Cezieni, armașii strigară după ei să le dea poarta înapoi.

— N-avem nimic cu voi, că nu ne-a dat nimenea vreo poruncă. Poarta dați-ne-o și duce-vă-ți dracului !

— Vă dăm poarta dacă ne spuneți unde este Papidon ! strigă Spătosu.

Un armaș descălecă și veni fără arme, mai aproape de haiduci, ca să se tocmească cu ei.

— Mai bine spune-ne unde-l găsim pe Tăchiță ! zise Fancu.

— Păi ce să facem noi cu năvlegul ăla de fiu-so ? spuse Taure, răsucindu-se spre Fancu.

— Cum ce, bă ? Cum ce ? se răsti Fancu la el. Poate dă de dracu careva și ajunge la zdup. Și atuncea să-mi spui tu mie ce-i dăm noi lui Papidon în schimbul vieții tale ?

Aflînd că băiatul lui Lache Papidon se găsea la schitul Hotărani, haiducii le dădură armașilor poarta și porniră să-l scoată pe Tăchiță de acolo. Rămaseră în marginea pădurii, iar Bîrlogea se duse la schit, unde-l găsi pe Tăchiță luptîndu-se cu o lingură de lemn într-o oală de fasole.

— Mă trimeasă conu Lache să-ți spui că trebuie să fugi grabnic, să te ascunzi la mînăstirea Căluiul, fiindcă vor nește haiduci să te răpească.

Tăchiță se îngălbeni de frică. Își scoase calul din grajd și-l rugă pe Bîrlogea să îl însoțească pînă la Căluiul.

— Nu-ți fie frică, conașule, că uite luna luminează ca-n palmă !

— Mie, frică ? Cum să-mi fie frică, cînd tata este cine este ? Nu mi-e frică, dar nu știu drumul. De-asta-mi e mie : drumul nu-l știu. Matale trebuie să-l știi !

— Păi nici eu nu-l știu, ridică din umeri Bîrlogea.

— Eh, ce dacă nu-l știi ? Amîndoi poate-l găsim mai ușor !

Porniră călare prin noapte. Luna lumina drumul și aproape că își vedeau umbrele. Ajunseră la un pod de lemn peste un rîu. Tăchiță îi spuse lui Bîrlogea că el nu calcă pe pod.

— Du-te matale, de vezi să nu fie cineva sub pod !

— Eu mă duc, conașule, dar cu cine rămîi tălică singur în drum ?

Bîrlogea îl duse la mînăstirea Dragobetele.

— Gata, conașule, uite că ajunserăm la Căluiul.

Tachiță îi dete un bănuț de aramă.

Haiducul rise în urma lui și se duse să dea bănuțul călugărului de la poartă. Bătrînul schimnic rămase nedumerit, fiindcă îl cunoștea pe Birlogea la fel de bine ca și pe ceilalți fîrtați de-ai lui, ca pe niște oameni de-ai casei, mai ales că aurul și giuvaerurile adunate în folosul țăranilor le țineau în păstrare la starețul Ambrozie.

*
* *

După ce Francu plecă cu haiducii, Filica popii se dusese la baba Floarea să-i dea în bobi, ca să-i spună despre Fancu unde e și ce are de gînd.

— Cu gîndu', cu sufletu' e la tine. Ți se arată cu temei. Dar gîndul lui e tăiat în două. Un glas îi zice „hăis", un glas îi zice „ța". E la o îmbulzeală de oameni mulți, dar e singur. Și-l pasc primejdii o mie. Uite, ăștea sînt primejdiile ! Dar pînă la urmă le dă la spate. Însă prin ce trece ! I se arată cu soare. Ce de soare are băiatul ăsta ! Uite iar primejdiile ăștia negre. Și stă unul să-i mănînce capul. Și o scară îl duce-n sus, îl duce-n jos. Uite, acilea e slăvile cerului, acilea măruntaiele pămîntului. Să-ți facă baba și nește descîntece ?

„Luna albă cînd răsare,
Filica plînge-n cărare.
Luna albă cînd coboară,
Pe Fancu doru-l omoară..."

Baba îi spuse că va potrivi ea să iasă toate bune, îi mai dădu niște buruieni și niște sfaturi, apoi o trimise acasă, îmbărbătînd-o că de acuma o să aibă de trecut prin grele încercări. Îndată după plecarea ei, baba Floarea trimise vorbă la bunica lui Tăchiță printr-o femeie care avea drum la Comanca, să-i spună că l-a visat rău pe Tăchiță, să o pețească în grabă pe Filica, că s-ar putea să i se întîmple cine știe ce.

Bunica de la Comanca îi trimise și ea vorbă mamei lui Tăchiță printr-o nepoată, să-l pună pe bărbatu-său s-o pețească mai stăruitor pe Filica pentru Tăchiță al lor.

Cînd Papidon află că băiatul îi fusese luat de un necunoscut spre a fi dus la Căluiul, iar acolo încă nu ajunsese, pricepu că fiul său fusese răpit.

— Nemaipomenită baba asta ! Cum i-a spus ea, așa s-a întîmplat. Acum dac-o pețesc pe Filica, degeaba mi-ar da-o popa Claie. Pînă îl găsesc eu pe fii-meu, las' că știu eu ce am de făcut.

Veni la Băbici, la popa Claie, într-un rădvan tras de trei perechi de cai și însoțit de mai mulți poterași călări.

— Te-ai hotărît, părinte ? Ce faci, te încuscrești cu mine sau lași să-ți răpească haiducii fata ?

Popa îi dădu un răspuns cam în doi peri : să aștepte pînă s-or mai limpezi lucrurile.

— Înțălepte vorbe ies din gura matale. Că acuma, cu vremurile ăștea turburi, nu știi la ce să te mai aștepți de la gloatele ăștea de mojici. Cică s-a ivit revoluția și la Potelu, la Ianca, Hotarul, de nu mai vrea nimenea să iasă la muncile arendașului. De Vasile al lui Scatoalcă auzișî ? Ala din Țuguiești, care luă mai an moșia Otașnița. Îi secerară în silnicie o tarla cu grîu d'ăla cîrnău mustăcios, de-l pusese astă-toamnă. Pînă și la Rusănești, colea, ce e-n stare să facă clăcașul ? Ce crezi ? Trecură vitele așa prin arăturile propității. Ieri. De ce ? Ca să driguie-n picioare recolta pînă nu e adunată. Și ce orz mucheriu avea, măiculiță. Iernatic ! Acum o săptămînă trecui eu pe acolo și uite-așa se legăna.

— Dar ce le-a venit, sfinte apără, că și acilea la noi îi găsiră pe toți cu mîinile-n sîn, nici în ruptul capului nu vrea măcar unul să puie mîna la secerat pe prisoasele Pițulescului. Nici oamenii, nici femeile...

— Să-ți spun eu ce e : se-mpotrivesc la-ndatoririle propitaricești. Asta e !

— Bine, frate, înțeleg că nu vor să mai dea dijmă, că deh ! mai erau și dijmari care dijmuiau îndoit. Dar claca ? Dacă clăcașii nu mai catadicsesc să mai clăcuiască, cine mai muncește pămîntul ?

— Păi și eu tot așa zisei, cusere ! De-aia și eu...

— Uite ce e ! De unde pînă unde te încuscrișî cu mine pînă nu se alească zărul din urdă ?

Papidon îl domoli cu vorba și chiar încercă să-l convingă să o trimită pe Filica undeva, la adăpost, pentru o bucată de vreme.

— Dar eu nu am bani de plătit diligența.

— Păi eu de ce crezi matale că venii cu rădvanul ? Că drumurile, vai și amar ! Nu mai cutează omul să scoată piciorul afară din ogradă.

Popa se duse să o cheme pe Filica, dar Filica nicăieri. O căută pretutindeni și nu o găsi. Îl trimise pe țîrcovnic să vadă dacă nu s-o fi dus în vale la cișmele sau poate pe luncă după ăi purcei. Lui Papidon îi spuse să mai aștepte o țîră, că a trimis-o cu treabă în vale la grădini și scoase un clondir cu vin de razachie, ca să mai treacă vremea pînă o va găsi țîrcovnicul.

Cînd Filica se întoarse acasă, Papidon o duse cu rădvanul la bolnița Afumata și o lăsă în seama maicii egumene Tecla. El îi spuse neveste-si că trecuse și pe la Tăchița.

— Toate bune, sănătos voinic ! o minți el și coborî în pivniță să se îmbete.

— Mai lasă dracului băutura, că te-ai rătutit la cap, de ți s-au întunecat mințile.

Auzind-o că vrea să trimită un armaș cu niște baclavale la schitul Hotărani pentru Tăchița, Papidon găsi repede o minciună :

— L-am dus de la Hotărani, că prea era în drumul multora schitul. L-am trimis cu un om al meu să stea la loc ferit, unde nu-l știe nimenea. Eh, unde ! Treaba mea unde l-am pus să stea ! Ia nu le mai știi tu pe toate, gură spartă ce ești ! zbieră Papidon și mai dădu peste cap o cană cu vin, să-și înece necazul.

* * *

În ziua de duminică, haiducii ajunseră la Craiova, puțin înaintea mulțimii care venea cu capii aleși la Islaz. Comandirul Vlădoianu pusese arnăuții și oștenii să străjuiască pentru a nu lăsa mulțimea să intre în oraș. Haiducii dădură năvală pe ulițele prăfuite, îndreptîndu-se chiar spre casa lui Vlădoianu, înconjurată de arnăuți cu arme de foc și de slugi cu ciumege și bîzdoace.

Întîmpinați cu împușcături, haiducii se risipiră pe ulițele din apropiere. Găsiră în fața unei cîrciumi un car cu boi, încărcat cu droburi de sare. Desjugară boii și îi puseră de-a-ndoaselea, cu botul înspre car. Oamenii ieșiră din crișmă, dar văzînd ce arme aveau cu ei, rămaseră în prag.

Haiducii duseră carul, împins de-a-ndoaselea de boi, pînă în dreptul porților mari de la curtea lui Vlădoianu. Plesniră boii cu biciul, împinseră și ei cu mîinile. Izbiră porțile. Nu se rupseră.

— Ss, tu,-ndărăt !... Ha'nc'o dată ! Acuma, toți !

Porțile săriră în lături, iar carul pătrunse în curte. Haiducii risipiră groază printre arnăuții care nu mai nimereau să își încarce puștile și printre slugile înarmate cu ce apucaseră din ogradă.

La auzul împușcăturilor, alți arnăuți și oșteni veniră de prin mahalalele învecinate și îi atacară din spate. Neavînd încotro, haiducii încolțiți sparseră ușile și pătrunseră în casă, unde se adăpostiră trăgînd prin ferestre, de după perdele. În vremea asta, puhoiul de oameni, împreună cu capii mișcării aleși la Islaz, pătrunse prin bariera Craiovei, unde straja rămasă nu îi putu împiedica, și înaintară nestingheriți. O parte din arnăuții și oștenii ce îi țineau pe haiduci împresurați dădu fuga să îi ajute pe armașii de la agie să împiedice mulțimile de-a ajunge la prefectură.

Sumedenie de craioveni se alăturară. Țăranii scoaseră pietrele din pavajul străzii și începură să arunce în oamenii stăpînirii, punîndu-i pe fugă.

— Huo ! Oarba ! Huideo !

Zbirii își căutară scăparea care încotro, dar cei mai mulți se ascunseră în curtea agiei, la adăpostul zidurilor groase. Văzînd cum pe deasupra capetelor puzderiei de oameni, furci, coase, topoare fremătau valuri-valuri ca un lan de grîu, dorobanții nu mai cutezară să facă ceva cu puștile, de teamă să nu îi îndîrjească și mai tare pe răzvrătiți.

— Toate ca toate, numai de n-ar pune foc ! erau îngrijorați armașii.

Haiducii nu pierdură prilejul și scăpară din împresurarea arnăuților și slugilor lui Vlădoianu.

A doua zi, Vlădoianu adună pe toți oștenii, armașii, arnăuții și slugile de încredere ale boierilor craioveni și îi asmuți să scoată mulțimea din oraș.

* * *

Mai tîrziu, cînd Fancu va fi în închisoare, avea să povestească celor din temniță că atunci, la Craiova, el a fost alături de haiduci în fruntea mulțimilor, cînd au ridicat tricolorul. Și că el a fost primul care s-a repezit cu toporul cînd conu Ghiță Magheru zis Frunte-lată, cu cîteva vorbe meșteșugite, a îndîrjit norodul asupra zbirilor stăpînirii și a strigat „dreptate, frăție" ! Așa avea să spună Fancu mai tîrziu. Însă nu din cauza aceasta avea să fie prins și închis, după cum reiese din Călindarul lui popa Claie.

* * *

În încăierarea de la Craiova, Liucimir izbi cu atîta furie în dreapta și în stînga, încît nu băgă de seamă că se răzlețește de ceilalți haiduci.

— Ce s-o fi-ntîmplat, mă neiculiță, cu Liucimir ? Să se fi pierdut de noi ? se uită în toate părțile haiducul Cucută după ce rămaseră stăpîni pe ulițele cele mai importante ale Craiovei.

— Să nu fi căzut în mîna ălora !

— Nu le mai ardea lor să stea să ia prinși. Ăia abia au avut vreme să-și scape ei pielea.

— Dacă era să vină, se-ntorcea pînă acuma, zise Bîrlogea, terminînd de curățat țeava puștii. Mă duc să-l caut, să nu fi rămas rănit pe cine știe unde.

— Unde mai plecă și Bîrlogea ăsta ? Să mor eu dacă ăsta nu s-o fi dus să dea pe gît o dușcă, două. Iar noi stăm acilea ca proștii. Ia haideți cu mine să-l căutăm, că știu eu o crîșmă unde nemerea el întotdeauna, că-l trăgea ața după nește țuică de Rîmnic, d-aia de prună. Dar prrună ! își plescăi Taure buzele.

Haiducii se sfătuiră să își ia tezaurul lăsat în păstrarea lui Ambrozie la Dragobetele și să-i dea o întrebuințare mai bună, cumpărînd niște arme.

— Bine zici ! făcu unul. Le dăm și ălora din satul meu, că veniră numai cu furcile. Neamuri d-ale mele, toți de încredere !

Fiecare ar fi vrut ca armele să fie împărțite celor din satul său, pentru care era gata să se pună chezaș. Numai Șoimu fu de părere că mai bine ar cumpăra un tun, două.

— Fugi, bă, că nu ești în toate mințile ! Ce să facem cu tunurile ?

— Ehe, dacă am avea nește tunuri !

— Ce vă uitați, bă,-n gura ăstuia mai tîmpit ca voi ? îi luă la rost Spătosu, aducîndu-le aminte de gîndul lor de cîte ar putea face pentru săraci cu acei bani.

— Ba, da, așa e ! mai ziseră vreo cîțiva.

Fancu, după ce stătuse de-o parte, se băgă în vorbă, spunîndu-le să întindă în iarbă un suman.

— Ăi de vor să cumpărați puști să-și puie pușca pe suman !

— Dar ăi de vrem tun ce să punem ?

— Puneți și voi, deh, o căciulă ! dădu din umeri Fancu.

Cîțiva haiduci aruncară căciula deasupra puștilor de pe suman. Țavă se răsti la Încroznatu, că de ce a pus la un loc și pușca și căciula.

Încroznatu îi răspunse că pușca o pusese ca din partea lui Bilogea, care nu era de față.

— Iar căciula am pus-o din partea mea. Eu vreau să ne luăm un tun.

În drum spre Dragobetele, trecură iar prin Caracal.

Pe ulița mare din dealul Protosenilor se auzeau lăutarii. În fruntea lor mergea Lache Papidon pe lîngă cal, împleticindu-se și ținîndu-se de dîrlogi. Alde „Trei sarmale" îi țineau hangul, iar conu Papidon cînta cît îl ținea gura :

„Du-mă, du-mă, calule !
Nu te duc, bețiule !
Du-mă, du-mă mai domol !
Fugi d'aci, că ești matol !"

— Păzea, jupîne ! strigă Basangeac și zdrăngăni din cobză mai departe.

Papidon întoarse capul și văzîndu-i pe haiduci încălecă și dădu pinteni calului.

Țiganii rămaseră în drum și îi întîmpinară pe haiduci :

„Cucule, de unde vii ?
De pe Olt și de pe Jii,
De prin ăi codrii pustii".

Basangeac le spuse că Papidon o dusese pe Filica la bolnița Afumata.

— Cum, bă pasăre, îți spunea ție Papidon, cînd te știe o lume ce gură slobodă ai ?

— D'apoi, boiarule, io nu dă la jupînul știu. Eu din stele știu. Mi-a trecut un porumbel așa pe la ureche și mi-a gungurit din zbor, că ce și cum. Uite, mi-a mai spus că o duseră la Afumata, ca s-o mărite cu Tăchiță.

— Porumbelul ăla o fi fost cioară ! zîmbi Fancu. De Tăchiță ce știi ?

— Tăchiță, deocamdată, îl luă ta-so de la Hotărani și-l trimeasă nu se știe unde, cu un om de-al lui, ca să fie la adăpost de primejdii.

Haiducii izbucniră în rîs și-l bătură pe umeri.

— Da' tu toate le afli !

La Dragobetele, Ambrozie, de cum ajunseră, îi puse la masă și porunci să li se aducă niște găvane de lemn, pline cu lapte bătut și vreo două roate de mămăligă.

— Deh, de ce nu nimeriți în zi de dulce ? V-am spus să nu vă mai prind pe la mine în zi de post ? zise starețul și le mai spuse, ca o mare taină, că s-a pomenit într-o noapte cu Tăchiță al lui Papidon.

— L-a trimis ta-so iscoadă pe capul meu.

— Zău, părinte ? făcu ochii mari Corbaru și trase mai aproape cîrpătorul de mămăligă. Nu mai spune, că mi se oprește-n gît !

Însă Fancu nu se putu stăpîni și se dădu de gol, povestind cum îl răpiseră pe Tăchiță, fără ca acesta să știe că e răpit.

— Acuma trebuie să fie cu diacul Savatie pe la stupi. Știi ce-i plac lui Tăchiță albinele? De dimineață pînă seara nu face altceva. E născut să fie popă. Păcat însă că nu-i place coliva. Asta e blestem de sus. Să nu-i placă coliva. Altminteri nu e prost, dar se uită așa în gol, parcă s-ar gîndi la cîrnații de acum nu știu cîți ani.

Ambrozie îi duse la slujba de vecernie, fără să le spună de ce. Călugării cîntau niște psalmi pe două glasuri.

— Care dracu mormăie așa? se uitară haiducii în toate părțile.

Călugării arătară peste umeri cu degetul înspre fundul bisericii, unde Tăchiță încă nu isprăvise suflul din plămîni și lungea ultimul sunet la nesfîrșit, cu o voce neînchipuit de groasă. Candelele pîlpîiau, geamurile zornăiau, icoanele se clinteau.

— Asta are un glas cu un lat de palmă mai gros ca toți ăștelanți.

Un călugăr le spuse în șoaptă că numai diavolul poate să cînte cu o antifoană mai jos decît oamenii. Însă un altul le spuse că, dimpotrivă, acesta este har ceresc.

— Ce păcat că nu-i place coliva! Ce mai popă ieșea dintr-ăsta! clătină din cap Ambrozie cînd ieși în pridvor, pieptănîndu-și barba cu un pieptăn de os.

Fancu îl întrebă cum se ajunge la Afumata. Starețul îi spuse pe îndelete că aceasta era o bolniță aghiotaftică, în metohul mînăstirii Hilandru de la Muntele Athos.

— Adică este închinată, cum se zice. Cară din țară miere, nuci, ceară de albine, grîu, bani, și de toate. De toate. Sînt de speriat maicile alea bătrîne de la Afumata, nește hapsîne și nește cămătărese! Păi nu îi deteră cu împrumut starețului Evlampie de la Rogozelu trei pungi de bani? Cu dobînda socotită la cetvîrtă. De Rusalii trebuia să le aducă banii înapoi, dar n-avu omul și se rugă să-l păsuiască barim pînă la Sînziene. Și zise egumeniță că *da*, însă îi puseră în seamă și dobînda la dobîndă. Stau și mă vaiet ce e pe capul lui Evlampie.

Fancu stărui pe lîngă haiduci să îl ajute să o răpească pe Filica de la bolniță, însă ei rîseră de el, că numai așa ceva nu făcuseră pînă atunci.

— Bine, lasă că o să vă vină vouă roaga la mine ! Să vă văd cum o să-i găsiți voi pe ăia cinci fără mine !

— N-avem încotro ! se înțeleseră haiducii din priviri. Sîntem la mîna ăstuia. Trebuie să îi facem hatîrul.

* * *

Soarele începuse să pălească, iar toaca de la Afumata răsuna pînă la marginea pădurii de arțari. Pe drumul prost pietruit, un călugăr jerpelit venea agale pe o mîrțoagă. Cînd ajunse și întrebă de egumena Tecla, maicile îi spuseră să aștepte, că se află la rugăciuni.

— Ți-o fi foame de la drum. Nu ți-aduseși nimic de mîncare ? Stai colea pe trepte, că nu-ncurci pe nimenea ! Și dacă ți-e sete, uite fîntîna colo !

O călugăriță bătrînă îi aduse o ulcică de pămînt.

— Na ! Să nu bagi botul în ciutură ca mitocanii, că mai bem și noi din fîntîna asta !

Cînd veni egumena să-l întrebe cu ce rosturi umblă, călugărul îi spuse că vine din partea starețului Evlampie de la Rogozelu, care îi trimite cuvioșiei sale „smerite plecăciuni și metanii", apoi scoase de sub anteriu pungile cu banii datorați. Maica Tecla îi făcu semn să vină după ea în odaia vistieriei. Numără pe o masă banii din pungile aduse, răsturnă banii într-o lădiță pe jumătate plină cu galbeni, apoi scoase partea răbojului cu rămășese la ea. Îi ceru și jumătatea lui, pentru ca să alăture cele două bucăți de lemn cu crestături, să vadă dacă sînt la fel, și apoi să le ardă.

Însă călugărul scoase de sub anteriu un pistol și îi smulse lădița cu bani. Maica Tecla se repezi, țipînd, să-l lovească, dar rămase cu barba lui în mîini.

Călugărul nu era altul decît Fancu. O încuie pe egumenă în vistierie și fugi de-a lungul pridvorului cu stîlpi văruiți. La țipetele ei, toate maicile săriră de prin chilii și de pretutindeni, cu furci de tors în mîini și cu fuse de lemn.

Fancu se îngrozi numai la gîndul că dacă îl vor prinde, îl străpung cu acele pașnice unelte de tors bumbac și lînă. Încolțit din toate părțile, urcă scara ce ducea la pod. Maicile, cu furcile după el. În pod atîrnau funii de ceapă și usturoi. Fancu smulse o funie și începu să o minuie ca pe un bici. Zvîrli funia asupra călugărițelor, ieși pe cucumeaua podului și ajunse pe acoperișul de șindrilă. Din curte, alte maici aruncară cu pietre să-l doboare de pe culmea acoperișului, unde alerga cu lădița în brațe, împiedicîndu-se în anteriu.

Fancu apucă să zărească jos printre straturile cu flori patru arnăuți cu puștile îndreptate asupra lui.

— Ăștia de unde naiba or mai fi răsărit ? se clătină Fancu, încercînd să nu alunece și într-o clipă îi recunoscu.

Erau chiar ucigașii care îl capturaseră pe Iancu Coruia. Dar căpetenia arnăuților, omul cu joben și ochelari de sîrmă, nu era acum cu ei.

În partea cealaltă a chiliilor, profitînd de hărmălaia iscată de Fancu, haiducii se apropiară tiptil pînă sub zidul la poalele căruia creșteau urzici, mărăcini și cucută. Sus de tot, la o ferestruică aproape de streașină, printre gratii, văzură chipul unei fete.

— Și dacă n-o fi ea ?

— Ea e, bă ! Filica popii. Ce, n-o știu eu de la nunta soru-mi ?

Taure se urcă în picioare pe șaua calului, iar Țavă se sui pe umerii lui pînă ajunse să lege o funie groasă de gratii.

Filica țipă cît putu. Țavă îi făcu semn să tacă și îi spuse că este prietenul lui Fancu.

Niște împușcături se auziră în curtea interioară.

— Hait ! Ce-o fi asta ? rămaseră haiducii înmărmuriți.

Țavă se căță cum putu, pînă se agăță cu mîinile de marginea acoperișului. Haiducii traseră de celălalt capăt al frînghiei, cu caii. Așa atîrnat cum era, Țavă își feri cizmele, iar gratiile săriră pe sub el, rupînd cîteva cărămizi. Se strecură pe fereastră înăuntru și o ajută pe Filica să iasă pe pervaz. Jos, o prinseră în brațe haiducii.

Filica îi întrebă unde este Fancu.

Nu știau nici ei ce să îi răspundă acuma, după ce auziseră acele împușcături. Îi răspunseră cu o minciună, în timp ce ei înșiși se întrebau din ochi ce o fi pățit Fancu.

* * *

Cei patru arnăuți se întoarseră în beciul de unde ieșiseră. Omul cu joben și ochelari le lăsase poruncă să nu părăsească o clipă ușa ferecată de la beciul în care îl băgaseră pe Iancu Coruia.

— Care erai la rînd ? zise unul din ei care avea o ureche spintecată sus ca la porc, și adună cărțile de joc de pe fundul unei putini întoarse cu gura în jos.

— Al de întreabă ! îi răspunse altul lăsînd din mînă plosca de vin și se ridică să se mai uite pe ferestruica ușii de stejar negru, întărită cu margini și diagonale de fier bătut în nituri.

— Aoleu ! A fugit !

— Nu se poate ! Cum așa ?

Cei patru arnăuți își înghesuiră capetele să se uite înăuntru.

Într-adevăr, sîrma ghimpată care fusese încîlcită printre gratiile de la fereastra din peretele opus, acuma era împinsă toată în sus. Iar în colții sîrmei rămăsese o fîșie din cămașa lui Iancu Coruia.

— Vezi, bă ? Și ziceați că nu încape nimeni printre gratiile ăștea ! făcu unul răsucind cheia cu degetele tremurîndu-i.

Dădură buzna pe ușă. Temnița goală. Se repeziră să apuce zdreanța rămasă în sîrma ghimpată, ca să o miroase ciinii și să se ia după urmele fugarilor. Deodată ușa se trînti în dosul lor, cu zgomot.

Se răsuciră pe călcîie și-l auziră pe Iancu Coruia cum rîde închizîndu-i pe dinafară. Începură să tragă după el prin ferestruica ușii, dar degeaba.

— Trebuia să dai cu ușa mai tare, să-l strivești de perete de la-nceput ! se înjurară arnăuții între ei.

— De ce dai, mă, în mine ? De unde era să știu eu că s-a pitulat după ușă ?

— Şi-atuncea, odată aşa, s-a înălţat la cer ! povesteşte maica Pahomia lui Lache Papidon care a venit la Afumata, să cerceteze răpirea Filicăi şi fuga lui Fancu. Cu cal cu tot s-a înălţat la cer. Cu ochii mei am văzut, cum te văz şi cum mă vezi. Iar suratele, fiindcă vruiau să-l străpungă cu fusele, pe dată s-au prefăcut în fuioare de cînepă.

— Maicile ?

— Nu, fusele ! Pedeapsă de la Al de sus !

Papidon rămase îngîndurat după destăinuirile bătrînei călugăriţe.

— Şi cum arăta la chip ?

— Dacă-l vedeai numai aşa, n-ai fi zis... Dar dacă te uitai mai cu luare-aminte, atunci îţi dădeai seama.

— Mda ! murmură descumpănit Papidon, ca pentru sine. Cine să fi fost ?

— Zarzavela ! Necuratul ! şuieră pe gîtlej călugăriţa, pironindu-l cu privirea. Ucigă-l toaca... De-atuncea, uite, batem toaca toată ziua, toată noaptea. Că pînă cînd ?

— Dar Filica ? întrebă Papidon, descumpănit.

— Şi ea tot aşa !

Papidon nu prea înclina să creadă scornelile maicei, fiindcă el ştia de la bunica lui că necuratul nu se poate înălţa la cer. Dar nu îi mai spuse călugăriţei, care i se părea cam nătîngă ca să nu se întindă la vorbă, fiind grăbit. Se duse să mai întrebe şi pe alte maici. Acestea îi spuseră că acel hoţ nu s-a înălţat la cer, ci s-a prefăcut într-un porc.

— Şi cu porcul ce s-a-ntîmplat ?

— E aci, la coteţe. Hai de vezi-l !

— ? ! !

•
• •

Haiducii ajunseseră cu Filica la Dragobetele. A doua zi, se pomeniră şi cu Fancu, frînt de osteneală. Venise pe jos.

— Cum scăpaşi, mă afurisitule ?

— Avusăi noroc, aia e ! Sării de sus de pe acoperiş,

drept pe spinarea unui porc. Ca să nu-mi rup oasele. Pfu, ce fuse pe mine de înămolit de la porci ! De ce nu stăturăţi să mă luaţi şi pe mine ?

— Bine, dar noi ziceam că te-a-mpuşcat !... Chiar, am şi zis, pe ochii mei, bogdaproste că avusăşi noroc să mori la mînăstire, nu la dracu-n praznic, sau cine ştie cum, poate şi mai rău.

Cînd Fancu le spuse că îi văzuse acolo pe cei patru arnăuţi, haiducii încălecară şi porniră înapoi la Afumata.

— Înseamnă că acolo îl ţin ei pe Coruia al nostru-nchis !

Ei nici nu îşi închipuiau că Iancu Coruia acum era departe, şi că după ce acesta îi căutase zadarnic la Caracal, dăduse fuga la Bucureşti. Odată cu mulţimea, Coruia purta cu alai şi bocete prin faţa prăvăliilor exemplarul oficial al Arhondologiei, cartea unde erau cuprinse toate numele boierilor. În timp ce Iancu Coruia dădea foc Arhondologiei pe dealul Mitropoliei în uralele şi chiotele revoluţionarilor, haiducii ajunseră la Afumata şi se cocoţară pe un gard de cărămidă dinspre ograda cu animale.

Papidon pusese poteraşii de strajă pe diferite coridoare, iar el rămăsese să stea de veghe în capul mesei celei lungi din trapeză, avînd de-a dreapta o oală de pămînt plină cu vin, iar de-a stînga un castron de icre cu lămîie şi cîteva prescuri, de pe care curăţă cu unghia nişte picături de ceară.

Haiducii, pitulaţi pe acoperişuri, pe după hornuri, urmăreau fiecare mişcare a poteraşilor prin curte.

Peste noapte, Papidon auzi nişte zgomote ciudate venind nu se ştie de unde. Ieşi în pridvor şi fluieră din degete să vină poteraşii toţi la el. Şi ei auziseră ceva zgomote. Unii ziceau că din văzduh, alţii că de sub pămînt.

— Tîmpiţilor ! Habar n-aveţi ! se supără Papidon pe ei şi le dădu cîteva palme, ca să îi îndemne la treabă.

Cu armele încărcate şi cu lumînări în mîini, se risipiră pe coridoare trăgînd cu urechea, pînă ajunseră la beci. Aici dădură peste cei patru arnăuţi, care încă mai erau închişi, cum îi lăsase Iancu Coruia, căpetenia haiducilor.

— Ce este, mă, cu voi acilea ? Cine sînteţi şi cine vă plăteşte ?

Dar arnăuții nu vrură să răspundă.

— Cine v-a închis, bă ? Altfel nu vă dau drumul !

Papidon puse cîțiva poterași să păzească ușa beciului și se duse într-o odaie să se întindă pe pat, așa îmbrăcat cum era și cu cizmele pe tăblia patului. Ar fi vrut să adoarmă, dar îl durea o măsea.

— Lămuresc eu și treaba asta cu arnăuții ! La ziuă, că acuma n-o să scol maicile în toiul nopții. Firi-a dracului de măsea, cu cine nu te-o scoate !

Începu să se crape de ziuă. Clopotarul se trezi ca să tragă clopotul la vremea cînd prima rază de soare se așază pe turla acoperită cu tablă de aramă.

Poterașii moțăiau ghemuiți prin ungherele coridoarelor. Se treziră cu toții abia cînd maicile ieșiră din chilii să meargă la slujba de utrenie.

Stareța Tecla îi răspunse lui Papidon că nu știe nimic de oamenii aceia din beci.

— Eu nu i-am mai văzut niciodată. Cînd i-ați adus acilea ? Azi-noapte ?! se arătă ea mirată.

Celelalte măicuțe spuseră și ele la fel.

— Dacă nu știi dumneata, care ești capul poterii, noi de unde să știm ? ridicau ele din umeri.

— Oricum, la mine acilea să nu-i ții ! îi zise răspicat maica Tecla. Să ți-i iei de acilea, că eu n-am mîncare pentru oamenii dumitale !

Atunci, lui Papidon i se umflară tîmplele gata să-i plesnească, iar ochii i se înroșiră de mînie. Nu mai simțea nici măseaua. Îi veni o poftă oarbă să le treacă prin sabie pe toate maicile alea mîncinoase.

„Și-am să-ncep chiar cu mătăluță, maică Tecla !“ spuse el în gînd, dar rosti cu glas tare :

— Dacă zici matale să-i iau, eu îi iau ! Să vedem, e mai bine așa ?

Văzînd că cei patru arnăuți au fost luați de oamenii lui Papidon care plecaseră cu toții, haiducii se întoarseră mofluji la Dragobetele, unde Ambrozie tocmai îi spunea lui Fancu :

— Fiule, ascultă la mine ! Fii deștept ! Tu dă-te bine pe lîngă Popa Șapcă. Ia aminte, că ăsta este din Celei și știe el ce știe de se puse în fruntea gloatelor. Dacă n-o ajunge mitropolit, mira-m-aș !

Ambrozie îi spuse ce aflase de la fratele Stratilat, care ajunsese de cîţiva ani „conţopist" la calemurile Mitropoliei.

— Eu i-am fost duhovnic cînd era acilea la noi. Şi-i sînt şi-acuma. Chit că nu ne-am mai văzut de un car de vreme.

— Păi atuncea cum ţi se spovedeşte, cuviosia ta, în vis ? făcu Fancu ochii mari.

— Îmi scrie, fiule. Uite, chiar aseară pe la toacă, aşa, mă pomenesc cu un alergător de olac, călare, cu epistolie de la fratele Stratilat. Mă duc eu în odaie la mine, aprind sfeşnicul şi mă aştern pe citit. Ce crezi ? Cică preafericitul Nifon e cu fundul în două luntrii. Vezi bine că dacă e şi cu ăia şi cu ăia, înseamnă că nu e nici cu unii, nici cu alţii.

Ambrozie le spuse apoi haiducilor că Stratilat i-a scris să vină grabnic la Bucureşti, la Mitropolie, că este vorba „de emancipaţia mînăstirilor închinate" şi să vadă cum rămîne cu pămînturile pentru ţărani.

— Iar pe de altă parte, cică preafericitul a trimis călăreţii milostivnici ai preacucerniciei sale, ca să pună mîna pe Popa Şapcă al nostru.

Ambrozie le mai spuse haiducilor să meargă la Caracal ca să-l aducă pe Popa Şapcă la Dragobetele.

— Să stea aci pînă trece vijelia. N-o să i se urască la mine, că mă mai sfătuiesc şi eu cu el ce şi cum, ca să ştiu ce-i spun lui Stratilat. Atunci să te ţii, Fancule ! Ne luăm mînăstirile înapoi şi o să te punem pe tine să tragi o zugrăveală nouă, cum ştii tu peste sfinţii ăia greceşti. Să faci neşte sfinţi aşa ca oamenii de la noi. Vorbesc eu cu Popa Şapcă pentru tine.

— Gata, părinte ! Iar eu o să-l fac pe Dumnezău cu chipul matale, îşi frecă palmele Fancu.

— M... nu chiar ! Lui Dumnezău i-ar sta mai bine cu barba lui Popa Şapcă. Nu l-ai văzut ce uitătură are cînd încruntă aşa numai un ochi. Pe mine, mai mic. În chip de... Să mă mai gîndesc.

— Răstignit ?

— Ptiu ! Bate-n lemn ! Eu ziceam să mă faci aşa cum sînt eu de obicei. Bunăoară la Cina cea de taină. Nu cum ar vrea duşmanii să mă vadă. Fancule, tu eşti cam într-o

ureche. Ai fi în stare să-l faci pe Popa Şapcă... chiar cu şapcă-n cap.

Taure şi încă vreo cîţiva haiduci încălecară şi porniră spre Caracal. Îndemnat de Ambrozie, Fancu se duse şi el cu haiducii la Caracal. Dar Filicăi uită să îi spună că pleacă.

* * *

Încroznatu şi cu ceilalţi haiduci rămaşi scoaseră din podul prăfuit nişte straie cu care se îmbrăcară în chip de poteraşi. Îl treziră pe Tăchiţă Papidon, care dormea în iarbă sub un nuc, de vreo cîteva ceasuri. Umbra nucului se mutase, iar el rămăsese în bătaia soarelui. Ambrozie nici nu vrusese să încuviinţeze ceea ce aveau ei de gînd cu Tăchiţă.

— Noi ce-o să ne facem fără el ? Glas ca al lui nu se mai găseşte, să dai cu tunul. Are un glas cam ca butoiul, pe lîngă ăilanţi ca damigenele.

Tăchiţă sări din somn. Văzîndu-i pe haiduci în straie de poteraşi, crezu că sînt trimişi de tatăl său şi începu să se zbată ca să scape din mîinile lor :

— Nu vreau să mă fac popă ! Lăsaţi-mă acilea ! Ajutor ! Mă omoară !

Îi legară mîinile şi îl urcară pe un cal. Porţile cele mari şi grele, din bîrne, se deschiseră scîrţiind, cît să treacă în şir, pe rînd, călări. Abia se pierdură ei în norul de praf din capătul drumului, că Filica îl şi întrebă pe Ambrozie unde e Fancu. Se supără şi nu vru să îl mai aştepte pînă se întoarce. Zicea că pleacă înapoi la Băbici, la tatăl ei.

— Cum o să pleci, cînd e trecut de chindie ? Te apucă noaptea pe drum.

Dar Filica îi ceru un cal şi haine bărbăteşti, ca să nu păţească ceva. Dacă îi iese cineva în cale pe întuneric, să creadă că ea este bărbat.

— N-am ! De unde să-ţi dau ?

Pînă la urmă se îndură să îi dea mîrţoaga pe care o înhămau la roata cu căuşe de pe malul Oltului, unde scoteau apă să ude grădina de varză şi bostănăria.

Soarele apunea cînd Filica încălecă pe mîrţoagă şi îi strigă din poartă lui Ambrozie că îi va trimite calul înapoi prin cineva.

— Pînă nu dai de dracu nu te laşi ! mormăi stareţul în barbă, pentru sine. Bine că plecaşi, dacă tot nu vrusăşi să mai stai. Nu ţi-am zis eu : pleacă !

* * *

Oamenii de la Mitropolie dăduseră de urma lui Popa Şapcă şi tocmai se pregăteau să dea buzna peste el. Dar sosirea haiducilor îi descumpăni pe răufăcători. Aceştia rămaseră în umbră să vadă ce se mai întîmplă.

Popa Şapcă le răspunse haiducilor că el nu are pentru ce să se teamă de mitropolitul Nifon.

— Dacă eu fug şi mă ascund, ce-o să zică şi conu Ghiţă Magheru şi ăştelalţi de-mi încredinţară frîurile ţărişoarei ăşteia a Olteniei ?

— Cuviosia ta, să ne fie cu iertare, dar decît să te înhaţe călăreţii milostivnici, mai bine vii cu noi ! îşi puse mîna pe inimă Corbaru. Şi îl luară pe sus.

Pe tot drumul de la Caracal la Dragobetele, călăreţii milostivnici se ţinură pe urmele haiducilor fără a se arăta sub poala pădurii. Aşteptînd un prilej de a-l răpi cu cît mai puţine riscuri pentru ei, în cele din urmă văzură cum intră cu toţii pe poartă la Dragoslavele.

Ambrozie se sfătui toată noaptea cu Popa Şapcă ce are de făcut la Mitropolie, cum să pună pe hîrtie necazurile şi nădejdile ţăranilor, şi totodată aduseră vorba de desfiinţarea titlurilor boiereşti, de moşii, de robii ţigani, de satele din parohii. Aproape de revărsatul zorilor, Ambrozie începu să se pregătească de drum. Căscă de nesomn cu o asemenea poftă, încît toţi ceilalţi se luară după el şi căscară de le trosneau fălcile şi nici nu mai puteau vorbi.

Popa Şapcă şi ceilalţi se duseră prin chilii să se culce. Numai stareţul şi cu Ţavă ieşiră la fîntîna din curte să-şi dea cu apă rece pe ochi. Ţavă se îmbrăcă în straie de că-

lugăr, ca să-l apere de-a lungul drumului și să-i fie de folos la Mitropolie. Cînd ieșiră amîndoi călări pe poartă, fură văzuți de călăreții milostivnici ai mitropolitului, ce pîndiseră toată noaptea la marginea pădurii din apropiere. Aceștia, crezînd că Ambrozie, după cum călărea cam greoi, ar fi Popa Șapcă, se luară după ei.

*
* *

În aceeași dimineață, Fancu porni pe jos spre Băbici. Din capul satului văzu că pe ulița mare erau oameni ieșiți pe marginea șanțului.

— Ce-o fi cu ăștia de n-au ieșit la sapă ? Aia din Frăsinelu erau la prașilă, iar ăștia nu tu furcă, nu tu drugă... Ia mai bine să nu dau eu ochii cu ei și s-o iau pe vale, pe Marginea Chingilor.

O capră se ridicase în două copite, lungindu-și gîtul după niște frunze deasupra unui gard de mărăcini. Fancu sări pîrleazul, trecu prin gardul de nuiele din fundul grădinii și ajunse în ograda lui popa Claie. Dulăul cel mare veni să se gudure pe lîngă el. Fancu își roti ochii prin ogradă. Prin bătătură erau risipite boabe de grîu și de porumb.

Pe prispă găsi ulcelele sale cu vopseluri pe care le lăsase la biserica din Risipiți.

— Stringător popa, nu aruncă nimic. Lasă că ți-o fac eu, părinte !

Filica, nicăieri.

— Unde s-o fi dus ? Nu mai are și ea treabă pe-acasă ?

Se duse în fundul curții să aștepte pînă vine Filica.

*
* *

La primul popas de poștă, Ambrozie nemaisimțindu-se în stare să meargă călare la un drum atît de lung, plăti unor surugii să-l ducă cu „poștalionul". În urmă a două perechi de cai telegari, într-un fel de copaie dintr-un singur lemn, fără nici un cui, pusă doar pe două roți, stătea

ghemuit pe un braţ de paie Ambrozie, ţinîndu-se zdravăn cu mîinile de margini, să nu-l răstoarne la zdrunciănături hopurile peste care caii zburau mincînd pămîntul. Ţavă, cu pulpanele anteriului sumese, călărea pe unul din caii de la han, asemenea surugiilor şi plesnea din biciul lung pe deasupra capului, răcnind din răsputeri. Dincolo de norul de praf din urma lor, călăreţii milostivnici se ţineau mereu după ei, să-i ajungă.

Surugiii nu băgară de seamă, însă Ţavă, la o cotitură a drumului, întoarse capul şi îi văzu pe urmăritori. Aceştia se abătură peste mirişte, ca să scurteze drumul. Ţavă intră şi el în partea cealaltă prin arătură, apoi prin mărăcini şi bolovani, prin gropi şi prin hîrtoape. O roată se rupse şi se rostogoli pînă în albia unui rîu. Goniră mai departe ca un iureş. Ambrozie strigă la Ţavă, însă acesta nu-l mai auzea şi nu luă în seamă nici cînd se rupse şi cealaltă roată.

Caii tîrau copaia pe jos pe pămînt, pînă cînd copaia se izbi de nişte bolovani şi se sparse. Ambrozie se rostogoli prin mărăcini, ferindu-şi capul.

*
* *

Se înserase cînd popa Claie intră pe portiţă cu Filica după el. Fancu se pitulă în dosul pătulului plin de ştiuleţi de porumb de anul trecut.

Prin uşa deschisă văzu că înăuntru s-a aprins o lumînare sau un opaiţ. Aşteptînd să se ducă popa la culcare, se porni un vînt prin salcîmi.

Fereastra popii se lumină. Fancu merse tiptil şi bătu în geamul de la odaia Filicăi. Ea îşi lipi nasul de geam şi începură să-şi facă semne. Veni afară şi se aşezară pe prispă la vorbă în şoaptă. Prispa era pe jumătate plină cu un maldăr de caiere de bumbac pe care vrură să se reazeme, dar fiind prea moale se cufundară cu totul, ca într-un nor de vreme senină. Fancu se uită pe cer. Dar stelele pe care le vedea el, Filica nu le vedea. Iar stelele văzute de ea, nu le vedea şi el. Pe cer, un fulger sfîşie bolta, aruncînd o lumină verzuie de o clipă. Trăsnetul

bubui, iar celor doi li se păru că se scufundă lumea. Se porniră fulgere să cutremure cerul, dar nu căzu nici un strop de ploaie.

* * *

Încroznatu și cu ceilalți haiduci îmbrăcați ca poteraşi îl duseră pe Tăchiță Papidon departe în munți, unde era o carieră de piatră la care se lucra cu osîndiți. Acest loc era știut sub numele de Pietrăria Singirul. La poalele muntelui din care se scotea piatra se afla, în apropiere, mînăstirea Singirul. Lumea vorbea că locul ar fi fost blestemat, deoarece pietrăria era singurul loc dintre acei munți, unde nu se putea auzi clopotul cel mare, deși pe văile alăturate, ecoul său se răsfrîngea dăngănind de două sau chiar de trei ori. Se zicea că din această pricină, împrejurul pietrăriei bîntuiau sumedenie de vipere și năpîrci veninoase. Osîndiții, cîți încercaseră pînă atunci să scape de sub paza puștilor, își găsiseră sfîrșitul muşcați de aspide.

Ca să se poată apropia prin bălăriile pe sub care viperele colcăiau, haiducii frecară picioarele cailor cu niște iarba șarpelui, ce îi ferea de muşcături. Îl dădură pe Tăchiță în mîna paznicilor, spunîndu-le că acesta ar fi hoțul care fugise cu pungile de bani de la Afumata.

— Băgați de seamă, că face pe prostul și n-a vrut să mărturisească. Dacă îl întrebi, nici el nu știe prea bine cine e. Ba zice că e băjat de poteraş, ba că e popă, ba că nu e, dar o să fie.

* * *

Popa Claie ieşi în ploaie adăpostindu-se sub o căldare mare de aramă care îi acoperea și umerii. Puse niște rogojini peste stupii de albine, apoi potrivi butoaiele sub streașina casei. Întinse o rogojină și peste caierele de bumbac din prispă, să fie mai ferite de umezeală. Fancu și Filica, învăluiți în bumbac, tăcură chitic.

Ploaia se abătuse peste sat și stătu abia la cîntatul cocoșilor.

Cînd el îi spuse că trebuie să plece să se întîlnească cu haiducii fiindcă s-a legat prin jurămînt cu ei, nădăjduind că-l vor ajuta să găsească sticla promisă de tatăl ei, Filica îi zise că mai bine ar merge împreună la baba Floarea, poate-i spune unde ar putea-o găsi.

Fancu rămase alături de Filica în prispă. Tolăniți în bumbac ascultau cum latră ciinii. Luna nu se mai vedea.

— Unde o fi luna ? se gîndi Fancu.

Nu se mai gîndi la nimic altceva. Nici el și nici haiducii nu aveau cum să știe că Ambrozie căzuse în mîna călăreților milostivnici. Chiar și pe Țavă îl încolțiseră pe cîmp deschis și îl prinseseră cu arcanul. Îi duseră pe amîndoi la Dunăre, să îi dea în seama unei căpetenii de beșlii turci. Cînd Fancu se uita cu Filica pe cer, Ambrozie și Țavă, legați burduf, erau trecuți peste Dunăre, fără să știe unde vor fi duși și ce li se va face.

* * *

În zori, popa Claie strigă din odaia vetrei :

— Filico, pînă cînd ai de gînd să mai lenevești ? Treci și dă drumul la gîște și la porci pe vale. Și vezi ce e cu cînepa aia, că n-avusăi ce să-i fac azi-noapte !

Dar Filica îi răspunse din prispă că de mult s-a trezit și răsfiră bumbacul, că s-a cam umezit de ploaie. Fancu sări din prispă și se furișă spre fundul grădinii.

* * *

Întorcîndu-se de la Singirul, pe „Drumul Domnului de Rouă" haiducii găsiră în șanț patru arnăuți morți.

Fiecare cu cîte un glonț între sprîncene. Semănau întru totul cu cei pictați de Fancu în cîrciuma „La caii verzi pe pereți". Degeaba se sfătuiră ei toți, că nu putură pricepe cine să-i fi împușcat.

— Dacă nu împușca Liucimir chipurile lor atunci la crîșmă, poate nu m-aș fi mirat chiar așa. Dar cum se întîmplă că ceea ce-a făcut el, de ziceam noi că s-a-mbătat și glumește, se petrecu aidoma ?

— Să-i fi omorît chiar el ?

Încroznatu zicea că Liucimir n-avea cum să-i găsească și era de părere că moartea acestora era pricinuită de împușcarea chipurilor lor de pe pereți.

— Liucimir ăsta este un mare pehlivan.

— Dacă nu-i dădeam noi peste mînă și-l lăsam să-l împuște și pe ăla cu zarțale la ochi, acuma ar fi fost și el grămadă peste ăștia.

— Bă zevzecilor ! Dar voi nu prepuneți că or fi fost împușcați chiar de ăsta al cincilea, de le dădea porunci ? zise Obogeanu.

— Dar ce, ei fură proști s-aștepte pînă-i împușcă el pe rînd ?

— Or fi fost legați și i-a dezlegat pe urmă.

— Vorbiși de te plătiși ! Mai bine ai avea grijă, că ți-or fi sfoiegit creierii-n cap.

* * *

Baba Floarea îi ghicea lui Fancu, iar Filica îi tălmăcea mai pe înțeles, fiindcă el nu pricepu nimic din spusele încîlcite ale babei.

— Cică sticla se află acuma în mîinile unui om rău. Și cică vrea s-o umple cu apă.

Fancu sări ca ars :

— Asta-nseamnă potopul ! zise el și o rugă pe babă să-i facă ceva acelui om rău, ca să-l împiedice.

Filica îi tălmăci din spusele babei că acel om rău vrea să umple sticla cu apă, ca să mărească literele dintr-o cărticică cu înțelepciuni aflată înăuntrul sticlei.

— E un rătutit ! Nu e nici o carte în sticlă ! L-a mințit cine i-a spus asemenea gogomănie ! se repezi Fancu.

— Și cică în scriitura aia se vorbește de pintenii Domnului de Rouă. Cică sînt nește pinteni de pietre scumpe. Ba nu, cică pietrele ăstea sînt din boabe de rouă.

— Cum o să umble omul acela după asemenea prostii?

— Eh, poate că n-or fi chiar prostii, cum zici tu! Și cică cine-și pune pintenii ăștia, dacă încalecă orice cal alb, poate să-l îmboldească să zboare ca vîntul peste nori.

Fancu zîmbi.

— Rizi tu, rîzi, dar ăsta nu e rîsul tău! clătină din cap baba stafidită, fără dinți.

— Dacă sticla mea e la ăsta, care zici, mă duc și mă bat cu el. Unde-i pot afla urma? se ridică Fancu de pe scăunelul cu trei picioare.

— Unde s-adun'zîrnoaicele și s-adap'leoaicele! răspunse baba, rîzînd.

De obicei, baba Floarea știa să spună mai multe, dar nu mai trecuse pe la ea Basangeac lăutarul, de la care afla ea tot ce se petrecea pe lumea asta. Dacă Fancu ar fi mai venit peste cîteva zile, i-ar fi spus ce-i cu căpetenia haiducilor. Chiar și Basangeac îi căuta pe haiduci să le spună veşti din partea lui Iancu Coruia.

* * *

La Slăveni, pe uliţa satului, femeile au ieșit în poartă la taifas. Torceau niște caiere de lînă.

— Și cum, ţaţă Leanţo, baba Anica să aibă numai găini și nici un cocoș?

— De ce să ţină cocoș, dacă cocoșul nu face ouă? Numai ca să-i facă pagubă la tărîţe?

— De-aia se tot uită baba Anica printre uluci la alde Tănăsuică al lui Botezoaia, doar de-o scăpa cocoșul lui și la găinile ei. Și al dracului cocoșul deștept, numai în năcaz îi face și trece gardul dincolo, la alde Ilie.

— Da, dar cocoșului lui Tănăsuică îi place de găinile lui Ilie, că le ţine numai pe grăunţe. Nu ca baba Anica, că nu le dă nimic, dar nimic, nici frimituri.

— Păi frimiturile le ţine să-ngraşe porcul de Crăciun.

— Dacă ea știe mai bine ca oricine ce are fiecare-n curtea lui... Cînd o cauţi, numai cu nasul între uluci.

O bunică ţine un nepoţel în poală și îi vîră în gură niște dumicaţi pe care îi înmoaie într-o strachină cu lapte.

— Mănincă, feri-te-ar buba rea !

— Lasă, că nici ca baba Crîstoaia, că ține ditamai cireada de cocoși. Numai cocoși și nici o găină. Și numai d'ăia pestriți, ca bibilicile. Eu mă mir cum n-or fi turbat, cum îi ține-nchiși.

— Ce bîntuială o avea ?

— Ea de-atuncea, știi, a rămas așa. De-atuncea.

O altă femeie sosește din celălalt capăt al satului :

— Mă trimeasă țața Dumitra după igliță aia de ți-o dete, de făcuși cusăturile la iia aia.

— Șezi, fătălică, coleașa, că nu ți se arde pe foc ! Ia zi ! Ce se mai aude ?

— Ba pe la voi ce se mai aude, țață, că văz că torsărăți, torsărăți, nu glumă. Stau, că nu-mi plîng copiii.

— Eh, pe la noi e ce e. Dar pe la voi ce mai e ? Că nu te-o fi trimis țață-ta Dumitra după igliță doar așa de florile mărului, ca să nu fie drumul fără oameni.

— Deh, ce să fie ? De Filica popii auzirăți, bia ?

Femeile din Slăveni știau despre ce-i vorba, dar se prefăcură că nu auziseră, ca să vadă dacă nu cumva femeile din Brezuica aflaseră mai mult decît ele sau mai altfel. Femeia din Brezuica era convinsă că ele știau, dar le povesti, ca să le arate că este mai bine informată :

— Trecuse de vecernie și ce crezi ? O prinse țîrcomnicul în clopotniță cu unul. Ehei ! Dar Al de sus nu doarme. S-au pornit clopotele să-i dea-n vileag. „Ce să fie cu clopotele, de se porniră din senin ?“ Asta nu e nimic, dar să vezi ! Nu mă-ntrebi, țață, cine-i ăla de fu cu ea ?

— Ei hai, zi ! făcu o babă și îi dădu unui copil cu nodurile degetelor în cap. Joacă-te mai încolo !

— Deh ! Zugravul, cine ? Zugravul Fancu de-l tocmise popa pentru biserica din Risipiți. Na ! Ai mai pomenit. bia, una ca asta ? Unde s-a mai pomenit așa ceva ?

— Ehei, fătălică ! Bine zice țața Tița : „S-apropie sfîrșitul lumii ! Că nu mai e de trăit !“

— Din senin nu s-ar fi pornit ele, nepoată, de capul lor clopotele. Trăirăm ziua cînd să se bată clopotele singure cu mîna lor ! Dacă lumea a cam uitat să le mai tragă, se mai trag și ele singure.

— Nu, fătălică. Mi-a spus nașă-mea că a ieșit moș Broajbă în tindă, și-a potrivit pălăria aia de paie în cap,

şi-a netezit tacticos pletele lui albe şi barba cu grijă pînă-n pămînt şi a arătat cu băţul, aşa, norii. „Ehe, v-am spus eu ! cică a zis. Nu mai e ce a fost odată !“ Om înţălept, nu glumă.

— A ! dar să fi văzut ţîrcomnicul ! Se luase după ăla să-i rupă picerele şi mai multe nu ! Cu steagul de se pune la mort se luase după el. Să moară ipitropul de năcaz că rupe steagul. „Bucăţi te fac, dacă pun mîna pe tine !“ Şi să vezi ce iie avea Filica popii : înflorată aşa, de borangic, strînsă-n brîu, de plesnea peste pieptul ei, aşa cu opincile-n mînă. Şi el fuga, şi ţîrcomnicul fuga. Pe după colţ de fîntîna lui Sucălete, dădu fuga pe uliţa aia cîrmită aldor fraţii lui Leatu, ăla de căzu cînd cu cîrjalii atuncea, ştii, de rupseră stănoagele. Aldor ăştia, cu cuţitele toţi.

— Şi ce stănoagă bună !

Copiii se leagănă pe portiţa de la gard şi cîntă cît îi ţine gura.

— Cîntă cînta-ţi-ar cucii în cap ! puse o babă mîna pe băţ. Că fărîmi poarta ! Un harnic a făcut-o şi un nemernic o strică.

— Se iscară femeile să chiräie că-l înjunghie. Ce crezi ? Trece Voiniţă al lui Rogu-te cu carul popilnit de dovleci. Aolică, ce se aleasă de dovlecii omului ! Uite-aşa zburau dovlecii pe sus. Aia îi dădeau ocoale cu cuţitele să-l apuce şi el nimic. Uite-aşa, ca o suveică le scăpa printre deşte zugravul. Se făcuse pe jos numai dovleci, ca-n visul porcului. Cum călcau toţi în dovleci, cum alunecau să-şi rupă gîtul ! Scapă Fancu pe sub car în partea ailantă. Flăcăii ăilanţi, că se spărsese hora-n vale, cu parele şi ăştia. A avut zile, ce mai ? A. avut zile, de s-a nemerit că taman la ceasul ăla pe uliţa mare neşte arnăuţi şi neşte zavergii se-mpuşcau dintr-un cap al uliţii într-altul, care pe care. Toată lumea se-nchise-n casă, numai baba Crîstoaia ieşise-n poartă cu raţa să i-o taie cine s-o nimeri. „Nu-mi tai, maică, şi mie o raţă ?“ se ruga ea ba de unul, ba de altul. Gloanţele vîjîiau pe lîngă ea, iar baba nimic. S-a rugat de zavergii, ăştia nici nu s-au uitat la ea, că mergeau de-andărătelea. S-a rugat şi de arnăuţi, ăştia nici atît, că-i fugăreau pe ăştelanţii. Nu zici, că o înemeri un glonte şi... o scăpă din mînă.

Aia se tăvăleau prin țărînă ; numai rața babii, „mac, mac, mac", trecu drumul lipa-lipa. Dar nu muri.

— Cine, rața ?

— Nu, baba Crîstoaia. Și-atuncea, cocoșii babii, de se-ncăieraseră și ei, rupseră cotețele și-ncinseră o bătaie de zburau penele din ei, mai rău ca frunzele toamna-n pădurea de la Făget, de-o joacă boierul ăl tînăr la cărți. Nu mai puteai vedea nimica de atîtea pene. Eu ziceam că o avea zece, douăzeci de cocoși. Hai, cincizeci ! Mai mult nu. Cînd colo, se făcuse la pene pe uliță și prin curțile oamenilor, că nu mai știai unde e gardul.

— Ehei, fătălică ! Bine zice țața Tița : „S-apropie sfîrșitul lumii ? Că nu mai e de trăit !"

— Abia prididiră oamenii cu furca de le adunară și le duseră în vale, de le dădură drumul pe Olt.

— Și zugravul ?

— Ce zugrav ?

— Zugravul, deh !

— A, zugravul Fancu ? Dracu să-l pieptene ! Cred că o fi scăpat, fiindcă a nemerit printre zavergiii ăia de ii prinseră arnăuții și îi legară de prăjini. Cică i-ar fi dus devale, spre Corabia, iedecari pe Dunăre în sus.

— Și îl luară și pe Fancu zugravul ?

— Lasă că așa-i trebuie, dacă a pocit pereții bisericii. Iglița aia mi-o dai, țață ? Sau vin altă dată, poate-ți mai trebuie. Că șezui destul.

— Ho, că ți-oi da-o ! Nici n-a fost bună de nimic. De ce mi-a trimis-o pe aia ruginită ? Ține colea de caierul ăsta să nu cadă prin țărînă ! Cum să nu-i pocească, dacă popa în loc să stea pe capul zugravului, numai la albine șade, dar-ar ursu-n stupii lui ! Numai de la ei ni se trag nouă toate necazurile și cu zavera și cu arnăuții și cu tot, tot, tot. De la albine ni se trage. Să știi !

— Eu cred că numai în bătaie de joc a prăpădit văpselele. Unde dracu s-a mai pomenit sfinți fără barbă ? Auzi, țato, să-l facă pe Cristos la Cina cea de taină cum taie mămăliga cu ața !

— Că l-a făcut pe sfîntu Petru în opinci și cu sumanul pe umeri, asta nu e nimic, dar am auzit că se sprijină-ntr-un ciumag prea gros la poarta raiului. Și cică a

zis Vatică al Rădiții lui Bibică : „Ce ne facem, că uite ce bizdoacă noduroasă are. Nu mai intrăm noi în rai, dacă e pe-așa !" Sîn Petru, ca pîndarii de la via grecului. Hm !

— Machia raiul ăsta, cînd i-a-mpletit gardul, nu i-o fi făcut vreun pîrleaz așa mai potrivit ? oftă o femeie.

— Ai vrea tu !

Auzișî cică pe Dumnezău l-a făcut cu chipul lui moș Broajbă al nostru din Slăveni, dar cu ochii holbați și nedormit, parcă s-ar ține să nu caște de somn.

Fancu spunea că icoanele grecești nu sînt pe placul inimii lui, dar alți zugravi care îl cunoșteau ziceau că nu știe meșteșugul cum îl știu ei din bătrîni. Fancu l-a zugrăvit pe Ioan Botezătorul cu un urcior de pămînt, turnîndu-i apă lui Isus, gol pînă la brîu, și aplecat cu capul în jos să se spele, iar aureola, ca o pălărie de paie, pusă alături în iarbă. Coroana împăratului Constantin o greșise prea largă, pe urechi.

— Așa o fi avut el urechile clăpăuge ! au zis țăranii care, văzînd zugrăveala proaspătă, rămăseseră cu ochii la cireșele din tîrna de nuiele din mîna sfintei Elena.

— Cu cît se mai vinde o tîrnă de cireșe ca ălea, vere, la tîrg ?

— Să am eu jumătatea aia de miel din mîna apostolului ăla...

— Da, bre, dar să le fi pus și usturoiul pe masă !

— Unde-ai mai văzut tu, vere, sfînt să pută a usturoi ?

— Dar știi, despre băutură nu poți să le plîngi de milă ! De ce nu sînt eu acolo, cu ei ?

— Dacă aveau de unde ! Vezi, cănile alea sînt ca atuncea la nunta lui Mărin. Aveau de unde, nu ca mine.

Chiar și popa Claie mereu îl luase pe Fancu la rost :

— Cum pusăși, mă, vaca asta-n rai ? Și-n rai se mulg vacile ?

— Nu, coviosia ta, asta e sfînta Minodora mulgînd vaca acilea pe pămînt, pînă nu se înalțase la cer.

— Mda, așa mai merge. Dar atuncea de ce nu i-ai pus și talanga la gît ? Și de ce ai pus cățeaua sub carul lui Ilie prin nori ? Se poate, mă, cățeaua-n biserică ?

— De ce nu, părinte, dacă se poate și balaurul ? Cățeaua îl apără, că latră la draci.

— Păi cu balaurul e altceva, îl ucide sfîntu Gheorghe. Nu văz eu bine sau ce-ai pus în capul balaurului ?

— Da, așa e. Un fes turcesc cu ciucure.

— Vrei să ne găsim beleaua ? Dacă tu te amesteci în politicale, să știi că eu nu vreau să știu nimic ! Iar lanțul ăla de la cățea să-l mai lungești ! Ce, sfîntul Ilie chinuia dobitoacele ? Și cine sînt bețivii ăștia doi, de se-mpleticesc cu pălăriile pe o parte ?

— Sfîntu Cosma și Damian, doftori fără arginți. Că dacă lor nu le dădea nimenea bani, lumea le aducea de băut. Bea la ăla, bea la ăla, deh, erau bolnavi destui.

— Mda, dar nu trebuia să le faci nasul roșu !

* * *

Așa cum vorbea satul, Fancu fu prins și, împreună cu alți mulți revoluționari, fu dus la Corabia legat de prăjini, pus să tragă la iedec o corabie turcească în sus pe Dunăre, pînă la Ada Kaleh. Acolo, turcii îi băgară pe toți în niște temnițe adînci și întunecate unde n-aveau cum să mai știe cînd e zi și cînd e noapte afară. Un opaiț cu untdelemn era atîrnat în capătul coridorului. Uși din gratii de fier, de-o parte și de alta a coridorului. Erau întemnițați și tîrgoveți, și învățători de prin satele Olteniei, și cîțiva fii de boiernași care învățaseră pe la Paris. Unul dintre ei avea niște bani la el și mereu cumpăra cîte o lumînare de seu.

— Stinge focul să nu ne mai aprindem ! zicea nea Călinică, un moș pe care-l găsiseră acolo, întemnițat de multă vreme.

Avea o barbă albă, lungă, mai lungă decît el. Stătea mereu în colțul său, de unde nu se ridica niciodată și își număra firele din barbă, netezindu-și-le pe genunchi. Era zgîrcit la vorbă, dar destul de cumsecade. Nu supăra pe nimeni cu nimic. Însă de cîte ori aprindeau lumînarea bombănea și își acoperea ochii.

— Ce să se aprindă, nea Călinică ? Zidurile de piatră ori ușile de fier ?

— Stinge, stinge ! Asta ne mai lipsea nouă acuma, să ardem ca șoarecii !

Cînd îl întreba careva de cînd este el acolo, răspundea legănînd din cap în sus și în jos :

— De cînd sînt eu acilea ? Ehehe, nici nu trecea Dunărea pe acilea atuncea.

— Dar pe unde trecea ?

— Nici nu era Dunărea. Nu era nimic pe atuncea.

— Zău, bre ? Și cînd a-nceput să curgă Dunărea ? De mult ?

— A, nu ! Numai de vreo cîteva sute de ani încoa'.

Un tîrgoveț le povestea mereu rețete de mîncare :

— Ca să faci ciorbă de trahana, trebuie mai întîi să ai trahanaua. Pui trahanaua într-o oală ; o cîtime oarecare, după numărul mesenilor cîți ai, și mesteci bine pe foc. Iei niște picioare de vițel...

Temnicerii turci veniră să-i scoată pe cîțiva și să-i ducă în odaia bicelor. Cînd îi aduseră înapoi, sleiți de puteri, un alt tîrgoveț zise printre gemete :

— Picioarele alea de vițel, cum ziceai că le pregătești ?

— Lasă-mă dracu-n pace ! Ia vezi, mă, nu mi-o fi rupt vreo coastă, că mă doare cînd umflu pieptul. Trebuie să ai mai întîi trahanaua, dacă n-ai trahanaua, degeaba te mai apuci.

Alt tîrgoveț avea niște cizme lungi, strînse cu șireturi de jos pînă sus.

— Mi-au nenorocit picioarele cizmele astea.

— Dracu a mai pomenit, cizme cu șireturi ?

— A, nu, meșterul mi le-a greșit prea strîmte..

Abia izbutea să-și încalțe cizmele. Își înmuia degetele în gură și potrivea capătul șiretelor, ca să-l poată trece prin găuri.

— Unde pleci, mă, de te-ncalți ?

— Nicăieri ! Ce ești diliu ? Le încerc doar.

Își strîngea șireturile și le lega cu fundă.

— E mai frumos cu funda pe afară. Pe dinăuntru te stînjenește la mers.

Desfăcea șireturile, mai punea cizmele alături și se așeza pe ele să nu-l tragă răceala lespezilor de piatră. Stătea așa o vreme, apoi iar își punea cizmele.

— Iar ți s-a făcut de ducă ?

Își băga șireturile prin găuri, le stringea pe îndelete, le înnoda cu fundă și lăsa funda pe dinafară.

— A, nu, le încerc și atîta numai. Lua-l-ar dracu ! I-am spus să nu mi le facă așa strîmte.

— Trebuia să-ți ia măsură cu două perechi de ciorapi de lînă pe picior.

Îl chema pe alt zavergiu să îi apuce cizma între genunchi, iar cu piciorul celălalt îl împingea din spate pînă îl arunca peste ceilalți cu cizmă cu tot.

Apoi o lua de la capăt, tot așa mereu.

— Mai termină-te, dracu, cu cizmele alea, că o să le rupi !

— Ia uite la el ! Dar ce sînt cizmele tale ? Hai, de mi le scoate, decît să cîrtești !

Pe care dintre ei îl prindea că doarme, îl trezea să-i scoată cizmele.

De cîte ori îl vedeau că începe să și le pună, toți se străduiau să nu adoarmă cît își înșira el șireturile, ca să nu fie puși să i le scoată. Îl urmăreau în tăcere și totdeauna se întîmpla să adoarmă din cauza liniștii măcar unul.

— Ia mai pune-ți, mă, cizmele, să vedem care adoarme !

Temnicerii turci aduseră niște pietrari să dreagă zidăria care se cam părăginise pe alocuri și amenința să se surpe, fiindcă apa începuse să se strecoare din Dunăre printre lespezi.

După cum era datina, meșterii cînd făceau reparații într-o închisoare, trebuia să le aducă osîndiților o pîine și un urcior cu apă și nu puteau începe lucrul pînă nu lua fiecare măcar un dumicat de pîine și un strop de apă, ca să li se ierte meșterilor, să nu aibă de pătimit pe lumea cealaltă. De fapt, datina la turci era cu pilaf, dar fiindcă în închisoare se aflau români, beyul care era guvernator al insulei poruncise ca românilor să li se împartă pîine. Meșterii cumpărau în fiecare zi o roată de pîine, trimițînd un turc cu barca pînă pe malul românesc. Beyul poruncise să li se aducă și o ploscă de vin, însă vinul îl oprea barcagiul și îl bea pe furiș să nu-l vadă muftiul, că i-ar fi tăiat ciorba.

— Cum ziceai, mă, că fierbi racii ? Foile de dafin le pui de la-nceput, ori mai la sfîrșit ?

— Taci, bă, că rămăsese la pusul sării ! Zi, mă, ce faci după aia !

— Scurgi zeama și-o strecori prin sită...

— Nu e așa ! Rîndul trecut ziceai că întîi pisezi cojile-ntr-o piuliță și pe urmă scurgi zeama.

— Mda, se poate și așa. Dar le pisezi bine, bine. Iar piulița să fie de piatră.

— De bronz ce are, prinde gust ?

— De piatră. Așa se face. Zeama n-o arunci. O pui dimpreună cu gîturile racilor prăjite și tocate mărunt și cu o ceapă mică de persoană tocată asemenea, cîți sînt la masă. Le pui în zeamă de carne și le fierbi bine. Cu hrean, cu piper...

— Dacă n-ai piper ?

— Fără piper nu se poate. Nu se poate !

Printre meșterii pietrari se afla unul mai vînjos decît toți, pe care îl puneau la ridicat unde era mai greu.

— Unde pune ăsta mîna, pune și Al de sus mila, ziceau oamenii din dosul zăbrelelor.

— Săracu de el, e surd și mut. Nu vezi că ăștia îi dă poruncile prin semne ?

— Ce n-aș da eu măcar să fiu ca el surd și mut, dar slobod, să stau la soare ori la umbră, cum aș avea chef ! Chiar și șchiop, șontîc-șontîc.

Pietrarii întrerupseră lucrul și se duseră afară la soare să nu-i vadă osîndiții mîncînd. Numai namila de pietrar rămase pe o lespede să mai răsufle și se uită cu luare-aminte la fiecare osîndit, de parcă ar fi căutat pe cineva printre ei. Aceștia se lipiră cu frunțile de gratii și se uitară tăcuți.

— Ce vă zgîiți, bă, la el ca proștii ? Ia plecați d'acilea ! zise Fancu și se apropie de gratii, făcîndu-și loc cu coatele printre ceilalți.

Spre marea lui mirare îl recunoscu pe pietrar că nu era altul decît Taure haiducul.

— Sst ! făcu Taure și îi spuse că turcii îl cred de-al lor, eunuc, din copii români furați.

— Dă-ncoace dalta aia și-un ciocan să rupem lacătele și scoate-ne de-acilea !

— Păi tu știi, bă, ce e afară de turci ? Ca furnicile-n mușuroi.

— Ho, că am eu grijă !

— Nu intrară zilele-n sac. Mai avem de trudit pe aici.

— Eu zic tăceţi momîlc să nu mă dibuie ăştia, că fac cizme din pielea mea turcii ! De unde am aflat de voi ? Păi de la cine crezi că ştiu ? De la Iancu Coruia, căpetenia noastră.

— Cum ? A scăpat ?

— E cu inima fiartă că n-a apucat să fie şi el cu noi în toiul zaverii la Caracal şi la Craiova. De-aia mă trimise : să vă scot la lumină.

În ziua cînd pietrarii aduseră ultima piine şi ultimul urcior de apă, la încheierea lucrărilor, osîndiţii se simţiră cam mîhniţi.

— Parcă ne mai trecea de urît cu ăştia, zise unul dintre ei.

— Eh, trecu şi asta ! oftă nea Călinică.

Pietrarii le lăsară şi mîncarea ce le mai rămăsese, fiindcă ei urmau să mănînce după ce vor părăsi insula şi vor ajunge pe mal. Taure îi lăsă şi el lui Fancu nişte brînză, nişte dovleac copt, un găvan de pilaf şi un ghiuden.

Fancu fu cît pe-aci să-l înjure că venise degeaba şi nu-l ajutase să fugă, dar se stăpîni şi era să-i scape ghiudenul din mînă, fiind mai greu decît trebuia. Ghiudenul acesta, în loc să fie un cîrnat umplut cu carne de vită, era umplut cu bani de aur.

— Vedeţi, bă, omul de care m-am legat eu cu jurămînt ? Nu-l rabdă inima să mă lase aşa. N-o fi avut cum într-altfel.

Puseră la cale cum să-i mituiască pe turci să le dea drumul. Dădură un galben unui temnicer care făgădui că o să-l ducă pe Fancu să vorbească cu beyul. Însă deocamdată beyul era bolnav cu burtă şi nu voia să primească, zicea temnicerul, nici pe Mohamed, darmite pe un ghiaur.

* * *

Căruţele treceau Oltul între Caracal şi Drăgăneşti cu bacul plutitor luat în otcup, cu arendă, de unul Preda de la Ţărţăl. De cînd cu revoluţia, cîştigurile lui scăzuseră

simțitor, fiindcă se mai făcu bac și la Islaz, un bac pe odgon, și cu funii, nu ca al lui cu prăjină. În aceeași vară, alte două bacuri, la Slatina și Piatra Olt, îl făcură să nu mai poată face față, dacă nu își întinde și el odgon de pe un mal pe altul. Dar asta însemna stîlpi mari, scripeți, scoabe de fier și meșteri. De unde atîția bani ?

Merse să-și spună necazul său lui Oprea zis Îngălatul, proprietarul hanului din apropiere. La urma urmei și hangiul avea de pătimit de cînd se răriseră mușteriii. Trei țigani lăutari moțăiau într-un colț, cu capul pe țambal.

— Poate ne ajutăm, Opreo, cumva unul pe altul.

— Mă Prediță, eu te-aș împrumuta cît să plătești mîna meșterilor.

— Mde, nu pot. N-am cum !

— Lemnul auzii că-l luă un om din Amărăști pe chezășie. Cică a-nceput să dea unul pe-neredere. Știi cum vine asta ? Ți le dă lemnele anul ăsta, iar tu îi dai banii la anul. Cu dobîndă, dar îți faci treaba. Te duci și ți le iei singur de la pădure. Iar el doar îți pune înainte o hîrtie, ți-o citește cineva, dacă nu știi carte și faci o cruce cu cerneală dedesubt. Și cu asta, gata ! Ce-ați vorbit, rămîne sfînt.

— Adică, doar așa o cruce ? Nu pricep cum vine asta.

— Păi, cum să-ți spun eu ? E ca și cum ai jura pe cruce.

— Lasă, Opre, c-am înțăles. Ce, crezi că sînt mai prost ca tine ?

— A, nu !

— Nu, că nici nu se poate.

Hanul avea deasupra ușii o scîndură lată pe care era scris cu litere chirilice : „Sfîrșitul lumii fi-va cu cîrnați". Însă oamenii îi spuneau mai pe scurt „La sfîrșitul lumii". Ziceau : „Am băut la sfîrșitul lumii alaltăieri pînă la ziuă."

— Mai e mult pînă la sfîrșitul lumii ? întreba cîte un drumeț.

— Încolo vreo cîțiva pași și o să-l vezi după cotitură, drept înainte.

Un călăreț veni plin de praf, descălecă în bătătura hanului și își legă calul de un parmac. Se străduia să calce

drept, însă Oprea bägă de seamă că totuşi şchioapătă puţin.

Drumeţul îşi netezi barba stufoasă şi veni de-a dreptul la hangiu.

— Ţuică ! făcu el apucînd o cană goală de pe grătarul de nuiele împletite şi, întorcînd-o cu gura în sus, o pocni de tejghea.

Dădu ţuica pe gît, apoi îl privi stăruitor pe hangiu.

— Va să zică tu eşti Oprea Îngălatul !

Hangiul se trase înapoi şi făcu ochii mari.

— Haralambie nu ţi-a lăsat nimic pentru mine înainte de-a muri ?

— Dar cine eşti ? Cum te cheamă ?

— Uită-te bine în ochii mei ! zise bărbosul, ca şi cum şi-ar fi băgat două degete în ochi. Ce zici ? Ţi-ai adus aminte ?

— Ce să-mi fi lăsat, bre ? dădu din umeri Oprea.

— Cum ce ? O vorbă... O vorbă despre o căldare.

— O căldare ? Ce căldare ? De aramă ?

— Vezi că ştii ? zîmbi bărbosul şi îşi turnă singur încă o cană de ţuică.

— Nu ştiu nimic ! Să-mi crape ochii ! Zisăi şi eu aşa-ntr-o doară, de aramă, că nu era să zic de... aur.

Bărbosul îl apucă de guler :

— Dacă vrei să te cred, vinde-mi mie hanul ! Cît ceri, dar să pleci numai cu o boccea în băţ...

Hangiul făcu o mutră de parcă cu un obraz ar fi cerut îndurare, cu alt obraz i-ar fi fost milă.

— Cine te-o fi minţit în halul ăsta ?

— Te mai întreb o dată. Zi ! Cît vrei ? Pe netocmitelea !

Hangiul zîmbi dispreţuitor, îl împinse la o parte şi se prefăcu că are treabă.

Bărbosul trînti uşa după el, încălecă şi plecă.

— De cînd cu zavera asta, se făcură jupîni toţi modîrlanii ! bombăni Oprea.

— Vorba e că plecă el fără să plătească ?

Hangiul vru să alerge să-l strige pe călăreţ ca să-i plătească. Însă Preda îl apucă de umăr şi-i spuse că văzuse în carîmbul de la cizma bărbosului gaura unui glonţ.

— De-aia șchioapătă el. Păi ăsta n-o să moară acasă. Cine fu, mă țigane, ăsta de-i făcuși așa temenele ? îl întrebă hangiul pe Basangeac.

— Vîrcolacul ! făcu lăutarul clănțănind din dinți și zdrăngănind din cobză, de parcă s-ar fi acompaniat.

— Vezi să nu-ți dau eu numai vîrcolaci pe spinare !

— Vîrcolacul gol, 'ca-ți-aș ochii ! Pe unde umblă numai secetă și pojar lasă-n urma lui.

— Și-atunci de ce te ploconiși la el pînă-n pămînt ?

— Aoleo ! Păi din pricina ăstuia muriră oile anul trecut. Uitași cu oile ?

— Ce tot îndrugi verzi și uscate ? Iahnia asta de fasole o mîncați voi sau o dau la porci ? Hai, că v-o dau de pomană. Eu îmi fac pomenile pînă nu mor. Că după aia nu știu cine o să-mi mai facă parastas.

Noaptea se lăsase peste han și peste pădurea din apropiere. Pe cer, stele, iar dinspre sat răzbăteau lătrăturile cîinilor. Hangiul sforăia. Pe la cîntatul cocoșilor, se auziră niște țipete.

— Foc ! Săriți ! Arde ! Ajutor !

Puținii călători, ce poposiseră peste noapte la han, săriră din paturi și își aruncară lucrurile pe fereastră afară.

Toți alergau cu găleți și cu oale de apă de la fîntîna din curtea luminată de flăcări. Țiganii care înnoptaseră în grajd se dădeau cu fruntea de pămînt.

Hangiul izbuti să stingă focul, dar hanul rămase pe jumătate ars.

*
* *

Fancu și ceilalți dormeau cînd se auzi o ușă grea de fier, undeva sub pardoseala de piatră. Pași grei cu lanțuri zornăiră pe lespezi, tîrînd ghiulele de fier, ferecate de glezne.

— Ce se aude, fraților ? se deșteptară ei, ridicîndu-se într-un cot.

Pe coridoare trec în șir niște zdrențăroși cu chipuri pămîntii.

— Descăpățînații ! zise nea Călinică și se întoarce pe partea cealaltă, potrivindu-și un mănunchi de paie mu-

cegăite sub oase. Trebuie să fie lună plină afară dacă ieșiră ei.

— Ăștia parcă au fost hrăniți cu scoici !

În dreptul fiecărei celule, zdrențăroșii se opresc uitîndu-se cu ochii sticloși printre zăbrele.

— De unde mai ieșiră și ăștia ? Că pînă acuma nu s-au văzut, slăbănogii !

— Parcă miroase a... A ce miroase ? A mormînt desfăcut.

— Pe cine căutați, bă ? N-aveți gură ?

Opaițul din capătul coridorului arunca pîlpîiri pe chipurile lor ca de ceară.

— Nea Călinică, ce e cu ăștia ? Ce vor ?

Fără să se întoarcă, le răspunse că aceștia sînt rondul de noapte al descăpățînaților de pe vremuri.

— I-a-ngropat cu capetele alături.

— Și ce mai vor acum ?

— Caută și ei pe careva să joace arșice pe bani. Dar așa le e blestemul : să piardă de-a pururi ! mormăi nea Călinică și căscă fără să mai deschidă ochii.

— Și atuncea la ce mai joacă ?

— Ia lăsați-i, că-mi speriați somnul ! Pe unii i-au îngropat fără capete, și nu vor să rămînă așa. Joacă pe căpățini, să nu-i apuce sfîrșitul lumii ciumpăviți.

— Bă, eu mă aștern la joc cu ei ! zise Fancu.

— Ce, ești nebun ? Dacă cîștigă el, rămîi în locul lui.

— Fie ce-o fi ! Dar dacă le iau toți banii, turcul mă face iepure scăpat. Și pe mine și pe voi. Nu fiți proști !

— Lasă, bă, să-și încerce omul norocul ! Poate iese și cu ceva bani, să aibă cînd o fi slobod. Ce știi tu ce socoteli își face el ? Joacă, bă, să vedem ! Ține-te cu mîna de ce apuci, ca să ai noroc ! Joc și eu ! zise un tîrgoveț.

— Nu, că dacă pierd ei, se bagă-n bîrlogul lor și de necaz se pun pe cutremure de o să ne cadă șandramaua asta-n cap ! se ridică într-o rînă nea Călinică.

Ceilalți întemnițați nu vrură să-i lase, zicînd că Taure nu pentru așa ceva le adusese lor banii.

— Cum vi i-a adus vouă, bă, cînd mi i-a dat mie ? se răsti Fancu. Dacă vreți să vă scot și pe voi de acilea, să nu mai aud o vorbă ! Jucăm pînă-n zece.

Se așază pe niște paie, la joc cu nefericiții de-o parte și de alta a zăbrelelor de fier ruginite. Dădu cu arșicul rostogolindu-l pe piatră printre gratii.

— Împărat ! strigară de bucurie cei din spatele lui.

Unul din cei trecuți prin sabie dădu și el tot împărat, așa că trebui să mai dea o dată.

— Hoț ! strigară iar de bucurie zavergiii.

Dădu și tîrgovețul. Căzu armaș. Se repezi la Fancu să-l îmbrățișeze. Fancu îl împinse poruncindu-i să-și pregătească cureaua.

Celălalt descăpățînat ce se așezase pe jos să joace nici nu mai trebui să dea cu arșicul. Împăratul i-l puse în față cu partea care însemna „păgubaș" în sus.

Hoțul luă de la păgubaș trei bani de aur. Armașul îi luă de la hoț, opri unul pentru sine, iar doi îi dădu împăratului.

— Șapte cît poți pe spinare ! porunci împăratul.

Armașul trecu mîna printre gratii și îi arse hoțului șapte pe spinare cu cureaua.

Jucară așa toată noaptea. Fancu și tîrgovețul făcură două mormane de galbeni lîngă ei.

— De unde avusără, neiculiță, atîta bănăret ?

— Ei umblă și scormonesc prin măruntaiele pămîntului și au dat de niște lăzi cu bani. Nu-i vezi cum vorbesc între ei ? Parcă ar zice vorbele de-a-ndoaselea, de la coadă la cap.

— Nu mai jucați, mă ? Nu mai joacă, s-o fi făcut ziuă afară. Să mai veniți, mă, dacă mai aveți !

De cum plecară muții gemînd, Fancu și tîrgovețul începură să-și potrivească cu palmele grămezile de galbeni.

— Să-ți mai dau banul de mă-mprumutași să joc ? Nu ți-l mai dau, că ai destui și nici nu mai știu care e.

Nici Fancu nu mai știa care fuseseră banii lui, fiindcă se amestecaseră cu cei cîștigați. Desprinseră două lespezi din podea și scoaseră cu o lingură pămîntul, ca să facă două locuri pentru banii lor. Apoi fiecare se culcă deasupra și adormiră.

— Mă fraților, să știți de la mine că nu e cum spune nea Călinică ăsta ! zise unul mai pe la ziuă. Ăștia n-aveau cum să fie descăpățînați. Trebuie să fie niscaiva închiși dintr-ai turcilor. Cine știe ce-or fi făcut și le-au tăiat lim-

bile. Iar acuma ei și-or fi făcut vreo cheie calpă de au deschis ușa lor. Însă n-au chei să descuie și ușile ălelante. Umblă și ei numai pe acilea pe dedesubt, doar de-or aduna ceva bani. Că dacă fac bani, beyul le mai dă drumul, cîte unul, cîte unul.

— Bine ar fi să fie cum spui tu. Dar, deh...

— Ah, să fi văzut, se apucă să povestească din nou mîncăul, frigeam prepeliţe, potîrnichi, becaţe, turturele în frunză de viţă. Le spălam, le săram și le umpleam cu vin în care topeam și ficaţii lor. Le coseam bine și le-nveleam în frunze verzi. Pe deasupra un strat de slănină prea subţire, legată cu aţă. Un praf de sare pe dinafară și le-nfășuram în foi de hîrtie unse cu unt. Așezate să se coacă pe spuză. Dar cînd i-o dai omului în mînă să și-o desfacă, neapărat să-i pui dinainte și o strachină cu orez fiert și opărit cu turte de unt.

*
* *

La hanul ars sosi, într-o seară, rădvanul postalionului. Un surugiu deschise ușiţa rădvanului și potrivi scăriţa să coboare un călător spilcuit. Își potrivi pe cap marginile jobenului negru de mătase și își scutură cîteva fire de praf de pe pulpanele redingotei vișinii. Cînd făcu cîţiva paşi, fluturîndu-și manşetele pantalonilor cu carouri mari albastre, se putu vedea că era șchiop de-a binelea.

Cei cîţiva oameni aflaţi în curtea hanului se uitară la chipul ras ca-n palmă.

Nimeni nu fu de faţă să audă ce vorbi el cu hangiul înăuntrul dărîmăturilor.

Trimiseră vorbă ispravnicului de la Caracal să vină să le facă hîrtie de vînzare-cumpărare a hanului.

Odată cu ispravnicul, veni și Lache Papidon, călare.

Ispravnicul ar fi vrut să-și pună cît mai repede sigiliul pe document, ca să-și primească partea ce i se cuvenea după obicei : o zecime din banii pe care îi dădea cumpărătorul și una din banii vînzătorului.

— Nu se poate, conașule ! se împotrivi Oprea hangiul. Asta e după legea a veche.

— Dar ce, știi vreuna mai nouă? se încruntă ispravnicul.

— Vreau să zic, conașule, că de cînd cu zavera asta, lumea nu prea se mai ține de legea din bătrîni. Dacă clăcașii nu mai vor să asculte de nimenea, toate rosturile s-au schimbat.

— Ia vezi, bă, de caii ăia, că venii degeaba! strigă peste umăr ispravnicul la vizitiul său.

— Birurile nu se mai plătesc cum se plăteau. Cîmpul rămase nelucrat. Nici prețurile nu mai sînt cum erau.

— Hai mai repede, că plecăm! strigă iarăși ispravnicul la vizitiu.

— Vezi bine și dumneata că banii umblă altfel prin pungile oamenilor. Dacă s-au făcut poduri peste Olt și s-au împuținat mușteriii... Dumneata ai casă mare.

— Mare, dar am și greutăți mari. Am o fată de măritat. Mi-au murit doi porci. Nu pot să te las mai ieftin. Eu nu ar, nu semăn... Eu din asta trăiesc.

Cînd ajunseră toți trei la învoială, Papidon spuse că el nu încuviințează întocmirea documentului, fiindcă nu îl știe pe cumpărător cine e și de unde vine.

— Cum să chezășuiesc eu pentru cinstea dumnealui, dacă pe mine nu mă cinstește cu nimic?

Cumpărătorul îi spuse că îl cheamă Marcu și că e dintr-un sat de peste munți.

— Și bani de unde ai?

Păi, cresceuse porci în baltă. Și-i vînduse dincolo, peste munți, cu bani buni.

— Uite-așa se face avere! rîse Papidon, prefăcîndu-se că-l crede. Foarte bine! Te cred cu ochii închiși. Să-mi faci și mie parte, tot ca dumnealui! De ce să cîștige ispravnicul mai mult decît aga?

* * *

Tot în timpul nopții li se întîmplă lui aldor Fancu și de data asta.

— Ce se aude? Iar vin? întrebă unul.

— Ehe, să nu ziceți că nu v-am spus. O să vedeți voi pe dracu!

— Taci, credeam că s-a mai potolit ! Iar începe !

De sub pămînt se auziră mugete înfundate. Lacătele și zăvoarele începură să zdrăngăne singure. Pereții și zăbrelele să se zgîlțîie, podeaua să se zbată sub picioare.

— Cutremur de pămînt ! îngălbeniră toți de frică.

— Și noi aici, în beciuri. O să murim cu zile !

După ce zgomotele se potoliră, temnicerul veni să le spună că beyul s-a însănătoșit și se poate vorbi cu el. Fancu dădu la o parte lespedea să scoată banii din groapă.

— Care mi-ai furat banii ? scrîșni el.

Tîrgovețul spuse că îi dă bani de la el, fiindcă beyul nu așteaptă.

— Și ne socotim noi pe urmă, spuse.

Însă nici el nu mai găsi banii sub lespedea pe care dormise.

Sparseră o strachină de pămînt și începură să sape cu cioburile, pînă făcură o movilă de pămînt.

— Înțăleg să fi pierit banii de la ei. Dar și banii ăi buni ?

— Să-l întrebăm pe nea Călinică !

Nea Călinică sforăia cu gura căscată și degeaba îl zgîlțîiră, că nu se trezi.

Fancu se apucă să sape mai adînc.

— Lasă-te păgubaș ! Ce mai sapi ?

— Sap să dau de hoți, să-i iau de beregată. Ce-avuseră să-mi fure banii ?

— De-aia, mă, nu li se face dreptate, că umblă cu lucruri necinstite.

Fancu scormonea cu ciobul, iar tîrgovețul scotea pămîntul cu pumnii și-l arunca într-un jgheab de scurgere ce trecea prin fața firidelor.

* * *

La lumina pîlpîitoare a unui sfeșnic, popa Claie scria în Călindarul său :

„Abia pusăse ușăli și giugiuvealeli în țițîni, că mă chemă să și fac sfeștania hanului. Zice : «Nu te uita, părinte, de unde pui tămîia ! Pune, că eu plătesc !» Om cu

frica lui Dumnezeu. Și nici nu venise ăla cu geamurile. Pe urmă le-a pus. Un românaș de la Sibiu, că de la turci nu se mai găsește de cînd cu zavera. Care altul răbda ce răbdă el cu piciorul? Dacă nu m-asculta pe mine, acuma îi trecea negreala de genunche. Nu știu cît i-o fi plătit măcelarului de-l chemase. Că și-a îndoit pîntecele pînă-n pămînt cu temenele și a pus mîna pe cazma să îngroape piciorul dincolo de salcîmul trăznit, măcelarul. Pînă la urmă tot pe mine m-a ascultat, mai bine cu piciorul din genunche decît din șold. Sau, doamne ferește! M-a întrebat măcelarul că nu punem o cruce de lemn la gropa cu piciorul? «Cînd o veni și întregul ce a mai rămas!» i-am spus eu și mi-a sărutat mîna pentru înțăleaptă povață a mea. Nu știu cît i-o fi plătit măcelarului. Gata pentru azi. Mă duc să dau tărîțe la porci și să dezleg cîinele, că se suiră găinile-n dud".

* * *

În primăvară, turcii de pe insulă văzură sloiuri de gheață coborînd pe Dunăre. Sloiurile se înghesuiră mai jos de insulă, astupînd ca un dop curgerea puhoiului învolburat. Apa începu să crească înecînd insula. În temniță pătrunseră șuvoaie de apă. Dar scurgerea jgheabului se înfundase și ea, astfel că apa se lăți pe lespezi și umplu groapa săpată de Fancu. Unda băloasă a apei le ajunse la genunchi.

Pe insulă turcii alergau printre valuri ca marinarii pe o corabie ce se scufundă. Muezinul urcat sus în minaretul moscheei striga la Alah, ca din vîrful unui catarg. Beyul împărțea oștenilor porunci și îi alerga de colo-colo. Tunarii încărcară tunurile și începură să bată stăvilarul de gheață ce se îngroșa văzînd cu ochii.

În temniță apa trecu de brîu. Șobolanii se iviră înotînd printre oameni.

Mugete de sub pămînt se auziră din nou. Lacătele pocniră. Zăvoarele se sfărîmară. Osîndiții se agățară de zăbrele. Vîrtejuri de apă îi smulseră și îi izbiră de gratii.

Lespezile se dezgrădinară, tavanul se clătină. Groapa lui Fancu sorbea viitura de apă, cu paie, cu șobolani, cu tot. Pereții se sparseră, prăbușindu-se în spume.

* * *

Nici un mușteriu nu știa cum îl cheamă pe noul hangiu de la „Vadul Fetelor". După ce închise obloanele și aprinse un opaiț cu mai multe fitile, hangiul scoase din lada pe care stătea în dosul tejghelei niște desagi peticiți și-i trînti pe podea. Începu să îi driguie cu piciorul său de lemn, de parcă ar fi vrut să sfarme gloduri de sare înăuntru. Ridică desagii de pe jos și îi goli pe tejghea.

Diamante, rubine, safire, smaragde, mărgăritare se rostogoliră printre giuvaeruri de aur stîlcite și strîmbate. Cu cuțitul rupse ghearele de aur în care mai rămăseseră nestemate. Alese două grămezi : una cu pietre scumpe, alta cu bucăți de aur.

Giuvaerurile mărunțite le puse în niște tingiri și începu să le topească la foc. Iar nestematele le vărsă în cizma rămasă de la piciorul tăiat.

Aurul topit îl turnă într-un urcior de pămînt. După ce se mai răci puțin, sparse urciorul și curăță cioburile, cum se curăță oul de coajă. Ciocăni aurul cu un ciocan, ca să îi dea formă de ou. Îl așeză în capătul tejghelei, în dreptul ferestrei, ca să se vadă bine și dinăuntru și de afară.

A doua zi dădu hanului numele „La oul de aur".

— Ai, jupîne, zici că oul ăsta cît toate zilele e chiar de aur curat ? îl întrebară niște mușterii.

Hangiul le răspunse că da.

— I l-o fi ouat peste noapte găina din poveste ! zise un chefliu, iar ceilalți izbucniră în hohote de rîs.

— Jupîne, ascultă-mă pe mine ! Nu-l mai ține la vezeală, că-i scapă unuia mîna pe el și te lasă mofluz !

Toți îl luau în rîs și nimeni nu își închipuia că acel ou uriaș ar fi de aur.

În fiecare seară punea pe ou o lumînare aprinsă, să se vadă prin geam, ca semn că hanul e deschis și muștericii sînt bine veniți.

Lache Papidon căzuse la patima băuturii de necaz că n-a izbutit să pună mîna pe nici unul din cei care îi răpiseră băiatul.

Într-o zi bătu cu pumnul în masă și zbieră la nevastă-sa că de ce îi dă tot murături de peste iarnă, cînd acum au ieșit verdețurile. Ea îi răspunse că îl aude vorbind noaptea prin somn.

— Și zici mereu că alții au avut noroc de și-au umplut beciurile de cu toamnă. Am înțeles că oi jindui, bietul de tine, după murături, că de altceva din pivniță nu te poți plînge, cît băuși anul ăsta.

Atunci el îi mărturisi necazul de a nu fi avut noroc la prinderea zavergiilor.

— Ți-o fi făcut cineva farmece, de ți-a mers cu stîngul, își dădu părerea nevastă-sa și îl povățui să cheme popa la sfeștania beciurilor.

Dînd cu cădelnița, protopopul chemat îl întrebă dacă vede ceva pe pereți. Papidon înălță din umeri în semn că nu. Cînd termină și stinse cădelnița, protopopul îl mai întrebă o dată.

— Ce, păcatelor ? făcu Papidon cu damigeana într-o mînă și cu dopul de cocean în cealaltă. Doar mă știi, atuncea cînd ne-a apucat noaptea și ți-am arătat Carul Mare pe cer. Știi bine că eu am zărit Paloșchița, iar matale nu.

— Păi unde-ți arăt eu și unde te uiți matale ?

Protopopul îl apucă de umăr și îl împinse cu nasul lîngă perete. Papidon văzu pe o lespede numele lui Tăchiță. Literele ba apăreau, ba dispăreau. Se răsuci cu ochii bulbucați înspre protopop :

— Uite că și acolo se vede, și colo...

Slugile care erau de față alergară să-i spună nevestei lui Papidon că se vede pe pereți numele lui Tăchiță.

Ea veni într-un suflet să vadă temnița.

— Adineauri era pe alte lespezi, nu tot în locul unde vezi tu acuma, zise Papidon.

Ea privi literele săpate în piatră, apoi începu să bolborosească rugăciuni și să îl drăcuie.

— Fi-ţi-ar băutura a dracului.

— Dacă i s-o întîmpla ceva băiatului, numai din vina ta o să fie ! zise el răspicat. Eu ştiu că l-am lăsat la adăpost de orice primejdie ale lumii ăşteia. Cît despre lumea de dincolo, eu n-am nici o putere. Nu ştiu, tu ştii !

Fără să-i mai spună nevesti-si, Papidon se duse la popa Claie să dea un acatist. Pentru morţi sau pentru vii?

— Deh, părinte, ştiu eu ce să zic ? Pentru Tăchiţă al meu.

Popa rămase cu ochii holbaţi. Apoi îşi apropie sprîncenele şi îi puse mîna pe umăr. Îi făgădui că mîine la utrenie o să-l citească pe Tăchiţă la acatist.

Se luară amîndoi cu vorba şi nici nu băgară de seamă cînd băură clondir după clondir, cu vin rămas de la împărtăşanie.

— Dar ce să mai zic eu, că mi s-a furat sticla aia de ştie o lume ! făcu popa privindu-l cu ochii cruciş. Dacă nu-mi fura sticla, acum îţi citeam de Tăchiţă în sticlă. Ehehe, sticla mea a-ncăput pe mîinile lui Fancu zugravul. Lasă că-ţi citesc şi-n sticla asta şi apucă clondirul să toarne în pahare. Ce nu fac eu pentru dumneata ? Dacă nu se vede chiar ca-n sticla aia, măcar cît să ştiu unde-l pun mîine... printre vii sau... doamne fereşte !

Dădu pe gît ce mai rămăsese în sticlă, închise un ochi şi se uită prin gura ei. Îi arătă cu degetul pe afară cum se aşezase boroghina de la vin pe pereţii ei. Îi spuse că Tăchiţă este teafăr şi că deci o să-l treacă printre vii.

Însă a doua zi, cînd citi acatistele, popa Claie nu îl pomeni nici printre vii, nici printre morţi, ci după ultimul viu şi înainte de primul mort.

*

* *

Se înnoptase de-a binelea şi muşteriii începură să plece din cîrciuma hanului „La oul de aur". Hangiul pusese obloanele de lemn la geamuri şi tocmai vroia să-l dea afară pe ultimul muşteriu, cînd acesta se ridică, privindu-l drept în ochi.

Părea mai degrabă să fie scăpat de la închisoare, după hainele nemţeşti, peticite şi jegoase. Avea un nas borcă-

nat și o ureche crestată ca la porci. Afară ciinele se zbătea în lanț și scheuna nerăbdător, știind că acuma era vremea să îl dezlege. Hangiul nu clipi cînd văzu că mușteriul scoate cuțitul din cizmă.

— Credeai că n-o să dau de tine ? rînji omul cu nasul borcănat, și parcă nările i se lărgiră și mai tare. Unde e căldarea de ți-a spus Alecu ?

— Alecu ? Nu mi-a spus nimic Alecu.

— Nu face pe prostul cu mine, că altfel nu cumpărai tu hanul ! Unde e căldarea ? îi puse vîrful cuțitului sub bărbie.

Hangiul jură că Alecu nu i-a spus unde e îngropată căldarea.

— Te-ai grăbit să-l spînzuri. Mie mi-ar fi spus tot, că eu știam cum să-l iau.

— Să se scufunde pămîntul cu mine, dacă nu s-a spînzurat singur ! Nu știi că așa au zis și ăia ?

— Au zis cînd l-au văzut, dar după aia, tu nu știi ce au zis. Iar ei nu știau ce știu eu.

— Bine ! făcu hangiul și, întorcîndu-i spatele, turnă în două căni vin de la caneaua butoiașului de pe tejghea. Așa e ! Eu l-am pus în streang. Dacă n-a vrut să-mi spună unde e-ngropată ? Să știu că ție ți-a spus cum trebuie căutată, aș bate palma cu tine s-o facem pe din două.

Bătură palma amîndoi și ciocniră cănile. Hangiul îl pofti la masă și îi aduse să mănînce. Se așeză pe un scaun lîngă el. Își desfăcu pe îndelete curelușele cu care își ținea legat piciorul de lemn și oftă apăsat, cînd și-l rezemă alături de tejghea. Drumețul se uită pieziș la piciorul tăiat și îmbucă mai departe din strachină.

Cînd goli pe gît încă o cană cu vin, hangiul îi dădu în cap cu piciorul de lemn. Drumețul se clătină și vru să se repeadă la hangiu. Se încleștară amîndoi.

După ce răsuflă ușurat, hangiul își șterse fruntea de nădușeală și se așeză să-și lege piciorul de lemn la loc.

— Mai bine eu pe el, decît el pe mine !

Luă o cazma din cerdac, se apucă să sape în dosul grajdului.

Ciinele dormea legat în lanț. Hangiul rămase mirat.

— Ce dracu ? Nu se mai aud nici ciinii de peste Olt. Înțeleg, ciinii, dar nici cucuvelele ?

În zilele ce urmară, muşteriii îl văzură pe hangiu făcînd o mulţime de gropi prin curte.

— Ce pui, neică, pomi ? Cam mari gropile pentru pomi !

*
* *

Lache Papidon îşi legă calul în faţa cîrciumii „La caii verzi pe pereţi" şi intră înăuntru. Mesenii stăteau cu cănile de pămînt în faţă şi îl ascultau pe lăutarul Basangeac care se oprise din cîntat şi povestea cum a venit Dunărea înfuriată cînd s-au topit zăpezile :

— Corăbiile toate, vai şi amar, ziceai c-a venit sfîrşitul lumii ! Să nu mă-ntrebaţi cîte suflete au pierit atuncea-n vîltoare ! Cu toptanul ! Turci ! Numai turci ! D-ai noştri, dacă o fi fost vreo doi, trei, dar şi ăştia, d-ăia mai bătrîiori, care şi aşa, deh, nu mai erau tineri ca noi. Ce mai tura-vura ? Ai noştri n-au avut nici pe dracu. Români, deh ! Ce vrei ? Că pînă şi Dunărea cu cine era să ţină, dacă nu tot cu ai noştri ? Dacă Oltul, Jiul, Olteţul, Tezluiul îi dau apă... Dar de la turci nu vede nici un strop de apă. Turcii mai ştiu altceva decît să se pună cu tunurile pe ea ?

— Aşa, aşa ! Ia zi, albul tatii ! Cu ăia de la Ada Kaleh cum fu ? îl iscodi Papidon. Că auzii că zisăşi c-au scăpat. Ia zi ! Cu care din ăia te-ntîlnişi de-ţi spuse ?

— Io, conaşule ? Să mor în pat acasă, na ! Păi ce io sînt deşuchiat să mă-ncîrduiesc io cu d-ăia fugiţi de la beşaură ? Stăi să-ţi spun ! Cum au scăpat nu ştiu, că n-am fost de faţă să văz. Şi io ce nu văz cu ochii mei, nu crez. Dar stăi s-auzi ce-i spuse beglerbeyul cînd îl chemă sultanul la Stambul să dea socoteală. Zice sultanul : „Te dau pe mîna gealatului să-ţi înşire maţăle pe băţ !". „Nu, măria ta, că sînguri au fugit, nu i-am făcut eu scăpaţi !" zice şi beglerbeyul. Fiindcă de ce ? Le dăduse să mănînce întîi linte fiartă şi pe urmă fasole. S-a umflat lintea-n ei şi dă să iasă-n sus. Dar nu putea de fasole, că fasolea da să iasă-n jos. Dintr-asta li s-au umflat burdihanele. Se făcuseră cît butoiul ăla mare de colo, de stă-mnealui răzămat. Se umflaseră aşa rău, că-ncepuse să plutească cu picioarele-n sus şi se ţineau cu mîinile de ce apucau, că îi lua

vîntul ca pe băşica porcului. Pînă-n nori nu i-a dus, dar destul că i-a zburat pe deasupra caselor.

Toată cîrciuma rîdea în hohote, numai Papidon îl asculta încruntat şi îşi bătea cravaşa peste cizmă.

— Aşa a zis beglerbeyul, conaşule, nu io ! Dar minţea. I-a zis şi sultanul că nu îi e ruşine de la obraz să mintă, om bătrîn ? Aia cu lintea de fost, a fost. Însă de plutit, cum era să plutească prin văzduh ? Au plutit numai pe apă. Îi ducea Dunărea la vale cu burţile-n sus, iar ei cu mîinile supt cap, ca bimbaşa Sava, picior peste picior. Luleaua le mai lipsea-n gură.

— De unde ştii tu ăstea, bă pasăre ? ridică Papidon cravaşa.

— Nu da ! Auileo ! Başandrică alviţarul mi-a spus.

— Cum Başandrică, mă ? Că Başandrică e surd.

— Eh, şi ce ? Surdul n-are gură ? Du-te şi-ntreabă-l dacă nu e aşa ! se feri Basangeac după cobză.

*
* *

Călugărul ce străjuia în poartă la Dragobetele se ridică de pe patul de scînduri, aprinse o făclie la o candelă şi veni să vadă cine tulbură liniştea nopţii, lovind cu bătul în clopotul de la intrare, rămas fără frînghie.

Cînd văzu ce zdrenţăros îşi scutura petecile de ploaie dîrdîind desculţ, îşi încruntă sprîncenele :

— Ce cauţi acilea, păcătosule ?

— Blagosloveşte, părinte ! zise zdrenţărosul.

La asemenea întîmpinare, călugărul îşi domoli glasul şi vru să o dreagă, întrebîndu-l ce păcate i-au îndreptat paşii într-acolo.

— Păcatele mi-or îndrepta paşii spre locul păcătoşilor, părinte. Acuma, pe acilea nu sînt decît în trecere. N-am venit să cer. Spune-i din parte-mi cuviosiei sale stareţului Ambrozie smerite plecăciuni şi metanii. Atît.

— Ia vino-ncoace ! Unde pleci ? Văd că ştii tipicurile. Cine eşti ?

— Să-i spui că sînt Fancu zugravul. Mă ştie cuviosia sa de mai an.

Călugărul îl duse să-i dea demîncare în toiul nopții și îl trimise să se culce în fînul din podul grajdurilor.

Fancu nu se trezi decît cînd începu să bată toaca. Hierodiaconul Meletie îl duse în odaia arhondarlîcului și se așezară în două jilțuri de stejar încrustat. Un diacon căruia abia îi mijeau mustățile aduse o carafă de vin rubiniu și două pahare de cleștar, cu fundul îmbrăcat în argint lucrat și cu mîner, care de fapt erau pentru băuturi fierbinți. Meletie era bucuros să stea la taifas cu Fancu, fiindcă și lui îi plăcea să facă icoane pe lemn. Îi spuse că Ambrozie nu s-a mai întors de atuncea de cînd plecase cu Țavă la Mitropolie și au fost prinși de turci și că nu mai știau nimic de soarta lui.

— Ne-a trimis preafericitul Nifon un stareț de acolo de la el, la o săptămînă după aia. Omul lui. Dar avusărăm grijă noi de el, că după sîmbăta mieilor și-a luat boii lui Dumnezeu în cap.

— Adică cum ?

— Păi să vezi ! Una a fost că începusem să ne înfățișăm la el, șir ; l-am ținut cu mărunțișuri și nu mai apuca să vadă de mersul ălorlalte trebi pentru care-l trimiseseră pe stareț pe capul nostru. Căzuse zăpada, iar dumnealui încă nu apucase să afle rosturile. Ale de nu se văd cu ochii. După ce abia a intrat în ele, partea a doua ! Toți pe capul lui, la rînd, ca să moară : „Dar asta cum s-o facem, sfinția ta ?“ El zicea una, noi alta-nțelegeam. Pe urmă făceam tot cum știam noi că e bine. Dintr-asta i s-a tras, de ajunsese să vorbească de unul singur. Uf ! Am scăpat și d'ăsta. Tu ce mai zici, ce mai zugrăvești ?

Fancu îi spuse că deocamdată nu are alt gînd decît să își găsească sticla după care umbla și pentru care se legase prin jurămînt alături de haiduci.

— Dar nu mai știu nimic... nici de ei, oftă Fancu.

Meletie îi spuse că haiducii, între timp, se duseseră volintiri alături de pandurii strînși de conu Ghiță Magheru lîngă Rîmnicu Vîlcea să păzească la hotar. Însă după aceea s-au risipit și au fost prinși de către oamenii stăpînirii, unul cîte unul, iar acuma nu se știe prin ce închisori zac. Și Popa Șapcă fusese închis.

— Și cum, nici unul n-a rămas ?

— Nici măcar de sămînță. Parcă ar fi sfîrșitul lumii.

— Eh, lasă că așa le trebuie ! dădu din cap Fancu și apucă un cotoi de pasăre din tava de alpaca, adusă de diacon.

Meletie rămase cu paharul la gură și făcu ochii mari.

— Așa le trebuie, dacă fuseră proști ! adăugă Fancu. Lasă că scapă ei ! Ce-i crezi chiar așa mămăligi ?

— Bine, dar pe tine te leagă un jurămînt de ei !

— Și pe ei i-a legat un jurămînt de mine.

Meletie îi spuse că, dacă ar scăpa haiducii, ăștia l-ar găsi pe Ambrozie.

— Iar Ambrozie... l-am auzit și eu despre sticla asta. Numai el știe taina sticlei.

Îl duse apoi pe Fancu să îi arate icoanele pictate de el.

— Cine e ăsta ? țipă Fancu, arătînd cu degetul tremurînd.

— A, ăsta ? E stareţul de-ți spusei că ni-l trimisese de la Mitropolie. I-am făcut eu chipul. Așa, ca să fie. Dar ce e cu tine ?

Fancu îi spuse că acel chip zugrăvit semăna cu uciga-șul haiducilor, văzut de el de pe acoperișul din Risipiți.

— Ala avea, tot așa, un fel de pălărie neagră, ca potcapul de aici, dar cu aripi tari pe margini. Și tot cu zarțale de sîrmă pe ochi, tot cu bărbiță de țap gălbuie... El este ! Dacă l-ar vedea haiducii ar muri și-ar învia de bucurie că i-au dat de urmă.

Fancu primi de la Meletie un rînd de straie țărănești și nu mai zăbovi, ci se duse să o caute pe baba Floarea.

— O să-mi spună baba tot. Că baba trebuie să știe și de Filica, și de sticlă, și de ăsta cu zarțale, și de haiduci, și de Ambrozie, și cine i-a-mpușcat pe ăia patru între sprîncene. Ea le află pe toate de la Basangeac.

Însă la Băbici îi spuseră că baba Floarea murise peste iarnă. Buimăcit de această veste, se duse să o caute pe Filica. Îi destăinui ei toate grijile lui, iar ea îi spuse că, după cîte știa nu de la tatăl ei, ci de la bunica ei, taina sticlei ar sta scrisă undeva pe vechea zugrăveală a bisericii din Slăveni făcută de două sute de ani, sub zugrăveala care se vede acuma.

Fancu potrivi astfel ca să ajungă la Slăveni după lăsarea nopții, ca să nu-l vadă cineva. Cu cheia dată de Filica descuie ușa bisericii și intră înăuntru. Aprinse toate lumînările dintr-un sfeșnic și se apucă să rîciie cu cuțitul tencuiala afumată. Scoase la iveală o zugrăveală cu mult mai veche. Luă seama la meșteșugul vechilor zugravi. Pînă spre ziuă descoji aproape toți pereții, fără să găsească nici o scriitură.

Începură să se ivească zorile. Vru să plece pînă nu se luminează de-a binelea și era gata să sufle în lumînări, cînd mai aruncă o privire asupra pereților.

Și cum era obosit frînt după o noapte, i se păru că sfinții din zugrăveala străveche aveau chipurile haiducilor cu care se legase prin jurămînt și care se aflau prin închisori.

— Ce-o mai fi și asta ? Zugrăveala trebuie să aibă pe puțin... cine știe cîte sute de ani. Și nu e măcar unul să nu-l cunosc. Și ce uitătură au ! De ce vă uitați, bă, la mine așa ? Ce v-am făcut eu ? Ia nu mai fiți așa pămîntii la față, că n-oți avea de gînd să putreziți pe acolo ! Am scăpat eu, darmite voi. Ia, mai bine rîdeți ! Hai să vă văd cum rîdeți !

*
* *

La Gostavăț, femeile stau pe buștean în fața porții și dărăcesc niște cîlți de cînepă. Copiii se joacă alergînd din uliță în curte și din curte prin pomi.

— Păi nu știi, dadă Leanțo, cînd îl trimeasă Măria cu grîul la moară ? „Pune, măi Lie, sacii în car, pune pe Joian și pe Miercan la jug ! îi zice Măria bărbatului ei. Nu care cumva să auz că mi te-ai dus iar la moara lui Vastică, că acolo iar te vezi cu de-alde ca Dumitru al Tiței și Copcea Crucierul, cum făcuși mai an, cînd îți băuși căciula." „Nu mi-am băut-o, fă, mi-a furat-o !" el de colo. „Păi de ce să nu ți-o fure, dacă ești mămăligă ? Era bine să ți-o fi furat. Dar nu ți-a furat-o. Ai băut-o. Te-au

găsit ăia pe tine mină spartă să-ţi vinzi căciula, ca să aibă ei ce bea. De ce n-a furat-o pe-a lor ? Ce, a ta era de astragan ? Ei cu căciuli fumurii, şi tu cu capul gol !"

— Ehei, aşa femeie, ca Măria ! Nu-i e frică de lup nici noaptea.

— Stăi să vezi ! Zice : „Te duci la moara lui Catîrleţ ! Altminteri, pîine şi sare nu mai apuci cu mine supt un acoperiş !" Fiindcă ştiţi că Ioanei lui Catîrleţ i-a mers vestea atuncea cînd se chiti cu linguroiul de săpun, că taman mesteca-n cazan, pe spinarea lui bărba-so. Încă pe hăndrălăii ăilalţi care se aşternuseră cu el la băutură în tinda morii i-a spurcat cum i-a venit la gură, i-a făcut ca pe-o albie de porci, că de atuncea nu mai îndrăzneşte unul să se mai apropie cu plosca-n bătătura morii.

— Păi tot aşa mi-a spus şi ţaica Fănuţa. Pe cînd, uite, aia a lui Vastică, Gligoruţa, e o mocofană, auzi tu ? Îi cade basmaua peste ochi, aşa. Altminteri, fată harnică şi grijulie. Dar prea ca o slugă. Nici chiar aşa ! Omul ei bea, mănîncă seminţe în bătătura morii cu te miri cine, iar ea — doamne, n-am mai pomenit ! — ea le mai şi mătură dinainte, ca să facă dumnealor coji la loc. Auzi tu ? În loc să se chitească cu măturoiul pe ei şi să-i ia la trei păzeşte !

— Lasă, ţaţă, că şi la moara lui Catîrleţ nu se cinsti Lie cu aldor Agănău al lui Făsîna şi cu încă vreo doi din Brastavăţ ? Pe ascuns, dar tot... că nu-i răbda inima să nu-şi dea în petec. Îl trimisese Măria pe Lie al ei şi cu Oniţă ăla micul, chit că-i mai înalt grîul ca copilul. Că îl şi luase Agănău peste picior : „Ce, bă, Lie betelie, ţi-l dete muierea pe ăsta pe cap, să-l ai de martalog ca să te ţie de rău să nu te-ncurci la băutură ?" „A, nu ! el de colo. L-am luat eu din capul meu, ca să se-nveţe să ştie rostul la moară. Da' de unde, că ea nici n-a vrut să-l lase cu mine la drum. Ia du-te, bă ţîcă, şi du boii de-i adapă şi vezi să nu cazi în fîntînă !" Şi scoate plosca Agănău de se cinstesc ei, pitulaţi după boi, pe după car, să nu-i afle Ioana lui Catîrleţ. Că aşezaseră sacii cu făină de-ntors acasă. Pe drum zice Agănău :

— Dar cine ţi-a spus aşa bine, bia ?

— Ţaţa Tiţa, ţaţă Rădiţo ! Veni de-mi ceru dîrmonul, că bate mazăre mîine, pînă se-ntoarce gineri-so de la pădure, că s-a dus după nişte salcîmi peste Olt, ştiu, unde li s-au putrezit bulumacii de la porumbul din pătul. Îmi spuse ţaţa tot, tot, tot. Ce spuneam ? Păi dacă-mi iei vorba din gură ? Minule, maică, ce-i faci cîinelui ? Face-te-ai grămadă şi muşuroi ! Vrei să te muşte ? Aha ! Agănău, pe drum, zice : „Măi vere... — ştii, ţaţo, cică „vere" — ia hai, vere, să ne abatem noi olecuţă pe la cîrciumioară numai cît să ciocnim o ulcicuţă, aşa, ca să ne meargă bine şi de-acu-ncolo !" Lie... parcă ai fi-ntrebat pisica dacă-i plac maţele de găină. Dar l-aştepta Măria, cu vătraiul după uşă. Iar cu copilul, coadă după el, era ca şi legat de mîini.

— Sănătate Măriei, că şi-a strunit omul de la-nceput !

— Cică a zis Lie : „Nici să n-aud ! Am treabă acasă. Mă aşteaptă gardul rupt să-l dreg, că trec găinile lui frati-meu şi-mi scurmă răsadurile de le-am pus. O lăsăm pe altă dată !" Şi nu s-a oprit la crîşmă. Cînd să intre-n sat, era cenuşa pusă pe cărbuni. Nu tu lună, nu tu stele... Se stîrneşte o vijelie de ridică toată ţărîna din drum cu paie cu tot. Cînd fu, ştii, furtuna atuncea. Oniţă ăl mic da din car cu biciul. Lie apucase de resteul de la jug să tragă boii fuga după el, pînă nu se rupe cerul să-i ude sacii, că vai şi lacrimi de făina lor. Din poartă a dat Lie gură, de ieşi Măria cu copiii leoarcă după ea şi cu moşu ăl bătrîn. Cu velinţele-n cap, din aşternut. De-au ţinut copiii să nu plouă. Şi moşu, şi Lie, şi ea abia au prididit să descarce sacii pe prispă, că altminteri, dacă apuca de se udau sacii, rămîneau la mila lui frate-său. Atuncea s-a luminat şi el la minte de-a priceput că pe Agănău l-a ajuns blestemele lui Făsîna. Şi s-a jurat înaintea icoanelor să nu mai iasă din cuvîntul neveste-si.

— S-o fi jurat, ţaţă, nu zic, dar ce ştie el, aia face. Să fi văzut, ţaţă, venise naşu-so la el. Iar el în loc să-l omenească ca lumea, scoase sub dud masa a rătundă, şi două scăunele cu trei picere de se aşezară. Şi ce crezi că a pus pe masă ? Un borcan de pămînt cu toartă, plin ochi. Ţuică, ce credeai ? Şi o strachină, uite-aşa, de murături. Nu tu pîine, nu tu nimic altceva.

— Aoleo, fătălică, o întrerupse alta, ziceam să nu vă spui, dar tot nu mă rabdă inima. Alaltăieri noaptea s-au aprins la biserică-n Slăveni luminările singure, fără mînă de om.

— Te pomenești că așa o fi, da' io nu prea cred.

— Să știi, țaţo, că-n noaptea aia, dacă te nemereai pe afară, păţeai alte alea, ca Mărin al Măriei, ăl cu cazanul de peste drum de Bibică. A albit peste noapte și i-a luat graiul, de nu mai e chip să scoată o vorbă. Și tremură tot. Să se-nveţe minte să mai jure strîmb pe la judecăţi, pentru bani. Mi-a spus mie fina Lina, că l-a auzit pe moș Broajbă cu urechile ei.

— Ia taci din gură, că știu eu mai bine ! Au trecut lupii prin sat. Pe uliţa mare, chiar pe dinaintea primăriei au trecut și nici nu s-au ferit, chit că erau salcîmii înfloriţi. Dar nu erau lupi, lupi, nu semăna cu ăla, de-l aduse atuncea haiducul ăla împușcat pe sanie. Lupii ăștia au trecut așa bățoși, dintr-un cap al uliţii într-altul, cu mîinile la spate, ca vătaful la arat.

— Asta nu e a bună ! Cine știe ce necazuri și satarale or mai cădea pe capul nostru !

— Să cadă pe capul ălora, care știu eu !

— Te pomenești că tot din pricina nedreptăţii oamenilor o fi căzut și zugrăveala bisericii, de-a ieșit la iveală a veche.

— Moș Broajbă ce zice ?

— Dă și el din umeri. N-a mai pomenit una ca asta.

— Păi dacă nici el nu știe, noi de unde să știm ?

*
* *

Fancu se întoarse la Dragobetele și îi spuse lui Meletie că sfinţii din zugrăveala cea veche parcă aveau chipurile haiducilor.

— Cum să-ţi spun eu matale, ca să mă-nţelegi ? Se uitau cu nește ochi, de parcă toată nădejdea în mine și-ar fi pus-o. Ce să fac ?

— Fă ce-oi face, numai să-i scoţi la lumină. Dă-te peste cap, omoară-te ! Liniște n-o să ai pînă n-o să-i vezi

scăpați de pe unde stau închiși. Eu sînt gata să te ajut cu ce pot. Să te văd ce ai de gînd !

— Cînd ești cu mine, ca și cum ai fi singur ! zise Fancu.

— Dacă fratele Ambrozie ar fi fost acilea, ehe ! El i-ar fi scris lui Stratilat. De-acolo, de la Mitropolie, Stratilat știe tot. Numai el ar fi în stare să ne spună care prin ce închisori zace.

— Dar cuviosia ta ce cusur ai de nu te obosești să-i scrii lui Stratilat ?

— Păi cum crezi tu, Fancule, că pot eu să-i trimit scrisoarea așa necifrată ? Numai Ambrozie știe cifrul. Dacă se-ntîmplă să cadă scrisoarea în mîinile cine știe cui, îl bag pe Stratilat în bucluc.

Meletie adăugă că s-ar putea să mai cunoască cifrul și Bîrlogea, fiindcă odată îl chemase Ambrozie să îi spună ce aflase dintr-o scrisoare de la Stratilat.

— Păi mă-nvîrtești ca să ajungem tot acolo ? Bîrlogea știu eu unde e ? Nu știu, răspunse Fancu.

— Fă cumva și scoate-l măcar pe el de la închisoare !

— Mda, dar cum ? O să mă duc să vorbesc cu Lache Papidon. Să vedem ce se poate face.

— N-ai tu atîția bani ca să stai de vorbă cu el. Le-am spus eu să nu prăpădească banii pe arme ! Nu stăteau ei bine banii la păstrare acilea ? Pînă ajungi tu la Papidon, pun mîna pe tine armașii și te-nchid și nici nu te ascultă ce zici.

— Dacă aș ști... Nu știu dacă Tăchiță mai e unde l-am dus sau o fi scăpat.

Îi ceru lui Meletie să-i arate un minei pe care începuse să-l transcrie Tăchiță pe cînd se afla la Dragobetele.

— Nu faci nimic cu mineiul. Mai bine-ți aduc o carte de descîntece, că tot cu cartea asta am stîrpit noi furnicile anul trecut, că se-nnegriseră pereții de atîtea furnici.

Fancu se retrase într-o chilie cu cartea transcrisă de Tăchiță și începu să îi imite scrisul. Apoi ticlui o scrisoare ca din partea acestuia :

„Io Tăchiță Papidon, scriu părintelui mieu Lache Papidon închinăciune și maicii meale. Sînt sănătos și totodată sînt în viață și n-am murit. Rogu-vă ca pe Dumnezeu faceț ce oț face și vedeț ce puteț să faceț cu

mine că mă înghit păduchii. Și nu mă lăsați să îmbătrînesc cu zile acilea, de viu ! Și să vă afle această a mea epistolie sănătoș și la ospăț. Și să nu-mi umblați în cufăr, cum aveți obiceiul, că am pus semn ! De dorul vostru ca lumînarea mă sting și vă sărut cu lacrimi în ochi.

Ieciorul vostru Tăchiță

Ce mai face zarzărul meu ? Cojocul și cizmele să nu mi le luați la tăvăleală.

Fancu se mai uită bine dacă seamănă scrisul, apoi își frecă palmele de bucurie și scrise pe dosul hîrtiei cu niște litere mari, butucănoase :

„Să fii, coane, mîine în spatele morii cu noaptea în cap. Singur".

Se înserа cînd Fancu intră pe uliţele nepietruite din Caracal. Merse pe malul pîrîului.

„Ce-o fi cu grămezile ăstea de pietre ?! se miră el văzînd că din loc în loc erau mormane cît se descarcă dintr-o căruță. Parcă le-ar fi adus să aibă cu ce să arunce unii în alții. N-am mai văzut așa ceva. Te pomenești că s-or fi gîndit că nu se știe niciodată, de cînd cu zavera. Mai bine să le aibă la-ndemînă colea, sub nas, decît să rupă uluci din gard."

Dar de la cuptorul de pîine al lui Velcu văzu că strada începe să fie pietruită. O căruță trecu hurducăind pe pietre. Lui Fancu i se păru că se aud prea tare roțile pe bolovani.

„Ar fi bine cu piatră, dar numai cînd plouă. Că încolo, cînd e uscat, te zdruncină degeaba. Vai de mațele ăluia !" își zise el uitîndu-se după căruțașul care dădea bice cailor.

Cînd se stinseră luminile în casa lui Papidon, înfășură o piatră în hîrtia scrisă și o zvîrli în fereastra dinspre stradă. Cum auzi geamul spart, o rupse la fugă.

În zori se duse să fie prin preajma morii. Tot așteptînd, rămase cu privirea pierdută după un șir de căruțe trase agale de boi cu coarne mari.

„Ce dracu or duce ăia în putinile alea de put așa rău ? Să fie piei argăsite ? Mai bine ar fi dus și ei niște prăștină la cazanul de țuică."

Fancu întrebă un om dacă s-a deschis vreo tăbăcărie mai mare prin apropiere, iar acesta îi răspunse că nu. Se înființase însă un cazan de țuică, iar căruțele se duceau la cazan cu prăștină. Auzind acestea, Fancu se uită bine la orășeanul cu care vorbise, să vadă dacă nu își bătea joc de el.

„Asta trebuie să fie nebun ! Ce, eu nu mai știu cum miroase prăștina și cum miroase argăseala ? își zise Fancu în sine și își aduse aminte de Papidon. Chiar dacă i s-a-ntors băiatul, conu Lache tot o să vină. Ca să pună mîna pe mine. Stau mai colea, după colț. La nevoie o rup la fugă, mai sar vreun gard și-mi pierde urma prin curțile oamenilor."

Abia mai tîrziu sosi Lache Papidon călare.

„Dacă vruia să mă prindă, nu venea singur. Înseamnă că nu l-a găsit pe Tăchiță. Acuma să mă țin tare și să-l iau de sus eu pe el !"

Întinse mîna peste un gard și rupse o rămurică cu flori de lămîiță.

— Hai noroc, conu Lache ! făcu Fancu împingîndu-și pălăria de paie cu un deget, mai pe spate.

Papidon rămase mut și cu ochii holbați, stăpînindu-și tremurul mușchilor.

— Ce, neamule, nu poți să deschizi gura de-a călare ? zise Fancu mirosind florile de lămîiță. Dă-te jos din șea !

— Cine ești tu, mă, de vorbești cu mine așa ?

— Sînt ăla care-l ține închis pe fiu-tău.

Papidon duse la gură un fluier scurt, făcut din lemn de tei și legat cu un lănțișor de argint.

— Dacă-ți chemi oamenii, zîmbi Fancu, pe mine mă închizi. Dar sînt vorbit cu ai mei să-l înjunghie pe Tăchiță dacă nu mă mai întorc.

Papidon își vîrî înapoi fluierul în buzunarul de la piept.

— Soarele ăsta îmi face rău ! strîmbă din nas Fancu, ștergîndu-și nădușeala pricinuită de emoție. Hai mai bine la umbră ! zise el, ca să-și mai înghită nodurile ce i se

puneau în gît şi să-şi mai potolească bătăile inimii. De ce-ai venit aşa tîrziu ? Tocmai era să plec.

Fancu rîse şi îi spuse că nu i-l aduce pe Tăchiţă dacă nu dă drumul haiducilor pe care îi ţine închişi.

— Beciurile mele gem, de cîţi am închişi acolo. Însă haiduci nu ţin. N-am nici unul.

— Păi atuncea ce dracu ţii în temniţele alea de zici că gem ? Gem de goale ?

Papidon se cam bîlbîi şi răspunse :

— Ştiu eu cam ce cauţi tu. Dar tocmai pe ăştia nu-i am la mine. Am eu alţii. Nu îi cunoşti tu.

Îi mai spuse că dacă ar fi vorba de un singur om, ar putea să-l ceară de la alte închisori să fie adus la el, la Caracal.

— Zic să mi-l dea pentru ştreang şi mi-l dă. Dar trebuie să ai grijă să ţi-l iei pînă nu intră pe porţile mele. Şi bagă de seamă, că nu oamenii mei îl vor aduce, ca să nu cad eu rău după aia, că de ce am oameni proşti. O să-l aducă armaşii ălora. Unul se poate. Dar doi pe drumuri, împreună, nu mai plimbă nimeni de cînd cu zavera. Nu mai e ce-a fost odată.

Fancu se gîndi că totuşi dacă izbuteşte să salveze măcar unul, pe urmă o să aibă cu cine să se ajute să-i scape şi pe ceilalţi. Dar pe care să-l caute ?

— Pe Bîrlogea ! Auzi ? Pe Bîrlogea ! se hotărî Fancu să-l scape mai întîi.

Se înţelese cu Papidon să treacă pe la el pe acasă, ca să-i spună cînd va fi transportat Bîrlogea la închisoarea de-o păzea Papidon şi pe ce drum.

Fancu nu împărtăşi nimănui îngrijorarea sa. Cu cine să atace el convoiul care îl va aduce pe Bîrlogea ?

„Dacă m-ar afla conu Lache Papidon că n-am pe nimeni în spatele meu, m-ar mînca cu fulgi cu tot."

Peste o săptămînă, Papidon îi spuse :

— Bîrlogea e la zăcătoare la Craiova. Marţi acuma-l aduce-ncoa', noaptea. Că marţea nu umblă lumea pe drum.

Fancu se întoarse la Dragobetele şi îi ceru lui Meletie un anteriu.

— Dacă te dă-n vileag că porţi straiele fără să fii călugăr, ajungi în furci, îi spuse Meletie îngrijorat.

— Hai, bre, nu fi hapsîn ! Măcar unul rupt, ponosit, cum o fi !

— Vrei să mă bagi în bucluc, să dau în altă dandana? Să te am pe suflet ?

— Lasă că-ţi dau eu în scris, să ai patalama la mînă cînd o fi să dai seamă la judecata de apoi. E mai bine să-i ai pe suflet pe toţi haiducii care zac acolo-n închisori ? Aoleo, era să uit ! Vreun cuţit mai ascuţit n-ai p-acilea ? Că la nasul sau la o-ncăierare nu poţi merge cu mîna goală.

Punîndu-şi barbă şi mustăţi, Fancu aşteptă la o cişmea din marginea drumului dinspre Craiova.

Prin noapte, întîi auzi tropot de copite, apoi desluşi convoiul călăreţilor.

Armaşii de la Craiova, care-l duceau pe osînditul Bîrlogea şi el tot călare, însă cu picioarele legate sub burta calului, iar cu mîinile legate de ciochina din spatele şelei, se opriră la cişmea să-şi adape caii. Îl întrebară pe bătrînul călugăr ce e cu el acolo în puterea nopţii. Acesta le spuse că abia pornise în hagealîc pe jos, dar adineauri îl jefuiră nişte tîlhari şi îi luară bocceaua în care avea banii.

— Păi ce, părinte, în hagealîc se pleacă cu bani ? Eu ştiam că de-aia e hagiu, că trăieşte ca paserile cerului, fără grija zilei de mîine.

— Bă Costache, ăsta le cam minte, şopti un alt călăreţ. Voi nu vedeţi cum se căzneşte să nu-l cunoaştem după vorbă că e grec ? Ăsta a furat bani şi l-or fi prădat ceva haiduci. Am auzit că se află ceata lui Scurtu pe aci, între Caracal şi Cergăneşti.

Doi dintre ei rămaseră la cişmea cu osînditul, iar ceilalţi porniră în goană spre pădurea de frasini din apropiere.

Fancu îşi spuse în sinea lui că acuma ar fi clipa potrivită şi vru să se repeadă cu cuţitul. Dar simţi că mîinile îi tremură, iar genunchii i s-au înmuiat de tot. Vru să strige la Bîrlogea, dar şi graiul îi pierise.

Bîrlogea, fără să ştie că acel călugăr era chiar Fancu, îşi îmboldi cu călcîiele calul, se repezi cu umărul într-un armaş, smuci calul înspre celălalt şi o rupse la goană peste mirişte către Cezieni.

Pînă să se ridice din țărînă armașii, Fancu sări pe calul unuia și se luă după Bîrlogea.

— Așteaptă-mă, bă, și pe mine, că eu sînt Fancu!

Ocoliră satul Cezieni pe la capul grădinilor. Fancu îi tăie legăturile lui Bîrlogea și ajunseră pe cărări ocolite în preajma Dragobetelor, cînd se crăpa de ziuă. Dădură drumul cailor să-i găsească cine o avea noroc, apoi își continuară drumul pe jos. Oamenii pe lîngă care treceau își scoteau pălăriile de paie sau căciulile și îi dădeau ziua-bună lui Fancu, fiindcă era îmbrăcat călugăr. Apoi întorceau capul întrebîndu-se ce o fi cu cerșetorul care mergea alături de el.

— Cum, bă, nu știi cifrul de la scrisorile lui Ambrozie? De-aia te scosăi eu de la greu? îl mustrului Fancu pe Bîrlogea.

Meletie îi duse într-o odaie, unde le deschise lada de fier, în care Ambrozie păstra toate scrisorile, precum și alte hîrțoage.

— Să-ncercăm, Bîrlogeo, că starețul nu ardea nimic. Poate găsim ceva! scormoni Meletie cu grabă hîrtiile din ladă.

— Bre, a cam trecut vremea, zise Bîrlogea. Eu îmi amintesc ce mi-a spus atuncea, dar nu mai știu cum arăta hîrtia aia de-o ținea-n mînă Ambrozie. Aha, ba uite-o! Asta trebuie să fie, că mi-aduc aminte cînd a răsturnat pe ea cana de vin cu mîneca. Ia să vedem! Dă jos, Fancule, sfeșnicul ăla de pe dulap, că-mi stric ochii cu oarba asta de candelă!

Se apucară toți trei să confrunte conținutul despre care își amintea Bîrlogea, cu literele acelea încurcate.

— Prăpădiși atîtea urcioare de vin și tot degeaba, îi zise Fancu lui Bîrlogea, curățind cu unghia ceara de pe mîneca de la cămașa sa de in înflorată.

— De vin și de lumînări nu suferim noi, făcu Meletie, fixînd cu ochii lumînările din sfeșnic, pe care le vedea cînd mai multe, cînd mai puține.

Spre ziuă, cînd Fancu deschise obloanele de scînduri groase și rămăsese cu fruntea rezemată de gratiile de fier, privind stupii din curte, Bîrlogea luă hîrtiile să le pună la loc în ladă.

— Şi dacă o să-i scriem la Mitropolie lui Stratilat aşa pe şleau, ce-o să fie ? strîmbă din mustaţă Bîrlogea, lăsîndu-se cu scaunul pe spate. Lasă că n-o dibuie nimenea.

— Vezi să nu cazi cu scaunul ăla, că-l fărîmi ! zise Meletie.

Meletie sună dintr-un clopoţel de argint, dar nu veni nimeni. Se duse la fereastră şi în loc să strige, zbuciumă clopoţelul, pînă îl văzură cei care udau florile cu căldări de aramă şi îl întrebară dacă vrea ceva. Îi trimise pe toţi, să-i aducă o călimară şi o pană de gîscă din odaia de alături.

Pînă i le aduseră, Fancu se trîntise în pat, iar Bîrlogea dormea cu capul pe masa stropită de ceară.

— Uite cu cine mă-ncurc eu ! rămase Meletie cu călimara şi cu pana în mînă.

Trînti uşa după el şi se duse în chilia lui să se culce.

Cînd se treziră, se apucară toţi trei să scrie scrisoarea cu care îi cereau lui Stratilat să le spună în ce închisori erau oamenii lor.

Fancu, între timp, umblă prin hîrţoagele stareţului şi dădu peste un teanc de hîrtii rînduite cu grijă şi legate cu o sfoară. Se întrebă ce o fi în terfeloagele acelea de le-a legat cu atîtea noduri. Toate hîrtiile erau acoperite cu un scris încifrat. Numai într-un colţ se putea desluşi ceva : iscălitura lui Ambrozie.

„Cui o fi scris el atîta maldărul de scrisori ? Şi de ce nu le-a mai trimis ?“ Frămîntat de atîtea nedumeriri şi griji, Fancu se ridică de la masă şi puse pe vraful de foi un engolpion de argint, ca să nu le ia vîntul, fiindcă fereastra era deschisă, iar perdelele de borangic înflorate filfîiau la fiecare adiere. Cînd se întoarse în odaie, Fancu şezu cîtăva vreme în picioare, cu mîinile în sîn şi nu îi venea să se mai apuce de acele hîrtii asupra cărora îşi pironise privirile pierdute.

Deodată tresări şi brusc se aplecă, încruntîndu-se. Pe foaia de deasupra, citi literele care se vedeau pe lîngă marginea în formă de treflă a engolpionului.

Deci rîndurile trebuiau citite de sus în jos, ca să aibă un înţeles ! „Dat dracului stareţul !“ sticliră ochii lui Fancu şi se trînti în jilţul căptuşit cu catifea vişinie, fiindcă genunchii i se înmuiaseră de tot, iar mîinile îi

tremurau. Mișcă engolpionul spre dreapta, cu o literă, și mai citi un rînd de sus în jos.

„Deștept sînt ! își frămîntă el buzele. Ce deștept sînt ! Cum de mi-a dat prin cap ?“ Vru să alerge în pridvor, să strige în gura mare că a descoperit secretul scrierii cifrate a lui Ambrozie, dar se stăpîni și luă foaie cu foaie, să le descifreze una cîte una. Nu erau scrisori, cum crezuse el. Erau testamente. Pe toate le scrisese Ambrozie cu mîna lui. Executor al acestor testamente îl numise pe proorocul Melchisedec, fiindcă îl știa din scrierile vechi că avusese o viață cam asemănătoare cu a sa. În primul rînd, îi lăsa lui Melchisedec acel teanc de foi, cît și engolpionul de argint de pe masa din odaia lui. „Știu că ai și așa destule engolpioane, o, tu, Melchisedec. Că într-atîtea mii de ani ai strîns engolpioane, două lăzi pline, după cîte știu. Chiar de n-o fi ăsta cel mai, cel mai, primește-l și pe al meu, ca să ai cu ce să descifrezi ce-ți scriu eu acilea !“

Masa, jilțul și patul i le lăsa moștenire unui grădinar. Anteriul, patrafirul, odăjdiile cu fir de aur, ca și cizmele cele bune i le lăsa moștenire aceluiași grădinar, dar să i le dea primăvara, cînd înflorește. „Însă hangerul turcesc cu plăsele bătute în pietre scumpe și cu teacă din piele de Cordova să îl dai, Melchisedec, arhanghelului Gavriil. Mi l-a dat, nu puteam să nu-l port. L-am purtat pe dedesubt, că nu mi-a plăcut să mă laud de la cine îl am. Dacă zice că nu mai știe cînd mi l-a dat, adu-i aminte de omul ăla prin care mi l-a trimis. Și să-i spui că i-a cîntat pentru darul ăsta o sută de osanale, nu douăzeci, cum zicea el ! Treacă de la mine ! Încolo, ălelalte, să le dai cui oi ști, că nu-mi mai aduc aminte de la cine le am. Mărunțișuri“.

„Mda ! O fi ! zăbovi Fancu pe gînduri. Dar eu parcă știam că mai are și ceva pămînt pe la Celaru. De pogoanele ălea nu zice nimic ? Cui i le lasă ? Adică da, pămîntul îl are de la ta-so mare. Ăsta cui rămîne ? Dacă nu lămurește treaba, de acuma o să puie cumnatu-său mîna și pe partea lui. Ăla și așa mereu l-a înșelat cu cîte un sac, doi, peste jumătatea cuvenită ; chit că paiele i le lăsa de pomană“.

După cum scria cam în fiecare foaie, oamenii sînt veniți pe pămînt cu chirie numai.

Fancu citi mai departe cum Ambrozie îi aducea la cunoștință lui Melchisedec o seamă de fapte ale altora care îl nedreptățiseră sau îi făcuseră vreun rău lui, cît și prietenilor săi. Mai zicea că toate aceste potlogării, fiindcă nu îi place să se bage în troaca porcilor și nici nu este vreun clevetitor, le scrie încifrat, ca să nu le poată citi decît el. De aceea îi spusese acestuia într-un testament să nu le descifreze decît la judecata de apoi, cînd aceste foi de hîrtie îi puteau fi cuiva de folos pentru stabilirea adevărului, cine ce păcate a făcut.

Iar pogoanele, scria mai jos, i le lăsa nepotului său, numai dacă acesta avea să își bage mințile în cap și să se lase de băutură.

* * *

Hangiul de la „La oul de aur" se străduia să-i dea afară pe mușterii, ca să închidă obloanele. Ultimii doi rămași îl înșfăcară de cîte o mînă și îl dădură cu spinarea de tejghea. Îl schingiuiră să le spună unde a ascuns comoara de care vorbea toată lumea.

Printre gemete, hangiul le răspunse că nu a găsit-o.

— Cum n-ai găsit-o, cînd curtea e toată numai gropi ?

În cele din urmă le spuse că e închisă în lădoiul de lîngă tejghea. Îi smulseră legătura de chei de la brîu. Unul îi puse pistolul în față, iar celălalt se apucă să potrivească cheia în broască. Cînd sălță capacul, o împușcătură bubui din lădoiul deschis, străpungîndu-i pieptul.

Hangiul nu pierdu momentul, ci zvîrli o cană cu țuică în ochii celuilalt, izbindu-l apoi cu satîrul de pe tejghea. În noaptea aceea hangiul săpă o groapă mare, sub privirile tăcute ale dulăului său.

* * *

După cîntatul cocoșilor, începu să plouă. Spre ziuă, cînd toți încă mai dormeau, Meletie se pomeni că dă buzna peste el cineva, trîntind ușa de perete. Sări din pat, buimac și abia se dezmetici. Vru să zică ceva, dar

se înecă. Nu mai nimerea să-şi ia potcapul de lîngă candela de pe măsuţă. În uşă, ud leoarcă din cap pînă-n picioare, gîfiia căpetenia haiducilor, Iancu Coruia.

— Sînt pe urmele mele! zise el, abia trăgîndu-şi sufletul.

— Unde, păcatelor, să te ascund? Hai cu mine! ieşi pe coridor Meletie, încălţat numai cu o cizmă, iar cu cealaltă în mînă.

— Nu, că mă văzură cînd intrai! Un cal dă-mi!

— Prea tîrziu! I-auzi! zise Meletie şi arătă cu degetul spre poarta mare, unde se auzeau zdupănituri.

Îi făcu un semn lui Iancu Coruia, îşi trase şi a doua cizmă în picior şi se duse să deschidă poarta. Fancu şi călugării ieşiră din odăi, frecîndu-se la ochi.

Pe poartă năvăli călare Lache Papidon cu poteraşii după el. Alţi oameni de-ai lui, cu puşti şi pistoale, înconjuraseră zidurile.

— Unde e? răsună glasul răguşit al lui Papidon.

Picături de ploaie se scuturau de pe frunzele cireşilor din curtea înconjurată de coridoare cu coloane văruite de curînd.

— Stai aşa, că ţi-l aduc acuşica! zise Fancu şi intră într-o odaie.

Îl scoase, îmbrîncindu-l, pe Bîrlogea.

— Ia mîna de pe mine, mucosule! se burzului Bîrlogea. Că te dau la cîini! Huo, afară cu voi, arătărilor! zbieră el şi la Papidon.

Dar Papidon nu îi aruncă nici o privire. Îi ceru lui Meletie îngăduinţa ca să-şi trimită poteraşii să-l caute pe Iancu Coruia pretutindeni. Cu ochii lui îl văzuse intrînd aci.

— Toată noaptea am alergat după el.

— Da! răspunse blajin Meletie şi bătu din palme să vină chelarul cu cheile toate.

— Ce ploaie, doamne, ce ploaie, n-am mai pomenit aşa! bombăni Papidon, scuturîndu-şi căciula de apă.

— De unde-ncepem? S-ar putea să se fi pitulat pe acilea, dacă zici. Eu nu ştiu, că abia sării din somn cînd auzii poarta. Zic: „Cine or mai fi? Turcii?"

Îl duse pe Papidon întîi la beciuri. Poteraşii alergară de-a lungul butoaielor, bătînd cu patul puştilor în doage.

Unde suna a gol, se opreau și luau seama la capacele butoaielor, ca să nu se fi ascuns înăuntru. Poterașii treceră să caute și prin odăi, iar Meletie și cu Papidon se rezemară într-un cot pe cîte un butoi.

— Îl găsesc oamenii matale pînă la urmă, dacă zici că pusăși să-nconjoare zidurile pe dinafară! Asta e de trei ani. Neumblat! ciocăni el cu degetul în doage. Asta e zaibăr, asta e terază, colea tămîios, dincoace pelin. Și razachie și gălbior. Știi ce am aici? mîngîie el un butoiaș. Ia ghici! făcu Meletie și luînd o ulcică de pămînt răsuci caneaua cepului.

— Pun eu mîna pe el! Îl spînzur! Ce să-l mai judec?

— Asta-l ținem pentru stareț, cînd are toane. Puterea ursului. Ce zici? A, nu! Nu umbla la ăla, că e de împărtășanie! E lacrimă! Vrei să se oțătească? De lăsata secului să te nemerești! Atunci, că destupăm *Patima Domnului.*

— Îl spînzur și gata!

— *Ochii Magdalenei* se gustă, nu se bea! Dacă-mi cere cineva cu stacana, nici nu prea am de băut cu carul. Numai d'ăștia de ți-e și milă să le bei.

— Lasă, părinte, ce parcă eu de-aia venii? N-avea nici o grijă! Am și eu obraz! Însă de mîncare, mai că te-aș cam întreba și nu știu cum să deschid vorba.

— Hai, bre, să te mai usuci, că ne intră oftica în oase acilea!

— Toate drumurile sînt desfundate. Bieții cai ce-au mai înotat prin noroaie! Dar mai bine-l împușc pe loc. Și mai ales că, știi, prin pădure te plouă de două ori.

Scotocind fiecare ungher, poterașii ajunseră la bolniță. Se repeziră și aici pe ușă, dar luară repede o poziție cuviincioasă și își scoaseră căciulile. Doi călugări moțăiau de somn pe niște bănci de lemn, iar un al treilea bolborosea dintr-o carte veche la căpătîiul unui călugăr lungit într-o raclă cu mîinile pe piept.

Unul din poterași, mai vîrstnic, îi dădu celuilalt cu cotul, pînă cînd acesta, mai tînăr, pricepu și se aplecă să ia seama dacă nu cumva mortul se preface. Apoi cel în vîrstă îi dădu peste mînă după ce trase mortul de barbă.

Cei trei călugări se uitară crunt la poterași, care ieșiră unul în pumnii celuilalt și închiseră ușa după ei.

— Să nu te sufoci ! zise un călugăr ridicînd de pe podea capacul sicriului cu botul cizmei.

— Lasă că stau bine ! răspunse Iancu Coruia îndoind un genunchi, ca să țină capacul într-o parte.

*
* *

— Eu ziceam că venișI după Bîrlogea, îi spuse Fancu lui Papidon. Crezui că te-oi fi supărat că de ce n-am venit să ți-l aduc pe Tăchiță, cum ne-a fost vorba. Uite, abia o primii și eu de la omul meu ! îi întinse el o hîrtie pe care o plăsmuise de vreo cîteva zile. Nu i-o dusese lui Papidon acasă, fiindcă Bîrlogea era de părere că nu ar trebui să-și țină cuvîntul față de căpetenia poterii.

Papidon despături hîrtia și citi :

„Vino, taică, de mă scoate
Că mă bate
De nu mai pot sta pe spate
La Singirul stau pe coate
Și-mi umblă mintea la de toate
Tăchiță al tău de dor nu mai poate.“

— Este scrisul lui Tăchiță.

— Deștept băiat, se vede că e cu carte !

Papidon ardea de nerăbdare să plece grabnic spre Singirul ca să îl scoată pe Tăchiță de acolo. Dar își aduse aminte de Iancu Coruia.

— Nu-l pot lăsa să-mi scape ! Mai căutați o dată, mormolocilor ! Azi spînzur pe cineva ! Or pe el, or pe voi !

— Stați aci și căutați-l ! Că ăla acuma trece Oltul ! rîse Fancu. Acuma și așa nu-l mai ajungeți.

Papidon rămase o clipă descumpănit, sfredelindu-l pe Fancu din priviri.

— Păi cine credeai că-mi aduse mie adineauri asta ? arătă Fancu, cu bărbia, scrisoarea lui Tăchiță pe care Papidon tocmai și-o băga în buzunarul de la piept al mondirului său roșu, cu brandenburguri galbene și nasturi de argint.

— Adică vrei să spui că...

— Da, așa e ! înclină din cap Fancu, zîmbind. Iancu Coruia mi-o aduse adineaori.

— Are cal ? îl apucă Papidon pe Fancu de guler.

— Gata ! Tîrgul nostru ăsta a fost ! îl împinse Fancu ușor cu două degete. Zi bogdaproste că m-am ținut de cuvînt ! Care va să zică, alergași după el și nu știai după cine alergi. Dacă-l împușcai ? Omul îți face un bine, iar dumneata... Păi vezi cum ești ?

Lache Papidon șovăi. Făcu un pas spre ușă.

Bîrlogea îl apucă prin spate cu brațele pe după ceafă.

— Nu-l lăsa să plece ! strigă Fancu. În loc să-l faci scăpat pe Coruia, dumneata zor-nevoie după el. Nu-i da, bă, drumul !

Papidon se zmuci și scăpă din strînsoarea lui Bîrlogea. Încălecă pe cal și șuieră din degete. Poterașii se adunară în curte, săriră pe cai și ieșiră pe poartă, înșirîndu-se după el în drum, spre Olt.

Iancu Coruia dădu mîna cu Fancu, pe care nu îl cunoștea. Vorbeau toți trei deodată, vrînd fiecare să spună și să afle.

Căpetenia haiducilor era mereu fugar, se ascundea pe la prieteni, că avea destui. Dar nu avea noroc. Poterile mereu dădeau de urma lui. Aflînd cum îl duseseră haiducii pe Tăchiță la Singirul, Iancu Coruia dădu din cap, oftînd. Tot la Singirul au fost închiși cîțiva dintre fîrtații lor : Încroznatu, Țară Lungă, Spătosu și Corbaru.

— Și ăilanți unde or fi ?

— Nu știu. Dar aflu eu și de ei !

— Vezi, bre ? Iar Papidon acuma chiar la Singirul se duce. Dacă ne spuneai mai înainte, știam de ne tocmeam cu Papidon. Făceam cumva de-i scoteam și pe ai noștri odată cu Tăchiță. Numai tu ești de vină, Bîrlogeo !

— Taci, mă, că-ți dau una de zici că te-a lovit calul ! Uite așa ne trebuie, Iancule, dacă ne luarăm după gura ălora și merserăm cu ăia la Islaz ! Nu ți-am spus eu să ne vedem de rosturile haiduciei noastre și să nu ne abatem de la ce știm noi ? N-a rămas unul ne-nchis. Nu păteam noi rușinea asta dacă rămîneam în codru.

— Bîrlogeo, tu ai vederea cam scurtă ! i-o întoarse Iancu Coruia. Tu pentru ce ești haiduc ? Pentru mine ?

Pentru tine ? Ţi-ar fi dat ţie cineva de mîncare ori adăpost, dacă nu te ştia că pui osul la greu să-i faci dreptate lui ăla, lui ăla sau ăluilalt, care cum ţi se nimereşte în cale ? Ce, dacă ni s-a-nfundat o dată, acuma să ne pară rău că le dădurăm ălora o mînă de ajutor ? Nu-ţi creşte şi ţie inima cînd auzi că anul ăsta nu mai e cum fu pînă la Islaz ? Ce-mi spuneai tu mie atuncea, de văru-tău ăla care muncea două luni de zile şi abia putea împlini ăle douăspe zile de clacă ? La voi cum era, mă ? îl înghiontì el pe Fancu, care se uita pe pereţi.

— Ce să fie ? A, da. Păi, la Risipiţi era aşa : o zi de clacă începea pe la vremea cireşilor şi o mai terminai cam la culesul viilor. De-aia şi plecaseră de au lăsat satul pustiu.

— Iar asta se numea o zi din ăle douăspe ! întări Iancu Coruia. Alaltăieri, să vezi, mă duceam la Dobrosloveni şi ce crezi ? Pe colo, pe la Fîntîna Lupilor, treceau unii... Auzi ce cîntau ei. Toată lumea era a lor. Cică :

„Să trăiască Popa Şapcă,
Că scapă ţara de clacă.
Şi Goleştii cîteşitrei,
Că ne deteră bordei."

— Eh, şi ce zicea să trăiesc eu, să trăieşti tu ?

— Da, bă, dar eu cînd i-am auzit parcă m-a luat apa. Am zis : „Iancule, n-ai greşit. Ce-ai făcut, aşa trebuia să faci". Ştiu că barim nu-mi pare rău. Ştiu pentru ce am pătimit.

— Tu te-oi fi ţicnit pe acolo pe unde ai fost ! îl privi lung Bîrlogea. Să-i văz eu pe fîrtaţii noştri colea lîngă mine, roată ! Şi pe urmă să stăm de vorbă. Da, da ! Să vedem ce mai zici cînd or sări toţi cu gura pe tine !

Se înţeleseră toţi trei să pornească fiecare la drum şi să se întîlnească din nou acolo peste o săptămînă, cu ce vor mai putea afla şi despre ceilalţi ai lor.

— Ca să punem la cale ce şi cum ! zise Iancu Coruia.

— Şi ce folos, că pînă la urmă, pămînt tot nu le-a dat. Păi aşa ne-a fost vorba ? mai zise Bîrlogea, sculîndu-se de la masă.

Fancu se duse la crîșma „La caii verzi pe pereți" să-l întrebe pe Iordache dacă a mai aflat ceva despre omul cu ochelari de sîrmă, joben și lulea.

Despre haiduci, nici crîșmarul, nici Basangeac nu știau mai mult decît că sînt închiși.

— Dar unde, nu știu ! Taie-mi gîtul ! făcu Halimonte cu arcușul pe beregată.

— Nu te-nfoia, conașule, că aflu io și-ți spun ! zise Basangeac.

— Și cum o să mă găsești, bă pasăre ?

— Io, conașule ? Păi io mă uit în stele și tot te găsesc io pă matale.

— În stele ? se dădu Fancu înapoi.

— Păi io, conașule, nu mă cunoști. Io văd tot ce nu vede om cu ochii pe lumea asta.

— Și pă ailantă, adaugă Halimonte.

— Și aud tot, tot, tot ! îi dădu Basangeac peste gură lui Halimonte.

— Numai pă mine nu m-aude cînd îi zic „ho, bă, că băuși dăstul", îi luă cana din mînă Halimonte.

— Uite ! Io știu și ce te frămîntă pă tălică ! îl împunse cu degetul Basangeac. Vrei să-ți spui unde e sticla de-o cauți ?

Fancu rămase înmărmurit. De unde știa Basangeac că nu își mai dezlipea gîndul de la sticla aceea ?

— „La oul dă aur", acolo am văzut-o, mai deunăzi. Sticla... trăgeau unii-n ea cu patangealele pac, pac, care o nemerește.

— Dar erea așa dă matoliți că tot p-alături dădea, adăugă Zambilă ţambalagiul.

— Ba o nemereau, dar nu vroia să se spargă. Iar hangiul rîdea cu gura pînă la urechi.

*
* *

Lache Papidon alergase cu caii pînă la Olt, dar negăsind nici o urmă a lui Iancu Coruia, se îndreptă cu oamenii lui cu tot spre pietrăria mînăstirii Singirul, să-și scoată băiatul de acolo.

Însă Tăchiță nu voia să mai plece. Nici călugării nu se bucurau să îi dea drumul :

— Unde mai găsim noi altul cu un glas ca al lui ?

Pe Tăchiță nu îl puseseră la spart piatră, fiindcă îl luaseră la cor. Călugării țineau duminica liturghia chiar la pietrărie.

Oamenii spuneau că din pricina viperelor nu se putea auzi pe valea pietrăriei clopotul mînăstirii de după deal. Pe toate celelalte văi din împrejurimi se auzea ecoul clopotului de cîte două sau trei ori repetat. Alții spuneau că, dimpotrivă, clopotul e de vină, din pricina lui sînt vipere, fiindcă l-au luat pe datorie și de aceea nu se aude cum trebuie, pe toate văile la fel.

Pe drum spre casă, conul Lache îi cără mereu pumni în cap lui Tăchiță.

— Cînd am trimis eu, mă, om să te ia de la Hotărani ? Cum zici că ai fost la Căluiul ? Că acolo te-am căutat chiar eu. Parcă n-ai fi copilul meu !

Ajunși acasă, îi arătă cele două scrisori întocmite de Fancu, cînd imitase scrisul lui Tăchiță.

— Scrisul ăsta al cui e, mă ? își puse Lache Papidon mîinile în șolduri.

— Al meu ! se lumină la față Tăchiță.

— Și atunci cum zici că nu mi-ai scris ?

— Dacă nu ți-am scris, nu ți-am scris.

— Și-atuncea cine le-a scris, mă ? Scrie-ți-ar la căpătîi! Drulea și Dandulea ?

— Nu știu. O fi scrisul meu, dar eu nu ți-am scris.

— N-ai mai vrea să-ți știi de știre ! Adu-i, nevastă, un ștergar, că uite ce clăbuc face la gură. L-ai născut la unșpe luni. Ți-am spus eu c-o să mi-l faci răscopt.

Lache Papidon îl mai plesni de cîteva ori și cu cureaua pe spinare, apoi își ridică pantalonii largi ce nu îi ședeau fără curea. Îl duse la beciuri și îi arătă numele de pe lespezi.

— Da, eu m-am iscălit cu dalta ! mărturisi Tăchiță.

— Ruptă din rai e bătaia ! Parcă ți se mai limpezi glagoria-n cap. Stăi, mă, că ți-o limpezesc eu de tot. Or te fac om, or te omor.

Scoţîndu-şi iar cureaua, începu să-l croiască pe Tăchiţă unde nimerea, apoi ieşi trîntind uşa zăbrelită şi puse drugul pe dinafară.

Afară, conu Lache se aşeză sub soc şi mai scoase o dată scrisoarea lui Tăchiţă.

— Şi altfel, ce frumos ştie el să scrie. În stihuri. Cine mai e ca el ?

Nevastă-sa se apropie încetinel cu o oală de pămînt plină cu lapte.

— Ce-mi ascunzi ? zise ea cu ochii la hîrtia pe care o împăturea el.

— Pe dracu ascund ! Ai îmbătrînit şi tot proastă ai rămas.

Nevastă-sa intră la bucătărie bombănind şi ocărînd nişte slugi.

Din cauza scrisorii, Papidon nu mai avea chef de somn şi ieşi în curte, să îi caute pe poteraşii care erau de rînd să îi păzească casa. Însă nu îi găsi la locul lor.

— Nu-şi fac datoria ! murmură el, de unul singur. Cine ştie pe unde or dormi acuma ! Halal oameni am !

* * *

Fancu se duse într-un suflet la hanul „La oul de aur". În cîrciumă nu se afla nici un muşteriu ; numai hangiul cu picior de lemn.

— Slab deverul miercurea ! zise Fancu. De unde te cunosc eu pe matale, bre ?

— Ce, eşti beat ? îşi pironi hangiul un ochi asupra lui.

Fancu îl privi stăruitor, cu ochii pe jumătate închişi, cum făcea cînd se dădea mai departe să vadă cum ieşeau picturile lui.

— Barba ! Unde ţi-e barba ? îşi plesni Fancu palmele.

Hangiul se repezi, să îl sugrume. Fancu se smuci şi nu se lăsă prins.

— Liucimir ! Eşti Liucimir !

— Iar tu eşti un om mort ! trînti Liucimir uşa cu piciorul de lemn şi ţintuindu-l cu ochii.

— Săriţi ! Mă omoară ! răcni Fancu. Ajutor !

Pe scări se auziră tropăind paşii unor muşterii coborînd din odăile de sus, care dădură buzna în cîrciumă.

Hangiul se legăna într-un jilţ cu spătar. Iar Fancu rămăsese zăpăcit în fundul încăperii.

— Are omul ăsta un dar de-a povesti... rîse Liucimir, întorcînd capul spre muşteriii din prag. Zi, mă, mai departe ! Şi ce-a făcut nevastă-sa atunci ?

Fancu clipi din ochi, încercînd să-şi vină în fire.

— Ce e, Fancule, cu tine pe-acilea ? îl îmbrăţişară muşteriii ; cu cîţiva dintre ei stătuse el închis la Ada Kaleh.

— A ! Vă cunoaşteţi ? se ridică Liucimir şi împinse cu piciorul de lemn balansoarul. Ia-ntinde-te, Fancule, după cănile ălea de colo !

Se duse după căni şi Fancu nu mai îndrăzni să-l întrebe despre sticlă. Însă nu-l scăpă din ochi pe Liucimir, temîndu-se de el, deşi acuma mîncau şi beau cu toţii. Aveau pe masă numai măsline, chiftele din praz şi vin de razachie. Din vorbă-n vorbă, muşteriii îl întrebară dacă tot mai umblă după sticla aceea sau şi-a băgat minţile în cap.

Fancu rămase cu mîncarea în gît, gata să se înece.

— A lăsat-o la mine să i-o păstrez, răspunse hangiul în locul lui. Chiar adineauri mi-o aduse şi o pusei în lada de bani.

— Un miel dacă am avea, vi l-aş frige eu ! făcu tîrgoveţul. Ştii, jupîne, cum ? zise el, sprijinindu-şi mîna pe braţul lui Liucimir. Mielul după ce-l cureţi şi-l speli, îi dai cu sarea trebuitoare pe dinăuntru, pe afară îl ungi cu unt.

Fancu se simţi atras de lada cu bani ca de o ispită şi se ridică să-i dea tîrcoale. Liucimir îi zvîrli legătura de chei. Fancu o prinse din zbor şi potrivi cheia în broască.

— După aia tai ficatul şi splina bucăţele, le dai şi lor sare, piper bineînţeles şi le pui în miel împreună cu o juma' de oca de vin vechi alb.

— Merge şi d'ăsta, dacă n-ai ? îl întrebă Liucimir.

Fancu răsuci cheia. Broasca se descuie. Degetele i se umeziseră. Îşi şterse palmele pe cămaşă.

— Numai alb.., şi să fie vechi. Altfel nu se face. Şi o bucată bună de unt stors. Hai noroc !

Fancu se opinti să tragă de mînerul uşii grele.

— Îl îmbraci iar în pielea lui, o coşi bine, şi-l frigi în frigare la un foc moale, făcut cu joarde de viţă uscate din vie, aprins aşa-ntr-o groapă într-adins săpată. Mie nu-mi torni, mă, vin ?

Uşa lăzii cu bani se deschise de tot.

— Şi-nvîrţi frigarea încetinel pînă se rumeneşte mielul bine pe deasupra. Care ai noroc să-ţi fac eu un miel hoţeşte, după aia poţi să mori fericit. Sau cuşchebac, cu ienibahar, cu cimbru şi cuişoare.

Fancu întinse mîinile în lada cu bani şi luă sticla. Un pistol cu ţeava în formă de pîlnie era fixat în fundul de fier.

— Vezi că o s-o spargi ! se răsuci Liucimir în balansoar.

Cu răsuflarea tăiată, Fancu aşeză pe masă sticla. Se dădură toţi mai aproape şi se minunară cît de migălos era lucrată corabia de lemn dinăuntrul sticlei.

— A, păi am mai văzut aşa ceva pe la nişte marinari greci.

— Da, dar asta nu este ca ălea de le-ai văzut tu ! zise Fancu. Ai zice că ceea ce se află aici în sticla asta este tot o lume adevărată, ca şi a noastră. Dacă vă uitaţi bine, vedeţi nişte omuleţi mici. Eu m-am întrebat deseori dacă nu cumva au şi ei un suflet.

— Fugi, bă, de acilea că eu nu văd nimic decît corabia. Ce, eu n-am ochi ?

— Ai, dar nu ştii să vezi cu ei !

— Şi cine zici că e ăla care a alcătuit lumea asta din sticla ta ?

— Nu ştie nimeni. După unii ar fi un călugăr grec, de mult de tot, răspunse Fancu. Alţii zic că este adus tocmai de la capătul pămîntului. Eu nu zic nici aşa, nici aşa.

Fancu zugravul le explică pe îndelete că lumea din sticlă este un fel de cópie a lumii noastre şi că pămîntul pe care ne aflăm noi este tot ca o corabie pe ape. Înăuntru zicea că este un om mic, dar tare înţelept, cu o sticlă pe măsura lui în mînă.

— Cum dracu vezi tu ? Că noi nu vedem.

— Nici eu nu văd tot, zise Fancu. Dar mi-a spus mie cineva că aşa este.

— Machia el o putea să ne vadă pe noi acilea ?

— Păi dar ce, parcă tu poți să vezi ce e dincolo de crugul cerului ? spuse Fancu. Nu vezi tu că bolta e albastră și rotundă ca o sticlă ? Poate e chiar sticla sub care ne zbuciumăm noi acilea pe crîmpeiul ăsta de pămînt.

— Ce vorbești, bă ? Chiar așa ? ! se miră Liucimir. Trebuie să fii într-o ureche, să crezi una ca asta.

— Ce știți voi ? își apăsă vorbele Fancu. Niște înțelepți greci spuneau acu' vreo două mii de ani că lumile astea sînt cum ar fi o scară. Iar noi nu sîntem nici pe a mai de jos treaptă, nici pe a mai de sus. Sînt lumi din ce în ce mai mari și lumi din ce în ce mai mici. Băgate toate una-ntr-alta. Noi acilea cu pămîntul nostru, cu soarele și cu luna sîntem așa, cam pe la jumătate.

— Bă, dăștepți mai erau ăia ! Și tu te iei după toți grecii ?

— De ce nu, mă ? Nu vezi că le merge ? La noi, acilea, în toate slujbele grase numai greci. Și-n Moldova la fel.

— Asta a fost numai pînă la Tudor Vladimirescu. Că după aia a-nceput să se bage peste ei boieri d-ai noștri și i-a cam dat la o parte, zise învățătorul Petrache, poreclit Mustăcioară.

— Fugi, bă, că grecii fuseră pînă anul trecut cînd cu Islazul ! bătu cu pumnul în masă tîrgovețul. Știu eu mai bine. Vrei să afli de la mine ? Pe unele locuri ș-acuma au mai rămas greci. Chiar și dintre boieri pămînteni, dacă-ntrebi bine, afli că are neamuri în Fanar.

— Dacă ar fi după cum ziceți voi, sfinții sînt greci, dar Dumnezău nu poate fi decît turc. Că turcii sînt și pe deasupra grecilor.

— Ce turc, bre, e grec ! Ascultați-mă pe mine, că știu mai bine ca voi ! bătu Fancu cu pumnul în masă.

— Atunci înseamnă că după capul tău, Dumnezăul turcilor o fi și peste al grecilor...

— Bă, eu vorbesc serios și voi vă bateți joc de mine ! se răsti Fancu la ei. Ați uitat că eu sînt ăla care v-am scăpat pe voi de la-nchisoare, nu voi pe mine ? Scurt !

— Mda, el ne-a scăpat. Cam are dreptate. Poți să mai zici ceva ?

— De ce grecii nu i-au lăsat pe ai noștri să intre-n călindar măcar unul pe săptămînă ? mai zise tîrgovețul. Chiar și-n miezul iernii, dacă ar fi fost o zi cu un sfînt să

semene cu un om de-al nostru din Slăveni, în ziua aia ai fi ieșit cu vaca la păscut iarbă verde și ai fi auzit ciocirlia pe gerul bobotezii.

Cînd Fancu rămase în circiumă numai el cu Liucimir, acesta îi spuse că îi dă sticla, fiindcă nu are ce face cu ea. Ba chiar, din pricina ei, îi scoaseră unii vorbe că umblă cu necuratul.

— Da, mi-a spus Basangeac. Și cică matale rîdeai cu gura pînă la urechi.

— Vorbește aiurea ăla. Pe mine încă nu m-a văzut\nimenea rîzînd ! ridică o sprînceană Liucimir.

— Eh ! Cum așa ? Păi nu rîsăși chiar adineauri, colo cu ăia la masă ?

— Ți s-o fi părut ! Și pe urmă să știi că Basangeac nici n-a mai călcat p-acilea de nu știu cînd. Ăla le mai și-nflorește cînd găsește unul să se uite-n gura lui.

Apoi după o tăcere mai lungă, zise că s-a gîndit asa :

— Decît să te ucid, Fancule, mai bine fă-mi și mie chipul pe pînză !

Fancu se temu nu atît de vorba, cît de uitătura lui Liucimir. Îi răspunse că nu știe să zugrăvească pe pînză, ci numai pe perete, și că nu are pensule și vopsele. Dacă se duce să găsească la oraș, într-un ceas ar fi gata, spuse el cu gînd să se vadă scăpat cît mai repede.

— Bine, atuncea lasă sticla acilea și o iei după aia ! zise Liucimir și stărui că nu vrea pe perete, ci pe pînză, în ulei, ca boierii.

Cînd lăsă hanul în urma lui, Fancu răsuflă ușurat. Însă nici nu se putea împăca cu gîndul să renunțe la sticlă.

Mergînd pe drum spre Caracal, se tot gîndi ce să facă. „Dacă mă-ntorc, mă taie, fiindcă-l știu că e el. Dacă nu mai dau pe la han, atunci cum mai pun eu mîna pe sticlă ? Să fi vrut să mă omoare, putea, după ce plecară ăia".

În cele din urmă își învinse frica și se întoarse cu vopsele și pensule să-i facă portretul pe pînză.

— Dar cum de-ajunse sticla-n mîna matale ? îl întrebă Fancu, fixînd pînza pe niște stinghii de lemn.

Liucimir îi răspunse că a cumpărat-o de la un călător care întîmplător trecea pe acolo.

— Și de unde știuși că asta e sticla mea cînd le spusăși ălora că e în lada de bani ? Întoarce capul mai în partea asta !

— Nu mai pune întrebări prostești ! Vezi acolo, să mă faci cu niște ochi așa mai blajini, cum aș fi fost eu dacă nu m-ar fi înăsprit viața de codru ! Fă-mă mai sătul, mai odihnit, mai fără griji, ca unul căruia-i merg socotelile bine !

Așezînd culorile pe pînză, Fancu îl întrebă ce știe despre cei cinci ucigași pictați de el pe peretele cîrciumii. Liucimir, stînd neclintit în balansoar, îi răspunse că de-atuncea nu mai știe nimic de nici unul. Cît despre cei patru ale căror chipuri le împușcase el pe perete și care fuseseră găsiți mai tîrziu cu cîte un glonț tot între sprîncene, Liucimir îi zise că dacă îl mai aude cineva povestind asemenea lucruri, l-ar putea bănui că nu e în toate mințile.

— Bine, dar e potriveala prea mare.

— Întîmplarea ! dădu din umeri Liucimir. Sau cine știe cine i-o fi-mpușcat. Eu atuncea eram închis. Poate Iancu Coruia.

Portretul era aproape gata, cînd îi ceru să mai facă niște modificări.

— Păi n-o să mai semene, se împotrivi Fancu.

— Ba o să semene ! Fă-mă cum vreau eu, nu cum vrei tu. Că chipul meu e, nu al tău.

La sfîrșit, Liucimir își agăță tabloul pe perete într-un cui.

— M-am ținut de jurămînt eu și pentru ăilalți. Na-ți sticla și cară-te cu ea d-acilea, că destul am avut de tras de pe urma ei.

Despre haiduci zise că nu știe pe unde sînt închiși.

— Eu nici nu eram din ceata lor. Eu abia mă alăturasem de ei. Nu sînt legat de ei cu nici un jurămînt, decît ca și tine, știi, atuncea... Eu eram haiduc de capul meu. Ca și acuma...

Oamenii care veneau la han rămîneau cu ochii la tablou și ziceau că e portretul hangiului de cînd era mai tînăr. Un boier în trecere pe acolo băgă de seamă că tabloul era proaspăt și încă mai mirosea a ulei.

— Te-a făcut să arăți mai tînăr ?

— Da, da, răspunse Liucimir, care își făcuse tabloul cu un rost anume, pe care nimeni nu îl bănuia.

Iancu Coruia nu sosi la Dragobetele cum se înțelesese cu Fancu și cu Bîrlogea.

— Ce-o fi pățit iar ? O mai avea mult de pătimit omul ăsta ?

— Vine el ! Mîine, poimîine ! Nu se poate !

Și totuși, zadarnic îl așteptară. La el le era toată nădejdea. Fiindcă ei nu izbutiseră să afle nimic despre ceilalți fîrtați ai lor. Porniră amîndoi spre munte. Fancu la mînăstirea Singirul, iar Bîrlogea la pietrăria Singiru. Fancu le spuse călugărilor că este zugrav și caută de lucru în schimbul unui blid de fiertură. De zugrăvit nu aveau nimic, dar îi dădură să copieze niște antifonarii cu cîntări bisericești.

Bîrlogea se dăduse drept meșter rudar și se tocmise să dreagă căruța cu care erau duse lespezile pînă la malul Oltului. Lespezile erau puse între bușteni de brad înțepeniți cu scoabe de fier cărora li se dădea drumul pe apă.

Otcupciul Kir Arghiriade, care luase pietrăria cu arendă de la cămărășia ocnelor domnești, îl privi bănuitor pe rudarul ce spunea că trece adesea prin acele părți.

— Cum zici că știi locurile, cînd văd că de vipere nici nu știi ?

— Ce vipere ? dădu din umeri Bîrlogea.

— Gata, te-am prins ! Habar n-ai că prin ținutul ăsta colcăie viperele ! Înseamnă că ești fugit de peste munți.

— Ce vipere, că eu nu mă tem de vipere ! Dumneata știi că viperele fug din calea mea ? Și păduchii tot la fel. Na, caută-mă să vezi dacă găsești vreun păduche la mine !

Otcupciul îl întrebă de ce fug viperele de el, dar văzînd că rudarul nu vrea să-și trădeze taina, își închipui că vrea să stoarcă bani cît mai mulți și se prefăcu mai nepăsător.

— Bine, apucă-te și drege căruța ! zise el, însă nu îl zori să o dreagă repede. Spune-mi, viperele se tem de tine din născare sau te-a învățat cineva cum să le sperii ?

— Jumătate așa, jumătate așa, răspunse Bîrlogea.

Osîndiții aveau la gît cîte o zgardă de fier, iar zgardele lor erau legate una de alta cu lanțuri, astfel că ei nu puteau merge decît în șir, după cum și cînd spărgeau lespezile cu tîrnăcoapele, tot în linie trebuiau să stea. Pe lîngă osîn-

diți mai lucrau și oameni liberi, tocmitori, bătăurași și dîrvari. Traiul acestora nu se deosebea prea mult de al osîndiților. Kir Arghiriade cumpăra otcupul la fiecare trei ani, plătind mînăstirii dreptul de a scoate piatra și de asemeni plătind la vistieria lui vodă pentru îngăduința de a lucra cu osîndiți. „Toți mă jupoaie ! se văita el călugărilor. N-am să mă mai procopsesc eu niciodată, cu atîtea peșcheșuri cîte trebuie să dau în dreapta și-n stînga."

Aici erau trimiși acei osîndiți cărora li se hotărnicise pedeapsa pe o perioadă nedeterminată. Erau ținuți ani la rînd, fie vară, fie iarnă. Otcupciul îi slobozea după cum aprecia el hărnicia și supușenia lor și după cum primea alte brațe de muncă.

Bîrlogea îl zări pe Încroznatu, care îl privea sprijinit în tîrnăcop.

— Pune mîna ! Ce stai ? îl plesni pe Încroznatu un bicigaș, înfășurîndu-i harapnicul peste picioare și îl dobori între sfărîmăturile de piatră.

Căzînd, Încroznatu smuci lanțul celor între care era legat, iar aceștia doi tăbărîră cu pumnii pe el. Ceilalți osîndiți legați în același lanț săriră și ei la bătaie, unii asupra altora.

În învălmășeală, Bîrlogea îi mai deosebi pe Corbaru, pe Spătosu și pe Țară Lungă. Deci era așa cum spusese Iancu Coruia, căpetenia lor.

*
* *

La hanul lui Liucimir dădu buzna un tîlhar cu pistoalele în mîini. Nu se sfii de oamenii de la mese, ci merse drept la hangiu, să-i ceară banii din tejghea.

Liucimir scoase sertarul cu bani și îl puse pe tejghea, fără să clipească. Tîlharul răsturnă banii în căciulă și vru să plece. Hangiul îl salută zîmbitor, „mai poftiți pe la noi !" și întinse mîna să bată palma amîndoi. Tîlharul, puțin cam nedumerit de purtarea binevoitoare și calmă a hangiului, dădu mîna cu el. Liucimir, zîmbind mereu, îi strînse oasele atît de tare, încît tîlharul începu să scrîșnească din dinți de durere, să se îndoaie din mijloc și să geamă. Își smuci mîna, dar Liucimir nu îl slăbi din strînsoare.

Mesenii prinseră curaj și veniră să privească mai de aproape.

Cînd îi dădu drumul, tîlharul se sprijini de marginea unei mese, suflindu-și pe mînă aer rece.

— Bă, dacă i-o strîngea cu ușa și tot nu-i zdrobea degetele așa rău ! zise un armaș care la început își acoperise pistolul de la brîu cu marginea ilicului de abă înflorată, căptușit cu atlaz albastru.

Un samsar de porci se aplecă să ia de pe dușumea căciula cu banii și i-o dădu hangiului. Acesta vărsă banii în sertar la locul lor. Îl porni pe tîlhar cu mîna oblojită în căciulă, după ce îi luă pistoalele.

Armașul i le ceru, zicînd că trebuie să le ducă la armășie lui Papidon.

— Auzi, bă ? se răsuci Liucimir spre el, pe piciorul de lemn. Eu cam am obiceiul să iau pistoalele de la ăia care nu sînt în stare să se folosească de ele ! și îl pironi cu privirea, făcîndu-l să plece cu fruntea în pămînt.

*
* *

Fancu se apucase să copieze antifonariile cu sîrg încă din prima zi, ca să cîștige încrederea călugărilor de la Sîngiru. Însă gîndul îi zbura mereu spre cei de la pietrărie și nu știa cum va izbuti să înjghebeze vreun plan ca să îi salveze.

Noaptea căzu ca o plapumă peste corcodușii din grădină. Dulăul lui Ioanichie chelarul mîriia prin somn. Butoaiele picurau pe butuci.

— Cum naiba picură streașina, dacă nu plouă ? scoase Fancu mîna printre gratiile ferestrei.

Toată noaptea nu putu închide ochii, deși stinsese lumînarea. Pereții miroseau a văruiți de curînd.

Un călugăr trecu peste gard cu pași rari.

Fancu sări la fereastră. Apoi se întinse iar pe pat, crezînd că i s-a părut.

— Oi avea fierbinți eli ? Călugăr zburînd prin corcodușii...

Caii se auzeau bătînd din copite la grajduri.

Iar mai trecu un călugăr peste gard. Îl văzu bine cum plutea în ceață pe deasupra corcodușilor. Avea și cădelnița aprinsă.

Își luă cojocelul pe umeri și ieși desculț în pridvor, unde își lăsase opincile. Se crăpa de ziuă. Mai mulți călugări erau urcați pe ghizdurile fîntînii. Își potriveau niște picioroange. Fancu coborî în curte, tîrșindu-și opincile nelegate și îi întrebă unde se duc așa, urcați pe catalige.

Îi spuseră că umblau așa din pricina viperelor, ca să nu îi muște, cînd se duceau să ia apă de la izvorul de sub stîncă.

— De cînd ne știm, și noi și cei dinainte de noi, nu mai știm ce să facem, poate s-o istovi blestemul cu șerpii ăștia care năpădesc totul, pe an ce trece, și mai rău. De aia s-au spart și turmele de oi.

— Acuma pricep eu de ce mi-a-ndreptat mie vîntul picioarele într-acilea la voi! făcu Fancu și le mai spuse că știe din bătrîni ce trebuie făcut ca să plesnească șerpii toți.

— Pomană ți-ai face, frate iubit, că numai de la nenorocita aia de pietrărie ni se trage totul. S-au chitit, de au dezgrădinat muntele din temelii și-au izvodit duhurile din mărunțaiele pămîntului.

Fancu le spuse că știa de la bătrîni că atît șerpii, cît și năpîrcile erau gîndurile necurate ale unor oameni răi, gînduri care nu se împliniseră niciodată și care erau blestemate să se tîrască pînă cînd acei oameni vor avea tăria sufletească să-și stîrpească răutatea din inimile lor.

— Ce credeți voi, că sfîntul Gheorghe a omorît vreun balaur chiar așa ca ăl din icoane? zîmbi Fancu, făcînd pe înțeleptul. El a ucis balaurul ăla de sălășluia chiar în sine și-l mușca de la rărunchi. Sulița din icoană e gîndul lui cel drept și ascuțit. Platoșa de oțel, ce se vede, nu e platoșa pieptului, ci a inimii lui de oțel. Cine are ochi de văzut, vede. Iar cine nu are ochi de văzut, nu vede! încheie el, lăsîndu-i pe toți cu gura căscată.

— Temută gură ai, preasfințite! se cutremură un hieromonah, înclinîndu-se înaintea lui Fancu. Temută ca adevărul. Vedeți ce-nseamnă să fie cineva așa de înțelept? Ce tînăr e și cum știe cheile înțelegerii! Dar calul, ce e cu calul? Că sulița am priceput-o.

— Toate la vremea lor ! zise Fancu, neștiind ce să mai scornească, iar călugării se minunară de o așa înțeleaptă vorbă.

Se apucă să picteze icoana sfîntului Gheorghe pe perete, deasupra ușii de la chilia egumenului. Mare le fu mirarea cînd văzură ce asemănare izbitoare avea chipul zugrăvit cu figura egumenului. Însă egumenul nu pricepea cum de seamănă el cu icoana. În loc să îl laude pe Fancu pentru iscusință, îl certă. Deși peste ani și ani avea să se laude la toți că el este cel care a stat să fie pictat.

Călugării ziseră că este cea de a doua minune pe care o trăiau ei în ultimul an. Prima era glasul lui Tăchiță.

— Cînd se lăsa odată în glas și o ținea așa pe lung, ziceai : „Doamne, ce e asta ?“ Să mă fi născut eu cu un glas ca al lui, mitropolit ajungeam. Dacă i-ar fi plăcut coliva, nu-l lăsam pe ta-so să-l ia de aci.

Începură să-l roage pe Fancu, fiecare, să le facă și lor chipurile. Fancu le făgădui că poate o să se înduplece, după ce vor face sfeștania la pietrărie.

— Să ne vedem noi scăpați de șerpi, că pe urmă altă viață ! spuse Fancu.

Duminică, toți călugării se urcară pe picioroange și porniră spre pietrărie cu Fancu după ei. El nu mai mersese în papainoage din copilărie, însă pe atuncea, în joacă, se folosea de leucile carului, iar acuma cataligele erau cu mult mai lungi. Făceau pași repezi și mari, încît cu greu s-ar fi putut ține după ei un alergător pe jos. Pulpanele anteriurilor fluturau ca niște aripi negre pe deasupra tufișurilor și alunilor peste care treceau.

Ajunși la pietrărie, Kir Arghiriade nu se arătă prea bucuros de venirea lor, fiindcă se aștepta să îi mai ceară iar ceva bani. Însă cînd îi spuseră că vor să facă sfeștania pe degeaba, întîi se miră, apoi chemă pe bicigași și le spuse să asculte de poruncile lor.

Fancu îi puse pe călugări să cînte antifonarii, iar pe bicigași să pocnească din harapnice prin aer, ca să gonească duhurile rele. După fiecare „aleluia“, bicigașii trebuiră să slobozească împușcături în văzduh. Începuseră să îi doară mîinile de atîtea plesnituri cu bicele. Îi făcură semne lui Kir Arghiriade că nu mai au praf de pușcă. Otcupciul dădu din umeri. Călugării murmurară între ei.

— Ce faci, Kir ? Nu vrei să isprăvim sfeștania după cuviință ? se dădu egumenul cu cădelnița lîngă el.

— De ce nu isprăvirăți voi sfeștania pînă nu isprăvirăm noi pulberea ?

— Lasă că nu stai dumneata numai în pulbere a de le-ai dat-o la brîu ! Mai scoate barim un butoiaș, nu zic două ! Tot pentru folosul matale ne pătimim și noi de ne spargem pieptul.

Kir Arghiriade se înduplecă și se duse să deschidă pulberăria.

Fancu smulse cădelnița din mîna egumenului, i-o aruncă lui Bîrlogea, iar acesta o prinse și-i schimbă zborul, zvîrlind-o mai departe, pe ușa pulberăriei, înăuntru.

Tăciunii aprinși din cădelniță se risipiră prin pulberăria care avea rumeguș pe jos, ca să o ferească de umezeală. Otcupciul ieși buzna, afară pe ușă. Toți cei de față nu știau ce să facă.

— La pămînt ! Culcați ! strigară cîțiva, dar nu se mai știu dacă dintre bicigași sau dintre osîndiți.

O bubuitură asurzitoare bufni, spulberînd pulberăria.

Încroznatu, Corbaru, Țară Lungă și Spătosu, împreună cu osîndiții de care erau ei legați în același lanț, se repeziră și înșfăcară cataligele lăsate de călugări mai alături. Celelalte șiraguri de osîndiți se năpustiră asupra bicigașilor.

Haiducii, cu tot șirul de osîndiți, o porniră spre vale. Ajunși la Olt, își dădură drumul cu bușteni i de brad pe apă.

În urma lor, osîndiții îi luară la goană pe pîndari, fugărindu-i cu pietre, ca să le deschidă drumul printre tufișurile cu vipere.

* * *

Conu Lache Papidon trecea călare prin Slăveni, cu calul la pas domol, salutîndu-se cu fiecare sătean în parte. Femeile, ca de obicei, ședeau în poartă pe bușteni și tăiau la trențe de făcut prești.

— Da-ncotro, domnu Papidon ? Încotro așa grăbit ?

— Cu treabă, cu treabă ! răspunse el în vreme ce calul bătea cu copitele pe loc.

Copitele se afundau în țărîna prăfoasă.

Un băiețel bucălat, într-o cămășuță largă, lungă și cu o pălărie de paie a bunicului, stîrnea țărîna, făcînd cu picioarele asemeni calului, în jurul căruia se fugăreau alți țînci, toți cu fețele mînjite de dude negre. Altul, cu degetul în nas și cu gura căscată, rămăsese cu ochii la sabia lui Papidon.

— Treabă, treabă, dă-o-ncolo de treabă ! Dar treci așa pe lîngă noi, parc-ai fi supărat pe sat ?

— Nici nu ne-ntrebi de sănătate, domnu Papidon ?

— Deh, țață Tițo, că nici nu trecui bine ! își răsuci Papidon vîrfurile mustăților făcute cu sacîz. Cine ți-a spus matale că sînt eu supărat ?

— Păi ce trebuie să-mi spuie careva ca să știu ? Toate suratele vorbesc că nu mai vrei să-ți dai băiatul la biserica de alături, din Risipiți.

— A, nu, dar nu e o parohie mai așa, mai... cum să spun eu... Nu face de el. D-aia l-am ținut eu prin școli ?

— Spuse cumnata Dumitra din Brezuica, cică ai gînduri mari cu băiatul. Vezi că s-a cam slăbit chinga calului și-i șade burta cam slobodă !

— Ce mai zice cucoana ? îl iscodi altă femeie.

Papidon descăleca să strîngă chinga și rămase cu țațele la taifas, dar nu lăsă din mînă dîrlogii calului.

— Leagă, bre, calul ăla colea de stănoagă, mai la umbră ! Ce-l ții în soare ?

— Ce să-l mai leg, țață Petruțo ? Că nu stau, mă grăbesc, mă grăbesc. Ia du-te, bă țică, și du-mi calul la fîntînă ! Al cui e piciul ăsta ? I-oite la el ce s-a aruncat în șa ! Vezi, bă, să nu te trîntească, că e cam nărăvaș !

La fîntînă mai veniră cîțiva băiețandri, care se apucară să frece calul cu șomoioage de paie, să-i lustruiască copitele cu smoală furată de la potcovarul din capul satului, să-i dea ovăz din palmă. Mîngîiau pînă chiar și șaua și se îndemnau unul pe altul să îi ceară voie lui Papidon ca să încalece măcar pînă la cîrciumă și înapoi. Însă piciul căruia Papidon îi încredințase calul dădea peste mînă cînd

unuia, cînd altuia. Chiar și cu cei de care pînă atunci îi fusese frică, acuma se purta ca un mic vătaf, aspru și încruntat.

Ţaţele îi povestiră ce se mai întîmplă prin sat. Papidon nu se așeză pe buștean, unde îi făcuseră loc, ci rămăsese în picioare pe marginea șanțului, fiindcă spunea că e grăbit.

— De cînd arse răboajele clăcășiei, Mărin al lui Plotoagă se văzu și el om în rîndul lumii. Și-a luat pălărie de paie de la tîrg, cu a împletită de el îi cădea nasul. Pămînt pe jos, de coperit se coperă cu trențe, nici velință nu are. Dar gard de uluci și-a făcut la uliță. Cu gard de nuiele nu mai era de nasul lui. S-a boierit, nu mai doarme cu bivolița în odaie. Dar cînd veniră delnicerii, cine ascunse capra după ușă ? Nevastă-sa. Femeia pusese o rogojină peste capră după ușă, iar Mărin, nu, că ce, el e om să țină capra-n casă ?

Femeile știau că pe Papidon întotdeauna l-a interesat să afle care sînt casele din sat pe unde se mai ascundeau haiducii. Așa că îi spuseră de unde făceau rost haiducii de merinde : de la baba Floarea.

— Baba Floarea, care avu parastasul săptămîna trecută ? holbă ochii Papidon. Nemaipomenit ! Și ce femeie cumsecade părea !

Femeile îl asigurară că, dacă vor mai afla vreo altă gazdă de haiduci, îl vor înștiința la vremea potrivită.

— La vremea potrivită ! Ca acuma ! murmură una din ele, pe cînd Papidon își lua rămas bun de la ele.

*
* *

La Dragobetele, Fancu și Bîrlogea își puseseră cataplasme cu foi de patlagină ca să le treacă vînătăile și cucuiele. Ceilalți haiduci scăpați își oblojiseră încheieturile roase de cătușe.

Căpetenia lor, Iancu Coruia, trecuse pe acolo chiar după plecarea lui Fancu și Bîrlogea. Îi lăsase vorbă lui Meletie unde se află închiși Drăcea, Taure, Obogeanu, Șoimu și Cormană.

— Bă, ce cinste pe ei să-i ducă la a mai temută-nchisoare ! Nu ca pe voi la muncă ! N-o să mai aibă cu ce să se laude, cînd or spune că au stat la Pohvala Bogu. Şi încă cu boierul Poroineanu ăl tînăr !

— Dac-or scăpa ! dădu din cap Meletie. Acolo de intrat e uşor. De ieşit, n-am auzit să iasă careva, decît pe năsălie.

— Pe năsălie ! sări Fancu în sus, răsturnînd ligheanul cu cataplasme. Pe năsălie îi scoatem !

— Cred că te-o fi lovit prea tare-n cap ! zise Bîrlogea, plesnindu-i peste ochi o cîrpă udă cu fiertură din flori de gălbinele.

— Să-i facem o spălătură cu clistirul ? Poate-l vindecăm de fierbinţeli.

— Şi n-a spus Coruia unde se duce, ca să-l căutăm ? zise Ţară Lungă.

— Dacă el era prost, aşa făcea cum zici tu. Nu ştii, că aşa face şi iepurele : „Vulpeo, zice, uite unde m-am ascuns !“

— Morţi, vii, noi să-i scoatem la liman pe ai noştri ! Iar pe urmă om trăi şi-om vedea, se ridică Fancu gemînd, cu cataplasmele pe cap.

— Clistirul, părinte, adu-l încoace ! rîseră haiducii.

— Ia mai tăceţi, dracului, cu clistirul ! Mi-a spus Coruia că Popa Şapcă zace-nchis la Brussa. Ehe ! La turci ! Aia e ! De asta ce mai zici ?

— Aoleo ! Mai bine rămîneam, păcatelor, la Singirul, decît să mă pui să-l scot de acolo ! oftă Obogeanu.

*
* *

Cînd mai trecu Papidon prin sat, ţaţele îi spuseră şi ce se-ntîmplase cînd şi-a pus Lie al Măriei resteie de fier la jug, însă Papidon rămase tot în picioare, lăsîndu-şi greutatea de pe un picior pe altul.

— Îl trimisese nevastă-sa cu carul să aducă neşte pămînt roşu de la gropane, de spoit pe jos, ca să mai scape de pureci, că de-aia au şi văruit a doua oară-n anul ăsta. „Cînd te-ntorci, treci şi pe la Voiniţă să-ţi dea cîteva glo-

duri de sare, zice Măria. Oprește-i boii drept înaintea circiumii, dejugi un bou, numai unul ! Și-ți bagi resteul la brîu prin bete, așa ! Intri și nu răspunzi la nimeni, orice ți-ar zice ! Treci pe lîngă ei ca pe lîngă un nuc uscat. Să vadă toți cine ești tu. Tu nu ești ăla care să-ți bagi în cîrd cu toți beții ăia ! Ai tu băutură și acasă. Crîșma e pentru ăi de n-au, nu pentru ăi de au." Vine Lie cu carul plin ochi, numai pămînt d'ăl roșu. Intră-n circiumă, țanțoș ca un dorobanț d'ăia, știi. Cînd îl văzură cu resteul la brîu și încruntat, rămaseră toți cu gurile uite-așa. Și se dădură din calea lui. Ceru el o ulcică de țuică. Ce crezi că-i zice cîrciumarului ? „Porcăria asta s-o bei tu ! Mie să-mi dai țuică ca lumea, nu poșircă !" și dete cu pumnu-n tejghea. Că-i zisese nevastă-sa : „Orice-ar fi, tu resteul de la brîu să nu-l scoți ! Îți caută altul pricină, te faci că nici nu-l bagi în seamă. Și-o să-l doară-n piept mai tare decît dacă i-ai da în cap". Și pe urmă-i zice lui fiu-său : „Dă-i, bă, sacul lu' nean-to Voiniță să-l umple ! Vezi să fie nește gloduri d'ălea mai negre ! Și ajută-l să-l urce-n car !"

— S-a făcut al dracului Lie, de cînd și-a pus resteie de fier. Bate cu fruntea-n nori.

— Lasă, bia, că se izbește el cu fruntea de pragul de sus. Acum o să-nceapă să-și cam puie toți, că de-aia mai scăpară de angarale.

Cînd se întoarse băiatul cu calul de la adăpat, Papidon îl trimise să i-l ducă la vătaful satului.

— Spune-i să-l bage-n grajd la el și să-i dea o traistă de ovăz, că vin și eu acușica !

O femeie mai tînără legăna cu piciorul o postavă cu un copil în scutece, care țipa într-una.

— Taci, tăciuna-te-ai ! zbieră la el țața Tița.

Papidon îi spuse tinerei mame să înmoaie colțul basmalei în țuică și să i-l dea să îl sugă.

— Soacră-mea așa-l potolea pe Tăchiță al meu. Leac încercat.

— Sau nește țuică-n lapte, strigă o țață după femeia ce intrase în curte să desfunde damigeana cu țuică din pivniță.

— Nu, că se-nvață beţiu de mic ! zise alta. Nici chiar aşa. Totul cu dreaptă măsură !

— Da-ţi-ar buba ra în gît ! Nu-l mai hîţîni, bia, aşa, că mai rău plînge ! Ce, eşti toantă ? îi dădu o ţaţă cu fusul de tors peste mînă altei femei.

Îl mai poftiră încă o dată pe Papidon să se aşeze pe buştean lîngă ele, că i s-or fi încins picioarele în cizmele ălea ! Ţaţa Leanţa spune că ea a auzit de la cumnată-sa din Brezuica despre Lie c-a intrat în cîrciumă şi a cerut o strachină de ţuică.

— O strachină de ţuică ! I-a dat foc şi a suflat odată-n flăcări şi a dat strachina toată pe gît. Parc-ar fi turnat într-un borcan. După aia, cică i-a dat şi calului să bea o găleată de ţuică-n flăcări.

— V-am spus eu că Lie, de la o vreme, e cam într-o ureche, aşa, a luat-o razna de tot.

— Stăi să vezi ! S-a jurat cumnată-mea s-o bată Al de sus dacă nu e aşa. S-a încălecat pe cal Lie şi cînd l-a strîns odată-n pinteni, a sărit calul peste cîrciumă-n partea ailantă.

— Ei, fugi d'aci ! Peste cîrciumă ? făcu o femeie ochii mari şi zîmbi a neîncredere.

— Nici eu n-am crezut la-nceput, zise Papidon. Chit că sînt umblat şi am văzut destule la viaţa mea. Şi nici nea Voiniţă n-a vrut să crează, cînd au dat oamenii buzna-năuntru să-i spuie că a lovit calul cu copita nişte ţigle din acoperiş. Cum o să fie cal fermecat ? Cal, ca toţi caii ! Dacă nu era prea-nalt acoperişul, nici nu lovea cu copita ţigla. N-a crezut. Dar peste vreo cîteva zile, dă o ploaie d-aia cu bolboroci şi-i plouă-năuntru. Se suie nea Voiniţă-n pod şi ce crezi ? Două ţigle sparte ! Cînd se sparseră ? Că abia pusese omul ţigla de Paşti. Aşa a intrat omul la gînduri şi de-atuncea nu mai lasă pe nimeni să dea ţuică cu găleata la cai.

— Are şi dreptate omul ! ziseră femeile. Ţigla nu creşte pe baltă.

Cînd plecă Papidon, tocmai pe la chindie, o ţaţă bombăni în urma lui : „Vedea-te-aş cînd l-oi vedea pe tata !"

* * *

Abia cînd scăpă de oploșeli, Fancu le spuse cum ticluise el scoaterea fîrtaților de la închisoarea Pohvala Bogu.

— Da, bă, să știți că ăstuia-i prieste să aibă fierbinți eli ! îl bătu pe umăr Corbaru.

Fancu se duse la prefectura din Caracal, unde era calemgiu un nepot al lui Popa Șapcă.

— Mă trimeasă taica popa cu damigeana asta de zaibăr. Cică să mă ajuți să intru să-l întreb pe prefect dacă poate să vină acilea să-l roage să nu-l mai prigonească atîta. Cum o să fie pentru tine damigeana ? Pune coceanul la loc, că se trăzvește vinul. Nu e aci dom' prefect ? Dar mîine vine ? Las și eu damigeana asta acileașa. Pune-o bine, să nu mă mai car cu ea după mine pe vipia asta de arșiță, că dăstul mă spetii cu ea pe drum. Vezi să nu te-ndemne păcatu să pui gura ! îl mai amenință Fancu din prag și plecă, numărindu-i în gînd pe slujbași.

Aceștia băgară de seamă că pleacă fără damigeană.

Fancu dădu o raită prin oraș, află de la niște oameni că pietruirea străzilor fusese o mai veche poruncă a lui conu Ghiță Magheru, zis Frunte-lată. Pietruirea însă nu apucase să fie făcută sub cîrmuirea lui, ci abia sub oamenii lui Barbu Știrbei, care acuma se mîndreau cu această înfăptuire de parcă nu conu Ghiță ar fi fost cel ce tocmise căruțașii să aducă pietrele de la rîu.

Se întoarse Fancu la prefectură. Trecu pe lîngă paznicii ce zăceau unul pe scările de piatră, altul întins pe o bancă în pridvor și îl găsi înăuntru pe calemgiu, împreună cu samesul și defterdarul, zăcînd toți, care cum apucase.

Îndată intrară după el la prefectură Bîrlogea cu Meletie de la Dragobetele, apoi Corbaru, Spătosu, Țară Lungă și Încroznatu, îmbrăcați cu straie de geambași de cai.

Haiducii rămaseră de strajă, iar Fancu și Meletie luară cheile de la brîul samesului și începură să scoto-

cească prin lada de bani, prin dulapuri, sertare, peste tot, pînă găsiră ce le trebuia.

Fancu desfăcu o călimară și ascuți repede o pană de gîscă. Pe o coală de hîrtie de culoarea paiului și cu filigran se apucă să scrie un document, imitînd scrisul de pe altele găsite în dulapuri.

Meletie se și apucase să copieze sigiliul domnesc de pe niște peceți din ceară roșie, sculptîndu-l cu niște cuțitașe mărunte pe o bucată de fildeș moale.

Poarta prefecturii scîrții și se auziră pași pe scări. În prag se ivi starostele blănarilor straigii și cu starostele isnafului măcelarilor. Bîrlogea le spuse să aștepte la rînd, ca la moară, fiindcă el este mai înainte. Țară Lungă trecu damigeana cu zaibăr de la unul la altu'. Haiducii se prefăcură că beau, apoi le-o întinseră și celor doi veniți, îmbiindu-i să cinstească cu ei. După cîteva înghițituri, aceștia simțiră că li se înmoaie oasele și se trîntiră pe scaune, să moțăie de somn.

Fancu și Meletie isprăviră ce aveau de făcut, puseră în ordine totul cum fusese înainte, închiseră lada de bani, dulapurile și sertarele, fără să se atingă de pungile cu galbeni, puseră cheile la brîul sameșului și plecară unul cîte unul, lăsîndu-i pe toți la prefectură să sforăie, pînă cînd se vor trezi singuri.

Întorși din nou la Dragobetele, haiducii își potriviră pe ei straie de surugii. Pivnicierul mînăstirii, care era și dogar, îl întrebă pe Fancu dacă este mulțumit de butoiul pe care i-l pregătise cu băutura dreasă.

— Foarte bun ! zise Fancu. N-o să bage nimeni de seamă. nici chiar ai noștri.

Haiducii încălecară pe cai, iar Fancu porni cu sacaua pe două roți, în care urcaseră butoiul.

La popasul poștei se opriră să mănînce și se întinseră la băutură. Acolo însă mai erau și niște surugii adevărați. Totuși, haiducii intrară în cîrciumă, iar Fancu rămase pe lamba sacalei, să mănînce cu lingura de lemn dintr-o strachină niște ștevie fiartă.

— Bă, ăla ! ieși Bîrlogea în prag și strigă la el. De ce nu duci, mă, caii la fîntînă cum ți-am spus ?

La fîntînă, surugiii adevărați, cărora li se părea ciudat că nu îi mai văzuseră niciodată pe cei cinci surugii,

îl întrebară pe Fancu încotro aveau drum. Însă el, cu căciula strîmbă pe cap, le răspunse făcînd pe prostul, că nu are voie să spună unde mergeau și rîse la ei, de parcă nu ar fi fost sănătos la minte. Surugiii nu se lăsară, ci stăruiră să afle cu ce treabă erau la drum. Fancu făcu mai departe pe prostul, dar în cele din urmă, văzînd că nu putea scăpa de ei, începu să se teamă că aceștia ar putea bănui cine știe ce. Le spuse că are țuică și chiar răsuci caneaua butoiului și le dădu să bea cîte o gură, așa, de gust.

— Unde s-a mai pomenit să vină cineva de departe cu un butoi de țuică pe drumul ăsta ! Ba încă și cu cinci surugii !

Fancu se temu că surugiii cei adevărați ar putea să îi urmărească pe drum și să îi atace. Se hotărî să le spună adevărul. „Uneori, cea mai mare șiretenie este să spui adevărul gol-goluț", gîndi el și le spuse că ei mergeau la închisoarea Pohvala Bogu să îl scoată pe boierul Poroineanu cel tînăr, care făcuse parte din Comisia proprietății.

— Îl scoatem cu otnoșănie domnească, fiindcă, deh, s-a zbătut boierul ăla bătrîn.

Surugiii adevărați începură să le dea tîrcoale falșilor surugii. Fancu îi făcu un semn lui Bîrlogea, iar acesta pricepu de ce vor ei să intre în vorbă și cu el. Se prefăcu că este beat. Ceilalți patru haiduci se înțeleseră din ochi și se prefăcură și ei că sînt beți. Bîrlogea se prefăcu că nu bagă de seamă că i-au furat de pe speteaza scaunului tolba din piele de vițel în care avea documentul falsificat de Fancu, precum și un potir de argint. Haiducii se prefăcură mai departe că s-ar fi îmbătat de tot și că nici nu mai știau de ei înșiși.

Surugiii adevărați vrură să ia sacaua lui Fancu, dar unul mai vîrstnic dintre ei zise să îl ia și pe prost cu ei, că prostul le va spune tot ce știe. Fancu făcu mai departe pe prostul, rîzînd de unul singur din nimic și lăsînd să îi scape treptat cîte puțin din ceea ce doreau ei să afle în legătură cu scoaterea lui Poroineanu de la închisoare. Era convins că alde Bîrlogea îi vor ataca pe acești hoțomani de surugii care voiau să pună ei mîna pe Poroineanu cel tînăr, ca apoi să îi ceară boierului cel bătrîn

despăgubire. „Uite cum pot să ne strice corbii ăştia nepoftiţi socotelile!" se gîndea Fancu şi îşi zicea că totuşi mai bine să îi atace haiducii pe surugii, decît să-i fi atacat surugiii pe haiduci. „Scăpăm noi de ăştia", crezu el pînă cînd se văzu în depărtare închisoarea. Însă Bîrlogea cu haiducii nu se arătară grăbiţi să-l scape de „corbii nepoftiţi".

Ziduri de piatră se înălţau, crăpate şi cîrpite cu cărămizi.

— Zdravănă cetate! ziseră surugiii.

— De îmbătat, nu s-au îmbătat. Atunci ce-o fi cu alde Bîrlogea? se îngrijoră Fancu, intrînd pe poarta grea din bîrne de stejar.

Surugiii vorbiră cu năstavnicul închisorii şi îi arătară documentul cu pecete domnească prin care se poruncea să fie eliberat Poroineanu. În vreme ce năstavnicul luă seamă la pecete şi privi în zare filigranul hîrtiei, surugiii îi spuseră că boierul ăl bătrîn a trimis un butoi de ţuică să împartă la toată lumea, atît la paznici, cît şi la osîndiţi.

— Iar pentru dumneata, a zis ca să bei în sănătatea dumnealui din potirul ăsta de argint, care ţi-l lasă ca amintire.

Fancu răsuci caneaua butoiului într-o parte şi turnă în potir, apoi în ulcele pentru paznici şi surugii. Veni şi rîndul osîndiţilor. Unul cîte unul trecură în şir. Printre ei, Obogeanu, Drăcea, Şoimu, Taure şi Cormană, abia ridicară ochii spre Fancu.

— Taci şi bea! îi şopti el lui Obogeanu, răsucind caneaua în partea cealaltă.

Obogeanu dădu ţuica pe gît fără să priceapă ce a pus la cale Fancu. Ceilalţi făcură şi ei la fel şi trecură mai departe, fără să afle ce au de făcut.

Butoiul nu se terminase, aşa că mai turnă un rînd la cîte unii. Osîndiţii începură să cînte şi să joace bătuta, zăngănindu-şi lanţurile de care erau legate ghiulele rotunde de fier.

„Sfîntu Petru şi Mihai
Au deschis circiumă-n rai,
Maica precistă şi ea
Puse gura la canea...".

Nimeni nu băgă de seamă, nici paznicii și nici haiducii, că Fancu răsucea caneaua într-o parte cînd turna pentru haiduci, însă cînd turna pentru ceilalți, o răsucea în cealaltă parte.

„Iar cei patruzeci de sfinți
Umblau cu trăguna-n dinți."

Paznicii începură să cînte și ei, dar puștile din mîini tot nu le lăsară.

„Dumnezeu cît e de mare
Cînta pe butoi călare."

Năstavnicul îi dădu drumul boierului Poroineanu să se ducă cu surugiii, iar el rămase cu documentul și cu potirul de argint.

Paznicii închiseră porțile în urma lui Fancu, care ieși ultimul cu sacaua.

Haiducii rămași înăuntru se priviră dezamăgiți și începură să îl înjure pe Fancu, fiindcă nu a făcut nimic ca să îi scape. Curînd simțiră că îi cuprinde o ameteală și li se îngreunează trupurile. Abia acuma pricepură că butoiul lui Fancu avusese fundul dublu și că, răsucind caneaua într-o parte, curgea țuică bună, iar răsucind-o în partea cealaltă, curgea țuică otrăvită.

— O să crăpăm ca niște proști, că ne luarăm după zăpăcitul ăla de Fancu ! gemu Obogeanu.

— În loc să-i otrăvească pe ăia, ne otrăvi pe noi ! se prăbuși Taure cu ochii la temnicerii care chiuiau mai departe :

„Să-l fi văzut pe Ilie
Cum o ciupea pe Mărie."

*
* *

Pe drum, surugiii îi legară mîinile lui Poroineanu și îi ziseră lui Fancu să se ducă la boierul ăl bătrîn și să îi spună că dacă vrea să își vadă băiatul, să le plătească la fiecare cîte o pungă cu aur.

— Așa am să fac ! zise Fancu și le mai turnă cîte o ulcică la fiecare.

Nu merseră prea mult, că surugiii începură să se clatine în șa, apoi căzură în țărîna drumului. Fancu îi dezlegă lui Poroineanu mîinile.

— Lasă mofturile, boierule, și ia un cal de la hoțomanii ăștia ! Drumul spre Caracal îl știi ? Eh, atunci e bine ! Și să știi că eu sînt Fancu zugravul. Te-am scos, fiindcă am auzit că ai fost om de omenie cînd mersăși la București în Comisiunea proprietății. Acuma vezi și matale ce poți să faci pentru țărani.

* * *

— Bă, barosanilor, dacă nu vă spune Basangeac cum a fost la Pohvala Bogu de i-a scăpat pe haiduci, voi nu pricepeți nimica. Că și ăia de acolo, după ce au ieșit, tot pe mine au venit să mă-ntrebe cum a fost de au scăpat ! povestea Basangeac mai tîrziu la crișma „La caii verzi pe pereți". După ce băură din țuica de le-o turnase Fancu, fiindcă vă spusei că avea butoi cu două despărțituri înăuntru. Iar cînd răsucea caneaua într-o parte ieșea țuică bună, cînd răsucea în partea ailantă ieșea țuică cu buruieni, de te adormea adînc. Ăia îi crezură morți pe haiduci și-i duseră în cimitir, să-i îngroape. D-acilea, Fancu cu ai lui îi furară și-i duseră în pădure, unde se apucară să-i frece cu oțăt.

— Bă Basangeac, tu ce visezi noaptea, zici că s-a și-ntîmplat de-adevăratelea ?

* * *

De data asta, Basangeac nu era prea departe de adevăr.

Primul se trezise Taure, apoi și ceilalți, însă gemeau și se văitau că îi doare și capul și toate oasele. Și nu știau unde se află.

— Cum ajunserăm noi aici ? întrebă Obogeanu, care nu știa bine dacă visează sau ce e cu el.

Haiducii își băteau joc de ei și îi minţeau în fel și chip, ca să rîdă și mai tare de nedumerirea lor. Îl întrebară pe Șoimu dacă a visat că a fost în rai sau în iad.

— Visai pe dracu! Nu visai nimic!

Taure spuse că el a visat un car plin cu pîini coapte în țest.

— Nu știu ce-o-nsemna visul ăsta, dar era carul plin vîrf, cu pîini. Și ce rumenite erau! Cu vîrf și-ndesat!

Bîrlogea și ceilalți care încă mai erau îmbrăcați în haine de surugii nu mai vroiau să vorbească cu Fancu, fiindcă îi înjurase.

— De ce-i înjurași, bă mucea? îi arse Taure o palmă, îndată ce se simți în stare să se ridice pe picioare. De-aia le-a-ncărunțit lor tîmplele prin codri, ca să-i înjure unul ca tine?

— De-aia, fiindcă n-avusără coraj să vină cu mine cu butoiul. Mă lăsară singur între atîția, de nici nu mai știam ce să fac. Tot greul a căzut numai pe mine. Voi cu ce vă lăudați, bă? Cu ce vă lăudați? Halal haiduci! Anul trecut creștea inima-n mine la gîndul că m-am legat cu voi prin jurămînt. Acuma mi-e rușine cu cine m-am încîrduit.

Încroznatu îl lăsă să își verse focul, apoi îl luă cu binișorul și îi spuse că însușirea de căpetenie a unui haiduc trebuie să fie mai întîi înțelepciunea și apoi vitejia.

— Vitejii trăiesc puțin, înțelepții mult. Ce, noi sîntem smintiți ca tine?

— Bă, uite ce e! se încruntă Fancu. După ce că vă scot de prin închisori... Poate îmi ies din sărite și vă dau dracului de tot!

Însă cei scăpați de la Pohvala Bogu rîseră de el și ziseră că degeaba face pe deșteptul acuma, după ce îl văzuseră cît de mocăit era cînd venise cu sacaua de țuică.

— Se vedea după ochii lui că nici nu știe ce e cu el acolo. Parcă era un pui de curcă.

Bîrlogea le spuse că habar n-au ei, dar dacă nu era Fancu...

O parte din ei adormiră în iarba rară ce creștea în pădurea de gîrniță.

Noaptea următoare, Fancu îi duse la Slăveni. La lumina luminărilor, văzură zugrăveala bisericii pe care o

descojise el. Le arătă cu care sfînt din perete seamănă fiecare dintre ei.

— Fugi, bă, d'acilea ! Cum o să semene ăsta cu mine ? Tu ce zici, Obogene ?

— Nici pomeneală ! Ce, noi sîntem așa strîmbi ?

Haiducii spuseră că nici unul din chipurile zugrăvite nu seamănă cu ei.

— Nu v-am spus eu, bă, că ăsta-și bate joc de noi ?

— Cum, mă, nu seamănă sfîntul ăsta cu Țară Lungă ? se înfierbîntă Fancu. Ia treci, mă, icișa ! Dați feștila mai într-o parte !

— Seamănă, dar nu răsare ! rîseră ceilalți.

— Bă, care se pricepe mai bine la zugrăveli ? Voi sau eu care sînt zugrav de meserie ? Ce, eu nu știu ce vorbesc ?

— Ți se năzare ție !

— Se vede cît de colo că ăștia din perete sînteți voi !

— Fancule, dacă ți-ar spune unul că ești beat, să-l bagi în mă-sa. Dacă doi, să nu zici nimic. Dar dacă noi, care sîntem zece, spunem la fel, du-te de te culcă !

— Douăzeci de ochi avem ! Ce, ne faci tîmpiți pe toți de la obraz ?

— Aveți ochi, dar nu știți să vedeți cu ei.

— Dar pe Țavă și pe căpetenie de ce nu ni-i arăți ?

— Uite-l și pe Țavă !

— Arhanghelul Țavă ! rîseră haiducii de Fancu.

— Voi vedeți numai ce se vede, se însufleți Fancu. Dar trebuie să vezi și ce nu se vede. Abia atuncea poți să spui că ai ochi de văzut. N-aveți ochi, aia e !

Haiducii își mai rotiră privirea de jur împrejur, apoi se uitară la îmbrăcăturile de argint ale unor icoane.

Taure luă în mînă un artoforion a cărui poleială de aur se cam dusese de pe încrustațiile de argint. Ridică încet capacul și găsi înăuntru un colăcel uscat. Puse capacul la loc și se apucă să caute prin altar dacă e ceva prin sticlele de sub masa sfintelor daruri.

— N-am mai pomenit așa calicie ! Să n-aibe popa colea un clondiraș de vin la-ndemînă ? Vine un suflet de om, cu ce-l împărtășește ? Urît mi-a fost omul calic ! Săracă biserică mai au și ăștia !

— Asta se trage de la greşeala lui Popa Şapcă, fiindcă i-a pus pe ăia de-au lipit proclămaţia în tinda bisericii, spuse Birlogea. De atuncea s-au învăţat să vină la liturghie cu mîna goală. Ce zice omul ? „Să ne dea pămînt cum fu vorba şi-i ducem şi popii.“ Că pentru morţi, îşi fac pomană ei, între ei neamurile.

* * *

Babele din Brezuica stau în poartă la taifas, ca de obicei.

— Auziră̦ţi ce s-a-ntîmplat alaltăieri noapte ?

— Hai, spune mai repede !

— În paraclis la Slăveni cică s-au aprins şi aici singure lumînările.

— Fugi, bia, d'aci, ţaţă Petruţo, că mie îmi spuse ţaţa Rădiţa că nu e aşa ! L-a auzit şi ea pe moş Broajbă, că s-au dus femeile toate, să-l întrebe ce-a fost asta. Le-a-ntîmpinat moş Broajbă din prispa casei, cu pletele alea ale lui albe, şi-a coborît deştele grebla prin barbă şi a spus aşa : „Asta trebuie să fie Vintilă al Dumitrei, care s-a-necat atuncea în Olt de nu l-au mai găsit.“

— Deh, ce să facă, bietul de el ? Mai vine şi el din cînd în cînd. Ba îşi mai aprinde o lumînare, două... Ba îşi mai trage singur clopotele de funie... Ce să facă şi el dacă nu mai are pe nimeni ?

— Bine, dar de ce vine, bia, la noi acilea şi nu se duce la Brezuica, ori la Gostavăţ ? Că acolo se-nsurase.

— Cine ştie ce-o fi-n capul lui ? Dar de lupii ăia aţi auzit ?

— Cică iar au trecut în puterea nopţii prin sat bă̦toşi. Au luat-o după colţ şi nu i-a mai văzut nimeni.

— Lupi în toiul verii ? Ciudat ! Dar de lupii ăştia ce a zis moş Broajbă ?

— Nu ştiu, dar aflu eu şi asta.

Ţaţa Leanţa nu se lăsă mai prejos şi le spuse şi ea :

— La pomul lăudat să nu te duci cu sacul ! dădu din cap cu neîncredere. Ascultă-mă pe mine, că sînt femeie bătrînă !

— Ce-o fi pe ta-so acuma ?

— Şi tocmai trecuse pe la popa Claie să i-o peţească pe fata ailantă, pentru Tăchiţă, zor-nevoie să-l vază popă.

— Dar popa ce i-a zis ?

— A zis : „Pe-asta n-o dau, că asta e miloasă ! Eu cu ce mai rămîn la bătrîneţe ?“

* * *

Lache Papidon începu să vină mai des pe la hanul lui Liucimir.

De aşezat la masă, nu se aşeza niciodată, fiindcă zicea că se grăbeşte. Bea la tejghea rezemat într-un cot.

— Nu, de mîncare nu, că sînt mîncat.

Întotdeauna bea numai ţuică, cu ulceaua de pămînt.

— Gata, plec, jupîne, că trebuie să ajung într-un loc ! zicea apoi Papidon, potrivindu-şi mondirul şi cureaua.

— Păi cum aşa, că nu băuşi decît opt ! Mai na două ulcele, coane, cum ţi-e tainul ! Că n-am intrat în pragul ruinării.

— Ehe, jupîne, tainul meu era doişpe în vremurile bune. Dar acuma nu mai ţin la băutură. M-au dărîmat necazurile. Parcă e un făcut. De cînd cu zavera asta, toate-mi merg anapoda. Îţi spun şi eu dumitale, că eşti om bătrîn, pot să-ţi spun şi ce nu spun la popă, că prea vrea să le ştie pe toate. Hai noroc !

Hangiul îl asculta cu privirea pierdută. Din cînd în cînd îşi mai amintea de boii pe care-i pierduse vărul său pe cînd erau copii şi păzeau vitele pe islaz.

— S-au răzleţit prin zăvoi şi n-a mai fost chip să dea de ei, zise Liucimir ca pentru sine. Şi ce boi frumoşi ! Uite-aşa aveau nişte coarne d-ălea lungi, că nu-ncăpea pe uşă.

— Ce mă necăjea, că veneau poteraşii mei şi-mi spuneau că la noapte o să prindem ceata lu cutare ba în pădurea Mandrea, ba-n pădurea grecilor. Două părechi de cizme rupsăi astă-vară şi prinsăi pe dracu.

— La cine-or fi apucat boii, nu ştie nici vîntul nici pămîntul ! Pierduţi au fost.

— Ziceam și eu să fac o ispravă cu Tăchiță al meu. Să se ridice și să sporească neamul. Și era cît pe-aci să fie popă ! Aproape, aproape. M-am săltat eu față de moșumeu care fu geambaș de porci, tata de cai. Eu, vorba aia ! Popă să-l fi văzut, ăsta mi-a fost visul !

— Nici acuma nu știu ce s-o fi ales cu boii lu vărumeu. Și cred că nici el n-o să știe niciodată.

— Și nu mi-e d-alta, dar să nu se învețe la prostii Tăchiță. Este mai sfios ca o fată mare ! Mai toarnă-mi una, să nu m-apuce ploaia pe drum !

*
* *

Ducîndu-se pe la Caracal, Bîrlogea află de la Iordache cîrciumarul că Iancu Coruia a fost prins și închis la Bogoslavele.

— Mi-a spus mie unul, nu-l cunoști. Un poteraș, care a fost între ăia de l-au dus. Din gura lui am aflat.

Basangeac lăutarul îi spuse și el la fel.

— De unde știi ?

— I-auzea ! Păi e ceva pe lumea asta și să nu știu eu ? De ce mă primește pe mine în toate cîrciumile ? De ce stai matale cu mine de vorbă ? I-am lăsat vorbă și lui jupînu Iordache să-ți spuie.

Bîrlogea era cam nedumerit și vru să verifice temeinicia acelei știri. Îl amenință pe Basangeac că o să îl pună de față cu Iordache.

— Pune-mă ! Dacă zice 'mnealui că eu sînt poteraș, poteraș oi fi și nu știu eu.

— Bă, dacă mă minți... Dacă mă minți, bucăți te fac ! De te adună cu grebla ! Te toc la rațe !

La Dragobetele, haiducii îl întrebară pe Meletie unde este Bogoslavele.

— Asteia i se mai zice și Închisoarea Iertării, preciză Meletie. Acuma nu mai merge nici cu șiretlicuri, nici cu nimic. Cine e acolo, e pe alt tărîm. Bogoslavele e-n mîna lui aga Schidărescu. Pe numele lui adevărat, Schedarezi. Dracul gol.

— Atuncea vi-l las vouă să-l scoateţi ! zise Fancu, care rămăsese îmbufnat de cîteva zile.

— Dă-l încolo, părinte ! Lasă-l în boii lui !

Meletie le mai spuse că acea mînăstire-închisoare era dusă în spate de un călugăr bătrîn, ce se numea Pangratie.

— Îi zice Pangratie, fiindcă a pus gratii peste tot, se băgă în vorbă un diacon cam peltic.

— Vorbişi de te plătişi, se întoarse Meletie spre el. Ştii şi tu grecește, cum ştiu eu să sparg lemne cu o mînă ! Pangratie este omul lui Schedarezi. Şi asta ţine aşa cît ţine vodă pe tron. Pe urmă se-ntoarce roata : zbirii sînt osîndiţi, iar osîndiţii zbiri. Aşa e alcătuită-nchisoarea asta de cînd cu zavera ailantă.

— Aolică ! Atunci să te ţii răzbunări !

— Numai Pangratie rămîne stîlp neclintit, că el e duhovnicul lor. Şi-al ălora şi-al ălora. Şi duhovnic şi stareţ. După cum bate vîntul, el îşi zice ba stareţ, ba egumen. E tot aia, dar nu e tot aia ! Pricepi matale ? El e totul acolo, pînă şi agă. Şi e unul singur peste ăia toţi. Schedarezi mai are şi alte închisori pe cap.

*
* *

Conu Lache Papidon trecu iarăşi pe la hanul lui Liucimir.

— Dar ce păţişi, coane ? îl întîmpină hangiul, punîndu-i în faţă o ulcea cu ţuică de dude. De unde vii aşa cătrănit ?

— De la bal, fir-ar al dracu de bal !

— Ce zisăşi ? De la... bal ? Hai noroc !

— Dacă n-o să-l închiz eu pe Cuniţă-nvăţătorul ! Îi arăt eu lui !

Lache Papidon îi povesti lui Liucimir ce se petrecuse la primul bal filantropic dat în localul şcolii de curînd terminată, de la Stoienești.

— Şi fu lume de ziceai : „Doamne, ce e asta ?“ A, dar e un hoţ Cuniţă... N-aş fi crezut. Să vezi : după ce că puse intrarea pe bani, dracu a mai văzut, se mai şi vorbise cu unii, cică să se aleagă domniţa balului. Ca la dracu-n

praznic, pe unde au fost ei pe la școli prin lume. Numai matrapazlîcuri a-nvățat pe acolo. Că și la băieți le bagă-n cap numai prostii.

— Cum așa, coane ? Dar se poate una ca asta ?

— Uite că se poate. Lasă că-l judec eu pe el ! I-a-nvățat să cetească pe gazetă. Auzi, cică : „măsurătoarea pămînturilor". Hotarele moșiilor se știu. Cine nu le știe ? Atuncea unde vrea-mnealui să bată ? Tot nu și-au băgat mințile în cap cu Islazul lor ? Abia se mai potolise lumea. Iar să se vînture de colo-colo, care pe care ? La ce să mai măsoare pămînturile ? Ce, înainte vreme s-a măsurat vreodată pămîntul ? E acolo, cît e ! De-aia nu poți dumneata să dormi, că nu știi cît are pe lung și cît are pe lat ? Mult, puțin, ăla e ! Ce, ți-l ia turcu ?

— Mda, am auzit și eu pe unii că se tot vorbește să ne unim cu moldovenii, ca să-i batem pe turci.

— Nooo ! Dimpotrivă. Vezi că nu știi ? Altminteri, eu, unul, nu văd ce-aș pierde dintr-asta. Dacă îmi dă voie să-i iau la scărmănat la fel ca și pe ai noștri, atuncea zic „da" din tot sufletul. Însă știi cum zic eu ? Nu să ne unim noi cu moldovenii ! Să se unească ei cu noi ! Dar ce, am ajuns la mila lor ?

Papidon spuse mai departe că el e de părare ca moldovenii să nu aibă voie să vîndă în Muntenia, ci doar să cumpere.

— Bine, dar ai noștri, cînd se duc la ei ? vru Liucimir să-l facă să înțeleagă că greșește.

— Tot așa. Ai noștri să poată să-și vîndă marfa și acolo, nestingheriți, ca și aici. Nu e bine așa ?

— Coane, eu în politicale, deh, nu mă bag, zise Liucimir și îi mai turnă o ulcea de țuică. Eu știu atîta : de colo, de la poartă, pînă-n fundul curții, atîta e al meu. Am și hîrtii la mînă. Încolo, nu mă privește. Poate să se unească, poate să se omoare, nu știu. Mie vadul să-mi meargă.

— Jupîne, ești un înțălept ! Hai să trăiești ! Așa ar trebui să gîndească toți. Nu ca tinerii ăștia din ziua de azi, care vor să ne ia ciolanul de la gură. Îl jupoi de viu pe Cuniță ! Dacă nu se-mbătau oamenii mei, puneam mîna pe el și-l închideam. Știi cu cît vîndu frunza de nuc ?

— Dar ce, s-a găsit vreun timpit să-i cumpere așa ceva ?

— Toţi ! Nu mă-ntreba ! Toţi cumpărară. Nu zici că vrură unii să mă prostească şi pe mine să-i fac vînzare ?

Poterașii lui fuseră primii care cumpăraseră asemenea frunze de la învăţător şi le dăduseră pe loc unui băieţandru pus de acesta să le înşire pe o aţă pentru Eugenia, fata lui Lache Papidon, pe care tocmai o scosese în lume, punîndu-şi în ea mai multe speranţe decît în Tăchiţă. Alţi flăcăi cumpăraseră frunze de nuc pentru alte fete. Filica venise şi ea la bal însoţită de ţîrcovnic şi de nevasta acestuia, precum şi de alte neamuri. Fancu nu ştia că o va găsi aici. El venise numai pentru a-l găsi pe conu Lache Papidon, ca să se tocmească cu el cum să îl scape pe Iancu Coruia, căpetenia haiducilor. Pentru acest tîrg, haiducii îi dăduseră cîteva pungi de bani, şi îi spuseseră că din ce îi mai rămîne, poate să îşi cumpere un cal, o puşcă şi o sabie. „Poate îţi vinde tot conu Papidon, că are de unde". Lăutari erau ţiganii din taraful „Trei sarmale". Filica nu îi aruncă nici o privire lui Fancu. De necaz, el cumpără vreo zece frunze pentru Eugenia. Flăcăii din Băbici nu voiau să cumpere frunze pentru Filica, deşi era cea mai frumoasă fată de la ei din sat. Dar nu din cauză că Filicăi i se dusese vestea de cînd cu clopotniţa, ci numai din cauza ţîrcovnicului, care nu îi primea niciodată cu pluguşorul, nici cu capra, după cum nu primea nici călușarii să îi joace în bătătură.

Atunci, cei de la Slăveni se vorbiră să o scoată ei domniţă pe Filica, în ciuda celor de la Băbici. La o asemenea întorsătură, Fancu nu se aşteptase. Cum să o scoată domniţă alţii, cînd el este acolo ? Îşi pipăi pungile cu bani.

„Ce să fac eu cu sabia ? Că tot nu ştiu s-o mînuiesc. Mai bine îmi cumpăr un cuţit bun şi-ndemînos !" îşi zise el şi cumpără un teanc de frunze pentru Filica.

Slăvenaşii nu se lăsară mai prejos, şi adăugară la şiragul ţinut de un băieţandru de la şcoală, pentru Filica, încă un teanc de frunze.

„Ia dă-l dracu şi de cuţit ! N-o să mă lupt de pe cal cu cuţitul, cînd o să am puşcă", îşi făcu Fancu socoteala şi mai cumpără nişte frunze.

Poterașii, vrînd să se pună bine cu Papidon, cumpărară frunze de nuc pentru Eugenia, fiecare cît putea mai mult. Iar Fancu renunţă pe rînd şi la puşcă şi la cal.

— Cum, bă vere, îi lăsăm pe ăștia s-o scoată domniță pe urîta asta a lui conu Papidon ? se sfătuiră slăvenașii cu Fancu, iar în cele din urmă îi înduplecară și pe cei de la Băbici să nu-și răsfrîgă asupra Filicăi supărarea ce i-o purtau țîrcovnicului. Băbicenii și așa văzuseră că degeaba ar mai fi concurat pentru alte fete.

Lache Papidon scoase și el banii săi și îi strecură pe furiș unui poteraș :

— Cumpără tot ce-a mai rămas ! Să-i apuce damblaua pe mitocani !

Basangeac cu Halimonte și Zambilă cîntau din răsputeri, iar învățătorul Cuniță ridică în sus cele două șiraguri cu frunze, al Filicăi într-o mînă, al Eugeniei în cealaltă. Toată încăperea mirosea numai a frunze de nuc.

Poteraşii izbucniră în chiuituri de bucurie și în fluierături din degete.

Nevasta țîrcovnicului își făcu loc cu coatele prin înghesuială și îl apucă de guler pe Cuniță.

— Frunze ! De ce nu mai aduceți frunze ? strigă ea. Mai e lume care mai vrea frunze.

Și luîndu-i la palme pe cîțiva băiețandri, îi trimise să se urce în nucul din curtea școlii. Însă, nici slăvenașii, nici băbicenii nu mai aveau bani. Cînd auzi nevasta țîrcovnicului așa ceva, i se adună tot sîngele în cap.

Fancu mai rămăsese doar cu banii pe care haiducii i-i dăduseră ca să îl mituiască pe Lache Papidon, să îi ajute să îl scoată pe Iancu Coruia de la închisoare. Dar de banii aceștia nu se putea atinge. Spuse că nu mai are nici un ban.

Basangeac îl trase pe Fancu mai aproape și îi dădu o cîrpă în care erau înnodați niște bani. Fancu îi mulțumi și îi spuse că o să i-i dea el înapoi, deși nu știa dacă o să se mai poată ține de cuvînt.

— Dă-i dracu de bani, domnișorule ! Eu decît să-l văz pe conu Papidon că-și face sluta domniță, mai bine-mi pun singur ștreangu de gît.

Papidon se împrumută de bani de la cîrciumarul satului. Mirosul frunzelor de nuc pătrundea usturător pe nări. Atunci Fancu scoase și banii cu care trebuia să salveze pe căpetenia haiducilor. Cumpără frunze de toți banii.

Prin mulțime trecu din gură în gură un zvon.

— Cică Papidon își trimise oameni să aducă de la Caracal lefurile prefecturii.

— Acuma-n puterea nopții ? Ce-au înnebunit ?

— Păi dacă isprăviră banii !

Cîțiva flăcăi din Slăveni și Băbici încălecară pe cai, să alerge și ei la Caracal. Băbicenii merseră de-a dreptul la protopop să ceară bani cu împrumut, însă protopopul, trezit din somn, nu pricepu nimic din ce îi spuseră ei. Sau poate doar se prefăcu a nu pricepe și puse argații să îi ia la goană cu ciomegele. Slăvenașii pîndiră la ieșirea din Caracal, pînă deslușiră prin beznă că tocmai se întorceau poterașii. Smulseră din gard niște uluci zdravene și se repeziră asupra lor să îi lovească de-a călare. Poterașii scăpară în țărînă lădița de fier. Flăcăii izbutiră să o înșface și să fugă cu ea în bezna nopții.

Mai tîrziu, Papidon avea să îi bănuiască pe flăcăii din Băbici despre care avea să îi spună protopopul. Însă nu pricepea de ce s-au mai întors băbicenii la bal. Slăvenașii nu s-au mai întors în noaptea aceea, ci au spart lădița și au împărțit banii între ei. Dacă n-ar fi ieșit domniță a balului Filica, Papidon ar fi arestat cîțiva băbiceni în zilele următoare. Însă așa, lumea l-ar fi învinuit că vrea să se răzbune de necaz că nu a ieșit crăiasă fata lui. De altfel, nici nu voia să se afle că oamenii lui fuseseră bătuți și prădați. Și-a vărsat toată supărarea pe poterașii jefuiți. Cu atît mai mult, cu cît îi cam bănuia de mincinoși. Faptul că băbicenii pîriți de protopop se întorseseră la bal, îi întărea bănuiala că poterașii ar fi împărțit banii între ei. I-a închis în beciurile de curînd clădite și a poruncit să fie bătuți. Bieții poterași nu se temeau de bătaie, cît de vînătăi. Ce-o să zică nevestele lor ? Papidon a fost înțelegător. A dat voie să le fie pusă pe spinare o scîndură groasă, iar loviturile să fie date în scîndură, izbitura simțind-o astfel în tot trupul. Pînă la urmă au mai trebuit să plătească și paguba. Iar ca să se împace cu Papidon, i-au adus plocoane peste plocoane.

Ajunsă crăiasă a balului, Filica a trebuit să își aleagă un crai, cu care să danseze și să încheie astfel balul. Fancu s-a îmbujorat și a simțit că îi ard urechile la gîndul de a

fi el cel ales. Însă Filica nu l-a iertat că la începutul balului cumpărase frunze pentru Eugenia. Filica a ales un flăcău din Stoienești pe care nici nu îl cunoștea. Stoienștenii au slobozit chiote de bucurie și au șuierat din degete, de l-au făcut pe Papidon să își pună mîinile la urechi.

Băbicenii nu au putut îndura să fie ales unul care nu era de-al lor, după ce ei făcuseră totul ca fata popii lor să iasă crăiasă. Întîi au fost sparte felinarele de dovleac ce atîrnau din tavanul de bîrne văruite al sălii celei mari a școlii, unde se dăduse balul. Apoi mulțimea s-a pornit să răcnească și să țipe, îmbulzindu-se din toate părțile și lovindu-se unii pe alții. Cînd s-a întors învățătorul cu un opaiț, nu mai rămăsese înăuntru decît cei trei lăutari, cu cobza spartă, țambalul spart.

În nucul din curtea școlii nu mai rămăsese decît un smoc de frunze în vîrf, care au fluturat stinghere pînă toamna, cînd a dat bruma.

În primăvară nucul nici nu a mai înmugurit.

— Și ce nuci bune făcea ! aveau să își mai amintească oamenii, trecînd pe lîngă școală.

— Lasă, că și așa, tot le-ar fi mîncat dracii ăștia mici !

*
* *

Ce prilej de bîrfă pentru țațele din satele de pe malul Oltului !

— Dar banii, cîți bani strînseseră ?

— Sumedenie ! Au umplut nu știu cîte bănicioare numai cu bani, de toate felurile. Și de aur și de aramă... Și turcești, și muscălești, și nemțești...

— Și cum, bia, chiar au de gînd să facă pod peste Olt ? Pod cu picioare ?

— Proști ar fi dacă n-or băga banii în pozunar !

— Mira-m-aș dacă Cuniță, pe cît e de larg la inimă, o să fie-n stare să se aleagă și el cu ceva !

— Machia pe unde o să vină, bia, podul ?

— Dracul să-i pieptene !

— Barim de-am fi și noi mai legați cu lumea ! Nu tot cu podul plutitor !

— Dacă face podul, crezi că-l treci pe degeaba ? Brudina rămîne brudină, că altminteri ei de unde să mai stoarcă neşte bănuţi ?

*
* *

Din ce în ce mai des venea conu Lache Papidon pe la hanul lui Liucimir să-şi înece amarul în cele zece ulcele de ţuică, atîta cît îi era tainul. El îşi vărsa focul de pe inimă, iar hangiul îl asculta rezemat într-un cot, cu bărbia în palmă, şi aducîndu-şi aminte de copilăria sa :

— Cum o fi putut să se înece atuncea bietul băiat ? Şi ce fluiere bune învăţase de la bunicul său, de făcea din tei ! Cum naiba îl chema ? Parcă era şi cam văr cu mine. Dinspre mumă-mea sau parcă dinspre un frate de-al tatii. Cine mai ştie ? Şi ce băiat bun era ! Cum mă-nvăţase el pe mine să fac zmee ! Adică parcă nu el făcea zmee. Nici nu mai ştiu bine. Oare acuma or mai creşte mure negre pe zăvoi ? Şi ce păpădii galbene şi frumoase ! Parcă nici păpădiile nu mai sînt cum erau odată. Unde o fi vremea cînd făceam lanţuri din cozi de păpădii ?

— Mai toarnă-mi una ! zise Papidon. Că văz că nici n-auzi ce spun eu !

— Ba aud, dar mă junghe piciorul. Iar se schimbă vremea. Fir-ar a dracu de vreme !

Conu Lache îi ceru lui Liucimir să îi dea din cui portretul lui pictat de Fancu.

— Ia dă-ncoace ! Şi mai zi o dată cine eşti, de unde eşti ?

— Marcu de peste munţi, răspunse Liucimir fără să clipească.

Papidon desfăcu pînza tabloului, o făcu sul şi trimise un om de-al lui peste Carpaţi cu portretul să întrebe despre hangiu.

*
* *

Fancu şi haiducii aflară că s-a întors Popa Şapcă de la Brussa.

— Cică i-au dat drumul turcii, că au zis: „Stătuși destul, părinte, mai du-te și acasă! Cît să te mai ținem pe pilaf?“ Așa i-a zis Pașa.

Cînd se duseră haiducii pe la el, le spuse că Ambrozie și Țavă sînt închiși în „Turnul păsărilor călătoare“, aflat în Rumelia, la țărmul mării. Bîrlogea l-a întrebat de unde știe.

Dar Popa Șapcă îi răspunse printr-un zîmbet plin de îngăduință, ca și cum ar fi vrut să spună...

— Oare ce o fi vrut Popa Șapcă să spuie cu zîmbetul ăla al lui? Că nu prea e el omul care să zîmbească, ori să rîdă! zise Bîrlogea după ce plecară.

— Și mai ales cu unul ca tine! adăugă Fancu, iar ceilalți haiduci izbucniră în hohote de rîs.

*
* *

Fancu îl rugă pe Taure să meargă cu el în Rumelia să îl scape pe Țavă și pe Ambrozie. Nădăjduia că Ambrozie știa într-adevăr, cum îi spusese Meletie, ce trebuie să facă pentru a putea afla taina sticlei, despre care el știa prea puțin.

Taure nu prea avea încredere în Fancu. Niciodată nu a vrut să creadă că Fancu era cel care îl scăpase pe el de la Pohvala Bogu. Nu îi venea să creadă nici că pe ceilalți i-a scăpat Fancu. Darmite pe el! Cum era să-l fi scăpat un sfrijit ca zugravul ăsta?

— Cum o să ascult eu, Bîrlogeo, de mucea ăsta? Nici haiduc nu e, nici nimic. Hm! Zugrav de biserici. Să-și vază de bidinelele lui!

— Dar de mine asculți? îl apucă de marginile cojocului Bîrlogea. Atunci să faci cum ți-o spune el! El mi-a zis ce are de gînd, iar eu cred că e bine cum zice el. Numai tu să nu ieși din cuvîntul lui, că dacă se borșește treaba, o să ai de-a face cu mine! Tu, nu el. Dacă o să mai apuci să dai ochii cu mine...

* *

Cînd se întoarse omul trimis peste munți, Papidon rămase foarte nedumerit. Cei întrebați acolo recunoscură chipul unuia pe nume Marcu, însă ei auziseră că fusese ucis de Liucimir.

— E tocmai pe dos, rise Liucimir. Cum era să mă omoare Liucimir pe mine ? Nu vezi că sînt viu ? Dimpotrivă, eu l-am omorît pe Liucimir. Ai mai auzit de Liucimir de cînd cu zavera ? Nu ! Păi vezi ? !

— Și atuncea de ce ei spun că el te-a ucis pe tine ?

— Pe mine mă-ntrebi ? Întreabă-l pe ăla care a zis ! Te iei după prostia unuia sau a altuia ? Mi-au recunoscut chipul, ce mai vrei ?

Liucimir își dădu seama că pe Papidon a izbutit să îl convingă că el ar fi tocmai cel pe care îl ucisese și căruia îi luase numele. Modificările cerute de el lui Fancu cînd pictase tabloul fuseseră menite tocmai ca să iasă un portret asemănător întrucîtva și cu chipul său și întrucîtva cu chipul celui ucis de el.

Totuși Papidon îi ceru să îi dea de veste cînd va afla ceva despre haiduci, fiindcă știa că scăpaseră și bănuia că vor cam începe iar să dea tîrcoale prin acele părți.

Liucimir dădu din umeri și spuse că nu prea crede el că haiducii or să se arăte pe la han, știindu-l că e hangiu nou, venetic, în care nu puteau avea încredere.

— Ia mai taci din gură, că ești bun de clanță ! Ori ești de partea mea, ori împotrivă ! Nu cumva chiar oi fi la toartă cu tîlharii ăia ? Ia vezi, că ar fi păcat să mai ardă înc-odată frumusețe de han !

*

* *

În inima pădurii, haiducii dormeau înfășurați în cojoace. Cîțiva dintre ei stăteau de strajă mai pe departe de locul cetei. În liniștea nopții nu se auzeau decît foșnetul frunzelor și fîlfîitul cîte unei păsări sau cine știe ce alte ființe nevăzute care viețuiau prin acele coclauri. Undeva mai departe un copac scîrțîia din cînd în cînd.

Cei rămași de strajă auziră un urlet prelung de lup. Unul dintre ei făcu ca un cuc. Ceilalți îi răspunseră la fel. Deci erau toți gata pregătiți pentru orice. Pe ceilalți nu îi treziră.

Li se păru cam ciudat acel urlet de lup singuratic, care parcă trecea la o depărtare nu prea mare. Își încărcară puștile. Spătosu făcu și el ca lupul. I se răspunse la fel. Haiducii se treziră toți și se gîndiră dacă să își încarce puștile sau să-și scoată săbiile.

Urletul începu să se apropie de ei. Trebuia să fie cam în bătaia puștii, cînd în loc de lup le răspunse o bufniță. Spătosu făcu la fel ca acea bufniță. Îi răspunse o mierlă. Era limpede. Ce mierlă să fie aceea care cîntă noaptea? Nu putea fi decît unul de-al lor. Dar nu se răzleţise nici unul dintre ei. Nu cumva potera aflase care sînt semnele cetei lor? Cît fuseseră închiși, vorbise careva dintre ei?

Spătosu mîrîi asemeni unui cîine ciobănesc, ceea ce însemna pentru haiduci că pot deschide focul. „Stați, bă! Ce sînteți nebuni?“ se auzi glasul lui Iancu Coruia.

— Tu ești, mă vere?

— Care ești? mugi Spătosu.

— Dar cine credeai? Ce, nu mă mai cunoașteți?

— Firi-al focului, Iancule! Cum scăpași, mă? se repeziră toți să-l îmbrățișeze.

Bîrlogea le porunci imediat să se risipească și să rămînă treji pînă la ziuă, ca nu cumva să se fi luat cineva pe urmele căpeteniei lor.

— Ce, Bîrlogeo, tu duci ceata acuma? își scărpină mustața Iancu Coruia.

— Nu, dar...

— Aha! făcu Iancu, clătinînd din cap. Mda!

— Cum scăpași, mă?

— Uite, deh! Scăpai! Îmi deteră drumul.

— Ei, fugi d'aci! Cum așa?

— Uite, bine! Așa!

* * *

Înainte de revărsatul zorilor, haiducii ajunseră sub gardul de cărămidă de la Dragobetele. Îl săriră unul cîte

unul, trecură pe lîngă bolniță și se duseră să îl trezească pe Fancu și pe Meletie. Fancu dormea butuc într-o odaie, dar Meletie tocmai umbla prin pridvor ca să ia seamă dacă niște călugări pe care îi bănuia el dormeau cu adevărat sau iar s-au dus pe la cuhnii să mănînce, cum aveau năravul.

După utrenie, Meletie îi duse pe haiduci în trapeză și le întinse o față de masă albă cu flori albastre.

— Ciorbă de trahana sau raci fierți, cu scordolea pe deasupra ? îl întrebară călugării pe căpetenie. Că deh, e miercuri și altceva n-avem decît nește plachie de pește. Pînă la prînz, mai vedem noi ce gătim.

— Ce ciorbă ? Raci ! Dar în scordolea să se trîntească un pumn de usturoi, nepisat, iar nucile să fie zdrobite bine de tot. Lămîi, două, dacă aveți. Și un tăierel de măsline.

— I-auzi, bă, la el, simandicosul ! făcu Taure. Și eu, care ziceam că o să se înfigă cu colții în marginea mesii, de nemîncat !

— Ehe ! Să fii tu sănătos ! rîse căpetenia. Dacă ai știi tu ce-mi dete ieri... Trecui pe la hanul lui Liucimir. Mamă-le, ce mi-a pus ăla pe masă ! Era să mor acolo printre străchini și castroane. Dat dracului Liucimir ăsta, ce han și-a trîntit ! Cît pe-aci să nu-l mai cunosc fără barbă.

— Ne-a spus Fancu. Dar nu ne-am dus pe la el. N-am vrut.

Haiducii nu se duseră fiindcă Liucimir nu făcuse parte din ceata lor, ci doar se alăturase lîngă ei pentru a merge la Islaz.

— Cît p-aci să nu-l mai cunosc așa fără barbă. Ce barbă avea înainte-vreme ! Asemenea huzur mai zic și eu, ce han are ! Trai pe plai ! Ca tablai-bașa ! Umblă omul cu satîrul în brîu, cu pieptul scos, umflat. Ce-i pasă ? Vine potera la el, îi dă să bea, să mănînce. „Să trăiești, coane !“ „Să trăiești, jupîne !“

— Vorba aia, decît să mori, mai bine să trăiești ! rîse amar Încroznatu.

Iancu Coruia le mai spuse că Liucimir îi cheamă la el în noaptea cînd luna va fi ca o felie de lubeniță.

— Nu vru să-mi spuie de ce, dar zise că are o treabă cu noi.

— Are o treabă cu noi, a ? îl privi pieziș Bîrlogea.

— Ia mai vezi, bă, ce e cu damigeana aia ? îi dădu Corbaru cu cotul lui Obogeanu.

— Să nu mai bem decît ce avem acuma ! zise Obogeanu. Și ce ne-o mai da părintele !

Cînd Iancu Coruia se aplecă cu nasul în strachină să sugă coada unui rac, Bîrlogea le făcu celorlalți un semn din sprîncene, iar ei pricepură că el îl bănuiește de trădare.

— Unuia ca el nu i se dă drumul ca lui Popa Șapcă, nu ? se sfătui Bîrlogea cu Meletie după ce toți se duseră să se tologească pe paturile din odaia numită arhondaric, unde erau primiți oaspeții, lîngă odaia stăreției. *„Pe unul ca Iancu Coruia, dacă putea, pînă acuma de o sută de ori îl spînzura. Iar cînd îl au în mînă îi dau drumul ?“*

— Deh, fiule, știu eu ce să zic ? Și eu mă cam mir cum de-i deteră drumul așa... Știi ce ? Mergeți să vă scăldați la Olt și tu vezi dacă are urme de vînătăi, de bice, de arsuri pe el. Nu v-apucați să-i dați moartea pînă n-oți fi siguri că și-a călcat jurămîntul de haiduc !

— Eh, nu, părinte ! Ce, chiar așa ne crezi ? Nu... Știu eu. Îl luăm noi ușurel, ușurel, facem ce zice el și-l lăsăm să vedem unde vrea să ajungă. Ce îi veni să ne cheme la hanul lui Liucimir ? Nu ne duce ăla nouă dorul.

— Așa, așa ! Nu-i arătați că și-a mîncat încrederea ! Faceți pe proștii cu el !

— Las' pe mine, părinte ! Pe mine mă-nveți ? Eu totuși zic că el s-a vorbit cu Liucimir. Da. Că nici ăla... eu nu știu ce e-n capul lui.

*
* *

Un vechi far părăsit se afla la țărmul Mării Negre, în Rumelia, în vilaetul Adrianopole, așa-zisul „Turn al păsărilor călătoare“. Lîngă fostul far, rămas de pe vremea corăbiilor venețiene, mai era o fortăreață turcească, în

care acuma nu se mai aflau decît vreo cîteva zeci de oșteni turci. Nici ei nu știau de ce mai păzesc acel port mic, unde, de cînd izbucnise zavera, nu mai ancorase nici o corabie.

Haiducul Țavă și starețul Ambrozie sînt închiși în încăperea rotundă din vîrful farului, unde fereastra se căsca larg spre mare, ca o colivie deschisă pentru pescărușii și pentru toate păsările ce treceau pe aici în drumul lor de la Delta Nilului la cea a Dunării.

Pe această fereastră fără geam, fără giurgiuvele, vîntul se învîrtejea în voie. La piciorul turnului, se sparg valurile mării de niște stînci colțuroase.

*
* *

Bîrlogea făcu în așa fel, încît se duseră la hanul lui Liucimir cu o zi mai înainte decît trimisese el vorbă prin Coruia. Numai pe Obogeanu și pe Corbaru îi opri Meletie, zicînd că vrea să îi trimită cu niște bani la Rîmnic. Însă după plecarea celorlalți, aceștia doi se luară după ei, ca să rămînă de strajă în preajma hanului, așa cum se vorbiseră cu Bîrlogea și cu Meletie.

Liucimir îi primi cu brațele deschise și îi puse la masă.

— Eu mîine vă așteptam. Dar acuma, dacă sînteți acilea, dați-vă drumul la curele !

Bîrlogea schimbă o privire pe furiș cu ceilalți haiduci.

„Va să zică așa-i cum bănuiam eu", gîndi Bîrlogea, prefăcîndu-se zîmbitor.

Nu se mai îndoia că Liucimir și căpetenia erau vorbiți între ei.

„Noroc că am mirosit eu capcana și venirăm cu o zi înainte", își închipui el că astfel le-a răsturnat planurile și se liniști.

Mîncară și băură fără grijă. Însă peste cîteva ceasuri avea să-și muște mîinile de ciudă că putuse fi atît de zevzec încît să îi socotească pe poterașii lui Papidon mai proști decît erau.

În crișma hanului, haiducii beau și se veseleau, însă cu urechile erau totuși atenți să audă dacă Obogeanu și Corbaru le dau vreun semn de afară, unde îi știau ascunși.

Iancu Coruia le povestea cum fusese el slobozit din închisoarea Bogoslavele :

— Ședeam îndelung la vorbă cu Pangratie. Cred că nici n-am pomenit un duhovnic mai iscusit ca el. Înaintea lui îți venea așa să-ți dezlegi băierele inimii și să-i spui tot. Și ce-ai făcut și ce n-ai făcut. Iar el zicea : „Nu, cu inima deschisă nu trebuie să vorbești nimănui. Chiar cînd n-ai încotro și trebuie să spui adevărul, spune-l numai pe jumătate și o să dormi mai liniștit". De ce-ți vorbea așa, de-aia te cîștiga mai mult. „Lumea asta așa e făcută, că nu e bine să spui tot ce știi, nici să faci tot ce poți. Și nici pe lumea ailantă. Ce, la judecata de apoi, cînd te-ntreabă ce-ai făcut, dacă e pe așa, mai bine..." Așa zicea Pangratie și zicea că el, de vreo mie de ani încoace, s-a hotărît să nu mai spună niciodată adevărul. „Adevărul e un lucru atît de scump, că trebuie să-ți fereci gura cu șapte lacăte. Iar dacă trebuie să lași să-ți scape o fărîmă din el, fă-o cu folos, că adevărul e scump."

— Bă, Bogoslavele nu cumva e chiar mînăstirea nebunilor ? Aia de-o căutai tu ? zise Șoimu.

— Și eu am crezut tot așa. L-am tot pisat la cap pe Pangratie, doar de-oi afla adevărul din gura lui. „Nu, fiule, asta e mînăstirea Bogoslavele, cu hramul sfîntului Grigore de Nazianz", dădea din umeri Pangratie. „Bine, dar mînăstirea nebunilor, atunci care e ?" eu de colo „Mînăstirea nebunilor ? Toți sîntem în ea, rîdea la mine Pangratie. Cel puțin, de o mie de ani de cînd sînt eu stareț acilea, nu i-a zis altfel". Mă uitam la el : ce să cred eu din ce spune ăsta ?

Obogeanu și Corbaru văzură prin noapte apropiindu-se un car cu fîn, pe drum. Țăranul mergea agale pe lîngă boi, ținîndu-se cu mîna de resteul de la jug și mai îndemna boii cu cîte o vorbă blajină.

Liucimir le mai turnă un rînd în cănile de vin.

— I-am spus lui Pangratie, mai povesti căpetenia printre înghițituri, că dacă mă spînzură, nu mă sperie. Hai

noroc ! Sănătate și bucate ! „Dacă mor eu, țăranii o să se-ndirjească mai tare și o să răstoarne țara cu susul în jos ! Omoară-mă și o să slujesc țara cu moartea mea, mai ceva decît făcui în viață !“ Cînd s-a gîndit el că dacă mă omoară o să mă cînte lumea, zice : „A, nu ! Pentru tine am pedeapsă mai cumplită. Îți dau drumul. Da, îți dau drumul. Iar ai tăi vor crede că ai trădat și te vor scuipa“. Așa a zis Pangratie. Ca să știți și voi de ce mi-a dat drumul. Și ca să nu mai faceți pe deștepții cu mine, ca niște prefăcuți. Credeți că eu nu cetesc ce se petrece-n cugetele voastre ?

Liucimir îi văzu pe haiduei lăsînd capul în pămînt. Nu mai știau nici ei ce să mai creadă.

Obogeanu și Corbaru îl lăsară pe țăran să treacă cu carul pe lîngă ei și să intre în curtea hanului, fiindcă li se păru om cumsecade și necăjit. Ce să-l mai oprească să-l sperie degeaba ?

Înăuntrul hanului, Iancu Coruia mai adăugă :

— M-am rugat cu cerul și pămîntul de el să nu-mi facă una ca asta. Mai bine să mă spînzure. Am vrut să-l înduplec cu bani. Mă apucase așa o sete după o moarte măreață, frumoasă. I-am făgăduit tot aurul nostru. Zice : „Nu-ți dau eu prilejul să te-njoșești cumpărîndu-ți faimă pe niște bani care nu sînt ai tăi. Asta fi-va destulă năpastă pe capul tău, să fii curat ca paharul, iar ai tăi să te creadă trădător“.

Haiducii se uitară unii la alții fără să scoată o vorbă și își mușcau buzele.

Liucimir însă își sorbea tacticos vinul cu înghițituri rare, legănîndu-se în balansoar și stăpînindu-se să nu zîmbească, părînd nepăsător.

Afară, în curte, carul cu fîn se destrămă și săriră drept în ușa hanului sumedenie de poterași cu paiele vînturînd după ei. Se năpustiră în crîșma hanului, cu puștile ațintite asupra haiducilor.

— Nici o mișcare ! strigă un poteraș mustăcios. Mîinile pe creștetul capului !

*

* *

Peste cîteva zile, în cîrciuma „La cai verzi pe pereți" din Caracal, poterașul Dinu al lui Plotoagă, zis Plotogescu, avea să spună în șoaptă cîtorva prieteni la băutură :

— Și-atuncea, nea Papidon cînd a zbierat odată la ei, ce mai... Li s-a oprit mîncarea-n gît. Ai noștri toți intraseră înăuntru, buluc peste ei. Eu, nu știu cum, dar eram chiar în prag, în pragul ușii. Și răgnește hangiul... Cum să vă spun eu ce fel a răgnit, ca să pricepeți ? Tare de tot ! Știi ? Dintr-asta, ai noștri se răsuciră pe călcîie spre el. Bre, dar știi ce tare a răgnit ? În clipa aia s-a cutremurat pămîntul, bre !

— Nu v-am spus eu că alaltăieri noapte fu cutremur de pămînt ? zise un cherestegiu, netezindu-și căciula pe marginea mesei.

— În clipa aia s-au clătinat temeliile cerului ! spuse mai departe poterașul Dinu. Toate stelele din văzduh în capul nostru au căzut.

Un plăpumar se repezi la ușa cîrciumii, scoase capul afară, se uită la luna de pe cer, închise ușa pe dinăuntru și se întoarse repede la locul său, ca să audă mai departe. Dădu o cană cu vin pe gît și se scutură de fiori.

— Care-nchiseși, mă, ușa ? se burzului Iordache cîrciumarul venind din pivniță cu o pîlnie mare. Nea Gică, ești mai aproape, deschide ușa aia, bre, și proptește-o cu cărămida !

— A plouat cu stele peste noi, de ne-a acoperit pînă-n tavan. Am stat noi așa covîrșiți supt stelele alea sclipitoare peste noi... Știu eu cît ? Nu-mi puteam da seama să fie o săptămînă sau o lună, un an... Dar cred că am stat mai puțin. Stele, stele, numai stele, să ne sufocăm. Aici nu mai știu eu așa bine, mi se pare că tot hangiul, hangiul a suflat așa cu răsuflarea lui cum sufli spuza de pe fundul piinii cînd o scoți din țăst. Și dintr-o dată s-a spulberat puzderia aia de stele, cum zăceam noi sub greutatea lor.

— Auzi, dar cum... Stelele cum...

— Lasă, bre, omul ! Nu-i lua vorba din gură !

— Da. Cînd s-au risipit stelele, văd că ai noștri toți zac pe dușumea, morți.

— Ei, taci ! Bine, dar...

— Haiducii însă erau tot așa încremeniți la masă, ca niște stane de piatră.

— Dar hangiul ?

— Nu știu, că pe el n-am mai apucat să-l văz. Norocul meu că m-am aflat în prag. Pe mine nu m-au sufocat stelele ca pe ălilanți. M-am ales numai cu o urticarie pe piele, de mă scarpin mereu.

— Și conu Lache Papidon ?

— El a avut noroc cu ghiotura. N-apucase să intre. El și încă vreo cîțiva au scăpat teferi. Au rupt-o la sănătoasa. Abia mă țineau picioarele, să nu mă pierd de ei.

* * *

Cam prin zilele acelea, popa Claie avea să scrie în Călindarul său :

„De pomină fu să moară poterașii toți. Însă numai ăi de fură intrați în cîrciumă. Ce spaimă coprinse inimile ălora de adunară morții. Zăceau claie peste grămadă. Iar mai de-a mirarea fu că toți erau-mpușcați în piept. Cîte o gaură, ba chiar și două. Pusei de îi rîndui cot la cot, ca la ei, la oaste, cu călcîiele toți la șfoară. Iar dacă pusei șfoara pe pieptul lor, și găurile tot la șfoară căzeau cam prin dreptul inimii. Eu le-am cîntat prohodul, însă cum i-a împușcat așa nu pot să mă dumiresc. Nu știu ce să mai cred, dar conu Lache Papidon îmi spuse că el de-afară n-a auzit decît o singură împușcătură. Năpraznică rău, dar una, nu atîtea. Nu încape îndoială, că au tras toți odată“.

Papidon era și mai nelămurit. Îi numărase și pe haiduci, numărase și găurile din pieptul poterașilor. Mai multe împușcături decît trăgători. Mai tîrziu a venit să îi mai pună lui Liucimir cîteva întrebări, dar acesta răspunse că poate or fi tras cu două mîini. Și că el nu are de unde să știe, fiindcă s-a ferit sub tejghea.

Basangeac avea să fie și el întrebat de oameni prin toate cîrciumile, deoarece unii spuneau că s-ar fi lăudat

că a fost de față. Însă Basangeac lua o mutră gravă de cîte ori venea vorba despre acea întîmplare și le răspundea că „înțeleptul nu spune ce știe, iar prostul nu știe ce spune".

* * *

Văzîndu-i pe poterași doborîți la pămînt, Bîrlogea și ceilalți haiduci rămaseră o clipă înmărmuriți, nevenindu-le să-și creadă ochilor. Liucimir rîdea cu gura pînă la urechi. Haiducii se dezmeticiră și îl înșfăcară de la masă pe Iancu Coruia și îl tîrîră în curtea hanului. Aruncară o frînghie peste creanga cea mai groasă și urcară căpetenia pe un butoi gol. Îi puseră streangul de gît.

Cînd răsturnară butoiul de sub el, o împușcătură răsună în noapte.

Frînghia se rupse de parcă ar fi fost tăiată, iar Iancu Coruia se prăbuși în iarbă.

— Ce-a fost asta ? se răsuciră haiducii cu pistoalele încărcate. Cine a tras ?

— Bă, voi ați înnebunit de-a binelea ? Nu mă auziți, neam ? strigă Liucimir din pragul cîrciumii și suflă în țeava unei puști fumegînde. Cît trebuie să zbier la voi că omul ăsta e nevinovat ?

Căpetenia se ridică de jos, frecîndu-se la cap :

— Lua-v-ar dracu să vă ia, cu butoiul vostru cu tot ! Ce m-am lovit !

* * *

Lumea începuse să scornească felurite zvonuri pe seama hangiului.

Babele din Brezuica spuneau că l-au auzit pe moș Broajbă că hangiul ar fi de pe lumea ailaltă. Chiar s-au dus și la popa Claie să îl roage să meargă cu toaca cea de lemn la han, ca să toace pînă o crăpa hangiul. Însă popa Claie știa că nu poate fi așa, fiindcă nu pierise cînd cîntase prohodul poterașilor. Așa că le-a alungat pe babe,

amenințîndu-le să nu mai creadă în toate prostiile. El însuși știa mai bine ca ele : hangiul nu putea fi decît un negustor ca toți negustorii.

„Dacă aveam sticla, m-aș fi uitat înăuntru și aș fi aflat", vorbea popa Claie cu sine însuși.

În cele din urmă, conu Lache Papidon i-a spulberat popii îndoielile, cînd a venit să-l roage ca să dea acatist.

— Nu e nălucă. E om în carne și oase, ascultă-mă pe mine. Asta se dă drept Marcu de peste munți. N-am trimis eu om cu chipul lui zugrăvit și l-au cunoscut ăia că el este ? Acolo îl știau toți că a murit, că a fost ucis de Liucimir ăla care băgase lumea-n sperieți, știi, înainte de zaveră. Sau el l-a omorît pe Liucimir. Dracu să le mai descurce ! Are patalama la mînă. N-am de unde să-l apuc !

* * *

După întîmplarea de la hanul lui Liucimir, haiducii se supăraseră pe el, fiindcă îi folosise ca momeală, pentru a-i atrage în capcană pe poterași. Iar faptul că el singur îi ucisese, fără să le lase haiducilor prilejul să se apere și să scape prin puterile lor, era pentru ei cea mai înjositoare jignire.

— Adică ce noi nu eram în stare ? Trebuia să ne scapi tu ? Să-ți zicem ție săru-mîna ? Prieten cu noi să nu te mai numești !

* * *

Trezit din somn, Țavă privește prin grătarul de fier din pedea. Jos de tot, la intrarea în turn, paznicii cu făclii aprinse alungă negura nopții. În urma acestora, un grec mărunțel și un turc mătăhălos încep să urce treptele scării în spirală.

Turcul avea tras pe cap un fel de capișon de catifea neagră, cu două găuri în dreptul ochilor și fără gaură în dreptul gurii, fiindcă la turci călăii aveau limba tăiată. La brîul de atlaz violet, care îi ținea ceacșirii largi stropiți

de noroi încă neuscat, purta un hanger, o toporișcă lată, niște frînghiuțe de mătase, foarfeci și clești de călău.

Țavă înțelese că pînă aici le-a fost. Îl zgîlțîi pe Ambrozie să îl trezească. Ghemuit pe paie, Ambrozie tocmai visa că era acasă și culegea roșcove porcești. Întindea mîna după ele, dar ramurile parcă erau încărcate cu flori de măr. „Au înflorit merii și eu n-am ieșit cu plugul în brazdă."

Iar brăzdarul de fier al plugului ruginise. Și încerca să-l șteargă de rugină cu mîneca anteriului, pînă cînd paznicii turci descuiară lacătele de sub grătarul de fier și se repeziră să-l prindă pe Țavă.

Cerul era plin de stele. O noapte clară, dar fără lună. Vîntul vîjîia, dar nu prea tare. Valurile se izbeau de stîncile de la poalele turnului, dar nu chiar așa furioase ca altădată.

Țavă se apără cît putu, izbindu-i pe paznici cu pumnii și cu picioarele. Namila de călău își făcu loc larg cu mîinile printre paznici și se apropie mormăind spre Țavă cu ghearele răsfirate. Țavă se lipi de marginea ferestrei. În spatele călăului turc, grecul și paznicii. Dincolo de fereastră, văzduhul, apa și stîncile. Fie ce-o fi, se aruncă din înaltul turnului, mai bine să moară ca o pasăre liberă, decît ca un cîine în mîinile călăului. Acesta se aplecă să privească după el. Rînji, mulțumit și se întoarse spre Ambrozie, pe care paznicii îl îmbrînciră în brațele lui.

Îl luă pe sus și îl azvîrli pe Ambrozie prin fereastră afară.

După ce își scuturâ palmele, și le șterse pe șolduri. Apoi scoase de la brîu un burduf mic din piele de capră, plin cu țuică. Îl destupă și îl duse la gură pe sub masca de catifea neagră. Ucenicul său grec întinse mîna să îi dea și lui, însă mutul îi dădu peste mînă. Vru să le dea și paznicilor, dar aceștia se feriră de băutură ca de ceva spurcat. Călăul suflă asupra făcliei o gură de țuică. Răsuflarea lui luă foc. Paznicii săriră în lături și rămaseră holbați la călăul ai cărui ochi străluceau prin cele două găuri ale catifelei.

Țavă se pomeni căzînd într-o pînză mare de corabie, pe care niște pescari o țineau întinsă pe deasupra stînci-

lor de care se spărgeau valurile. Pescarii așteptaseră pe stînci pînă îl prinseră în pînză și pe Ambrozie cu anteriul fluturînd, asemeni unor aripi negre. Pescarii și cei doi scăpați cu viață se urcară în niște bărci și vîsliră de-a lungul țărmului. Cînd se lumină de ziuă, ajunseră în dreptul unui sat de pescari, unde, la țărm, îl zăriră pe călăul grec. Cînd pescarii își ridicară vîslele și coborîră în apa mică să tragă bărcile la mal, Ambrozie și Țavă îl recunoscură, că grecul nu era grec, ci era Fancu, care îi plătise pe pescari.

— Bă, fir-ai tu să fii ! îi dădu prietenește Țavă un pumn. Cine ar fi crezut că ești tu ? Mai ales pe Taure, cînd l-am văzut cu prostia aia pe cap, de unde era să știu cine e ? Dar chiar, el unde-i ?

— Nu-i duce tu grija !

Din sat cumpărară trei cai, pe care îi plătiră ca pe niște cai de poștalion și porniră la drum, să se întoarcă spre Oltenia.

Încă de la primul popas, Fancu îl întrebă pe Ambrozie despre taina meșterilor iconari din vechime. Starețul ridică o sprînceană și îl privi pieziș. Îi răspunse că nu se mai știe despre asta prea multe.

Dar Fancu nu vru să-l creadă și își închipui că îl minte pentru a-l pune la încercare. Așa că nu își pierdu încrederea, ci se îndîrji mai tare în convingerea lui că sticla ascunde o lume în care se găsea meșteșugul păzit cu strășnicie de cei care îl cunoșteau. Era hotărît să-l facă pe Ambrozie să-și dea seama că el este demn pentru a i se putea încredința taina.

*
* *

Ajunși înapoi peste Olt, la Dragobetele, haiducii în loc să îi mulțumească lui Fancu pentru izbîndă, așa cum se aștepta el, se apucară să-l întrebe unde este Taure. Fancu îi lăsă mai întîi să se întărîte, apoi le răspunse răspicat :

— Fir-ați voi să fiți ! După ce că mă zbătui de vă scosăi pe toți de prin închisori, tot voi cu gura mare ?

Cîte n-am făcut eu pentru voi ? Iar voi ce-aţi făcut pentru mine ? Sticla nu mi-aţi găsit-o, cum ne-a fost vorba. Mi-am găsit-o eu singur. De scăpat de la turci, tot singur am scăpat. Că Taure l-aţi trimis să îi scoată pe ăia de erau cu mine şi n-a fost în stare. Ce-a fost în sufletul meu atuncea ? Iar acuma mai şi făcea pe grozavul cu mine ! Ei bine, aflaţi că pe Taure al vostru l-am dat pe mîna turcilor !

Ţavă se ridică de la masă şi alergă după Fancu să îi rupă oasele, împiedicîndu-se de scaune şi în preşurile de lînă de pe podeaua de scînduri.

Fancu ieşi în pridvorul lung cu coloane văruite şi se izbi de Ambrozie. Stareţul îl ascunse sub anteriul său, unde Fancu se ghemui cum putu.

Ţavă vru să îl întrebe pe Ambrozie dacă l-a văzut pe Fancu încotro a luat-o, dar stareţul îi arătă scara ce ducea la pod. Zugravul se ascunse apoi în odaia stareţului, care îi făcu pe haiduci să creadă că fugarul ar fi apucat-o spre pădure.

Abia plecară haiducii, că Ambrozie se şi pomeni că soseşte Taure. Îşi lepădase hainele de călău turc şi purta acum nişte straie de căpătat.

— Cum scăpaşi, bre ? se cruci Ambrozie.

Taure îi spuse că s-a apucat şi a desprins cărămidă cu cărămidă turnul de sus pînă jos şi le-a aruncat în mare, de credea că o să dea apa peste ţărmuri.

— Ce eşti nebun ? Te-ai chitit să dărîmi turnul ?

— Nu chiar tot. Am mai lăsat cam cît e prunul ăla de colo.

Taure îi spuse că într-o singură noapte a făcut această ispravă, cu palmele goale, fără ca turcii să-l fi simţit, fiindcă vuia vîntul.

— Cînd s-au trezit ăia dimineaţa şi au văzut că nu mai e turnul, au zis : „Oleo, muică, de m-ai făcut, parcă fu un turn p-acilea ! Cine l-o fi mîncat aşa ?"

Stareţul clătină din cap, apoi zise :

— Bine, fiule, dar tu parcă aveai la brîu şi o frînghie de mătase..

— Vezi de treabă, părinte, ştii ce subţirică era ? S-a şi rupt cu mine !

— Mda, s-a și rupt cu tine ! își scărpină barba Ambrozie, privindu-l pieziș. S-a și rupt cu tine ! De-aia dărîmași tu turnul ?

— Știi ce-mi pare mie rău ? Să-l fi ras din temelie. Dacă nu se crăpa de ziuă, nu mă lăsam, numai așa de afurisit.

* *

— Ce ești așa supărată, țață Rădiță ? Pățiși vreun necaz, ori i se-ntîmplă cuiva vreun bine ?

— Uite sînt amărîtă, bia, că auzii de aldor Măria lui Fitil, cică scăpară de angarale. Eu nu că zic, dar spun. Cum de avu noroc una ca ea de rămase cu ăle trei pogoane ? Și-i deteră și să-și facă bordei.

— Lasă, țață, să vedem ce-o să se facă fără boi ! Că acuma frati-so n-o să mai fie prost să i-i dea pe mînă, după ce și-a făcut nume de bețiu !

— Va să zică și bea ? Uite că pe-asta n-o știam.

— Bea, bea. Ascultă-mă pe mine că bea ! N-ai auzit că s-a luat cu toporul după Truică, care, vorba aia, e mîna dreaptă a boierului ?

— Ba, dacă-l tăia, barim apucam să-l văz spînzurat. Și nu că aș avea ceva cu el, să-i vreau moartea, Doamne, iartă-mă. Dar de ce să-i dea pămînt ? Mai ales dacă zici că și bea...

— Ho, că și așa tot n-o să-i facă hîrtie pe ăle pogoane ! Ascultă-mă pe mine !

— Nu te bucura, bia, degeaba, că-i dă și hîrtie la mînă. Că locurile alea vine-n ocolul vetrii ălora din Risipiți.

— Acuma îi schimbară numele. Nu-i mai zice Risipiți. Îi zice Adunați, spuse o a treia babă.

— Și dacă le face hîrtii ălora, îi face și lui, că așa au norec păcătoșii. Cum să nu-mi fie necaz, că l-am docănit destul pe omul meu să se dea și el cu ăia care fuseră la Islaz, doar ne-om alege și noi cu ceva, dar el nu, că se pune rău cu Truică, și pe urmă cine-i mai dă lui plug cu

cormană de fier? Că știi ce pămînt glodos avusărăm parte anul ăsta.

* * *

Iancu Coruia îndată ce auzi că toți cei închiși la mînăstirea Bogoslavele, atît osîndiții, cît și zbirii, fuseseră eliberați și duși să se stabilească în satul Risipiți, pornise fără să mai stea pe gînduri să se vadă cu ei. La sfeștania zugrăvelii făcute de Fancu, popa Claie și boierul Mitroi spuseră foștilor osîndiți și zbiri că ar trebui să lase vechile dușmănii la o parte și să nu se mai răzbune unii pe alții pentru pricinile din închisoare.

Oamenii jurară să se împace între ei, însă la spartul praznicului îl găsiră pe Iancu Coruia fără răsuflare.

Conu Lache Papidon veni și el călare la fața locului auzind că a murit căpetenia haiducilor. Nu îl lăsă pe popa Claie să îl îngroape, fiindcă nici acesta nu vrusese să își mărite măcar una din fete cu Tăchiță al său. Popa nu putea mărturisi oamenilor că nu îi dă voie Papidon să-l îngroape creștinește. Așa că fu nevoit să le spună că nu îi face slujba fiindcă haiducul s-ar fi lepădat de lege.

— Dacă se spovedea de păcate și-l împărtășeam înainte, era altceva. Dar așa n-am ce-i face! zise el și întoarse șareta, lăsîndu-l acolo unde îl găsise, de teama lui Papidon, pe care îl blestemă în gînd.

Fancu află despre această întîmplare la Dragobetele, de la Ambrozie care îi mai spuse și că haiducii îl luaseră cu o șaretă pe protopopul de Romanați de la Caracal și pe încă vreo cîțiva popi mai bătrîni pe nepusă masă. Îi duseseră pe toți în plină zi la Risipiți. Sub amenințarea pistoalelor, popii îl înmormîntară pe căpetenia haiducilor în văzul mulțimii venite din toate satele apropiate.

După astuparea gropii cu pămînt, se așezară și haiducii și popii la niște mese lungi, puse în curtea bisericii, unde de-o parte și de alta erau crucile aplecate de vînturi și cu vopseaua cojită de soare și de ploi. Albinele bîzîiau printre florile de pe morminte. Mirosul bucatelor încinse de pe

mese risipi mireasma răcoritoare a florilor de sulcină și de lămîiță.

Lumea mînca și bea, lăutarii cîntau ca la orice altă petrecere. Toți vorbeau și rîdeau.

— Morții cu morții, viii cu viii!

— Bine, bă țigane, de ce băuși din paharul popii?

— Eh, dar ce, popa e spurcat? zise Basangeac și întinse mîna după o tîrtiță de rață mai rumenită.

Haiducii îi plătiră pe popi cum se cuvine.

*
* *

Ambrozie voia să îi găsească lui Fancu ceva de zugrăvit, vreo lucrare mai însemnată, nu orice. Nu numai că îi era îndatorat pentru că îl scăpase din mîna turcilor, dar era impresionat de spovedaniile lui Fancu. Avea o admirație pentru zugrav, fiindcă acesta zicea că el, seara, după ce își lasă opincile pe prispă afară lîngă ușă și își pune hainele pe speteaza scaunului, se pregătește de somn ca și cum ar pleca la drum lung.

— Îmi las trupul ăsta hulpav acilea în odaie pe pat, mi-l copăr cu un macat, iar eu plec așa spre stele. Zbor printre stele.

Starețul nu se îndoia nici o clipă că este într-adevăr așa. Ba chiar îl pizmuia știindu-se pe sine că nu este în stare să se dezbrace decît de anteriu și cel mult de nădragi. Dar nicidecum nu izbutise vreodată să își lepede la culcare trupul ca pe o haină. Mai auzise așa ceva de mult de tot, la un moș care murise de mult și nu apucase să îl învețe cum să facă și el la fel. De aceea nu i se părea ciudat că Fancu, după ce adormea, credea că zboară printre stele. Însă nu-l mai putea crede cînd îi spunea că se întîlnește cu morții și stă de vorbă cu ei. Moșul nu îi vorbise despre așa ceva. Iar Ambrozie știa că morții nu vor să se arate la chip nimănui.

Începu să îl bănuiască de lăudăroșenie.

Cînd Fancu îl rugă să îi spună dacă într-adevăr există un cuvînt care să-l poată face să intre în sticlă, Ambrozie îl întrebă ce să caute el acolo înăuntru.

— Eu caut neşte meşteri zugravi adevăraţi de la care să am ce învăţa. Cîteodată mă visez că am trecut în lumea asta a zugravilor adevăraţi. Alteori mă visez că ştiu chiar mai multe decît ei. Şi dacă ai şti ce frumoase sînt culorile pe care le visez! Pe ăştea aş vrea să le pot prinde cu pensula pe perete.

— Dacă visele ar fi aievea, ce bine ar fi, că ne-am culca cu gîndul la turci şi am scăpa de ei în vis. Dar nici în vis nu scăpăm de ei.

În noaptea aceea Fancu adormi cu gîndul la sticla lui. Spre ziuă se trezi, dar se întoarse pe partea cealaltă. Visase că umblase prin sticlă şi stătuse de vorbă cu un moş, zugrav cu ştiinţă multă.

— Şi totuşi, ia să ţin eu minte ce zise moşul, că poate mai dau ochii cu el şi să nu mă ia la rost! „Să te rogi muncind", una. „Să postești mîncînd", a doua. „Să vorbeşti tăcînd", asta fu a patra. Dar a treia care fu? Ptiu, fir-ar al focului, că o uitai! Va să zică: „Să mănînci postind", „Să taci vorbind"... Cum, păcatelor, mai zise? Dă-l încolo! Dacă mă mai înghesuie încă o dată, îi zic că pe a treia n-am priceput-o aşa bine şi să mi-o mai spuie din nou, mai pe-nţăles.

Uşa se trînti de perete, iar în odaie intrară haiducii grămadă. Îl legară şi îl scoaseră afară, fără să îi spună ce au de gînd să îi facă. Îl duseră în desişurile pădurii. Abia cînd poposiră într-un luminiş al pădurii, unde iarba era mai deasă şi mai mare, Taure zise:

— Puteţi să-l lăsaţi nelegat, că n-are cum să ne mai scape!

Peste noapte, Fancu se gîndi să fugă din ceată. Numără trupurile haiducilor care se întrezăreau lungite în iarbă. „Deci dorm toţi", socoti el. Se strecură tiptil, să se îndepărteze pe nesimţite. Se tîrî pe coate, ca să nu calce vreo crenguţă uscată. Întoarse capul. Nimeni nu venea după el. Cînd să se ridice în picioare, o mînă umedă îl prinse de ceafă.

— Aşa credeai tu? rîse Corbaru şi îl aduse înapoi.

— De ce ţi-e frică, tot nu scapi ! îl ameninţă cu degetul Bîrlogea. Legaţi-l !

Îl legară strîns pe sub subsuori, cu spinarea pe trunchiul unui copac, astfel încît, deşi avea mîinile libere, nu se putea clinti din loc şi nici să apuce catarama din spate.

Cînd le spuse că nu se teme de moarte, haiducii izbucniră iar în hohote de rîs, că se cutremură pădurea.

— Dacă eşti în stare să scapi pînă la ziuă, Fancule, noi te punem căpetenie peste ceată. Iar dacă nu, atît ţi-a fost. Te-nsurăm şi gata.

*

* *

Hanul lui Liucimir începuse să-şi piardă muşteriii şi nu prea mai trecea nimeni pe la el. Uneori nici nu mai deschidea obloanele de scînduri de la ferestre. Şi totuşi, într-o noapte, auzi zdupănituri în uşă. Se ridică într-o rînă de pe lada pe care dormea în dosul tejghelei. Apucă de capătul unei sfori şi trase. La celălalt capăt al sforii, zăvorul alunecă încetinel şi ieşi din închizătoare. Uşa se dădu la perete, iar înăuntru păşiră tiptil nişte tîlhari cu puşti şi pistoale. Unul din ei scăpără amnarul şi aprinse o lumînare. Erau îmbrăcaţi în zdrenţe şi erau nebărbieriţi, iar în cap erau tunşi chilug.

Liucimir pricepu că erau de curînd fugiţi de la ocnă. Armele pesemne că le luaseră de la paznicii ocnei, cînd izbutiseră să scape.

Ocnaşii se apropiară cu lumînarea aprinsă pînă la tejghea. Dădură cu ochii de Liucimir care îi privea de sus în jos, cu mîinile în sîn. Nu se speriară de ochii lui ce sclipeau nemişcaţi, ci îl ameninţară, cerîndu-i toate pungile cu galbeni pe care le-a dezgropat.

— Voi nu văzuraţi în curte cît am săpat eu şi tot n-am găsit-o ? zîmbi Liucimir şi se aşeză în balansoar.

Îl luă cu vorba bună şi le zise că le dă voie să sape ei mai adînc. Dacă vor avea noroc să găsească ceva, le făgădui că le dă lor jumătate.

Un tîlhar cu o ureche tăiată zise că nu e drept să împartă comoara aşa, ci îi vor face parte egală cu fiecare

din ei. Altul zise că ei se mulțumesc și cu jumătate, numai să îi adăpostească ziua, iar noaptea ei vor săpa la lumina lunii.

Liucimir, la fel de cumpănit la vorbă, vru să îi poftească la masă, dar ei îi cerură niște cazmale și lopeți, ca să se apuce de săpat imediat.

— Păi nu știu dacă am destule. Cîți sînteți ?

— Cîți vezi ! Și mai sînt cîțiva pe afară.

— Bine ! zise Liucimir.

Și căscă prelung, scărpinîndu-se în cap. Însă cu piciorul călcă pe o stinghie anume de sub tejghea. Sforile legate de stinghie traseră de trăgaciul unui întreg șir de puști fixate una lîngă alta sub tejghea.

O singură bubuitură se auzi.

Iar tîlharii se împleticiră și căzură unii peste alții secerați de gloanțele ieșite prin scîndura subțire de brad ce ascundea gurile puștilor potrivite evantai, astfel ca să nu scape nimeni din cîți se aflau în picioare, dar gloanțele să treacă pe deasupra capetelor celor care ar fi stat pe scaune la mese.

Liucimir se așteptă să vină tîlharii rămași afară. Dar aceștia sau o rupseseră la fugă, sau minți se cel care spusese că ar mai fi și alții afară. Fiindcă nu se mai auzi nimic după aceea.

*

* *

La ivirea zorilor, haiducii, cînd se treziră și îl văzură pe Fanea tot legat de copac, cu mîinile ca două aripi pleoștite, izbucniră în hohote de rîs. Taure rîdea cu sughițuri, iar Șoimu cerea să îi dea careva apă, că se înecă de atîta rîs.

Cînd se mai potoliră, Fanea le spuse că n-a vrut el să se dezlege, deoarece nu vrea să le fie căpetenie. Fiindcă dacă ar fi vrut, ar fi sucit cureaua să vină cu catarama la piept și ar fi scăpat.

Obogeanu îi răspunse rîzînd că a avut el grijă să înțepenească catarama într-un ciot de creangă ruptă.

— Trebuia să te sucești tu, pînă veneai pe sub curea pînă la catarămă. Dar te-ai speriat de ghimpii ăștia care

te înțăpau în coaste. Eu, în locul tău, lăsam de mi se rupeau ghimpii în carne și tot nu mă lăsam.

— N-am ce-ți face ! ridică din umeri Bîrlogea. Lumea o să mă ierte pentru ce fac, mai adăugă el scuturîndu-și cojocul și plecă, lăsîndu-i pe ceilalți cu Fancu acolo în pădurea umbroasă.

Se duse de-a dreptul la popa Claie, la Băbici.

— Părinte, fîrtații mei rămaseră colo spre marginea viilor supt poala pădurii, cu Fancu zugravul legat cobză. N-așteaptă decît un semn de la mine și ți-l aducem colea-n bătătură să îi pui pirostriile-n cap. Asta, știi, e pedeapsa care i-o dăm noi : s-o ia mai repede de nevastă pe fata matale, că el n-are curaj s-o ceară.

Bîrlogea dădu fuga să îi aducă pe haiduci cu Fancu legat, la biserica pictată de el.

Popa Claie o strigă prin curte pe Filica și îi zise să își pună iia cea nouă cu altiță, pestelca și zăvelca de curînd cusute cu arnici și cu fluturași sclipitori.

Filica însă, bănuind că se adună nori negri asupra ei, se împotrivi și nu vru să plece de acasă.

Popa puse mîna pe toiagul de după ușă și o îmbrînci din curte afară, și străbătu așa Băbiciul, Gostavățul și Slăvenii. Oamenii se repeziră la garduri să privească, dar nu cutezară să se ia după ei, ci rămaseră să-și vadă de treburi prin ogradă.

Ajunseră așa la Orbeți.

Din partea cealaltă a uliței, haiducii se apropiară, aducîndu-l pe Fancu. Sumedenie de oameni din sat, auzind zarvă, veniră la biserică să afle ce se petrece acolo.

Pe popa Mănditță îl aduseră doi haiduci care îl luaseră de la stupii săi de albine, fără anteriu.

— Astăzi nu se poate ! zise el pus în fața celor doi miri.

— Cum așa ? se încruntară haiducii.

— Aoleo, așa e ! Ce e azi, miercuri ? își plesni o palmă peste frunte popa Claie. Ba parcă e joi. Nu e joi ?

— Da, da, e joi ! se repeziră haiducii cu gura. Miercuri a fost ieri !

— Nu se poate ! se împotrivi popa Mănditță. Ce mă prostiți chiar așa de la obraz ?

Popa Claie căzu în genunchi la icoana Maicii Domnului, pe care Fancu o pictase după chipul Filicăi.

— Maică Precistă, fă o minune ! Fă ca miercurea de azi să fie sîmbătă.

Popa Mănditză ridică din sprîncene, auzind asemenea rugăciuni. Apoi se uită la haiducii care aveau brîurile pline de pistoale și muie mătăuzul de busuioc în aghiasma din căldărușa de aramă cositorită.

Haiducii lăsară libere mîinile lui Fancu și îl împinseră să o ia de mînă pe Filica.

— Nu știu cine a fost Isaia și nici de ce dănțuia ! se răsti Fancu și vru să fugă.

Dar cîțiva pumni la coaste îl potoliră.

Filica se prefăcu că izbucnește în lacrimi, că ea nu se mărită cu el.

Claie îi plesni un dos de palmă, de îi rămaseră degetele pe obraz și o făcu să își înghită plînsul.

— Păi ce cununie mai e și asta, cuviosia ta ? zise popa Mănditză. Vrei să mă bagi în păcat ? Ce, nu se poate să mai așteptăm pînă sîmbătă ?

— Părinte, zici vorbele alea care trebuie și gata ! Atît îl luă cu blîndețe Bîrlogea.

Popa Mănditză începu slujba. Diaconul, adus și el în pripă, răspundea cu cîntările cuvenite, ținîndu-i isonul.

— Dă-te așa din lumină ! făcu el, împingînd cu un deget țeava unui pistol prea apropiat de el.

Cînd popa îl întrebă pe Fancu dacă o ia de nevastă pe Filica, el stătu pe gînduri, ca și cînd ar fi gata să zică „nu".

Dar deodată îl izbi o țeavă de pistol în șale și Fancu strigă cît putu, ca un speriat :

— Daa !

Haiducii își băgară pistoalele în brîu și îl îmbrățișară pe Fancu.

— Fir-ați ai dracu să fiți ! Acestea fură primele vorbe de om însurat ale lui Fancu sub cupola pictată de el. O să vedeți voi ce-o să vă fac ! Ați uitat că eu am un jurămînt, să găsesc taina culorilor ale vechilor zugravi.

Haiducii rămaseră descumpăniți.

— Nu, n-am uitat ! Ce-ți veni ?

* * *

Aşa îi mersese vestea hangiului cu picior de lemn de la hanul „La oul de aur", încît unii spuneau că umblă cu necuratul. Alţii şuşoteau că e chiar trimisul necuratului pe pămînt.

— Nici nu ştii pe care să-i mai crezi, vorbeau babele adunate la taifas pe marginea şanţului.

— Moş Broajbă ce spune ?

— Aoleu, cică cînd a dat să deschiză gura să vorbească, i-a trimis necuratul o tuse de aia, ştii, de ziceai că acuşa se rupe cevaşilea în el.

— Ce tuse ? Că l-am văzut eu cum i-a ieşit o lăcustă pe gură.

În celălalt cap al satului, alte babe dărăceau cilţi de cînepă.

— Cică au şi-nceput să bată picioarele podului.

— Avusără noroc grădinarii ăia de stoieneşteni. Că dacă nu era blestematul ăsta de hangiu, nu făceau oamenii podul, să-l abată atîta de la drum.

— Păi dar cine mai are coraj, ţaţo, să-nnopteze supt acoperişul diavolului ? Pe drumul hanului a crescut iarba şi bălăriile.

— Deh, bia, ar fi el bun podul ! Dar să-l facă cu bani luaţi pe-nşeläciune ?

— Da, fătălică, cică au făcut o potlogărie nu ştiu cum, cu neşte frunze de nuc, de le-au vîndut unora, unor beţii la Stoieneşti cu lăutari şi tămbălău. Ştii, că ne spuse atuncea... Eh, ce vremuri ! Parcă nu era lumea aşa-nvrăjbită. Veneau trimişii de la vistierie şi-i dădeai vaca, sau capra, sau ce trebuia.

— Dacă aşa erau huzmeturile dejmăritului, nimeni n-avea nimic de zis. Dar ce, ca acuma, că se aleargă unii pe alţii cu parul ? Ăla : „Dă-mi birul !" Ăla : „Nu ţi-l dau !" Păi se poate una ca asta, să te pui cu oamenii stăpînirii ?

— Cine-ar fi crezut să-şi iasă lumea din minţi, să cumpere frunze de nuc ? Şi pe urmă să le lase-nşirate ca frunzele de tutun.

— Bine zici ! Barim nu le-adusără acasă, că erau bune de vopsit ouăle.

— Ba să vezi Tincuța ce ouă a băcănit cu nește prafuri așa ca boiaua ! Iar frunzele de nuc le ține de spălat pe cap, că o ferește de strigoi.

— Aolică ! Auziră̦i că s-a arătat strigoiul haiducului ăla de-l îngropară mai deunăzi ? S-a arătat călare și-ntr-armat, la drum mare, pe la scăpătatul soarelui.

— Văleu, nu mai spune ! Și ce-a vrut ?

— Bine, dar nu la vremea-nserării ies strigoii ! De cînd cu zavera, s-au cam rătutit la cap și nu dorm nici de frica haiducilor morți, darămite de cei vii.

* * *

Liucimir umpluse curtea hanului cu gropi. Răscolea mereu pămîntul cu cazmaua, de dimineața pînă seara, din ce în ce mai adînc. Un cîine mare ciobănesc își tăvălea blana lățoasă prin gropi pe lîngă stăpînul cu picior de lemn.

— Unde-o vrea s-ajungă omul ăsta de sapă așa-n proasta ? se mai uita peste gard cîte un țăran care scurta drumul pe acolo cu vreo crosnă de lemne uscate la spinare.

Odată Liucimir i-a răspuns unuia că își tot alege singur locul.

— Nu e prea devreme, jupîne, să-ți alegi locul de pe acum ?

— Dar ce, vrei să pățesc ca Iancu Coruia, de își caută locul abia acuma, după ce l-au îngropat ?

Un alt trecător, fără prea multă teamă de cele negrăite, i-a zis de-a dreptul :

— Mai ai mult, jupîne, pînă-n fundul pămîntului ?

Fiindcă și popa Claie spusese că acolo e locul unde trebuie să ajungă hangiul.

Ca în fiecare seară, Liucimir intră în odaia cea mare, cu mese goale, pe care se așternuse praful. Trecu în dosul tejghelei, suflă în lumînare și se întinse pe lada în care nimeni nu a știut niciodată ce ține. Mulți spuneau că în

ladă ar fi ţinut bani. Alţii nici nu îi ziceau ladă, ci tron sau sicriu.

— Cică doarme pe un tron îndesat cu bani, şuşoteau oamenii.

— Dar oul de aur din fereastră spuneau că nu poate fi de aur, fiindcă nu l-ar mai ţine în văzul lumii.

— Dacă ar fi de aur, gogoloiul l-ar ascunde în tron.

Liucimir, neputînd adormi, se tot zvîrcolea cînd pe o parte, cînd pe alta. Tocmai cînd era să aţipească, auzi un zgomot de lanţuri prin curte.

— Care dracu o mai fi ? întinse el mîna după cremene şi amnar ca să scapere, să aprindă lumînarea.

Dar nu-i veni să-şi creadă ochilor. Lumînarea era aprinsă.

— Eu ştiu că o stinsăi adineauri ! Să se fi întors ăla ?

Ridică mîinile pînă la grinda din tavan în dosul căreia o puşcă era ascunsă pentru vederea celor care ar fi putut veni să îl ameninţe şi să-l pună să ridice mîinile sus.

Cu puşca gata încărcată, ieşi în prag.

— Care eşti, mă ? răcni el.

Un miros de salcîmi înfloriţi plutea în jurul hanului. Găinile din dud cîrîiau prin somn. Stelele clipeau pe bolta neagră, fără lună, fără nori.

— Care n-ai somn, mă ? Ia fă-te-ncoa' ! răsună iarăşi glasul hangiului. Mi s-o fi părut ! îşi zise el, văzînd cei doi ochi aprinşi ai cîinelui care veni să se gudure lîngă piciorul său de lemn.

Zăvorî uşa pe dinăuntru, îşi înmuie două degete în gură şi apucă între ele flăcăruia lumînării.

Abia puse capul jos şi numai ce auzi că cineva încearcă încuietorile la uşă. Se ridică într-o rînă, bocănind cu piciorul de lemn în podea.

— Ei, drăcia dracului ! făcu el ochii mari, văzînd că lumînarea iar este aprinsă.

Deschise repede uşa şi trase o împuşcătură în liniştea nopţii. Cei doi ochi roşii ai cîinelui îl aţintiră tăcuţi. Cîinele se aşeză pe coadă şi începu să se scuture de purici.

Liucimir stinse lumînarea şi se întinse pe ladă cu faţa la perete. Se răsuci brusc, cu ochii la lumînare.

— Hm ! Bine că nu se aprinse iar ! Înseamnă că o fi plecat ăla.

Rămase multă vreme cu ochii deschiși în beznă, veghind ca nu cumva să se aprindă lumînarea. Pleoapele îi căzeau grele.

Își întinse piciorul de lemn pe ladă, în care ținea butoiașe pline cu praf de pușcă.

* * *

După însurătoare, Fancu ascunse sticla într-o oală mare de pămînt, îndesată cu paie și legată bine la gură, ca să nu o găsească popa Claie.

— Auzi, Filico ? Eu în oala asta țin nește praſuri de văpsele cam otrăvitoare. Vezi, poate mi-o lovești cu ceva și-o spargi de mai pățești alte alea.

— Urc-o la pod și vezi că e acolo o ladă cu trențe de tăiat pentru preșuri. Pune-o-năuntru să n-o răstoarne pisica. Și ai grijă cum pui scîndurile la loc, să nu ne pomenim că se cuibărește-n trențe să le spurce !

Lui Fancu însă nu îi plăcu lada aceea veche plină cu cîrpe vechi. Urcă la pod lada de zestre a Filicăi, lăsînd toate lucrurile dinăuntru aruncate pe patul din odaia cea bună dinspre uliță. În lada aceasta, nouă-nouță, își puse tot felul de ulcele și ulcelușe cu vopseluri și de asemenea oala cea mare de pămînt în care ținea ascunsă sticla.

Filica nu îi zise nimic că îi răvășise lucrurile din lada de zestre, spunîndu-și că mai bine face Fancu să și le țină adunate toate vopselele la un loc, decît să îi încurce casa cu oalele lui.

— Dacă nemeream, ca Leana, unul de ducea struguri la oraș în lada mea de zestre ? îi răspunse ea popii, care nu cuteza să îi spună fățiș ginerelui ceea ce gîndea.

— Eu nu-i zic în față, că-l știu că-i sare țîfna. Asta-mi trebuia mie ? Ginere zugrav ! Cum e mai rău. Asta ai vrut, asta ai, Filico !

Filica îl bătea la cap pe Fancu că de ce a pus lacăt la ladă.

— Cine crezi tu că n-are altă treabă decît să-ți umble ție-n vopsele ?

— Habar n-ai tu ! îi răspundea Fancu. Eu îmi țin în ladă și gîndurile. Gîndurile mi le țin sub lacăt, nu vopselurile. Ce știi tu ?

— Fi-ți-ar gîndurile ale dracu ! bombăni popa, care trăsese cu urechea din odaia cealaltă. Gîndurile-ți țin de cald ?

Într-o dimineață, cînd Fancu, neavînd ce face, fărîmița colaci și dădea la porumbei, veni un om care îl căuta pe popa.

— S-a dus, că are un botez la Brezuica.

Filica era și ea în vale cu rufele la cișmea. Cînd se întoarse popa, Fancu îi spuse că l-a căutat cineva.

— Un om lăsă damigeana asta de vin și o gîscă. Cică știi dumneata pentru ce. Însă uitai să-l întreb cum îl cheamă.

— N-are a face ! făcu popa scoțînd coceanul de porumb al damigenei și o duse la gură să guste dacă e cu pelin.

Filica îl întrebă pe Fancu ce vrea să îi gătească pentru la prînz. Boboc de rață sau boboc de gîscă ?

— De gîscă, răspunse el.

— Lasă, că mai bine-ți frig un pui de găină.

— Atunci la ce mă mai întrebi ?

Popa se întoarse din odaia sa unde își pusese damigeana la capul patului și îi explică :

— Gîsca ciugoale singură pe gîrlă. Iar găina îți mănîncă din ogradă. Așa se face averea !

De la o vreme, Filica băgă de seamă că Fancu se cam tot urca la pod și ședea acolo prea mult.

— Ce naiba o face acolo sus, că nu se aude deloc ? se întrebă ea.

Îl strigă să coboare, că, gata, a răsturnat mămăliga pe cîrpător și se răcește.

— Mai lasă-le păcatelor de văpseluri ! Eu pentru cine copsăi ardeii ăștia ?

Filica se urcă pe scară la pod după el. Negăsindu-l, ieși în curte să mătură dudele.

— Cum dai cu mătura așa fără să stropești curtea ? strigă Fancu, ivindu-se în pragul prispei. Tot praful se așterne pe gutui !

— Se făcu ăsta stăpîn în casa mea ! bombăni popa, privindu-l prin sita cu care își acoperise capul ca să umble la stupii de albine din grădină.

— Dar unde-mi fusăși pîn-acu' ? rămase Filica cu mătura în mînă.

— Cum unde ? În pod.

În timp ce mîncară, ea îi spuse că îl căutase în pod și nu îl văzuse.

— Va să zică tu mi-ai închis capacul ! Știi că era să mă sufoci ?

— Ce tot cauți tu acolo-n pod ? E miere acolo ?

— Pe dracu-l caut ! Ce știi tu ?... Mai bine dă-mi aripa aia prăjită, că tîrtița e prea grasă, cotoaiele prea ațoase.

Fancu își făcuse socoteala că dacă toate lucrurile și ființele de pe lumea asta se găsesc și în sticlă, de bună seamă că acolo, înăuntru, trebuie să se afle și un alt Fancu aidoma la înfățișare cu sine însuși. Un altul, în carne și oase, dar cu mult mai înțelept decît el, cel care știe să vadă cu ochii minții și să afle ceea ce caută.

După-amiază, Filica îi zise că, decît să stea degeaba, mai bine ar pune mîna pe foarfecă și ar tăia la trențe, ca să aibă ea cu ce să urzească un preș la iarnă.

— Trebuie să-l găsesc eu odată și odată ! se gîndea Fancu cu ochii în gol.

Într-o zi, Filica se duse la Dragobetele să dea un acatist și să vorbească cu starețul Ambrozie.

— Cuvioșia ta, să știi că s-a cam rătutit la cap.

Cîte și mai cîte nu înșiră femeia înspăimîntată.

După plecarea Filicăi, Ambrozie rămase în jilțul din pridvorul cu coloane de pe vremea lui Brîncoveanu, zicîndu-și în sine :

„Să știi că smintitul ăsta chiar a descifrat taina de-a-devăratelea, iar mie nu vrea să-mi spună ! Fiindcă totuși nu se putea să mintă sihastrul ăla care știa taina sticlei. Deși cînd te uiți la ea, nu pare cine știe ce. Cred că am și descoperit ce se-ntîmplă."

— Te uiți că s-a cam coclit arama de pe turla bisericii, cuvioase părinte ? se opri Meletie lîngă Ambrozie. Ce zici, să chemăm țiganii s-o mai cositorească ?

— A, nu, frate Meletie. Mă gîndeam...
Meletie rămase descumpănit :
— Care va să zică, să chemăm costorarii, au ba ?

*
* *

În acele zile, conu Lache Papidon trimise un raport informativ (pliroforisire) superiorilor săi de la București :

Cinstitului Depărtămînt al trebilor de în Lăuntru
La Vornicia temniților
Prea plecată a noastră pliroforisire :
Ca urmare la seanța divanului săvîrșitor al Prefecturii, unde s-au luat în băgare de seamă jeluirile unor lăcuitori, de omenie și buni platnici. Vă aducem spre sciință cele hotărnicite acilea, într-o unire de glasuri :
De cîndu l-au îngropat haiducii pe acel blestemat de căpetenie, al căruia nume într-adins nu pomenim în presinta, că se știe, așa cum V-am mai pliroforisit la vremea cuvenită cu adresul nostru no. 310 ale curentului că puseră pe dumnealor protopopul de Romanați și alte sfințite fețe bisericești supt amenințare cu arme și pistoale să îi cînte prohodul. Zicem dară că, s-a ivit bîntuială din partea nenumitului, fiindcă negăsindu-și odihna în pămînt, iese de turbură liniștea drumurilor, strigoi fiind de atunci, mai cu osebire pe Drumul Domnului de Rouă. Că de aia și zicea unii că ar fi acesta, însă nu poate fi astfel, întrucît se știe că Domnul de Rouă s-a potopit la ziuă, încă de cînd cu lupii ăi albi, în sat la Potopini, de unde și numele.
Următorii le-a ieșit strigoiul în cale și l-au văzut cu ochii lor. Avem în păstrare la agie jalobele acestora cu paguba arătată pe larg, cu locul și pe ce vreme, după cum urmează :
1. Costache Linte arendaș de la cămărășia ocnelor de sare (în trecere spre schela Corabia). Care de aia s-a împăcat cu papa.
2. Stanciu sin Stanciu zarafu (localnic). (Cel mai de vreme lui i-a ieșit încă pe la chindie.) Rămas mofluz.
3. Pencu Blagoe, negustor prăvăliaș cu două la catagrafie (scos din rîndul birnicilor plugari, că nici n-avea

plug, ci fu slugă la conacul Cezienilor), și Androne proprietar, așișderea, care nevastă-sa nu și-a venit în fire nici pînă acuma (fată de diacon).

4. *Răposatul Malciu Hagi Țolea, proprietarul satului Radomiru, de luase zalhana la Caracal (dintr-asta i s-a și tras).*

5. *Asanache Danu (sudit grec) și frate-său Hristu rachieru, cazan la Redea (sudit austriac, de cînd nu mai are voie grecii).*

Un ecsemplar la fel, trimis și la Cinstita Logoșeție a trebilor bisericești întrucît nu e de competința poterii, decît paguba ce e drept, însă nu și făptașul, carele strigoi fiind adică mort, noi nu ne îndeletnicim decît cu viii. Așadar jalobele mai susilor numiți s-ar cădea să intre în seama episcopiei de Rîmnic, ca să o resolve protopopul nostru prin meșteșugul și harul său, că el știe cum l-a îngropat pe nenumitul.

Asemeni, din prințipiu casul este în latitudinea Depărtămîntului Credinții, necum al Vorniciei temniților, după cum lesne se supt înțelege. Și să-i facă dumneaor ce or ști!

Șăful Poterii și Agă al Temniții, avînd în supt punere straja din Caracal și drumurile Romanațului, mă iscălesc LACHE PAPIDON și divanul săvîrșitor.

Răspunsul la această scrisoare a sosit fără întîrziere, caligrafiat cu tuș negru pe hîrtie filigran. Literele mari au multe înfloriturі, iar cele mici sînt perfect egale între ele.

Șeful Vorniciei temniților către aga Lache Papidon, la Caracal.

După prealabelă consultațiune, șeful Departamentului a decis să vă transmitem cele de mai gios:

1. *Făptașul tot făptaș rămîne, vericare ar fi. Recte, cade în atribuțiunea-vă să îl arestarisiți!*

2. *Veniți-i de hac strigoiului și termenați cu chestii de soiul ăsta!*

3. *Iar acum, la primirea acestia, să trimiță răspuns de primire!*

4. *Să ne informarisească de îndeplinire a ordenului!*
5. *Faceți ce oți și, că de aia v-am pus acolo!*

* * *

Filica o visase pe baba Floarea.

— Unde ești? a întrebat-o Filica în vis, iar baba i-a răspuns că este dincolo.

— Sus sau jos? a stăruit Filica.

— Cînd sus, cînd jos...

— Duci lipsă de ceva?

Baba Floarea i-a răspuns în vis că are nevoie de apă și iar apă.

În urma visului acesta, Filica s-a apucat, fără să îi mai spună lui Fancu, să care apă pentru baba Floarea cu căldările amîndouă pe cobiliță, noaptea, înainte de cîntatul cocoșilor.

— Ce-o face dumneaei cu atîta apă? se întreba Filica în drum spre cimitir.

Mergea chiar pe mijlocul drumului, temîndu-se să se dea prea aproape de capul rîndurilor de porumb ce foșneau în adierea vîntului. Cîinii se auzeau lătrînd peste sat, ici și colo. Dinspre Gîrla Mică venea un miros de baltă, dar broaștele, ciudat, broaștele nu orăcăiau ca de obicei.

— Îi car apă șapte nopți la rînd și gata. Cred că o să-i ajungă, că n-o avea ea așa multe de spălat acolo! Nici acilea nu prea avea ea chiar așa multe.

Își scuipă în sîn și intră pe poarta cimitirului. Lîngă mormîntul babei puse căldările jos și se așeză pe cobiliță să se mai odihnească puțin, uitîndu-se la stele.

Printre cruci desluși niște umbre ce se strecurau tiptil.

— Aici! zise unul și se opri.

Ceilalți se apucară să sape cu cazmalele și lopețile.

— Mai repede, să-l prindem pînă nu se trezesc cocoșii!

Filica nu mai făcu nici o mișcare și abia își ținea răsuflarea. După cum socotea ea, săpau chiar la mormîntul căpeteniei haiducilor.

„Dacă-l îngropau cu aur la el, mi-ar fi spus Fancu. Dar așa ? Cine să fie ăștia ?“ se frămînta Filica.

Îi auzi cînd dădură cu cazmalele în capacul sicriului. Îi auzi și cînd ridicară capacul.

— Ce-o mai avea potera cu el și mort ? își șterse Filica fruntea de-o sudoare rece, cu colțul basmalei de in. Sicriul însă era gol.

— Și-acuma ce facem cu andreaua asta, coane ? întrebă unul.

— Bagă-ți-o-n burtă ! Ție !

„Va să zică vrusără să-l facă să nu mai umble strigoi“, pricepu Filica.

Papidon îi zori să astupe groapa mai repede.

Cobiliță de sub Filica se clinti, iar căldările troncăniră în liniștea cimitirului.

Poterașii se răsuciră pe călcîie. Zvîrliră cazmalele și lopețile. Fugiră peste morminte, iar Filica se întoarse într-un suflet acasă. Deși nu îi spuse lui Fancu nimic, acesta află totuși de la popa Claie, că s-a umblat la mormîntul haiducului Iancu Coruia. S-a găsit și andreaua, aruncată.

— Ehe, părinte ! zise Papidon cînd trecu pe la popa Claie, fiindcă tot avea drum prin Băbici. Cine mai e ca dumneata, să aibă ginere, deh, mai presus decît socrul ?

— Ce vorbă e asta, jupîne ? se aprinse popa la față și începu să-și scarpine barba căruntă. Eu niciodată n-am vrut să-mi dau fata după un zugrav de biserici. Mi-a furat-o el, tocmai de-aia, să se vadă ajuns. Asta i-a fost visul : ginere de popă, ca să fie ceva și de capul lui. Nu tu avere, nu tu pămînt, nimic. Ce puteai să te aștepți de la unul ca el ?

— Părinte, orice ai zice, zugravii sînt mai presus ca popii. Fiindcă de cé ? Zugravul ce face rămîne pe perete de văd și ăi care or veni după noi. Dar vorbele popii... Nu zic de dumneata. Vorbele popii nu se lipesc de perete. Se duc odată cu fumul în vînt.

Dintr-asta, Papidon și cu popa Claie se înfierbîntară, gata să se ia la harță.

— Păi cîți popi avem ? începu Papidon să numere pe degete. Unul la Brastavățu, unul la Sprîncenata, doi. Unul la Grojdibodu, trei. La Vișina iar așa, patru. La Scărișoara, cinci. Stai așa, că ți-i spun pe toți ! Plin pămîntul de popi. Dar zugravi cîți știi ? Vezi că nici n-ai de unde să-i iei ? O biserică, un popă. Ba chiar doi uneori. Dar un zugrav cîte biserici face la viața lui ? Păi vezi ? Și te mai vaieți !

Țîrcovnicul, care se tot învîrtise pe lîngă ei ca să audă ce vorbeau ei, îl petrecu pe Papidon pînă în capul satului, tîrîndu-și ghetele prin țărînă, pe lîngă calul acestuia. Îi dădea dreptate lui Papidon și socotea că țîrcovnicii sînt și ei mai presus decît popii, fiindcă bisericile, chiar cînd au cîte doi, trei popi, totuși numai un singur țîrcovnic au.

*
* *

Ultimele însemnări făcute de popa Claie în 1853, după Crăciun, par a fi scrise în pripă, fiindcă literele sînt mai strîmbe. Însă aspectul scrisului s-ar putea datora și reumatismului de care suferea el, după cum reiese cu cîteva file mai înainte de cele pe care le redăm :

„Se aude că undeva peste buhazul mării începură oamenii să se bată cu tunurile. Dar la noi acilea n-a venit nici o poruncă. Și nu știm nimica. Cică vodă fugi și lăsă țara. Țarul trimise om în loc, ca să-i ia sultanului apa de la moară. Plecară oameni da-acilea de la noi să se puie supt ascultarea ghinărarului de la Mosc, că acu e acu să scăpăm de turci. Veni și le spuse că ăi de n-au nici pămînt, nici de niciunele, să meargă la resbel, că le dă. Se duse și Mitică al lui Mitu al Dumitrei, chit că ei au ce le trebuie. El ca să scape, că-l bătu la horă pe Mitiță al lui Mitru, cumnat cu nașul lui Florică de-o ține pe fata lui Dumitru al babii și trimeasără pe pîndarul de la vătășie să îl ia la rost ce avusăși, mă, cu el de îl bătuși, pun eu mîna pe tine. Și nu îmi e de altceva, dar cine îmi mai drege mie șareta, că se pricepea la toate. Eu nu știu de ce îi ia la resbel pe ăștia care sînt ăi mai buni. Dacă m-ar

întreba pe mine, le-aș spune barim să-i ia pe șchiopi, pe ciungi, pe orbi, dar mai cu osebire pe trîntori".

Spre primăvară, a mai adăugat în Călindariul cuviosiei sale următoarele :

„Așișderea, grănicerii noștri de păzea Oltenia pe jos pe la Dunăre se răzvrătiră că făceau cu rîndul o săptămînă din șase și le rămînea cîmpul de se făcea pîrloagă. Se ridicară și clăcașii desclăcășiți că de ce nu le face hîrtii pe pămînt cum a zis atuncea conu Gură Bogată la Islaz.

O fi fost an blestemat, că veni Oltul mare de lui podul. Abia îl isprăviseră. Cică pe alocurea se urcară unii pe biserici de puseră steag tricoloru și ziseră gloatelor : să nu vă lăsați !

Așa se izvodiră iar cu zavera tot acilea la noi în Romanați. Nu putu să îi calce năpasta pe alții ? Să-i mai tăvălească și pe ăia din Pestrea, de dincolo de Olt, nu tot pe noi, tot pe noi. Și iar puseră foc la conace. Și iar veni oaste de îi trecu prin sabie fără să îi întrebe.

Și veniră peste noi turcii, veniră și austriecii. Dar cine nu veniră ? De nu mai știa vătaful nostru cu cine să se dea.

Fusese vorba că o să puie domn și peste moldoveni și peste noi și ai noștri unul și același. Vorbe ! Că pînă la urmă în loc ca țărișoara asta, prăpădită cum e, să se fi ridicat în picioare cu toții și să își proclame endependența cum zicea Petrache învățătorul, nu fuseră vrednici decît de a aștepta venirea turcilor și de a striga să trăiască turcii.

Avusărăm an greu anul ăsta. Eu am spus-o de-astă primăvară, cînd le-am tălmăcit rodul pămîntului. Le-am spus eu că o să se facă dude multe.

Vatică cu cazanul abia mai prididea, cîtă prăștină a intrat pe porțile lui. Ajunsăse de vindea murături la țuică pe loc.

Dintr-asta ni se trage. Că dacă rațele în loc să le țină în bătătură le-au dus la oraș, ce era să facă să calce în dude ? Totul de la rațe a început. Le-am spus-o încă de la Crăciun bă o să fie vai de capul vostru. Fiindcă aveau butoaiele peste iarnă, un miros așa ca în anul ăla cînd

cu Islazul. Cînd cu Tudor, tot așa. Și nu m-au ascultat. Barim de s-ar învăța minte odată! Ginere zugrav mi-a trebuit!"

*
* *

Luînd parte la necazurile țăranilor, pe care popa Claie le-a așternut pe hîrtie așa cum le-a înțeles el, haiducii au apucat să îl vadă în învălmășeală pe ucigașul al cărui chip cu joben și cu ochelari din sîrmă de argint rămăsese neatins pe peretele cîrciumii „La caii verzi pe pereți", așa cum îl zugrăvise Fancu. L-au recunoscut de departe, deși acuma era în uniformă de ofițer. Ucigașul haiducului Păltineanu de la 1848 se afla acuma, la 1854, în fruntea armatei care înăbușea în sînge revolta oltenilor.

*
* *

Haiducii îl aleseseră căpetenie pe Bîrlogea. Își jurară credință, iar prima grijă a lor fu să nu se lase pînă nu vor da de urma ucigașului lui Păltineanu. Toată vara umblară să pună mîna pe el, ca să îl judece după legile nescrise ale codrului, dar nu izbutiră să dea de urma lui, cu toate că aveau iscoade și oameni de ai lor atît la Caracal, cît și la Craiova și la București.

Pentru a înlesni păstrarea cailor peste iarnă, se gîndiră ca unul din ei să meargă la primăria din Caracal să se treacă în catagrafia negustorilor ca geambaș de cai.

Bîrlogea le zise să tragă la sorți. Așa făcură, dar ei potriviră astfel ca să îl păcălească și să cadă tocmai el drept geambaș. Pentru aceasta trebuia să plătească o anumită sumă de bani la primărie. Însă nu din pricina banilor erau ei îngrijorați.

— Cine o să se pună chezaș pentru tine că ești negustor cinstit și că n-ai avut pînă acuma nici o pată?

— Conul Lache Papidon! rîse Corbaru.

— Gura păcătosului adevăr grăiește! zise Încrozmatu. Chiar așa o să facem!

Bîrlogea se duse să vorbească cu Papidon. Acesta îi spuse că s-ar învoi să se pună chezaș pentru el.

— Dar numai dacă mi-l găsești pe Tăchiță, care mi-a fugit de acasă.

— Fac pe dracu-n patru și ți-l găsesc. Dar cum ai vrea să mă mișc eu în voie ca să ți-l caut, pînă nu mă văd geambaș ?

Și astfel, Bîrlogea ajunse să se numere printre geambașii de cai, trecut în catagrafia de la primărie cu numele de Vasile al lui Dumitru, din Brezuica. Acuma putea să meargă nestingherit prin Caracal și pe oriunde. Intra prin toate cîrciumile să se cinstească cu poterașii, cu stringătorii de biruri și cu toți oamenii stăpînirii. Cu cît îi ura mai tare, cu atîta le zîmbea mai mieros și le vorbea pe plac.

Haiducii nici nu știau unde să îl caute pe Tăchiță. Erau mîndri de Bîrlogea al lor, mîndri și de ei înșiși că găsiseră în el pe omul cel mai potrivit pentru treaba aceasta.

În ajunul Crăciunului, cînd haiducii se aflau ascunși care pe unde putea, pe la casele lor sau pe la conace boierești tocmiți ca slugi peste iarnă să aibă grijă de focul sobelor din odăi, Bîrlogea se afla în crîșma „La caii verzi pe pereți", unde obișnuiau geambașii de cai să joace cărți.

Bîrlogea se încinse și el la cărți. Era în mînă bună și îi uscă de bani pe toți geambașii. Înfipse degetele în grămada de bani și azvîrli un pumn spre tejgheaua lui Iordache.

— Toată suflarea omenească să bea, că acuși vine sfîntul Vasile !

Un geambaș trase o înjurătură și își trînti căciula pe masă, punînd-o la joc.

— Mergi mai departe, cumnate ? zise altul.

— Bă, ce mă tot cumnățești tu mereu ?

— Păi zisăi că-oi avea și tu vreo soră.

Pe masă se făcu un morman de căciuli.

Împărțiră cărțile.

Bîrlogea cîștigă toate căciulile.

— Să vă las, bre, și fără pistoale ?

Puseră pe masă și pistoalele.

Făcură iar cărțile și iar le împărțiră.

Bîrlogea pierdu. Din clipa aceea începu să piardă mereu. Pierdu tot. Ajunse să pună la bătaie caii. Numai caii pe care îi avea de vînzare. Îi ținea în niște grajduri luate cu chirie, unde mai ținea și caii haiducilor.

Pînă la ziuă pierdu pînă și caii haiducilor.

Ziua următoare, la masa aceea nu vru nimeni să se mai așeze, deși la mesele celelalte oamenii stăteau înghesuiți. Unii rămîneau să bea în picioare și se uitau la masa goală ca la un lucru blestemat.

— Mă, el nu a jucat caii ca să-i piardă ! ziceau haiducii despre Bîrlogea. A vrut să-i scuture pe geambași de bani și de arme. De necaz ce avea pe ei, că ăștia s-au dat de partea poterii cu sufletul cu tot. Nu ca noi, care ne tocmirăm cu dracul numai cît să trecem lacul. Și să le ia el caii ălora. Asta a vrut. Dar n-a avut noroc.

— Ce noroc, bă ? Ce noroc ? Ăia au avut cărți băgate pe mînecă, așa. Bîrlogea, cum se știa pe el că-i cinstit, nu i-a dat în gînd pînă unde merge ticăloșia ălora.

— Pe urmă, de supărare, de-aia s-a și împușcat singur. De față cu caii, că ei l-au judecat : „Ce făcuși, Bîrlogeo, ne jucași la cărți ? De jucat, mai treacă-meargă. Dar să ne pierzi ?“ De amărît s-a-mpușcat, ca să-l ierte caii că de ce au ajuns pe mîini străine.

— Nu, bă, el s-a dus să-i ia îndărăt. De-al nostru omul ! Dar l-au împușcat ei pe la spate.

— Cine, caii ?

— Geambașii, rătutitule.

Cînd înverziră frunzele în pădure, haiducii fripseră un miel așa cum era datina codrului. Dar unde era veselia de altădată ?

— De unde adusăși, bă, vinul ăsta așa prost ? Ăsta e vin ?

— Ești tu cusurgiu. Ăsta e tot vin de la omul ăla de mai an. Ce, nu știu eu cum opărește el butoaiele și le ricîie ?

Corbaru le spuse de ce erau el și Spătosu supărați. De curînd bătuseră în poarta mînăstirii Brîncoveni.

— Ne duserăm și noi, deh, că n-avusărăm încotro. Ne prinsăse o ploaie. Eram uzi leoarcă și lihniți de foame, ni se cîrpeau ochii de somn. „Hai, mă frate-meu, să cerem adăpost !“ zic. „Hai !“ zice și Spătosu.

— Se-ntunecase așa rău, de furtună, că înăuntru se aprinseseră lumînările. Groase așa ca pe mînă aproape. Sumedenie, risipă de lumînări. Ședea-n capul mesii egumenul. Uite-așa ședea ! Muică, ce era la ăia pe masă, doamne păzește ! N-aveai loc să lași paharul din mînă. Că ei beau cu pahare d-ăle de sticlă, nu cu căni de pămînt ca oamenii. Și le aducea la masă tot nește călugări de-ai lor, dar cu mînuși albe, pînă colea. „Ce fac ăștia, bă ? zic eu. Unii mănîncă ș-alții se uită ?“

— Poate că or fi mîncat înainte, îl întrerupse Țară Lungă.

— Te-a pus cineva să le iei apărarea ? se uită Spătosu chiorîș la el.

— Nu știu ce o fi greșit unul înaintea egumenului, că i-a și plesnit o palmă peste ochi, continuă Corbaru.

— Și era, săracul de el, om bătrîn, cu barba atîta, albă, și-l slujea pe egumen ca o slugă, chit că era mai bătrîn, adăugă Spătosu.

— Cu mînuși albe, cum vă spusei.

— Și voi ați răbdat să vedeți una ca asta ?

— Păi ce era să facem, bă ? Ce era să facem ?

— Merserăm noi de băturăm în poartă. Cu o piatră. Vine un grec jerpelit, jerpelit și deschide ușița aia mititică de o au ei făcută în poarta a barosană, numai cît să te poți strecura ciucit pe vine. Și-i spun eu că uite-așa și așa, sîntem doi ciobani de la munte și ne-am pierdut oile în Olt. Ne aduce el o jumătate de colac uscat-iască și nește mămăligă rece și cică : „Plecați repede, să nu mă vadă careva, că mă spune și-mi găsesc beleaua“. Să plecăm, că și ăștea abia le-a putut lua de unde erau puse deoparte pentru porci.

— Ne-am întors iar la geam, de m-am uitat și eu, că ziceam că m-o minți Corbaru.

Haiducii toți ziseră că ei ar merge să facă ce zice Spătosu, dar se temeau că grecii ar fi putut să se plîngă la

Mitropolie și să dea vina pe Ambrozie că el i-a asmuțit pe haiduci să-i calce.

Haiducii făcură o înțelegere cu conu Lache Papidon. Acesta le dădu caii poterii și ajunseră la Brîncoveni pe înnoptat. Cîțiva dintre ei descălecară și se urcară pe pereți să se uite pe ferestre în trapeză, unde era lumină. Grecii erau la praznic.

— Vedeți, bă ? Ce v-am spus eu ? făcu Corbaru.

Își dădură pe ochi cu funingine. Rămase încroznatu cu caii afară în dreptul porților mari, iar Cucută se urcă pe acoperiș, de unde cuprindea cu privirea și curtea și împrejurimile pînă departe. Ceilalți, cu armele în mîini, se orînduiră prin diferite părți.

Cînd se pomeniră călugării cu haiducii peste ei, rămaseră încremeniți.

În liniștea ce se lăsase asupra celor de la masă, păși Taure cu mîinile în șolduri. Podeaua scîrțîia sub cizmele sale lucioase, cu pinteni de argint înnegrit. Spătosu ședea într-o ușă, Corbaru în cealaltă. Egumenul, în capul mesii, vroia să-și ia șervetul de la gît, dar nu cuteza să mai ridice mîinile de pe masă. Haiducul veni și rupse un piept de curcan să muște din el. Din sprîncene făcu că e bun. Călugării care îi slujeau pe cei de la mese încă mai ședeau cu tăvile în mîini deasupra capului. Cu mîna unsă, Taure duse la nas o carafă de cristal, apoi gîlgîi din ea cîteva guri de țuică. Răsuflă asupra sfeșnicului de argint cu țurțuri de cristal. Un călugăr căzu cu scaun cu tot. Altul îi dădu egumenului repede un pahar cu apă.

Haiducii îi luară pe călugării de pe la grajduri și-i așezară la mese în locul celor pe care îi puseră de servitori. Corbaru luă inelul cu pecete arhierească din degetul egumenului.

Acesta era inelul cu care fuseseră pecetluite toate documentele mînăstirii, încă de pe vremea ctitorului, moșul lui Matei Basarab.

Într-o chilie îl găsiră pe Tăchiță Papidon. Erau cît pe-aci să nu îl mai recunoască, mai ales că avea o barbă nemaipomenit de stufoasă și încîlcită.

— Ce faci, mă, acilea ?

— Ce să fac și eu ? Îmi fac rugăciunea.

— Hai acasă, că te-o căpăta conu Lache pe preț bun.

Cînd auzi că vor să îl ducă înapoi acasă, Tăchiță se bagă sub pat. Chiar și călugării îi rugară pe haiduci să nu li-l ia pe Tăchiță, că pierdere mare va suferi corul bisericii fără el.

— Dacă așa vru Al de sus să aibă glasul mai gros cu un lat de palmă ca toți ăilanți, asta e menirea lui.

Cînd își văzu băiatul, Lache Papidon, de bucurie, abia a doua zi își aduse aminte să îi întrebe pe haiduci unde sînt podoabele jefuite.

— Cum, chiar n-ați luat nimic de acolo ? zgîlțîi Papidon gratiile ușii de fier.

Țavă îi zăngăni cheile pe sub nas și rîse :

— Păi așa ne-a fost vorba ? Zi mai bine bogdaproste că-ți văzuși odorul acasă !

Taure scoase o mînă printre gratii și i-o puse pe umăr :

— Jupîne, ce dracu atîta vorbă de pomană ? Mi-au ieșit ochii-n cap de foame. Taie și matale vițălul ăl mai gras, că așa e la-ntoarcerea fiului risipitor !

*
* *

Bănuielile călugărilor căzură asupra lui Ambrozie, cunoscut că fusese închis pentru legăturile lui cu haiducii și cu revoluționarii. Totuși nimeni nu îl pîrî la Logofeția treburilor bisericești. Păgubașii veniră să facă plîngere la Lache Papidon și spuseră că li s-au furat o mulțime de odoare scumpe, printre care și un chivot de aur în care păstrau unul din cele trei cuie cu care ar fi fost pironit Mîntuitorul pe cruce.

— Papa de la Roma, patriarhul de la Țarigrad și cu mine ce mai aveam în grijă cîte unul. Altcineva nimenea ! spunea egumenul.

Papidon îl duse pe egumen să îi arăte că i-a și prins pe haiduci. Acesta își freca mîinile de bucurie că îi recunoștea pe cei din dosul gratiilor.

Papidon făcu greșeala să îi spună egumenului de față cu haiducii că el i-a prins abia după ce ei ar fi lăsat prada la Dragobetele.

— Eu peste ăia de la Dragobetele nu pot să mă bag, dar de ce nu face cuviosia voastră o jalbă unde trebuie?

Haiducii aflară astfel că s-au furat niște obiecte de care ei nu se atinseseră.

— Minte egumenul, se socotiră ei după aceea.

— Minte sau nu minte, de ce nu ne întreabă Papidon de lucrurile alea?

Papidon poruncise să li se mai adauge cîteva lacăte grele, și întări paza ca să nu mai poată pleca haiducii.

Curînd însă, Tăchiță fugi iar de acasă.

Lache Papidon fu astfel nevoit să vină și să dea drumul la doi dintre haiduci, amenințîndu-i că dacă nu-l vor găsi pe Tăchiță, va spînzura pe unul din ceilalți rămași în mîna sa.

Țavă și Obogeanu se duseră să ceară sfatul lui Ambrozie. Acesta le spuse să îl caute prin toate mînăstirile, fiindcă desigur Tăchiță s-a dus să intre iar în vreun cor de călugări.

— Și căutați-l întîi tot la Brîncoveni!

— Aoleo, să ne jupoaie ăia?

— Faceți cum spun eu! De alaltăieri a venit în locul egumenului... Cine crezi?

— Lasă, nu mă lua pe mine așa! Spune odată, ce mă fierbi în oală seacă?

— Popa Radu Șapcă din Celei. Da! A scăpat de la Brussa. De scăpat nu știu cum scăpă. Dar făcu el ce făcu și-l puseră mai mare, ca pedeapsă, pe capul ălora de la Brîncoveni.

Obogeanu și cu Țavă se duseră la Popa Șapcă și să îi spună că atît ei doi, cît și ceilalți din închisoare vor fi mereu gata să răspundă la orice poruncă a lui. Popa Șapcă le și dădu poruncă:

— Mai întîi să văd că îi scoateți pe fîrtații voștri de la greu. Pe urmă, om trăi și-om vedea.

La vecernie, corul nu se vedea, însă deodată răsună acoperind toate vocile un glas mai gros ca al tuturor.

Alergară sus pe scări și tăbărîră asupra lui Tăchiță. Dar cînd îl coborîră în curte, starețul le porunci să ia mîinile de pe el, fiindcă i-a făgăduit oblăduirea sa.

— Nici lui ta-so nu-i dau voie să-l ia de-aci !

Haiducii stăruiră și îi făgăduiră că îi vor da inelul cu pecete în schimbul lui Tăchiță. Starețul se învoi, dar să îl aducă pe Tăchiță înapoi.

— Nu numai că mi-am pus obrazul să îl țin supt oblăduirea mea, dar nici nu mai găsesc altul cu un glas ca al ăstuia.

În drum spre Caracal, îi spuseră lui Tăchiță să își aleagă :

— Sau te dau pe mîna lui tac'to, sau te duci și le dai drumul... Le spui ălora la temniță, paznicilor, că te-a trimis tac'to să zici să le dea drumul ălora, știu ei care ! Știu ei cui să le dea drumul. Faci ce ți-am spus și te ducem înapoi la Brîncoveni !

Țavă și Obogeanu rămaseră în apropierea închisorii cufundate în beznă.

Cînd văzură că încep să iasă niște umbre strecurîndu-se pe poartă, crezură că sînt fîrtații lor și vrură să îi sperie, ca să rîdă de ei. Îi întîmpinară unii cu pistoalele întinse.

— Stai ! Unde fugiți, mă !

Cei opriți stătură. Dar nu erau fîrtații lor. Erau alții.

Îl amenințară pe unul să spună tot ce știe.

— Nu vorbești, uite cuțitul ! Luăm altul la rînd și tot aflăm. Număr pînă la trei. Repede ! Unu, doi, trei !

— Stați ! Spun tot. Fir-ați dracu ! Să mă omorîți pe nerăsuflate ?

Speriat de repezeala numărătorii și de sclipirea cuțitului, osînditul le spuse că ei erau închiși pentru diferite omoruri făptuite. Lache Papidon îi ținea acolo, în loc să îi trimită la ocnă, fiindcă îi punea din cînd în cînd să facă spargeri pe la diferite case boierești. Iar ei, decît să înfunde ocna sau să ajungă în streang, mai bine se întorceau și îi aduceau prada. Nici nu se gîndeau să îl

înșele pe conu Lache. Conu Lache avea grijă de ei și le punea de-o parte ceea ce li se cuvenea din pradă, ca să plece și ei cu ceva avere cînd le va da drumul.

Haiducii îl luară la întrebări și pe temnicer, amenințîndu-l că-l vor spune lui Papidon că el le-a destăinuit cele aflate de la osîndit. Temnicerul ar fi vrut bucuros să le poată spune cît mai multe, dar nu prea știa mare lucru. Se bîlbîia și repeta mereu că jupînul, adică Lache Papidon, este om milos, care îi scapă pe ucigași de la streang și, dîndu-le pedeapsă mai ușoară, îi ajută să se facă din nou oameni cumsecade.

Auzind că Papidon îi trimitea să dea spargeri la boieri, haiducii schimbară între ei priviri pline de înțeles.

Acuma se lămuriră haiducii de ce nu îi întrebase Papidon de lucrurile despre care spusese egumenul de la Brîncoveni că fuseseră furate. Conu Lache trimisese osînditii să îi supravegheze pe haiduci, ca nu cumva aceștia să ascundă undeva prada. Iar ei văzînd prin ferestre că haiducii nu se ating de podoabe, îndată după plecarea acestora, intraseră și luaseră aurăria. Păgubașii crezuseră că toți sînt din aceeași ceată.

*
* *

— De ce să facă, bia Petruțo, ferestrău pe Olt ? ziceau babele pe marginea șanțului. Cine dracu a mai pomenit așa ceva ? Înțăleg dacă făcea moară. Aia da ! Cum o să ne ducem pentru două surcele la Conu Lache Papidon, să ne rugăm de el ? Nu era mai bine că își tăia fiecare cum putea acasă, în bătătura casei ?

— Fugi, fătălică, d-acilea ! Dar cine te oprește să-ți tai cu ferestrăul tău în curte ? Știi, asta la o adică e așa cum umblă Mitiță al Fănuții zis Cociorvă, mă-nțălegi, de umblă să facă șicoală de băieți în dosul casei popii afurisitul, că zice s-o facă la moară. Pe unde n-a umblat și nu găsește cherestea Mitiță. Cum mai întoarce omul carul dacă o face la moară șicoala ?

— Păi lui popa îi e aminte să nu sară dracii gardu la cireșe. Dar eu parcă am auzit că a găsit, nu știu pe

unde. Cum ce ? Scîndură de șicoală. Dreaptă, uscată. Că are popa ăsta o herghelie de ciini. Mi-a spus țircovnicul că-i ține numai pe colaci. Eu așa știam : că parcă a găsit.

— Da, dar tocmai la mama dracului a găsit. Cu ce-o aduce de-acolo ? Mi-a spus mie om de încredere, Ristică tutungiul, de umblă cu căruța prin sate. Vinde mirodenii, vinde de toate. Zicea că e bine să avem cheresteaua colea la nas. Cică la munte așa e, cu ferestrău de apă, de cînd e lumea și pămîntul.

— Eh, și ce, noi acilea sîntem la munte ? De ce să ne luăm după ăia ?

— Păi da, ca să ne mai stoarcă și conu Papidon de niscaiva bani. Că el de unde are bani de făcut ferestrău, dacă bea ? De la mușteriii de-o să-i prostească el.

— Deh, că nu bea pe bani. Și cică nici nu prea mai bea. Decît țuică. N-are-ncotro, dacă-i bagă pe gît fiecare, pe unde se duce... Asta-i e meseria.

— Fabrică de basmale nu putea să facă ? Cum mi-a adus gineri-mieu taman de la Mărcuța, cică. Înfloratâ. Și fie-mi, cu ciucuri. Sau barim fabrică de broboade să fi făcut. Fiindcă broboadă n-a mai apucat, că se bătea lumea pe ele, de i-a răsturnat ăluia taraba-n mijlocul bîlciului.

* * *

„*Ginere zugrav mi-a trebuit* ! a scris ultima oară popa Claie în Călindarul său. «*Unde pleci, mă ?*» *zic.* «*Mă duc după vopsele la fabrica de basmale de la Mărcuța.*» *I se făcuse de ducă, cum cam văz eu.* «*Dar ce ăia sînt proști să se lase pe ei și să-ți dea ție vopselele lor ?*» «*N-are a face, îi întreb de unde fac ei rost.*» «*Ba mai bine ai pune mîna și-ai sparge buturugile ălea ! Ce aștepți să le sparg eu, om bătrîn ?*»

Veni Oltul mare. Rupse grădinile din vale. Șipotul Iencea nici nu mai știi unde e. Și ce covercă bună îmi făcuse omul ăla de coceni de porumb ! S-a dus păcatelor varza mea ! Dar nu-mi pare rău, de ce să-l mînii pe Al de sus, fiindcă auzii că-i luă Oltul și lui Papidon fabrica cu cheresteaua cu tot. Norocul cui o apuca scîndurile. Măcar dacă scoate la mal din ele, om s-a făcut. Veni nepotu-meu

într-un suflet și-mi spuse că și conul Lache Papidon îl înghiți viltoarea. Acuma pot muri fericit că și-a luat răsplata. Al de sus nu doarme. Mă pot duce la el ca un popă preacuvios ce sînt, am fost și n-o să mai fiu. O să mă înfățișez fără păcate, cum am trăit și n-am omorît măcar o muscă. N-am bătut un cîine. N-am bătut un cui, măcar. N-am ușuit o vrabie. Nu m-am bucurat de necazul lui Costică de peste drum. Amin și doamne ajută! Gata, Doamne! Acușa mă înfățoșez la tine!

Filico, să nu uiți să înmoi tărîțele ălea la porci! Și să dai boabe la păsări în fiecare dimineață, cum făceam eu cînd trăiam. Și barim n-am apucat măcar pînă la sapa de al doilea, să fi știut, machia s-or fi prins merii ăia de i-am pus astă toamnă? Ai tu grijă, Filico, să dreagă gardul la drum! Gata, Doamne, ce mai..."

*
* *

Nu se știe dacă Filica a citit aceste slove lăsate de popa Claie, alături de călimara rămasă neastupată. Însă țircovnicul completează pe aceeași filă și pe următoarele, cu aceeași pană de gîscă, în litere chirilice, rînduri mărunte, coborînd mereu mai mult și îndoite spre capăt.

„Părinte, te grăbiși de muriși și n-avusăși răbdare să-l vezi măcar cînd l-o scoate cu grebla din apă la vale. Află de la mine, că te luași după gura unui netot și-un bețiu ca nepotu dumitale. Pe care l-ai oploșit și l-ai cocoloșit ca pe un pui de curcă. Ca să te mai încrezi în cine n-ai crede! Papidon n-a murit. Așa să știi! Nici măcar n-a căzut în apă. Un strop n-a atins țoalele de pe el. De înecat să vezi cine s-a înecat în locul lui: unul de la Zvorsca, de se băgase calfă și punea păcură la fusul mare și la prisnelul cu măsele de fier care se leagă, știi, într-un resteu cu brațul joagărului. Tocmit cu blidul, patul și rumegușul. Bani, nu. Dar avea voie să facă ce-o știu cu rumegușul. Că rămînea. Să-l vîndă! Îl privește! Ăsta, de, zic, era un om așa... cam vai de capul lui. De-aia, conu Papidon îi și dăduse un rînd de țoale de-ale lui de pomană.

Vechi. Cam rupte ele, dar le mai lua prin curte pe acasă. Că-l visase nevastă-sa pe Tăchiță rău. Și cică i-a zis să le dea dracului cuiva de pomană, ce mai umbli-n gioarsele ăștea, că se ride oamenii de tine. Lumea, cînd l-a văzut pe ăla de spusăi, că-l ia apa, a zis că e Papidon. După țoale. Așa a zis și Pantilică al Linii, ăla cînd cu mazărea atuncea, știi matale. Ăla, bre, de era să-l rupă cățeaua matale fiindcă veni cu paporniță și nu vru s-o lase pe prispă că erai la un parastas și să nu bage botu pisica la sarmale. «Astea sînt sarmale, mă, numai varză?» Ți-aduci aminte că așa l-am luat. Scurt. Că-l știu ce mînă strînsă e. Fiindcă dacă știa Pantilică că nu e Papidon ăla de se înecă, sărea după el și-l scotea el cumva. «Eu de apă nu mă sperii orice ar fi». Așa a zis atunci pe loc. Și la circiumă pe urmă. Om dintr-o bucată. L-a-njurat pe Papidon în gura mare și a dat cu cana de pămînt. Dacă era conu Lache de față, vedea el pe dracu. Că uitai să-ți spui, a deschis unul circiumă, nu-l știi matale, cu bani, venit de la oraș, în colț lîngă fîntîna cu butuc. A sleit-o oamenii, i-a pus cumpănă nouă, să vezi ce frumusețe de fîntînă. Și ce ciutură cu cercuri de fier, nu cum ai apucat matale cu rafie. Că îi zisese conu Papidon: «Treci, mă, colo de proptește grinda aia că se dărîmă șandramaua pe noi. Și ne ia apa la vale». Și s-a dus bietul om, calfa. Pe numele lui, uite că nu-mi aduc aminte cum îi zicea. Ce era să facă, dacă n-avea nici un rost pe lume? Păcat de el, cică. Cum păcat? Că n-a rămas nici nevastă, nici copii după urma lui să ajungă la mila lumii pe drumuri.

Te luași, părinte, după gura cui te luași de murișii. Nu-ți spuneam eu mereu că prea te pripești? Acuma ajunsăși la vorba mea de ți-am tocat-o eu mereu. Te durea gura să mă întrebi pe mine? Dar așa ai fost matale întotdeauna. N-ai știut să prețuiești oamenii. Uite, popa ăsta tînărul de-a venit în locul matale m-a pus că n-avea diacon. Și m-a lăsat și cu cheile pe mînă. Ce, dacă e tînăr înseamnă că n-are cap? Să-l vezi ce buchii face, rotunde, de nu poți nici matale să le osebești. Cică așa scria împăratul nostru Trăian. Zic: «Fie-i țărîna ușoară!» că am priceput că ăsta a murit, nu mai e. «Nu, cică, fiindcă n-a fost creștin!» «Bine, părinte, zic, dacă zici matale,

așa e... O fi fost pe vremea fanarioților. Cică mai înainte de ăștia. Dar eu știam că înaintea fanarioților a fost altul. Parcă așa spuneai matale. Mă rog, n-are a face. E om cumsecade, are glas. Știi ce de lume vine la el? Are har. Cică ar avea și niscai pămînt. Și vreo două pogoane pădure și-o vie de terează. Vrea s-o ridice pe araci. Așa vorbește satul. Treaba lui. Eu le-am spus că e dandana cu aracii. Ce-ți spun eu matale marafeturile ăstea? Că știu că nu ți-a plăcut să-ți lungești gîtul peste gard. Și eu tot așa. Fancu nu s-a-ntors nici acuma. Pe care-l întreb de el, dă din umeri. Cine știe de ce blestemății s-o mai fi apucat? Ginere zugrav ți-a trebuit! Dacă nu m-ai ascultat pe mine. Filica cică Fancu ar fi intrat în sticla aia a lui. Cred că e tot sticla aia de ți-am spus eu că el ți-a furat-o. Mi-a spus ea, dar eu tot nu prea înțăleg cum vine treaba asta. Așa zice ea că el și-o fi găsit pe alta pe acolo și a uitat de casă. N-a spus la nimeni, ca să nu afle satul. Dar se știe și așa. Eu știam dinainte de să-mi fi spus ea. Te pui cu satul? Nu scapă nimic neforfecat de gura babelor pe șanț și-n poartă.

Hăituiți mereu de poteri prin păduri, haiducii veniră să se oploșească la Dragobetele.

— Spuneți și voi drept! Ce ispravă ați mai făcut în vremea din urmă? le zise Iancu Coruia.

— Păi unde, dacă s-au apucat să taie pădurile... Din marginea drumului, cît bate cu pușca. Nu mai poți să ieși la drum, că te vede.

— Nu mai merge, bă, cu haiducia! continuă Coruia. Mi se rupe inima că e așa, dar nu poți opri vremea cu pieptul. Hoțiile ciocoiești se fac altfel acuma decît știam noi. Nu vezi că și ciocoii nu mai sînt tot ăia? Nici nu-i mai cunoști cum trebuie. Ehe, în codru, cum o să vă prindă, așa o să vă spînzure. Pe urmă să nu ziceți că nu v-am spus. Ar trebui, vezi, altceva, mai bun ca haiducia. Încă n-aș putea să spun ce, dar găsesc eu. Chiar dacă o

să fie prea tîrziu pentru mine, barim să le-o spun altora. Cu asta-mi frămînt creierii fie zi, fie noapte.

— Cum o să lăsăm, bă, haiducia ? Păi n-am jurat ? Cîtă vreme n-am isprăvit de prăşit nedreptatea, nu las eu asta din mînă ! zise Taure bătînd patul puştii cu palma. Bă ! Voi în codru rămîneţi ! Cu mine ! Dacă haiducii ăilanţi, care au fost înainte de noi, ne-au lăsat nişte legi ale codrului, noi trebuie să le dăm altora mai departe, care le mijeşte acuma mustaţa. Aţi auzît ?

— De cînd te ştiu eu, ziseşi şi tu o vorbă cu tîlc ! Nici nu ştii ce ai spus. Ăsta e drumul care aşteptam să-l găsesc. Dacă nu erau legile haiduciei, ce se făcea lumea ? Dar cum ar fi dacă pentru legile ăştea ne-am bate nu numai noi, ci toţi ţăranii, ca unul singur, cot la cot !

— Bă, eu la cuget sînt curat ! Dacă am mai omorît şi eu pe cîte unul, ici şi colo, n-am avut încotro. Or el, or eu ! Ia uite colea ! zise Taure şi, desfăcînd cojocul, le arătă pe dedesubt un fel de cămaşă din piele de cal aspră şi scorţoasă. Pentru fiecare om care a trebuit să-l omor, am bătut colea-n pieptar un cui. Cu vîrful să mă-nţepe între coaste. Să mă pătimesc şi eu, nu numai ăla. Ca să ştie omul că n-am vrut.

— Poate să ne şi spînzure ! Noi tot în codru rămînem. Aşa, mă ?

— Aşa ! Jurăm ! Să vedem care pe care !

*
* *

— Ia mai bine veniţi cu picioarele pe pămînt şi spuneţi ce facem noi acuma de cai ? Că dă frunza-n codru. Aia e !

— De cai, să vă spun eu. Ştiu pe cineva care are o herghelie, nişte cai, cum nu s-a mai văzut pe faţa pămîntului.

— Ei, taci ! Păi ia spune, să vedem cam... ce fel de cai sînt ăia !

— De caii Genarului aţi auzit.

— Dar care nu ştie povestea cu caii Genarului ? Dacă zici că sînt măcar pe jumătate ca ăia, atunci, mdeh, ar fi cam destul de bunicei. Nu ?

Haiducii se uitară unii la alţii, fără să rîdă, apoi unul rupse tăcerea, amintindu-le că el le-a mai spus că ăsta s-a tîmpit.

— Ce sîntem noi să-ţi baţi joc de noi cu poveşti ?

— Poveste, da. Însă află că eu ştiu pe cineva care ştie poveştile să le facă adevărate. Şi visele ştie să le facă să fie aievea.

— Da, asta cu visele care prind viaţă am mai auzit-o şi eu. Lăsaţi-l, mă, să spuie ! Cine e, bre, omul ăla de zici ?

— Numai să nu fi murit... Pădurar, de felul lui. Un om de aur şi jumătate. Ştie să spună şi poveşti, de-l asculţi om mare cu gura căscată. Asta nu e nimic. Dar are şi o putere de face povestea să prindă carne şi oase. Te duci la el şi-i spui : „Taică moşule, uite, eu îţi spun o poveste a mea. Matale să mi-o faci să prindă viaţă". „De ce, nepoate ?" „Uite-aşa, că eu vreau să mă fac frate de cruce cu ăla din povestea mea. Sau poate că am eu o treabă cu cineva de acolo". „Bine, nepoate, să te aud ! Numai să nu fie o poveste care am mai auzit-o, că atuncea ţi-ai bătut gura de pomană". Aşa vrea moşul ăsta, să rămîie şi el cu o poveste nouă de pe urma ta. Să-i mai treacă şi lui de urît în pustietatea aia de pădure. Are pătulul şi podul pline de poveşti, îndesate cu genunchiul. Şi odaia a bună. Zicea că o să le mai îngrămădească şi pe prispă. Zic : „Şi dacă dă o ploaie peste ele ?" „N-are a face, zice, că nu mucegăieşte. Le mai vîntur cu furca".

— Bă, ar fi frumos ce spui tu, dar mie nu prea-mi vine să cred, că te cunosc cîte parale faci.

— Nu-i rupe, mă, firul ! Şi la ce pădure e pădurarul ăsta al tău ?

— La Codrii Rohmanilor ! Cum nu ştii, mă, care codri ? Că toţi au auzit de pădurea asta.

— Pînă şi copiii ştiu, numai tu eşti lemn de butie, zise altul. Să-ţi spun eu pe unde vine, că pe mine acolo m-a-nvăţat bunicu să fac fluiere. E aproape, colea. Mergi aşa drept pînă cînd... Stai să-mi aduc aminte !

— Ce să-i mai spui, bă, cu delungeacul ? Codrii Rohmanilor e pădurea aia de nu se usucă nici iarna.

— Păi ce, mă, noi avem pădure de brazi pe aproape? Rupi o pereche de opinci pînă urci la munte.

— Ho, nu face pe prostul! Niște pomi, cum să-ți spun eu, cu frunza cam așa... Cum le zice, mă, la pomii ăia? Că-mi șade pe limbă.

— Arțari?

— Arțari pe dracu! Nu-mi aduc aminte acuma.

— Pădurea ca pădurea, dar e o apă acolo... ce n-ai mai pomenit. Eu n-am apucat decît o dată să beau. Și-am zis ferice de cine bea d-acilea. Așa mi-a uns inima, că am uitat și de griji și de tot. Dacă mă întrebai atuncea cum mă cheamă, nici nu mai știam de mine.

— Nu mă mir, că tu nici acuma... Ce, parcă știi?

— Da, bre, are dreptate ăsta. Prost, prost, dar așa este. Prin codrii Rohmanilor trebuie să fie acuma Genarul. Cu caii la adăpat. Că e lună plină. Fiindcă el cu Rohmanii cică ar cam fi neamuri. Parcă s-ar fi încusurit sau cam așa ceva.

— Dăm de urma lui și-l pîndim cît e el de...

— Îl pîndim cînd se duce la Rohmani, la conacul lui. Știi? Se-mbată și el, ca omul, deh, și-i luăm caii. Așa facem.

— Dar întîi trecem pe la pădurarul ăla...

— Nu, întîi dăm pe la apa aia de vă spuneam, să vedeți și voi ce apă e. Zici că e fermecată. Uiți de toate grijile și necazurile de pe lume. Uiți de tine, mă!

— Bă, asta e a mai mare tîmpenie de-am făcut-o eu pînă acum! Cum o să mă iau eu după gura voastră?

— Dacă ți-e frică de drumul neumblat, n-ai decît să rămîi, dacă nu te trage inima.

— Lasă-l, mă, că vine el pe urmă, cînd s-o vedea singur! Și-am să vă duc eu pe-o cărare tainică, de n-o știe nici potera, nici nimeni

* * *

Țircovnicul nu punea niciodată ziua cînd scria în Călindarul rămas de la popa Claie, nici măcar anul. Pe ultimele pagini rămase de la el, se poate deslușì:

„Așa că bietul conu Lache Papidon s-a prăpădit de măsele. Nu-i spuneam eu mereu că de la măsele o să t să tragă? Rîdea: «Fugi, bă, d'aci!» Acuma, dacă muri, ajunse și el la vorba mea. Fiindcă n-a vrut să mă asculte. Păcat, părinte, că muriși înaintea lui și n-apucași să-i cînți prohodul. Iartă-mă că-ți zic de la obraz, rămîne între noi doi, dar eu știu că ăsta ți-a fost ofu vieții matale: Să-i mănînci coliva lui ăsta care nu-și cunoaște lungul nasului, de vrea să se-ncuscrească cu matale. Un pîrlit! Din pîrlit nu-l scoteai. La parastasul matale de trei ani să fi văzut ce i se umfla tîmplele cum rîdea cu gura plină, la cot cu ăilanți. Nu știi matale cum e la pomană? De-aia n-ai vrut să i-o dai pe Filica. Nu zic, Filica, da. Și eu în locul matale la fel făceam. Deși, decît cu un zugrav de biserici, mai bine cu Tăchiță. Dar ailantă nu era vreo ileană cosînzeană. Ba chiar aș putea spune... Nu mai spun nimic, ce să te mai amărăsc! Fiindcă Filica, dacă a venit pe lume cu o jumate de ceas mai înaintea ei, a fost șmecheră și a apucat ea toate. Și ochii și sprîncenele, gura, tot. De a lăsat-o pe soru-sa fără daruri. Cică să mai ai încredere într-un frate, într-o soră! Ea, cum-necum, s-a măritat. Ce-i mai pasă? Dar ailantă, oricum, decît așa să rămîie să mătură prin biserică, nu era mai bine să aibă ea slugi toată potera lui Papidon la cheremul ei? Despre partea mea, eu nu-i zic nici dă-te mai încolo. Însă crede-mi și mie! Știi ce junghiuri mă ia de șale cînd mă aplec? Vine vremea la fiecare. Știi matale mai bine ca mine de acilea, că ești trecut prin așa ceva. Dar eu tot pe matale te-am slujit cu credință și o să te slujesc și după ce-oi muri. Să știi, părinte, că eu cînd îmi fac rugăciunea, așa mă rog, să am parte să nemeresc tot pe lîngă dumneata, pe unde oi fi pe acolo. Și din cuvîntul matale n-o să ies. Că matale ai avut grijă de mine întotdeauna și acilea și o să ai și acolo. Să le spui că o să cam vin și eu. Dacă m-ar primi și pe mine acolo sus. Doară tot omul bisericii am fost și eu, ca și matale. Poți să le spui ălorlanți popi cu care mai ești, că nu e creștinește: ei pe iarbă, cu pe mărăcini. Un loc la grajduri s-o mai găsi și

pentru mine pe acolo. Fie chiar și la porci. Sînt învățat. Știi, bine, îți făceam cocina lună. Dacă n-o să mă ai pe mine, cine-ți mai rînește la bălegar? Cine-ți mai rabdă ca mine să zbieri? Să-ți pun calul la șaretă să ți-l țesăl. Și mă știi că n-am spus la nimenea nimic din tot ce făceai cînd rămăseși de te lăsă coana preoteasă singur cu ăle două gemene pe cap în scutece. Încît mai spovedeai și după apusul soarelui. Acasă. Ce, crezi că eu eram orb?

Și uite așa muri conu Papidon. De măsele. Să vezi ce cîntări a slobozit Tăchiță la căpătîiul lui ta-so. Se clătina luminările de glasul lui! Eu zic că nici arhanghelul Gavril n-are așa glas, dacă s-a crăpat și tavanul. Noroc că apucaseră să deschiză geamurile, că praf le făcea. Dacă suflă odată așa, dărîmă boul Tăchiță din picioare. Conu Lache și-a văzut visul cu ochii: să-i cînte fi-so. Dar știi ce frumos a cîntat? Dacă cumva l-o fi auzit Dumnezău, cred că a și pus ochii pe el, de acuma. Chit că nu era în odăjdii. L-au pus pentru atunci să fie măcar ca diacon. Cu dezlegare de la protopopul, ca să-i facă lui conu Lache hatîrul. Nu era să-l supere pe răposatul. Vezi ce înseamnă să te ai bine cu cine trebuie? Nu se știe niciodată. De-aia și eu m-am tot rugat mereu pentru ușurarea păcatelor dumitale ca să nemerești într-un loc mai ca lumea.“

* * *

O ploaie cu trăsnete și fulgere se abătuse în plină zi asupra pădurii Mamura. Domnișorul Mihalache Poroineanu și cu Lucsița se rătăciseră de ceilalți vînători. Alergaseră prin ploaie ținîndu-se de mînă, să ajungă la trăsuri. Redingota purpurie și pantalonii albi i se lipiseră pe trupul subțirel. Rochia ei cu crinolină se agățase prin desișurile pădurii și atîrna fîșii peste sîrmele frînte. Umbreluța de soare, cu volănașe de mătase, se stricase. Ploaia încetase, dar cîinii și slugile nu se mai auzeau nicăieri.

— Ce păsările sînt astea care se aud? se răsuci Lucsița zglobie, sărind peste o băltoacă și își mai potrivi pălărioara cu danteluțe.

— Trebuie să fie pasărea măiastră ! răspunse Mihalache, ștergîndu-și în iarbă bombeul cizmei lăcuite. Nu știai ? Pe moșia mea trăiește pasărea măiastră. Dacă aș avea pușca acuma, ți-aș aduce-o la picioare.

— Oh, nu ! Ar fi păcat. Mănîncă boabe de mei ! De ce mănîncă prostuța ? Să nu dai voie slugilor să-i pună lațuri !

— Tata a ucis odată patru arnăuți fiindcă puseseră lațuri. I-a împușcat pe toți în frunte, cu cîte un glonț. Știai ? Pentru asta a și fost închis la Pohvala Bogu, atunci la paș'opt.

De pe frunzele arțarilor înalți se scurgeau picături de ploaie.

— Ce păcat că nu putem vedea curcubeul ! zise Lucsița.

— Mergem să vedem de unde bea curcubeul apă ? N-am izbutit să aflu niciodată unde se duce iarna pasărea măiastră. Dar primăvara se întoarce, întotdeauna, pe moșia mea. Așa, cam pe la vremea florilor de măr.

Găsiră un drum neumblat, năpădit de scaieți și urzici. Totul era îmbibat de apă. Merseră de-a lungul drumului pînă dădură de un han părăsit. Gardul căzut la pămînt abia se mai putea zări ici și colo printre bălării. Curtea era desfundată de gropi în care creșteau nalbe, cucută, spanac sălbatic și brusturi solzoși.

— Aicea trebuie să fie tot moșia mea, zise Mihalache Poroineanu. Dar nu știam de paragina asta. De cînd n-o mai fi călcat picior de om pe aici ?

Hanul, aplecat într-o rînă, parcă era pe jumătate cufundat în pămînt. Pe acoperiș crescuse iarbă, chica voinicului și somnoroasă. Plină de păpădii, streașina se desprinsese, gata să cadă. Paltini cu miros înțepător, ce ieșeau de la temelii, frecaseră zidul cu legănarea lor.

În spatele hanului, o mulțime de cruci aplecate de vînt. Printre ele creșteau meri invoaltă.

— Astia sînt boglari. Știai ? Nu au miros, zise Mihalache. Asteia îi zice buruiană-de-cel-pierit, asta e iarba-șarpelui. Uite și frunză-de-potcă !

Îi mai arătă pe rînd iarba-datului-și-a-faptului, iarba-raiului, soc, vîzdoagă...

Mihalache și cu Lucsița se întoarseră la drumul neumblat și merseră înapoi pe el pînă auziră prin pădure sunetul cornului de vînătoare. Toți îi căutau îngrijorați. Cînd le spuseră despre hanul părăsit, domnii și doamnele cu umbreluțe și rochii de amazoane rîseră de ei. Numai un vizitiu bătrîn și șchiop, de la caleașca mătușilor, zise că el cam știe despre ce han este vorba.

* * *

Prin sate mergea vorba cum că ceata haiducilor s-ar fi spart. „Ce să se mai risipească, dacă au murit toți" ? ziceau alții. Dar țața Tița îl visase pe Papidon călare, dîndu-i sfaturi noului șef de poteră cum să îi prindă pe haiduci.

— Asta înseamnă că n-au murit.

— Sau i-o fi omorît altcineva, iar conu Papidon nu știe, și-și mai bătea gura de pomană.

— Păi cum să știe conu Lache ce se petrece pe pămînt, dacă el și pe acolo pe unde o fi, dincolo, o umblă tot beat ca și-aici ? Că de năravuri nu te vindeci nici mort.

— Beat, călare l-am visat.

Alte babe spuneau că haiducii s-ar fi înecat în apa uitării și că acuma umblă ca strigoi. Dar popa cel tînăr le spusese într-o duminică să nu mai creadă în prostii, că strigoi nu mai sînt de mult.

— Atuncea or fi duhuri. Că am auzit că au mîncat la cîrciumă și au băut, dar bani nu le-a cerut.

— Crișmarul i-a omenit, că așa e obiceiul pămîntului.

— Lasă, bia, că ăștia au fost din ceata lui Coruia. Așa cum sînt ei, parcă ne vine mai ușor cînd îi știm acilea lîngă noi. Ca să nu ne pierdem nădejdea că o să ne vină și nouă rîndul odată să mai răsuflăm ușurați.

Țîrcovnicul le spunea la toți :

— Ascultați-mă pe mine, că haiducii ăștia acuma sînt de sticlă, nu cum erau ei odată.

— Zevzec a fost, zevzec a rămas ! S-ar sparge dacă ar fi după cum trăncăne el. Domnu învățător a zis... Ao-

leo, să-mi aduci aminte să vă spui ce a păţit la oraş ! A zis cică că nici potera nu mai trage în ei degeaba. Trece glonţul prin ei, de zici că a trecut pe lîngă ei.

— Fugiţi, bia, d-acilea, că popa a spus răspicat : „Haiducii n-au murit deloc".

— Ţaţă, n-ai auzit bine. A zis : „Haiducii n-au murit de tot". Ce, eu nu ştiu ce aud cu urechea mea ? Eu sînt numai de o ureche surd, nu de amîndouă.

— Dar unde or fi banii haiducilor ? se întrebau toţi.

Multă lume însă rîdea de cei care credeau că şi-ar fi pitulat vreo cîţiva saci de bani undeva în nori de vreme bună, pentru vreme rea.

— De unde să aibă haiducii aşa mulţi bani, să-i care cu sacii pînă în nori ?

— Păcatele lor ! Aşa le-a mers buhul.

— Vai de capul lor ! Au ajuns să cutreiere pădurea degeaba !

— Nu se ştie ! Mai bine zi că au rămas cu patima pădurii. E şi asta o patimă. Dacă au năravul haiduciei în sînge.. Nu se lecuiesc nici morti.

*

*

„Pentru parastasul matale să vezi ce porci frumoşi am anul ăsta, scria ţîrcovnicul în Călindarul lui popa Claie. Băltăreţi, cu rîtul lung, cum ştiai matale să îi alegi. Mierea nu prea s-a făcut, cu atîtea ploi cîte avusărăm. Ţi-am mai scris eu. Ce păcatelor, s-a ramolit Ăla, de nu mai ştie rosturile vremii ? Poate de struguri, zic, să avem noroc. Pîst ! firi-a focului de pisică, că din pricina ta se răsturnă călimara de murdărişi Călindarul cuviosiei sale de cerneală. Pisică, deh, ce să-i faci ? Trebuie s-o ţiu, că făcuseră şoarecii stînă în pod. De-aia nici n-o îngîlvesc cu mîncare. Am pus cîinele să umble pe sîrmă. Cu lanţul. Ca să nu mai sară copiii gardul la gutuiul dumitale. Merii nu ştiu cum i-ai pus, dar peste cîţiva ani s-au uscat. A trebuit să ţi-i tai.

Filica e bine şi ea.

Fancu... eu nu cred că s-o fi dus după alta, cum zicea ea. Nu-i ședea în firea lui. Mai curînd s-o fi tocmit cu vreunii să mai zugrăvească ceva. Aia cum nu-l știe ce îi poate pielea, s-or fi învoit. Pesemne că i-or fi dat mai mult, poate și cu mîncarea și băutura. Că altfel nu înțăleg. Dacă i-o supăra și pe ăia ca pe noi doi și l-or închide și ei, vai de capul lui. Trebuie să aștepte pînă or trece și pe acolo niște zavergii tot așa, să-l scape. Zugrav. Ce poți să te aștepți de la el ?"

*
* *

Mihalache Poroineanu și Lucsița se urcară într-o trăsură ușoară, să îi ducă vizitiul din nou acolo. Pe drum le spuse că pe vremuri el băuse de cîteva ori la acel han.

„Moș Parastas" îi zicea lumea, dar nimeni nu știa care o fi numele lui adevărat. Îi zicea așa, că plătea mereu parastasuri.

Coborîră din trăsură lîngă fîntîna din curtea hanului. În adîncul fîntînii, creșteau ierburi de baltă și orăcăiau broaște. Lîngă o floarea-soarelui, din cușca cîinelui ieșea un lanț ruginit. La capătul lanțului, scheletul unui cîine cu colții albi, întinși după o strachină pe care se prinsese mușchi verde.

Vizitiul scuipă și călcă printre urzici spre ușa hanului. Coborî cîteva trepte.

— Cum naiba ? Eu știu că pe vremea mea trebuia să urci treptele, nu să cobori. S-a mai schimbat de atunci.

Apăsă clanța ruginită și rămase cu ea în mînă. Împinse ușa înțepenită și păși înăuntru. Din tavanul cu grinzile îndoite în jos și pînă în podeaua desfundată, ce scîrțiia sub pașii lor, se întindeau pînze de păianjeni. Vizitiul le despică cu vîrful biciului. Colivii atîrnau de grinzi cu păsările uscate, acoperite de praf. Un greier se auzea „cri-cri". O pală de vînt mișcă pînzele de păianjeni.

Lucsița scăpă un țipăt.

În dosul tejghelei, un om bărbos ținea pistolul îndreptat spre ei. Avea o față cafenie, brăzdată de cute. Purta

o haină cu carouri mari, decolorată și prăfuită. O muscă intră pe ușă bîzîind și se așeză pe ochii lui nemișcați.

Pe țeava pistolului se așternuse un strat de praf. Mîna se sprijinea pe tejghea.

— E hangiul Marcu. Dar n-avea barbă.

Dinaintea hangiului, un clondir. Pe pereții sticlei se uscase vinul roșu. Vizitiul vru să ocolească tejgheaua, ca să ajungă la lada cu bani, sub care se rupsese podeaua și stătea aplecată.

Mihalache Poroineanu îi șopti Lucsiței :

— Parcă s-ar odihni.

— Tot cu picior de lemn, cum îl știam. Dar cum naiba? Parcă ălălant picior îl avea de lemn. Îmi aduc foarte bine aminte. Eram amîndoi de același picior. Parcă-l văd cum șchiopăta. Asta întotdeauna a fost omul dracului !

Cînd să iasă din cîrciumă, vizitiul se mai opri o clipă în prag, și își aduse aminte :

— Asta e Liucimir ! își dădu el o palmă peste frunte. După barbă mi-l aduc aminte. L-am cunoscut. Fără barbă nu mi-am închipuit că e el. Pe Liucimir l-am întîlnit într-o pădure. Fiindcă, știți ? Eu am fost haiduc la vremea mea. Mi-a luat flinta și mi-a dat drumul. Pe vremea aia așa era, cu flinte. De cîte ori am trecut pe urmă pe la han, nu mi-a dat prin cap că hangiul e Liucimir. Dacă nu mai avea barbă... El oare m-o fi mai cunoscut ?

— Ce faci, te-ntorci la el ?

— Nu ! Mi-e că-mi zice să rămîn cu el să-i țin de urît. Mă duc să văz crucile.

Pe cruci vopseaua scorojită abia se mai putea citi : *un zaraf, un negust. braș., un popă, alt negustor, un tîlhar...*

— Iar la ăsta n-a mai scris nimic. Nu și-o fi mai adus aminte ce a fost.

Seara la conac, cînd toți erau strînși în jurul unui foc mare în curte, Mihalache Poroineanu povesti tuturor ce văzuse și ce îi spusese vizitiul. Toți ascultau cu ochii holbați. Numai tatăl lui rîdea cu poftă și spunea că nu crede o iotă.

Înainte de culcare, Mihalache se duse în odaia tatălui său, să îl întrebe despre acel han dacă este pe moșia lor.

Boierul cel bătrîn spuse că el nu a auzit pînă atuncea de acel han.

— Cît despre vizitiu, să știi că este un mincinos fără pereche. N-a fost deloc haiduc. A fost poteraș. Iar piciorul nu i l-au șontorogit la închisoare, cum se lăuda el. A căzut pe scări în pivniță, că era beat.

Bătrînul își potrivi papucii în picioare, își mai netezi faldurile cămășii de noapte și își îndesă peste urechi tichia cu ciucure.

— Auzi vorbă ! Cum să fie pe moșia noastră un han, și să nu știu eu ? Ia stai ! Stai așa, să mă uit !

Zicînd acestea, boierul cel bătrîn se ridică din fotoliul cu capete și labe de lei, cu colți albi de mistreți și dădu la o parte un tablou din perete. Deschise o ușită secretă și scoase din dulăpiorul ascuns o sticlă.

— Sticla asta mi-a lăsat-o, ehei, erai mic tu pe atuncea. N-ai cum să-ți mai amintești de el. Mi-a lăsat-o un zugrav, pe numele său... Fanciu îl chema. Dacă te uiți prin ea, vezi lumea ca printr-un ochean. Tot ce e pe lume, e și-n sticlă, colea. Mai aprinde un rînd de lumînări, să ne uităm !

Mihalache luă de pe scrinul cu mînere de bronz un sfeșnic de argint cu mai multe brațe. Țurțurii de cristal licăriră legănîndu-se și sclipiră sub lumînările aprinse una cîte una.

— Vezi aici conacul nostru ? Uită-te în dreptul ăsta ! ciocăni cu degetul în sticlă bătrînul. Uite și cișmeaua ! Se vede tot. De aici pînă colea se întinde moșia noastră. Ce mare o știm noi cînd o străbatem cu șareta prin soare și praf ! Și ce mică este cînd o privești colea, dinafară ! Acuma spune-mi și mie ! Unde vezi tu acilea hanul ăla părăsit ?

— Nu văd nici un han. Și nu văd nici moșia și nici nimic din ce-mi spui. Doar o sticlă ca toate sticlele.

— Da, dar asta e mai altfel decît toate. Tu știi că zugravul ăla care mi-a lăsat-o zicea că în ea a găsit taina meșterilor zugravi de demult ? Bun prieten cu mine.

Mereu mi se văieta că nu știe cum or fi pus ăia verdele ăla pe perete la Suceviţa. Dar parcă albastrul de la Voroneţ mai știe careva să-l mai facă ? Zicea : „Cînd mă gîndesc că toate culorile ălea ale lui Pîrvu Mutu s-au pierdut de nu le mai poate scoate nimeni îmi vine să-mi dau cu pumnii în cap". Era un om așa de pornit... Îl apuca plînsul cînd îţi povestea de galbenul care-i ieșea unuia la Oboga, un bătrîn. A murit și n-a apucat să-i spună cum potrivea ulcelele. Asta e ca și cum înainte de-a muri ţi-ai da foc la casă, în loc s-o lași moștenire copiilor. Ultima dată spunea că o să se ducă să caute taina vechilor iconari. Pesemne că o avea mult de umblat pînă dă de ei. Sau te pomenești că s-o fi rătăcit pe acolo și nu mai știe să se întoarcă. Abia aștept să vină să-l întreb dacă cunoaște ceva despre hanul ăsta al lui Liucimir, de care zici tu.

*

* *

„Fancu n-a făcut nici o ispravă cu sticla lui, părinte ! scrie ţîrcovnicul mai departe în Călindar. *Dar nici acasă nu s-a întors. L-am văzut cu ochii mei la bîlci la Caracal de Rusalii în tîrgul de afară sus pe deal. Unde au făcut și cazarmă de pompieri. Fancu zugravul era, părinte. El era, că m-am dat eu jos din șaretă și am așteptat să se oprească ăia cu muzica lor. Zic : «Du-te, bă, acasă că te-așteaptă nevasta ! Om însurat și stai prin tîrguri !» S-a uitat lung la mine, de parcă nu m-ar fi cunoscut și a făcut așa cu mîna la tîmplă, adică : «Ești nebun ?». Dumneata mă știi că orice oi fi, însă nebun nu sînt. Pe urmă s-a dus la niște olari la Bulbeș. Ia așa ridica ulciorul în soare, de sticleau culorile pe el, de ziceai că-i poleit. Și-l lăsa jos, și ridica altul, și tot așa. Și n-am mai stat după el, că se făcuse de prînz. El era, părinte. Dacă eu n-oi ști, care știu tot ce e pe lumea asta ! Și ce nu e știu. Aoleo, să nu uit să-ţi spun ce făcură mai alaltăieri enoriașii dumitale. Intrară cu vitele în arie pe pămîntul boierului. Iar cînd veni arendașul să-i ia la goană se chitiră cu bătaia pe el. Și îi rupseră și pălăria. A doua zi veni cu călă-*

rașii de la Izbiceni și-i adunară de prin casă pe care îi mai ținea minte să-i bată la tălpi ca să bage groaza-n ei și-n tot românul. Dar satul nu mai șezu cu mîinile-n sîn, cum știai ca pe vremea matale. Veniră noaptea și sparseră șoprul unde-i ținea închiși și le dădu drumul. La noi ca la noi, dar la Cilieni și la Tia Mare îi bătură pe primari. La Fălcoi intrară-n pădurea proprietății și își tăiară lemne. La conacul lui Mitiță Plăviceanu îi sparseră toate geamurile cu pietre. Era să-i puie și foc. Bine că apucași de murișii, părinte. Scăpași de o grijă. Cine știe ce mai aduce ziua de mîine.“

Lector : IORDANA URECHE
Tehnoredactor : MARIANA PUȘCAȘU

Bun de tipar 11.VI.1976. Apărut 1976. Comanda nr. 1097 Tiraj : 60 000 broșate. Coli de tipar: 12.

Comanda nr. 60 241
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1 — București
Republica Socialistă România

Lei 5,75